

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกถึงคติความเชื่อของเรือนมอญในหมู่บ้านทรง
คนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกถึงคติความเชื่อของเรือนมอญใน
หมู่บ้านทรงคนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE CHANGE OF PATTERN, USAGE AND EXPRESSION OF BELIEF OF MON
HOUSEIN SONG KANONG VILLAGE, SONG KANONG SUB-DISTRICT, PHRA
PRADAENG DISTRICT, SAMUT PRAKARN PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Vernacular Architecture)
Department of Architecture
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกถึงคติความ เชื่อของเรือนมอญในหมู่บ้านทรงคนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
โดย	ปิยาภรณ์ บุญญานพวงศ์
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ตันจิกุล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ตันจิกุล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์)

57057203 : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : เรือน, เรือนไทยมอญ, คติความเชื่อ, ความเปลี่ยนแปลง

นางสาว ปิยาภรณ์ บุญญานพวงศ์: การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกถึงคติความเชื่อของเรือนมอญในหมู่บ้านทรงคนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ชินศักดิ์ ตันทิกุล

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกของคติความเชื่อของเรือนที่เปลี่ยนแปลงมาจากเรือนไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง อันเป็นผลมาจากการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงของระบบความเชื่อ ระบบสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเป็นพลวัต

การศึกษาครั้งนี้ มีคำถามของการศึกษาอยู่ 2 ประการ คือ เรือนไทยมอญมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ และการใช้งานอย่างไร และจากสาเหตุใด และคติความเชื่อแบบมอญที่แสดงออกภายใต้เรือนที่เปลี่ยนแปลงมาจากไทยมอญ มีรูปแบบอย่างไร โดยมีวิธีการศึกษาเน้นการสำรวจภาคสนาม โดยเปรียบเทียบการใช้งานเรือนของเจ้าของเรือน 2 รุ่น จากเรือนไทยมอญที่มีการเปลี่ยนแปลงและเรือนที่อยู่ในช่วงการสร้างเรือนขึ้นใหม่จากเดิมที่เป็นเรือนไทยมอญ

ผลการศึกษาพบว่าเรือนพื้นถิ่นไทยมอญมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งรูปแบบเรือน การเปลี่ยนแปลงวัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้าง การจัดการพื้นที่ใช้สอย การคงอยู่และหายไปของเสาฝักรวมไปถึงสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล การใช้งานเรือนอย่างคำนึงถึงข้อห้ามในการอยู่อาศัยของการนับถือผี ซึ่งกล่าวได้ว่าแม้ลักษณะภายนอกของเรือนมีการปรับเปลี่ยน การจัดการพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนต่างไปจากเดิม แต่หากคนในครอบครัวยังนับถือผีประจำตระกูล หรือใช้งานเรือนไทยมอญเดิมต่อบรรพบุรุษ ก็ยังคงปรากฏร่องรอยของความเชื่อผ่านการใช้งานเรือน

57057203 : Major (Vernacular Architecture)

Keyword : House, Thai- Mon House, Belief, Change

MISS PIYAPORN BOONYANUPONG : THE CHANGE OF PATTERN, USAGE AND EXPRESSION OF BELIEF OF MON HOUSE IN SONG KANONG VILLAGE, SONG KANONG SUB-DISTRICT, PHRA PRADAENG DISTRICT, SAMUT PRAKARN PROVINCE THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR CHINASAK TANDIKUL

This thesis aims to study the change of pattern, usage and expression of belief of house changed from original Thai-Mon house in Song Kanong Village due to the influences of combination and the change of belief, social and cultural systems as well as dynamically changed economy and way of life.

This study has 2 research questions as follows: How does Thai-Mon House's pattern and usage change and what's a cause behind these changes? and What's belief pattern of Mon people expressed in a house changed from original Thai-Mon house? The study mainly was conducted by field survey and comparing the usage by house owners from 2 generations who are building their new house which once was an original Thai-Mon House.

The study found that the original Thai-Mon house had changed all the time. These changes include house design, building materials and technologies, usage area management, existence and disappearance of ghost post as well as their family symbol. According to the result, with prohibit concerning ghost worship, even the house's appearance had changed and usage area management was not the same, but if the family members worshiped family ghost or inherited the Thai-Mon house from their ancestors, their belief persisted in their house usage.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ชินศักดิ์ ตัณฑิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งอาจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำในด้านต่างๆจนก่อร่างเป็นวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณอรศิริ ปาณินท์ , ศาสตราจารย์ดร.วีระ อินพันทัง สำหรับคำแนะนำและข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ และชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ตลอดจนผลงานวิจัยที่เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อันได้แก่ คุณวชิรพงษ์ กิตติราช คุณสุภารัตน์ ต้นเจริญ คุณพัฒนพล สิทธิโชค มิตรสหายที่แลกเปลี่ยนเปลี่ยนและร่วมพูดคุยสอบถามความคืบหน้าตลอดการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ขอขอบคุณคุณ กฤษ เดชธนกริชช์ คุณวิวิษุตา เดชรักษา ที่สนับสนุน ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขอขอบพระคุณอย่างสูง สำหรับเจ้าของเรือนทุกท่านที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลอย่างละเอียด ขอขอบคุณคุณประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์ ผู้นำชุมชนทรงคนอง คุณเกรียงไกร อ่อนสำอางค์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประเพณี วัฒนธรรมมอญ และคุณฐิติวรรณ มหาสิงห์ผู้ประสานงานจัดประเพณีมอญในชุมชน ที่ได้ประสานงานกับเจ้าของเรือนและอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี

และท้ายที่สุดข้าพเจ้าขอขอบพระคุณครอบครัว สำหรับกำลังใจและการสนับสนุนช่วยเหลือจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเสร็จสิ้นลงได้ด้วยดี

ปิยาภรณ์ บุญญาบุหงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
2. คำสำคัญของการศึกษา (Keyword).....	2
3. คำถามหลักของการศึกษา.....	2
4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
5. ขอบเขตของการศึกษา.....	3
6. กรอบความคิด.....	3
7. ขั้นตอนของการศึกษา.....	4
8. วิธีการศึกษา.....	5
9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
10. นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
บทที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมอญพระประแดง.....	9
1. ความเป็นมาของชนชาติมอญและการตั้งถิ่นฐานในไทย.....	9
2. ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวมอญทรงคนองในปัจจุบัน.....	14
3. รูปแบบของเรือนมอญในประเทศไทย และพื้นที่ศึกษา.....	38

บทที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง อ.เภอพระประแดง จ.สมุทรปราการ	50
1. ความเป็นมาของเมืองพระประแดง.....	50
3. การคมนาคมขนส่ง	58
4. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมในอำเภอพระประแดง.....	60
5. นโยบาย กฎหมาย และแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ	62
6. พัฒนาการและการใช้งานพื้นที่ปัจจุบันของหมู่บ้านทรงคนอง.....	65
7. กรรมสิทธิ์และการครอบครองที่ดินในหมู่บ้านทรงคนอง	67
9. ประเภทของอาคารในหมู่บ้านทรงคนอง.....	71
บทที่ 4 การเก็บข้อมูลภาคสนามพื้นที่ที่ทำการศึกษา	83
1. การเลือกเรือนกรณีศึกษา.....	83
2. กรณีศึกษา.....	86
3. สรุปลักษณะวิเคราะห์.....	143
บทที่ 5 สรุปลผลการศึกษาวิจัย.....	167
ข้อเสนอแนะ.....	171
รายการอ้างอิง.....	172
ประวัติผู้เขียน.....	175

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของช่วงเวลาอยู่อาศัยของชาวมอญที่พระประแดง	26
ตารางที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับความเชื่อในการใช้ชีวิตและการใช้งานเรือ.....	165
ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของสถานะความเป็นมอญ และการใช้งานเรือ.....	170

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการวิจัย	6
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทย	11
ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านมอญ 16 แห่งและวัดประจำหมู่บ้าน.....	13
ภาพที่ 4 ศาลาเก็บศพที่วัดคันลัด	15
ภาพที่ 5 การจัดงานศพตามความเชื่อมอญ.....	15
ภาพที่ 6 บรรยากาศพิธีไหว้ศาลเจ้าเจ้าพ่อปลายคลอง โดยบ้านตองอู.....	17
ภาพที่ 7 ชาวบ้านรดน้ำดำหัวคนทรงด้วยน้ำอบ	17
ภาพที่ 8 บรรยากาศพิธีไหว้เจ้าพ่อ ที่ศาลประจำหมู่บ้านเว้ระราว	18
ภาพที่ 9 ชาวบ้านทรงคนองประกอบอาหาร มาเช่นไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์	18
ภาพที่ 10 บรรยากาศพิธีไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์	19
ภาพที่ 11 จั๋วของเรือนไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนองส่วนใหญ่วางตัวแนวทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก	24
ภาพที่ 12 ขบวนแห่นางสงกรานต์ที่จัดโดยเทศบาลเมืองพระประแดง.....	27
ภาพที่ 13 ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาที่วัดโปรดเกศเชษฐาราม	28
ภาพที่ 14 บรรยากาศการกวนกะละแมของชาวบ้านที่หมู่บ้านทรงคนอง.....	29
ภาพที่ 15 ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญที่บ้านแซ่	30
ภาพที่ 16 ขบวนแห่จากวัดมอญ นำธงมาแขวนที่วัดคันลัดเพื่อเปิดงานแหงส์ ธงตะขาบ	31
ภาพที่ 17 ประเพณีแห่ธงธงธงตะขาบ	31
ภาพที่ 18 บ่อนสะบ้าที่จัดได้ถุนเรือน เป็นการพบปะสังสรรค์กันของคนในชุมชน.....	32
ภาพที่ 19 บรรยากาศภายในบ่อนสะบ้า ที่ลานตรงข้ามวัดคันลัด.....	32
ภาพที่ 20 พิธีตักบาตรสลากภัตที่วัดคันลัด	33

ภาพที่ 21	พิธีสงฆ์ที่วัดคันลัด	34
ภาพที่ 22	บรรยากาศประเพณีแข่งเรือหน้าเมืองที่คลองลัดหลวง.....	34
ภาพที่ 23	บรรยากาศหมู่บ้านทรงคนอง ซึ่งเป็นชุมชนพักอาศัยที่เงียบสงบ	36
ภาพที่ 24	บรรยากาศงานพระราชารามัญที่จัดขึ้นที่โรงเรียนอานวยวิทย์.....	37
ภาพที่ 25	รูปด้านและผังพื้นเรือนแสดงตำแหน่งเสาผี และพื้นลวดระดับของเรือนพื้นถื่นมอญ	39
ภาพที่ 26	รูปแบบการใช้สอยเรือนไทยมอญ	40
ภาพที่ 27	ตำแหน่งของเรือนที่แยกออกมาในทิศตะวันตกของเรือนพ่อแม่.....	41
ภาพที่ 28	ภาพเรือนไทยแบบดั้งเดิมของมอญพระประแดง	43
ภาพที่ 29	เปรียบเทียบผังพื้นและการใช้งานพื้นที่ของเรือนไทยมอญจากการสำรวจ	44
ภาพที่ 30	รูปแบบเรือนเดิมที่ผนังเป็นลูกฟูกกระดานคูน หน้าต่างมีกรอบเช็ดหน้า	47
ภาพที่ 31	เรือนมอญหน้าจั่วเหงา หลังคามุงกระเบื้องลูกฟูก มีค้ำยันเหล็กเส้นโค้ง	47
ภาพที่ 32	เรือนมอญผนังตีตามตั้ง หน้าต่างบานเลื่อนกระจก.....	48
ภาพที่ 33	ใต้ถุนเรือนต่ำกว่าระดับถนนทำให้พื้นที่ชั้น 2 ไกลเคียงกับความสูงรั้ว.....	48
ภาพที่ 34	เรือนไทยมอญทรงคนองที่มีการปรับปรุงเรือนบางส่วนเป็นอาคารคอนกรีต	49
ภาพที่ 35	การการติดตั้งกันสาดผ้าใบที่ใต้ถุนและระเบียง เพื่อกันแดดกันฝน	49
ภาพที่ 36	แสดงตำแหน่งของเมืองพระประแดงในยุคสมัยต่างๆ	52
ภาพที่ 37	ตำแหน่งของวัดและคลองสำคัญทางประวัติศาสตร์ในอำเภอพระประแดง	54
ภาพที่ 38	แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้งของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ	56
ภาพที่ 39	แผนที่แสดงขอบเขตหมู่บ้านของตำบลทรงคนอง ซึ่งประกอบด้วยหมู่ 7-หมู่ 9.....	57
ภาพที่ 40	แผนที่แสดงโครงข่ายถนนสำคัญที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานคร	58
ภาพที่ 41	แผนที่แสดงท่าเรือสำคัญในอำเภอพระประแดง	59
ภาพที่ 42	แสดงผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2556	63
ภาพที่ 43	โครงการประตู่ระบายน้ำคลองลัดโพธิ์.....	64
ภาพที่ 44	การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของผังหมู่บ้าน.....	65

ภาพที่ 45	แสดงรูปแปลงที่ดินในหมู่บ้านทรงคนอง	68
ภาพที่ 46	แผนผังแสดงการเข้าถึงในหมู่บ้านทรงคนอง	69
ภาพที่ 47	ภาพเส้นทางรถยนต์ที่ใช้สัญจรภายในหมู่บ้านทรงคนอง	70
ภาพที่ 48	ภาพทางเท้าแยกจากทางหลักเข้าสู่กลุ่มบ้านที่อยู่ลึกด้านใน.....	70
ภาพที่ 49	แสดงตำแหน่งการใช้งานอาคารประเภทต่างๆ ในหมู่บ้านทรงคนอง	71
ภาพที่ 50	แสดงตำแหน่งของอาคารโครงสร้างต่างๆในหมู่บ้านทรงคนอง	72
ภาพที่ 51	แสดงตัวอย่างเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง	74
ภาพที่ 52	แสดงตัวอย่างของเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง	75
ภาพที่ 53	แสดงตัวอย่างบ้านโครงสร้างไม้และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ทรงบังกะโล.....	76
ภาพที่ 55	แสดงตัวอย่างบ้านโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก	77
ภาพที่ 56	แสดงตัวอย่างบ้านเช่าและห้องแถวในหมู่บ้านทรงคนอง	78
ภาพที่ 57	แสดงตัวอย่างอาคารพาณิชย์ ในหมู่บ้านทรงคนอง.....	79
ภาพที่ 58	ศาลาสาธารณะประจำหมู่บ้านทรงคนองและการใช้สอย.....	79
ภาพที่ 59	อาคารราชการบริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้านทรงคนอง.....	80
ภาพที่ 60	ผังวัดคันลัดแสดงตำแหน่งและรูปแบบของโบสถ์ และศาลาเก็บศพ.....	81
ภาพที่ 61	ศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์ ซึ่งเป็นศาลประจำหมู่บ้านทรงคนอง.....	82
ภาพที่ 62	ผังแสดงตำแหน่งของเรือนกรณีศึกษาทั้ง 10 หลัง ในหมู่บ้านทรงคนอง	85
ภาพที่ 63	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 1	86
ภาพที่ 64	ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 1	87
ภาพที่ 65	รูปด้าน และรูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 1	88
ภาพที่ 66	ด้านหน้าเรือนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1	89
ภาพที่ 67	เสาผีบรรพบุรุษมีการแขวนลูกมะพร้าวไว้กับเต้าภายในเรือนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 ...	90
ภาพที่ 68	ห้องนอนลูกชายและห้องครัวของเรือนกรณีศึกษาที่ 1	90
ภาพที่ 69	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 2	91

ภาพที่ 70	ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	92
ภาพที่ 71	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	93
ภาพที่ 72	ภาพการใช้งานหลังแบ่งเขตที่ดินเป็น 2 กรรมสิทธิ์.....	93
ภาพที่ 73	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	94
ภาพที่ 74	แสดงการกันรั้วที่ได้ถูกลงของเรือน กรณีศึกษาที่ 2 หลังจากการแบ่งเขตที่ดิน.....	95
ภาพที่ 75	แสดงการใช้ร้านค้าเป็นพื้นที่นอนของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	95
ภาพที่ 76	แสดงการใช้ร้านค้าเป็นพื้นที่นอนของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	96
ภาพที่ 77	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	96
ภาพที่ 78	ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	96
ภาพที่ 79	เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นที่เรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	97
ภาพที่ 80	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	98
ภาพที่ 81	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	98
ภาพที่ 82	ภาพห้องครัวชั้นบนของเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	99
ภาพที่ 83	แสดงโต๊ะหมู่บูชาที่เสาผีและหีบผ้าที่เก็บผ้าของบรรพบุรุษ ของเรือนกรณีศึกษาที่ 3.....	99
ภาพที่ 84	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	100
ภาพที่ 85	ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	101
ภาพที่ 86	เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นที่เรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	102
ภาพที่ 87	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	102
ภาพที่ 88	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	103
ภาพที่ 89	แสดงใต้ถุนโล่ง และเสาไม้ของเรือนที่วางบนเสาคอนกรีต.....	104
ภาพที่ 90	ระเบียบของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	104
ภาพที่ 91	การใช้งานครัวและภาชนะ เครื่องใช้สมัยก่อนที่เก็บไว้ของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	105
ภาพที่ 92	การใช้งานส่วนเปราะ เป็นที่นอนของผู้อยู่อาศัยของเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	105
ภาพที่ 93	เสาผีบรรพบุรุษซึ่งมีช่องวางไว้โคนเสาและหิ้งวางภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4.....	106

ภาพที่ 94 โตะหมูปูชาที่ตั้งถัดจากเสาผี ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4	106
ภาพที่ 95 ช่องแมวลอดที่ในอดีตเปิดปิดได้ แต่ปัจจุบันปิดถาวรเพื่อความปลอดภัย.....	107
ภาพที่ 96 ช่องลมไม้ฉลุ เหนือบานเพี้ยมทางเข้าเรือนนอนภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4	107
ภาพที่ 97 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 5	108
ภาพที่ 98 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	109
ภาพที่ 99 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 5	111
ภาพที่ 100 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	111
ภาพที่ 101 ลักษณะภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	112
ภาพที่ 102 ลักษณะการใช้ได้ถุนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	113
ภาพที่ 103 โตะหมูปูชาชั้นบนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	113
ภาพที่ 104 ภาพภายในห้องนอนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5	114
ภาพที่ 105 ศาลพระภูมิบนศาลฟ้าซึ่งหันหน้าทางทิศตะวันออก.....	114
ภาพที่ 106 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 6	116
ภาพที่ 107 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 6	116
ภาพที่ 108 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 6	117
ภาพที่ 109 รูปด้าน และรูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 6	118
ภาพที่ 110 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 6	119
ภาพที่ 111 การใช้ผนังลูกฟักเรือนเดิมและผนังที่สร้างเลียนแบบภายนอกเรือนกรณีศึกษาที่ 6	119
ภาพที่ 112 เสาคสล.ที่เป็นตำแหน่งของเสาผีเดิม ในเรือนกรณีศึกษาที่ 6	120
ภาพที่ 113 บริเวณห้องนั่งเล่นริมน้ำของบ้านกรณีศึกษาที่ 6	120
ภาพที่ 114 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 7	121
ภาพที่ 115 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 7	122
ภาพที่ 116 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 7	123
ภาพที่ 117 รูปด้านและ รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 7	124

ภาพที่ 118	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 7	125
ภาพที่ 119	การใช้งานห้องนั่งเล่นชั้น 1 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นถนนหน้าบ้าน	125
ภาพที่ 120	การใช้งานห้องนั่งเล่นชั้น 2 ของเรือนกรณีศึกษาที่ 7	126
ภาพที่ 121	แสดงการใช้เสาระเบียงเป็นตำแหน่งวางสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล	126
ภาพที่ 122	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 8	127
ภาพที่ 123	ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 8	128
ภาพที่ 124	เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 8	129
ภาพที่ 125	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 8	129
ภาพที่ 126	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 8	130
ภาพที่ 127	การใช้งานโถงนั่งเล่นชั้นล่างของเรือนกรณีศึกษาที่ 8	131
ภาพที่ 128	การแขวนลูกมะพร้าวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลที่เสาโถงบันได	131
ภาพที่ 129	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 9	132
ภาพที่ 130	ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 9	133
ภาพที่ 131	เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 9	134
ภาพที่ 132	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 9	134
ภาพที่ 133	สภาพภายนอกทั้งสองมุมของเรือนกรณีศึกษาที่ 9	135
ภาพที่ 134	เจ้าของเรือนมักนั่งเล่นที่หน้าประตูทางเข้า	135
ภาพที่ 135	โถงนั่งเล่นชั้นล่างของบ้านกรณีศึกษาที่ 9	136
ภาพที่ 136	โถงทางเข้าห้องนอนชั้น 2 ของบ้านกรณีศึกษาที่ 9	136
ภาพที่ 137	ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 10	137
ภาพที่ 138	ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 10	138
ภาพที่ 139	เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 10	139
ภาพที่ 140	รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 10	139
ภาพที่ 141	สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 10	140

ภาพที่ 142	เปรียบเทียบสภาพภายนอก ปัจจุบันและเรือนไทยมอญช่วงก่อนการรื้อถอน	141
ภาพที่ 143	โต๊ะหมู่บูชาบริเวณชั้นลอยของบ้าน	141
ภาพที่ 144	ข้าวของที่เก็บไว้จากทำพิธียกเสาเอกของบ้านปัจจุบัน	142
ภาพที่ 145	หีบไม้บรรจุเสื้อผ้าของบรรพบุรุษ เครื่องเรือนจากบรรพบุรุษ.....	142
ภาพที่ 146	รูปแบบประเภทเรือนที่สำรวจ	146
ภาพที่ 147	กรณีศึกษาที่ 1-4 กรณีศึกษาเรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม	147
ภาพที่ 148	กรณีศึกษาที่ 5-6 เรือนไทยมอญที่มีการสร้างเรือนเพิ่มขึ้นแยกออกจากกัน.....	148
ภาพที่ 149	กรณีศึกษาที่ 7-8 เรือนทรงบังกะโล.....	149
ภาพที่ 150	กรณีศึกษาที่ 9-10 เรือนทรงสมัยใหม่	149
ภาพที่ 151	ตัวอย่างการใช้สอยของพื้นที่กรณีศึกษาแต่ละรูปแบบ	151
ภาพที่ 152	ผังการใช้สอยของเรือนไทยมอญที่มีการต่อเติมและเรือนไทยมอญที่มีการสร้างเพิ่ม ...	152
ภาพที่ 153	ผังการใช้สอยของเรือนรูปแบบบังกะโล และผังการใช้สอยของเรือนรูปแบบสมัยใหม่ .	152
ภาพที่ 154	แสดงความสูงอาคารและช่วงเวลาออกกฎหมายควบคุมความสูงของอาคาร	155
ภาพที่ 155	การใช้สอยภายในอาคารที่เป็นผลจากการใช้กำแพงรั้วเป็นผนังอาคาร	156
ภาพที่ 156	การแบ่งเขตที่ดินของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	157
ภาพที่ 157	การเปลี่ยนแปลงเรือนจากการแบ่งเขตที่ดินของเรือนกรณีศึกษาที่ 2.....	157
ภาพที่ 159	รูปแสดงความต่างระดับของพื้นที่ชั้น1 และถนนหน้าบ้าน	159
ภาพที่ 160	แสดงความต่างระดับของพื้นที่ชั้น 1 และระดับถนนของเรือนในหมู่บ้านทรงคนอง ข ..	159
ภาพที่ 161	แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ	160
ภาพที่ 162	แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือน	161
ภาพที่ 163	แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ	162
ภาพที่ 164	แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ	163

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ในปัจจุบันการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชนชาติมอญนั้น เน้นทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เป็นหลัก แต่ในด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นพบว่ามีปริมาณการศึกษาน้อย ซึ่งความรู้ด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยเฉพาะเรือนนั้นถือเป็นแหล่งศูนย์กลางที่จะสะท้อนถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมทางสังคม และยังแสดงถึงโลกทัศน์และความต้องการที่เหนือจากความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์(สุด แสงวิเชียร, 2513) ซึ่งเป็นสิ่งนำไปสู่ความเข้าใจในการดำรงชีวิตของชาวมอญที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทแวดล้อมที่เป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุให้ชาวมอญหาวิธีการอยู่กับบริบทนั้นๆ อย่างเหมาะสมกับการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลถึงสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะเรือน การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของบ้านเรือนทั้งในเชิงรูปแบบ รูปทรง และการใช้งาน จึงเป็นปัจจัยอันแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิตในแต่ละท้องถิ่นอันเป็นผลมาจากการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงของระบบความเชื่อ ระบบสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป(ต้นข้าว ปาณินท์ และคณะ, 2547)

จากสิ่งที่กล่าวมานั้น เป็นเหตุให้สนใจเรื่องเกี่ยวกับพื้นถิ่นที่อยู่ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิม เรือนที่ถูกปรับเปลี่ยนหรือสร้างใหม่เป็นเรือนรูปแบบอื่นๆในปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยชุมชนที่เลือกศึกษาคือหมู่บ้านมอญทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นชุมชนมอญแถบชานเมือง เรือนในพื้นที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมทั้งแบบไทยมอญดั้งเดิม แบบเรือนประยุกต์ จนถึงรูปแบบสมัยใหม่ ถือเป็นหมู่บ้านที่มีพัฒนาการเรือนที่หลากหลาย อีกทั้งยังพบว่ามีผลงานวิจัยเกี่ยวกับเรือนไทยมอญในพื้นที่ศึกษาที่เคยสำรวจไว้ในอดีต ซึ่งจะนำมาใช้เปรียบเทียบกับเรือนที่พบอีกด้วย.

การวิจัยครั้งนี้มีคำถามในการวิจัยว่าเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในพื้นที่กรณีศึกษามีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบอย่างไร และคติความเชื่อแบบมอญที่สัมพันธ์กับเรือนและวิถีการอยู่อาศัยส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างไร โดยทำการศึกษาพื้นที่ศึกษาทั้งในแง่ความเชื่อ พัฒนาการของหมู่บ้าน ตลอดจนปัจจัยบริบทในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แล้วเปรียบเทียบการใช้งานเรือนในช่วงที่เรือนเป็นรูปแบบเรือนไทยมอญกับรูปแบบในปัจจุบัน เพื่อสร้างความเข้าใจในช่วงของการเปลี่ยนแปลงเรือนจากรูปแบบเรือนไทยมอญมาสู่รูปแบบเรือนมอญสมัยใหม่อันจะเป็นประโยชน์นำไปสู่ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง การตระหนักถึงพลวัตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมอญในสถานะของสังคมปัจจุบัน อันจะเป็นพื้นฐานการศึกษาไปสู่การพัฒนาพื้นที่อย่างเข้าใจรากเหง้าและความเปลี่ยนแปลงได้ต่อไป

2. คำสำคัญของการศึกษา (Keyword)

- 2.1 เรือน (House)
- 2.2 เรือนไทยมอญ (Thai- Mon House)
- 2.3 คติความเชื่อ (Belief)
- 2.4 ความเปลี่ยนแปลง (Change)

3. คำถามหลักของการศึกษา

- 3.1 เรือนไทยมอญ มีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ และการใช้งานอย่างไร และจากสาเหตุใด
- 3.2 คติความเชื่อแบบมอญที่แสดงออกภายใต้เรือนที่เปลี่ยนแปลงมาจากไทยมอญ มีรูปแบบอย่างไร

4. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

4.1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนไทยมอญใน

หมู่บ้านทรงคนอง

4.2 ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของเรือนไทยมอญที่มี คติความเชื่อแบบมอญที่สัมพันธ์

กับเรือน และวิธีการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการศึกษา

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

5.1.1 ประวัติความเป็นมา ประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาด้านรูปแบบเรือนพื้นถิ่นของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดสมุทรปราการ จากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่สำรวจ

5.1.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม อันได้แก่ ผนัง ฝ้าบริเวณ โครงสร้าง และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรมจากเอกสาร การสำรวจภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่สำรวจ

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

หมู่บ้านทรงคนองซึ่งอยู่ในพื้นที่ของ ม.7, ม.8 และ ม.9 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

6. กรอบความคิด

กรอบความคิดของการศึกษาในครั้งนี้เน้นความสนใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของเรือนไทยมอญที่เป็นผลจากการปรับเปลี่ยนให้เรือนใช้ตอบสนองกับรูปแบบวิถีชีวิตสมัยใหม่ในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นศึกษาในช่วงเรือนรูปแบบดั้งเดิมที่มีการปรับเปลี่ยนการใช้งาน จนถึงเรือนที่สร้างขึ้นด้วยรูปแบบสมัยใหม่ โดยใช้กรอบความคิดเรื่องของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมาเป็นหลักในการศึกษา อีกทั้งยังผสมผสานความรู้ด้านอื่นๆ อันได้แก่ มานุษยวิทยา คติชนวิทยา วัฒนธรรม เทคโนโลยีการก่อสร้าง

ซึ่งเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงถึงกัน โดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะเรือนและการใช้งานในปัจจุบันกับเรือนดั้งเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งกำหนดให้เป็นช่วงพ่อแม่เจ้าของเรือนเป็นเจ้าบ้าน(ประมาณ 40-50 ปี ก่อน) จากความทรงจำวัยเด็กของเจ้าของเรือนเพื่อใช้เปรียบเทียบ

7. ขั้นตอนของการศึกษา

7.1 ศึกษาเอกสาร รวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเบื้องต้น

ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ รูปแบบเรือนพื้นถิ่นมอญในประเทศไทย และการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการรูปแบบเรือนในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนข้อมูลเบื้องต้นในด้านของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงทบทวนเอกสาร (Literature Review) ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษา โดยศึกษาจาก ตำรา หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ

7.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

7.2.1 สัมภาษณ์ภาคสนามด้วยการร่างวัดเรือน (Measure Drawing) เพื่อเก็บข้อมูลทางกายภาพของกรณีศึกษา 10 หลัง ในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลผู้อยู่อาศัย ได้แก่ จำนวนสมาชิกในบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ คติความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงบ้านของเรือน และข้อมูลเกี่ยวกับบ้านและเรือนมอญ ได้แก่ ผังการใช้สอย วิธีการก่อสร้าง วัสดุที่ใช้

7.2.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาเรียบเรียง เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ทางกายภาพของเรือนกับวิถีชีวิตรวมถึงคติความเชื่อ เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ในกรณีศึกษาของเรือนรูปแบบต่างๆ เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับเรือนรูปแบบดั้งเดิมของชาวมอญ โดยจัดทำเอกสารวิทยานิพนธ์ เพื่อสรุปผลการวิจัยและตอบคำถามที่มาจากวัตถุประสงค์

8. วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีการศึกษาดังนี้

8.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

เลือกพื้นที่ศึกษาที่หมู่บ้านทรงคนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมแบบมอญ ที่มีลักษณะเป็นกิ่งเมือง กิ่งชนบท มีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท อีกทั้งสถานภาพของรูปแบบบ้านเรือนในชุมชนทรงคนองอยู่ในช่วงกำลังเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเรือนมอญดั้งเดิมสู่รูปแบบบ้านสมัยใหม่ โดยการศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลของเรือนตัวอย่างเพื่อให้เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือน มุ่งเน้นเรื่องการใช้สอยพื้นที่ คติความเชื่อภายในเรือน การเลือกเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ประยุกต์ หรือคงไว้ซึ่งสิ่งดั้งเดิมจากบรรพบุรุษทั้งทางกายภาพและทางนามธรรม โดยเลือกเรือนที่นำมาศึกษาด้วยเกณฑ์การเลือกเรือน ดังนี้

8.1.2 เป็นเรือนของครอบครัวชาวมอญหรือชาวไทยเชื้อสายมอญ

8.1.3 เป็นเรือนไทยมอญที่เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงเรือนในชุมชนได้ มีรูปแบบครอบครัวรูปแบบเรือนที่พบในชุมชนอันได้แก่เรือนไทยมอญ บ้านไม้และครึ่งไม้ครึ่งปูนทรงบังกะโล และบ้านคอนกรีตเสริมเหล็กทรงสมัยใหม่

8.1.4 เป็นเรือนที่สืบทอดที่ดินหรือเรือนมาจากบรรพบุรุษที่มีเชื้อสายมอญ

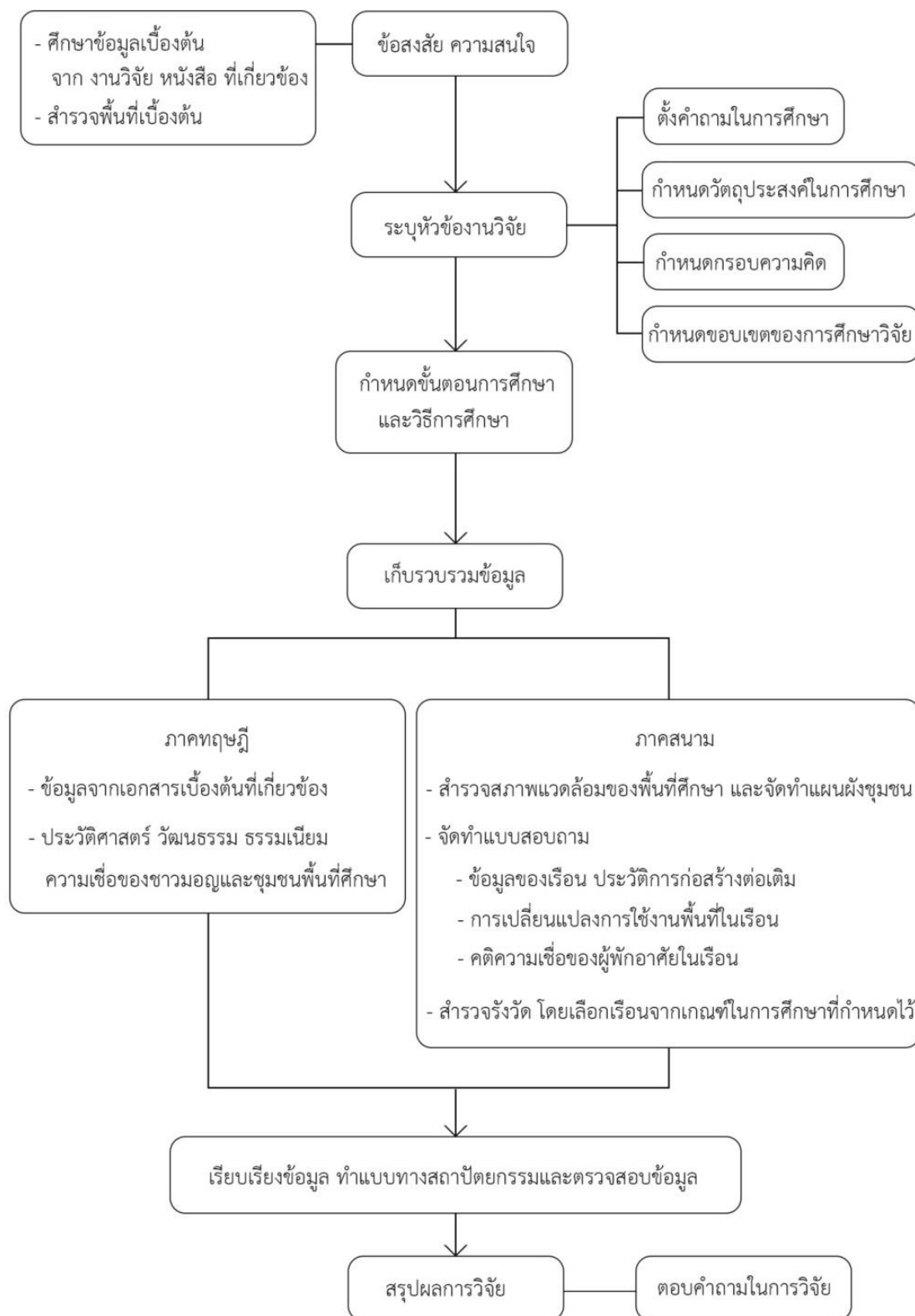
8.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

8.2.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีถ่ายภาพเพื่อบันทึกสภาพแวดล้อม บริเวณบ้าน ลักษณะของบ้านเรือน องค์ประกอบและรายละเอียดของบ้านเรือน พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ ตลอดจนคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตที่พบในกายภาพของเรือน

8.2.2 เก็บข้อมูลด้วยวิธีสำรวจร่างวัด (Measure Drawing) โดยสำรวจผังบริเวณของเรือน และตัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม การดำรงชีวิต และการใช้สอยเรือนในพื้นที่ต่างๆ โดยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องแล้วเรียบเรียงเพื่อจะนำไปวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

8.2.3 การสำรวจผังหมู่บ้านด้วยภาพถ่ายทางอากาศจากเว็บไซต์ Google Map โดยนำภาพที่ได้มาเขียนลายเส้นแล้วตรวจสอบความถูกต้องกับข้อมูลที่สำรวจในพื้นที่ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ผังหมู่บ้าน

8.2.4 การสัมภาษณ์ พูดคุยกับเจ้าของเรือน และผู้นำชุมชน ผู้รู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมอญ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้านทรงคนอง ตลอดจนบ้านเรือนที่เป็นกรณีตัวอย่างและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการวิจัย

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของบ้าน และเรือนมอญ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนักถึงพลวัตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมอญ

9.2 ความเข้าใจในความสัมพันธ์ของความเชื่อ วิถีชีวิต และสถาปัตยกรรมในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากเรือนมอญยุคดั้งเดิมสู่ยุคของบ้านแบบสมัยใหม่

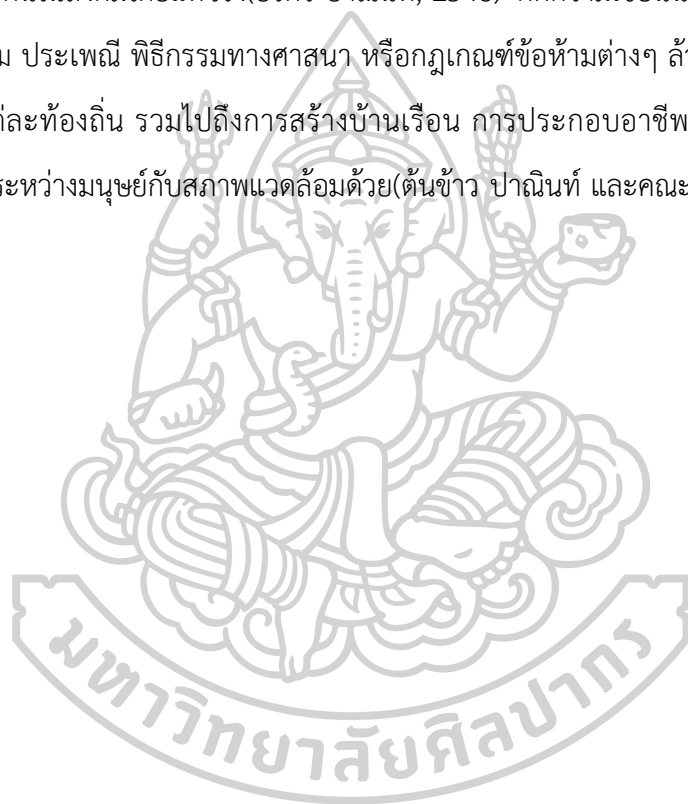
10. นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

10.1 เรือน (House) ตามความเข้าใจของคนทั่วไปคำว่า “เรือน” มักจะหมายถึงเรือนไทยยกใต้ถุนสูง ฝาปะกน หลังคาจั่ว มีบันลุ่มเท่านั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีรูปแบบเรือนคล้ายกัน เนื่องจากตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มเหมือนกัน(บัณฑิต จุลาสัย, 2540)

สำหรับงานวิจัยนี้ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของเรือน ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ศึกษา พบทั้งเรือนไทยมอญ เรือนที่ทำจากไม้และคอนกรีต มีทั้งรูปแบบเรือนไทยและรูปแบบสมัยใหม่ จึงให้ความหมายว่า “เรือน” หมายถึงสิ่งก่อสร้างสำหรับอยู่อาศัย รูปแบบและวัสดุแบบต่างๆ เช่น เรือนไม้ เรือนคอนกรีต เรือนรูปแบบสมัยใหม่ เรือนทรงบังกะโล โดยไม่ได้จำกัดรูปแบบเฉพาะเรือนไทยเท่านั้น

10.2 เรือนไทยมอญ (Thai- Mon House) มีผู้ทำงานวิจัยเกี่ยวกับเรือนไทยมอญ(อรศิริ ปาณินท์, 2543b) ให้ความหมายของเรือนไทยมอญซึ่งนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ โดยให้คำอธิบายไว้ว่า “เรือนไทยมอญ” เป็นเรือนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนไทยภาคกลาง รูปทรง วัสดุก่อสร้าง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจะเหมือนกับเรือนไทย ส่วนรูปแบบเรือนนิยมใช้ระบบเรือนไทยเดิมที่เป็นเรือนแฝด ทั้งแฝดสองและแฝดสาม และมีการขยายเรือนที่ไม่ได้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนแบบเรือนไทยภาคกลางเมื่อพิจารณาจากรูปทรงภายนอกจะดูไม่ออกว่าเป็นเรือนไทยหรือเรือนมอญ แต่ปรากฏอิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับผีมอญหรือผีบรรพบุรุษที่ส่งผลมายังตัวเรือนผ่านการลดระดับพื้น การวางตำแหน่งห้อง การใช้งานบนเรือนอย่างชัดเจน

10.3 คติความเชื่อ (Belief) คติความเชื่อ หมายความว่าถึง วิธีหรือทางแห่งการยอมรับอย่างเคารพของมนุษย์ในสิ่งคมหนึ่งๆ ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน โดยยึดถือด้วยแนวความคิด กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติภายใต้ความเชื่อมั่นและศรัทธาเดียวกัน ในสังคมไทยก็มีธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับคติความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตที่สืบทอดต่อกันมาอย่างมากมาย ทั้งในรูปแบบปฏิบัติและข้อห้ามปฏิบัติ ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด โดยหากละเมิดฝ่าฝืนหรือลบหลู่ดูหมิ่น ก็จะมีผลทางโทษภัย คติความเชื่อจึงนับว่ามีผลต่อแนวความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคมโดยแท้จริง(อรศิริ ปาณินท์, 2548) คติความเชื่อนั้นไม่ว่าจะแสดงในรูปแบบของธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา หรือกฎเกณฑ์ข้อห้ามต่างๆ ล้วนแต่เป็นผลต่อรูปแบบของชีวิตในแต่ละท้องถิ่น รวมไปถึงการสร้างบ้านเรือน การประกอบอาชีพ การใช้ทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมด้วย(ต้นข้าว ปาณินท์ และคณะ, 2547)

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมอญพระประแดง

1. ความเป็นมาของชนชาติมอญและการตั้งถิ่นฐานในไทย

1.1 ความเป็นมาของชนชาติมอญและการตั้งถิ่นฐานในไทย ชนชาติมอญมักเรียกตัวเองว่า “มอญ” ชาวไทยเรียกชาวมอญว่า “มอญ” หรือ “รามัญ” ส่วนพม่าเรียกมอญว่า “ตะเลง” ในสมัยโบราณชาวตะวันตกเรียกชนชาติมอญว่าเพกวน(Peguan) ซึ่งปัจจุบันเลิกใช้ไปแล้ว โดยชื่อที่ใช้เรียกคือรามัญ(Raman)(สุจริตลักษณ์ คีฬดุง, 2542)

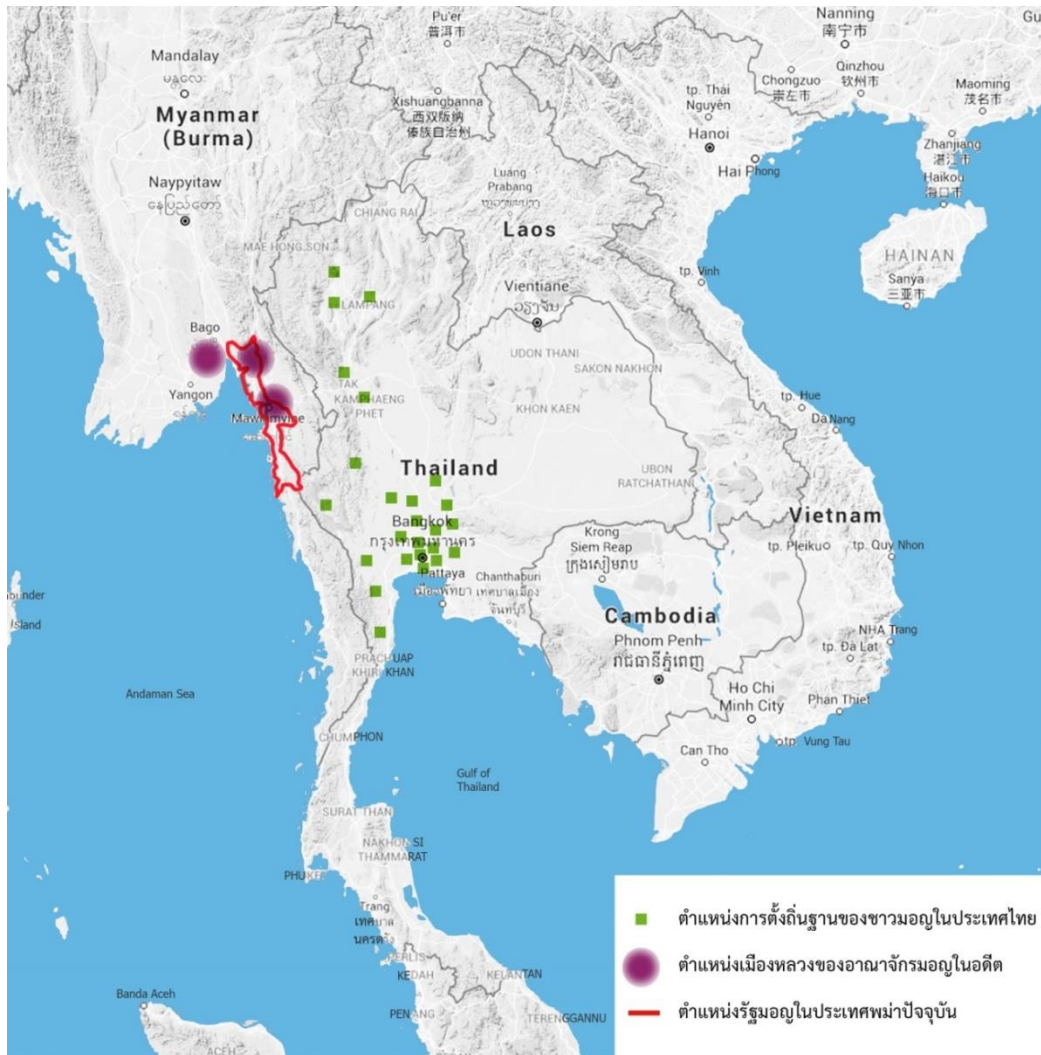
มอญเป็นชนชาติที่ตั้งถิ่นฐานทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน มอญเป็นชนเผ่ามองโกลอยด์(สมเด็จพระยาตำราญราชานุภาพ และคณะ, 2547) นักมนุษยวิทยาจัดให้กลุ่มชนชาตินี้ในกลุ่มออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic)(โอเจอร์ญ, 2541) และมีภาษาพูดอยู่ในตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ชนชาติมอญมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน บางตำรากล่าวว่าถิ่นเดิมมาจากทางอินเดียตอนใต้ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำอีรวดีและมีเขตแดนติดกับทะเล ทำให้เกิดการติดต่อค้าขายกับอินเดียซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณของโลก

ในอดีตอาณาจักรมอญมีเมืองหลวงคือแผ่นดินที่เป็นเมืองพะโค (หงสาวดี) เมืองเมาะลำเลิง เมืองเมาะตะมะ และเมืองสะเทิม ซึ่งทั้งหมดเป็นเมืองของพม่าตอนล่างในปัจจุบัน เนื่องจากเกิดการสู้รบกับพม่าและย้ายเมืองหลวงบ่อยครั้ง ประกอบกับปัญหาการแย่งชิงราชสมบัติภายในราชวงศ์ ทำให้มอญขาดความมั่นคงในการปกครอง บ้านเมืองจึงตกอยู่ในภาวะสงครามต้องสู้รบเพื่อรักษาอาณาจักรเป็นระยะเวลายาวนาน และถูกรวมให้เป็นส่วนหนึ่งของพม่าในปี พ.ศ. 2300 ในที่สุดปัจจุบันชาวมอญส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐมอญของพม่าและกระจายตัวกันตั้งถิ่นฐานใหม่หลังจากครั้งที่หนีภัยสงคราม

จากหลักฐานทางข้อมูลประวัติศาสตร์พบว่า มอญที่อพยพเข้ามาประเทศไทยส่วนมากเป็นมอญจากเมืองเมาะตะมะซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนไทย และยังมีมอญจากเมืองอื่นๆ เช่น หงสาวดี เมาะลำเลิง แครงเลิง เข้ามายังไทยอีกด้วย(สุภรณ์ โอเจริญ, 2527) การอพยพของชาวมอญเข้ามาสู่ประเทศไทยปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกใน พ.ศ. 2127 และมีการอพยพต่อมาอีกหลายครั้ง นับตั้งแต่ที่ตกอยู่ในการปกครองของพม่าเรื่อยมา จนกระทั่งถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่า ซึ่งพบการอพยพครั้งสำคัญ 9 ครั้ง ได้แก่ สมัยกรุงศรีอยุธยา 5 ครั้ง สมัยธนบุรี 1 ครั้ง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ 2 ครั้ง คือ สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพม่าพ้นจากการปกครองจากอังกฤษแล้ว มีการอพยพเข้ามาอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2491(อรศิริ ปาณินท์, 2543a)

เส้นทางที่ชาวมอญใช้ในการอพยพมี 3 ทาง คือ เมืองตาก ด่านแม่ละเมา เมืองกาญจนบุรี ด่านเจดีย์สามองค์ และจ.อุทัยธานี ส่วนบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทยส่วนใหญ่จะอยู่ริมแม่น้ำ เช่น แม่น้ำแม่กลอง บริเวณอำเภอบ้านโป่ง โพนาราม ราชบุรี และกาญจนบุรี ,แม่น้ำท่าจีน บริเวณสุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร, แม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณนนทบุรี ปทุมธานี พระประแดง นอกจากนั้นยังพบชาวมอญอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นการโยกย้ายกันเองในภายหลัง เช่น เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พิชณุโลก อุทัยธานี ลพบุรี เพชรบุรี อัญญา สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ประจวบคีรีขันธ์ และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทย
 ที่มา: ปรับปรุงจาก Googlemaps, ประเทศไทย, เข้าถึงเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.map.google.co.th>

1.2 การตั้งถิ่นฐานของมอญในพระประแดง มอญปากลัด สืบเชื้อสายมาจากชาวมอญที่อพยพเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทยอย่างน้อย 2 ครั้งด้วยกัน กล่าวคือ

1.2.1 การตั้งถิ่นฐานของมอญพระประแดงครั้งที่ 1 ประกอบด้วยมอญ 2 พวก ที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่นครเขื่อนขันธ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ ชาวมอญที่อพยพมาสร้างและอยู่ดูแลป้อมที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งแรกเริ่มอพยพเข้ามาสมัยกรุงธนบุรี มีเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้า โดยโปรดฯ ให้ตั้งหลักแหล่งที่เมืองสามโคกและปากเกร็ด ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดฯ ให้ย้ายครัวมอญจากสามโคกในพวกเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นชายฉกรรจ์ จำนวนประมาณ 300 คน ที่เรียกกันว่า “มอญเก่า”(สุจริตลักษณะ ดี ผดุง, 2538)

ส่วนอีกพวกหนึ่งเป็นชายฉกรรจ์ชาวมอญ ที่มีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้า อพยพเข้ามายังไทยเป็นจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2505) และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ พระราชทานที่ทำกินให้แก่ชาวมอญที่ปากเกร็ด สามโคก และเมืองนครเขื่อนขันธ์ ที่เรียกกันว่า “มอญใหม่”

1.2.2 การตั้งถิ่นฐานของมอญพระประแดงครั้งที่ 2 เมื่อสมัยเริ่มสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ มีชาวมอญอพยพเข้ามา จำนวนประมาณ 3,000 คน(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2503) และยังมีกรอพยพย่อยในสมัยต้นรัชกาลที่ 3 ขณะอังกฤษรบกับพม่า พวกมอญในพระนครได้เรียนท่านเสนาบดีให้กราบบังคมทูลยกกองทัพไปรับญาติพี่น้องจากมอญเข้ามาในพระนคร จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทอเรียะ) คุมกองทัพพราหมณ์ไปรับชาวมอญเข้ามาและให้ไปตั้งบ้านเรือนที่เมืองนครเขื่อนขันธ์(ฉวีวรรณ ควรแสง, 2551) เพราะใกล้กับพระนครและเป็นบริเวณที่มีมอญอยู่มาก และพระราชทานที่นาบริเวณ สำโรง บางนา บางแก้ว บางพลี ลาดกระบัง มีนบุรี เพราะเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นเมืองหน้าด่าน มีแต่ป้อมปราการไม่มีที่นาทำมาหากิน โดยที่ชาวมอญพระประแดงมักเดินทางจากคลองสำโรงไปทำนาที่ย่านบางแก้ว บางพลี

1.2.3 ที่ตั้งของหมู่บ้านมอญพระประแดง ชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองนครเขื่อนขันธ์ในระลอกต่างๆ เข้าจับจองพื้นที่ตามริมคลองลัดโพธิ์ คลองลัดหลวง และแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วรวมกลุ่มกันอยู่ตั้งเป็นหมู่บ้าน แล้วตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อหมู่บ้านในเมืองมอญที่จากมา รวม 16 หมู่บ้าน และยังสร้างวัดประจำหมู่บ้านด้วยความศรัทธาพุทธศาสนาของชาวมอญ

ต่อมาบางหมู่บ้านได้สูญสลายหายไปบ้างโดยเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ตลาด เช่น บ้านจิงปี บ้านโกงกาง บ้านเต้อ เนื่องจากมีคนหลายเชื้อชาติเข้ามาทำการค้าขาย ส่วนหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาบางส่วนมีการขายที่ดินให้คนนอกพื้นที่เข้ามาอยู่อาศัย อีกทั้งมีการเวนคืนที่ดินสำหรับสร้างสะพานภูมิพลส่งผลให้ส่วนหนึ่งของบ้านอะมั่งถูกเวนคืน และขยายคลองลัดโพธิ์ ส่งผลให้บ้านเรือนที่บ้านโรงเกลือที่เหลือถูกยุบรวมเข้ากับบ้านทรงคนอง(ประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์, 2559)

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านมอญ 16 แห่งและวัดประจำหมู่บ้าน
ที่มา: ปรับปรุงจาก (มุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, 2532)

2. ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวมอญทรงคนองในปัจจุบัน

2.1 ความเชื่อ นอกจากความศรัทธาและเชื่อมั่นในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาแล้ว ชาวไทยเชื้อสายมอญ อำเภอยะประแดง จ.สมุทรปราการ ยังมีคติความเชื่อที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจสืบมาแต่โบราณจวบจนปัจจุบัน โดยจะกล่าวถึงความเชื่อสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรือน การอยู่อาศัย และวิถีชีวิต อันได้แก่ ความเชื่อในช่วงชีวิต การนับถือผี และความเชื่อในการสร้างเรือน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ความเชื่อในช่วงชีวิต ความเชื่อในช่วงชีวิตสำคัญที่ยังคงยึดถือในพื้นที่กรณีศึกษาคือความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการตาย ชาวมอญมีธรรมเนียมที่เคร่งครัดมาก โดยห้ามนำโลงศพขึ้นบ้านเพราะถือว่าเป็นของเสนียดจัญไร หากตายในบ้านให้รื้อฝาเรือนแล้วเอาศพออกทางทิศเหนือเพื่อนำไปวัด หรือลงทางบันไดที่สร้างขึ้นจากไม้ซีกเพื่อนำศพลงเท่านั้น หากตายนอกบ้านห้ามนำเข้าบ้าน

ตามความเชื่อแล้วหากตายไม่ดีจะไม่มีการเผาศพ ต้องนำไปฝังจนครบหนึ่งปี โดยมักขุดหลุมแนวเหนือใต้แล้วฝังหัวศพไปทางทิศเหนือ จากนั้นจะขุดกระดูกขึ้นมาจัดงานบำเพ็ญกุศล ปัจจุบันวัดมอญในพระประแดงหลายวัดไม่อนุญาตให้ฝังศพเนื่องจากวัดมีที่ดินจำกัด ในอดีตวัดคันลัดเคยมีที่สำหรับฝังศพแต่ปัจจุบันถูกสร้างเป็นอาคารสำหรับใช้งาน ในวัดยังพบศาลาสำหรับเก็บศพ 4 หลังซึ่งยังคงมีชาวมอญในพื้นที่ใช้เก็บศพอยู่(พระสุภัทรกิจจาทร, 2559) ศาลาเก็บศพตั้งอยู่ด้านหลังเมรุ เป็นศาลาไม้ 4 เสายกพื้น ขนาดพอดีวางโลงศพได้ กรุผนังด้วยไม้อัด ด้านหน้าแขวนรูปผู้ตายและวางกระถางรูปไว้เพื่อใช้เก็บศพที่ตายไม่ดีไว้เป็นเวลาประมาณ 1 ปีตามความเชื่อ ศาลาเก็บศพที่พบในวัดคันลัดนี้วางตัวเหนือ-ใต้สอดคล้องตามความเชื่อที่ว่าทิศเหนือคือทิศคนตาย โดยมักจะหันศีรษะคนตายไปทางทิศเหนือ (ภูธร ภูมะธน์ และคณะ, 2540)

ภาพที่ 4 ศาลาเก็บศพที่วัดคันลัด

ส่วนศพที่ตายดินนั้นจะใช้โลงมอญ (ฮะลาบ็อก) บรรจุศพ ถ้าเป็นพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่จะจัดทำเมรุยอดปราสาท 3, 5, 7 ชั้น ตามฐานานุศักดิ์ของพระสงฆ์ครอบบนโลงมอญอีกชั้นหนึ่ง และนิยมนำศพวางบนเตียงไม้ไผ่ แขนงดอกไม้และธงทิวที่เสาและเพดาน มีการรำผีและเซ่นอาหารคาวหวานตามความเชื่อ ซึ่งพบการจัดงานศพแบบมอญในหมู่บ้านทรงคนองโดยมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม อีกทั้งพบว่าที่พระประแดงมีช่างทำโลงมอญ (ฮะลาบ็อก) และเมรุ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตามสกุลช่างปากลัดคือ อดีตผู้ใหญ่บ้านสุกรี เปลี่ยนรุ่ง(ช่างกุง), อ.สมพิศ มงคลพันธ์ และพระสมุทชวลิต(อาจารย์เขียว) วัดทรงธรรมฯ

(ก)

(ข)

ภาพที่ 5 การจัดงานศพตามความเชื่อมอญ

(ก) การจัดงานศพของชาวมอญที่เรือน

(ข) โลงมอญ ที่จัดทำโดยอ.สมพิศ มงคลพันธ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพอดีตเจ้าอาวาสวัดกลางสวน

2.1.2 ความเชื่อเรื่องผีเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน มอญทุกหมู่บ้านในอำเภอพระประแดง ยังยึดมั่นในคติความเชื่อเรื่องการนับถือผี โดยเฉพาะผีประจำหมู่บ้านที่ทุกหมู่บ้านจะต้องมีศาลเจ้าพ่อ ซึ่งถือเป็นสิ่งเคารพศูนย์กลางของหมู่บ้าน ศาลเจ้าพ่อสร้างขึ้นพร้อมการตั้งหมู่บ้านในสมัยรัชกาลที่ 2 ตัวศาลมีลักษณะคล้ายศาลาขนาดเล็ก ภายในมีแท่นไม้ยกพื้นสูง ตั้งรูปสลักของเจ้าพ่อ ซึ่งเชื่อกันว่า อัญเชิญเทวรูปมาจากหมู่บ้านเดิมที่เมืองมอญในครั้งที่อพยพมาแต่แรก(ปราณี วงษ์เทศ, 2532) อีกทั้งยังมีรูปสลักไม้ที่เป็นรูปสัตว์บริวารของเจ้าพ่อ เช่น ช้าง ม้า เสือ อีกทั้งยังมีพวงมาลัย และสิ่งของแก้บนด้วย

สำหรับในอำเภอพระประแดงมีศาลเจ้าพ่อ 11 ศาล(ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดา นิติ, 2532) บางศาลเป็นศาลประจำหมู่บ้านมอญที่นับถือร่วมกันหลายหมู่บ้าน ปัจจุบันมีการไหว้ศาลอย่างต่อเนื่องตามกำลังศรัทธาของคนในหมู่บ้าน รวมถึงมีศาลย้ายที่ตั้งจากเดิมที่ถูกเวนคืนที่ดิน ทำให้ต้องย้ายศาลไปที่อื่น และอัญเชิญรูปสลักเจ้าพ่อมาประกอบพิธีเมื่อถึงวันจัดงานอีกด้วย ที่ศาลเจ้าพ่อของแต่ละหมู่บ้านจะมีพิธีเช่นไหว้ผีเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านเช่นเดียวกับมอญพื้นที่ต่างๆที่อยู่ในไทย คือ จัดพิธีเช่นไหว้ปีละหนึ่งครั้ง ซึ่งมักเป็นช่วงหลังสงกรานต์ก่อนวันแรม 15 ค่ำ เดือน 5 เนื่องจากเป็นช่วงเก็บเกี่ยวนาในย่านบางบ่อ บางพลีเสร็จก็จะย้ายขึ้นมาอยู่พระประแดง โดยแต่ละหมู่บ้านจะจัดงานไม่ตรงกัน เนื่องจากจะได้จัดเตรียมพิธีช่วยเหลือกันได้ระหว่างหมู่บ้าน(สุนันท์ เทวคุปต์, 2559)

พิธีเช่นไหว้ผีเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านเริ่มจากการทำบุญกลางบ้านในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่ายจะเป็นพิธีไหว้ศาลเจ้าพ่อ เชิญพาหนะเจ้าพ่อแห่รอบหมู่บ้าน แล้วอัญเชิญเจ้าพ่อมาร่วมในพิธีเช่นด้วย จากนั้นชาวบ้านจะเปลี่ยนผ้าคลุมสีแดงและถวายพวงมาลัยใหม่ที่ศาล เมื่อร่างทรงมาถึงก็จะจุดธูปไหว้เจ้าพ่อ รับเครื่องเช่นแล้วอัญเชิญเจ้าพ่อลงประทับร่างทรง จากนั้นจะให้ชาวบ้านขึ้นไปบนศาล เพื่อบอกความต้องการให้เจ้าพ่อช่วยเหลือ เมื่อเสร็จแล้วร่างทรงก็จะขึ้นไปทีสาว ๆ หากซี้ที่ผู้ใด ผู้นั้นต้องมาร่ำร่วมกับร่างทรงเจ้าพ่อด้วย ระหว่างนั้นผู้ช่วยต้องคอยห่มผ้าสีต่างๆให้แก่ผู้เป็นร่างทรง แล้วร่างทรงก็จะร่ำรำและรับเครื่องสังเวยที่ผู้ช่วยจัดให้ ซึ่งมีทั้ง แห่ กี่ทอผ้า ไบหนาด บุหรี่ ดาบ เป็นต้น ระหว่างร่ำนี้วงปี่พาทย์มอญจะบรรเลงเพลงยกภาคและเปลี่ยนเพลงไปตามสิ่งของที่สังเวย ลำดับต่อมาเป็นการถวายเครื่องเช่น ได้แก่ ขนมบัวลอย ขนมต้ม ข้าวเหนียวคลุกมะพร้าว กลัวยน้ำว่า มะพร้าวอ่อน(ปีพม่า วิชิตจรรุญ, 2539) เมื่อร่ำจนครบบทเพลงบวงสรวง เจ้าพ่อจะออกจากร่างทรง จากนั้นชาวบ้านจะนำเครื่องเช่นที่ใช้ในพิธีกลับไปปรับปรุทานเพื่อความเป็นสิริมงคล

(ก)

(ข)

ภาพที่ 6 บรรยากาศพิธีไหว้ศาลเจ้าเจ้าพ่อปลายคลอง โดยบ้านตองอู

(ก) พิธีรำถวายเจ้าพ่อปลายคลองที่ลานใต้สะพานภูมิ

(ข) รูปแกะสลักไม้เจ้าพ่อปลายคลอง

ภาพที่ 7 ชาวบ้านรดน้ำดำหัวคนทรงด้วยน้ำอบ

(ก)

(ข)

ภาพที่ 8 บรรยากาศพิธีไหว้เจ้าพ่อ ที่ศาลประจำหมู่บ้านเวชะราว

(ก) พิธีรำถวายเจ้าพ่อ เจ้าแม่

(ข) ชาวบ้านนำพวงมาลัยไหว้สักการะรูปแกะสลักไม้เจ้าพ่อเจ้าแม่หมู่บ้านเวชะราว

ภาพที่ 9 ชาวบ้านทรงคนองประกอบอาหาร มาเช่นไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์

(ก)

(ข)

ภาพที่ 10 บรรยายภาพพิธีไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์

- (ก) หลังจากเจ้าพ่อลงประทับร่างทรง ชาวบ้านจะขึ้นไปบนศาลเพื่อบอกความต้องการให้ เจ้าพ่อช่วยเหลือ
- (ข) เครื่องเซ่นไหว้ที่ชาวบ้านนำมาถวาย

ชาวมอญพระประแดงจัดงานไหว้ศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี ซึ่งถือเป็นงานใหญ่ที่แสดงออกถึงการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน จึงต้องมีการเตรียมการหลายอย่าง และอาศัยความร่วมมือของคนในหมู่บ้านเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง อีกทั้งการที่เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี ทำให้เสมือนเป็นการการพบปะสังสรรค์ระหว่างคนในชุมชน ในวงศ์ตระกูล และคนในหมู่บ้านที่ย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นที่มักกลับมาร่วมงาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในหมู่บ้าน

2.1.3 ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่าผีบรรพชน หรือผีบ้าน เป็นสิ่งที่ชาวไทยเชื้อสายมอญเชื่อกันว่าเป็นผีที่คุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยเชื่อว่าสถิตอยู่ที่เสาผี ซึ่งเป็นเสาต้นแรกของมุมห้องด้านทิศตะวันออก ซึ่งในตระกูลหนึ่งจึงมีบ้านที่มีเสาผีเพียงเสาเดียวเท่านั้น โดยมีหีบหรือกระบุงที่ใส่ผ้าหรือสัญลักษณ์ของผีแขวนไว้ที่เสาเอกหรือเสาผี หรือทำเป็นหิ้งตั้งอยู่ที่เสาเอก ลูกหลานจะทำพิธีเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี หากสัญลักษณ์แทนผีบรรพบุรุษเปื้อยขาด หรือชำรุดจะต้องทำพิธีใหญ่เพื่อเป็นการขอขมา

สัญลักษณ์ของผีมอญจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแคว้นที่อพยพย้ายมา เช่น มอญเตี้ยคือมอญที่อาศัยในแคว้นพะสิม นิยมนับถือผีมะพร้าว มอญเตี้ยมอญคือมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นหงสาวดีกลุ่มนี้นับถือผีผ้า มอญญะ คือมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม เป็นกลุ่มที่นับถือกระบอกไม้ไผ่(สุเอ็ด คชเสนีย์, 2533) และมีมอญบางตระกูลที่นับถือผีอื่นๆ เช่น ผิงู ผิงูไก่ ผิงูเต่า ผิงูข้าวเหนียว ซึ่งกล่าวกันว่าที่มาของสัญลักษณ์ของผีนี้น่าจะมาจากสิ่งที่ผีบรรพบุรุษชอบกิน

นอกจากการไหว้ผีบรรพบุรุษแล้วยังมีข้อปฏิบัติในการนับถือผี คือมอญผู้นับถือผิงูหรือผิงูไก่ ในพิธีรำจะต้องเอานูหรือไก่มาทำอาหารเพื่อเซ่นบรรพบุรุษด้วย หากผู้ที่นับถือผีเต่าเดินทางไปพบเต่ากลางทาง หากไม่ฆ่าเต่าก็ต้องกล่าวว่าเต่านั้นเฒ่าและต้องหลีกเลี่ยงไปทางอื่น ไม่เช่นนั้นต้องนำเต่าไปฆ่าเพื่อทำอาหารกิน แต่ก่อนจะกินต้องเซ่นผีบรรพบุรุษก่อนถึงจะกินได้ หากไม่ติเตียนว่าเต่านั้นเฒ่าจะเกิดเภทภัยต่อคนในตระกูลนั้นได้ ซึ่งผีแต่ละตระกูลจะมีรายละเอียดของข้อปฏิบัติแตกต่างกันไป โดยทั่วไปแล้วมีรายละเอียดดังนี้

2.1.3.1 ข้อปฏิบัติในการสืบทอดผีบรรพบุรุษ ลูกหลานจะต้องสืบทอดพิธีกรรมต่อจากบรรพบุรุษจนกว่าจะหมดสิ้นผู้ชายในตระกูลนั้น โดยปกติลูกชายคนโตของตระกูลจะเป็นผู้รับสืบทอดเสาผีไว้ที่บ้านและเรียกบุคคลนั้นว่า “ต้นผี” ดังนั้นในตระกูลหนึ่งๆจะมีบ้านที่มีเพียงบ้านเดียวคือบ้านของต้นผี การนับถือผีบรรพบุรุษยังมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการสืบทอดผี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หากต้นผีเสียชีวิต น้องชายหรือลูกชายคนโตของน้องชายจะเป็นผู้รับสืบทอดผีต่อไป หากไม่มีผู้รับสืบทอดถือว่าผีหมด จะต้องทำพิธีถอนเสาผีออกไปจากบ้านไปที่วัดโดยมีการรำผีควมคู่กันไปแล้วสร้างศาลเล็กๆไว้ในบริเวณบ้าน

2. เมื่อครอบครัวไม่มีบุตรชายสืบทอดรักษาก็ถือว่าหมดผีตระกูลต้องถอนเสาไปถวายวัด ผู้หญิงรับผีไม่ได้ ลูกสาวที่ยังไม่มีสามีก็มีสิทธิที่จะร่วมในพิธีนำผีของตระกูลนั้นได้ แต่ถ้าหากแต่งงานไปแล้วจะถือว่าต้องไปนับถือผีตามสามีและตัดขาดจากผีเดิมโดยการทำพิธีที่เรียกว่า “ลุมตา”(อมารสี ยิมอำนาจ, 2536) คือจัดการของเครื่องเซ่นไปบอกกล่าวที่เสาผีว่าจะแยกเรือน

3. ถ้าหญิงใดไม่แต่งงานต้องนับถือผีบรรพบุรุษของตระกูลจนตายไป

4. ในกรณีที่ครอบครัวไม่มีบุตรสืบทอดผีบรรพบุรุษต้องถอนเสาเอกไปถวายวัดและต้องทำพิธีรำผี และบ้านนั้นจะเรียกว่า “บ้านตลาด” ซึ่งใครๆก็สามารถขึ้นได้ ผีจะถูกเชิญให้ไปอยู่ที่ศาลเพียงตาซึ่งสร้างใหม่ในบริเวณบ้าน และมีการเลี้ยงอาหารที่ศาลนี้ติดต่อกัน 3 ปี หลังจากนั้นจึงเลิกเลี้ยงผีแต่ก็ไม่รื้อศาลทิ้ง

2.1.3.2 ข้อห้ามสำคัญในการนับถือผี ชาวมอญเชื่อกันว่าหากผีไม่พอใจจะบันดาลให้เกิดเหตุเดือดร้อนภายในบ้านหรือคนในบ้านเกิดเจ็บป่วย จะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามต่างๆ (จารุเกตุ กาญจนานา, 2515)ได้แก่

1. ห้ามสามีภรรยาออกตระกูลมาร่วมหลับนอนกันบนบ้าน
2. ห้ามหญิงมีครรภ์ออกตระกูลมาร่วมหลับนอนบนบ้านยกเว้นลูกของเจ้าของบ้าน และห้ามเด็กที่ยังไม่ได้โกนผมไฟ ถึงเป็นญาติก็มานอนค้างบนเรือนไม่ได้
3. ห้ามคนในตระกูลจัดงานพิธีต่างๆ เช่น งานโกนจุก งานแต่งงาน งานบวช หรือเลี้ยงผีในปีเดียวกัน(สิ้นสุดเมื่อถึงเดือน6)
4. ห้ามปล่อยให้ของผี เช่น ผ้า แหวน ดาบ ขำรูดเสียหาย หากเสียหายต้องมีการรำผีและหาของใหม่มาแทนของที่ชำรุด เชื่อว่าถ้าเกิดชำรุดจะก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนภายในบ้าน
5. ห้ามกินหรือทำร้ายสัตว์สัญลักษณ์ประจำตระกูลโดยไม่เช่นไร้ว เชื่อว่าจะเกิดความเจ็บป่วยกับเจ้าของบ้านผู้รับผี

2.1.3.3 พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ หรือการเลี้ยงผี เป็นประเพณีที่มอญผู้นับถือผีจะต้องจัดเป็นประจำทุกปี ในเดือน 6 ข้างขึ้น เนื่องจากชาวมอญถือเป็นวันขึ้นปีใหม่และเริ่มทำการปลูกข้าวอีกครั้ง ซึ่งตรงกับหลังวันสงกรานต์ของทุกปีที่บ้านของผู้เป็นต้นผี จะมีพิธีเลี้ยงเสากโดยสมาชิกในสายตระกูลจะมาร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน พิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษจะทำการภายในครอบครัว โดยการประกอบอาหารเครื่องเซ่น ซึ่งประกอบด้วย อาหารที่ปรุงจากสัญลักษณ์ประจำตระกูล เช่น ไก่ กู ข้าวเหนียว เป็นต้น ส่วนอาหารคาว คือ ข้าวเหนียวหนึ่ง ข้าวสุก แกงต้มยำ ปลาช่อนย่าง, อาหารหวาน ได้แก่ ขนมต้มแดงต้มขาว กะละแม กระจ่างสารท ขนมลูกสะบ้าทอด ขนมนางแอบ ขนมคันหลาว ขนมเปียกปูน ขนมข้าวตอกงา กลัวยน้ำว่าสุก, สิ่งของเครื่องสักการะ น้ำบริสุทธิ์ ดอกไม้ธูปเทียน ทองคำเปลว ผ้าสี น้ำอบ

โดยจัดเครื่องเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษจัดลงจานหรือถาดตามธรรมเนียม จากนั้นผู้ดำเนินการจัดพิธีที่เรียกว่า ไต้ง จะจัดวางเครื่องเช่นตามตำแหน่งตามความเชื่อ แล้วอัญเชิญหีบหรือกระบุงเสื้อผ้าบ้านลงมาเปิดตรวจสอบดู เมื่อเรียบบร้อยจะกล่าวคำอัญเชิญผีบ้าน ให้มารับเครื่องเช่นไหว้ประจำปี

2.1.3.4 การรำผี เป็นงานใหญ่ที่จัดขึ้นเฉพาะกิจเมื่อมีคนในตระกูลกระทำเหตุการณ์ ดังนี้คือ ผิดผี(ละเมิดข้อห้ามในการนับถือผี) ดังที่ได้กล่าวข้างต้น, แก่บ่น เมื่อคนในตระกูลไปบนบานต่อผีบรรพบุรุษ แม้ผลที่ได้จะเป็นไปตามปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ต้องจัดพิธีรำผีให้แก่บรรพบุรุษทั้งสิ้น, กรณีที่ครอบครัวไม่มีบุตรชายสืบทอดรับผีบรรพบุรุษต้องถอนเสาเอกไปถวายวัด ซึ่งในการถอนเสาเอกนี้ต้องมีพิธีรำผีด้วย

ขั้นตอนของการรำผีคือ ต้องเตรียมการบอกญาติในตระกูลเดียวกันมาร่วมงานและปลูกโรงพิธีภายในบริเวณบ้านเป็นโรงชั่วคราวปลูกอย่างง่าย มี 6 เสาและมุงหลังคาหันหน้าทางทิศตะวันตก พิธีรำผีเริ่มต้นจากผู้ดำเนินการรำผี(ไต้ง) จะเชิญผีบรรพบุรุษเข้ามาในโรงพิธีทุกคนในพิธีจะเวียนรอบโรงพิธีแล้วจึงเริ่มรำถวายแต่ละผี ขณะรำผีไต้งจะนำอ่างที่บรรจุเครื่องเช่น เช่น อ้อย มะพร้าว และขนมทอด หรืออาหารพิเศษอย่าง ปลาอย่าง ไก่ต้ม สุรา และที่สำคัญคือสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูล เช่น เต่า งู มาให้แขกที่มาร่วมพิธีเพื่อนำไปปรับประทาน เมื่อรำบั้นๆ เสร็จไต้งจะมอบผ้าผีให้แก่ต้นผีและเชิญผีขึ้นสู่เสาผี และขั้นตอนสุดท้ายรวบรวมนำเศษอาหารและต้นกล้วยที่ใช้ทำพิธีบรรพทุกลงในเรือที่ทำจากต้นกล้วย แล้วนำไปลอยน้ำเพื่อเป็นการลอยเสนียดทิ้ง(ปัทมา วิชิตจรูญ, 2539)

ส่วนความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวมอญทรงคนอง จากข้อมูลที่เคยมีการสำรวจ(ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒน์ ธาตานิติ, 2532) พบว่าชาวมอญทรงคนองยังคงนับถือผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษอยู่ แม้มีบางส่วนที่ลดทอนประเพณีลงไปตามความเชื่อและวิถีชีวิตของแต่ละบ้าน แต่โดยส่วนใหญ่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติสำคัญ เช่น

1. การนับถือผีจากทางตระกูลฝ่ายชาย หากฝ่ายหญิงมอญจะสมรสกับคนเชื้อสายอื่น การนับถือผีของฝ่ายหญิงจะสิ้นสุดลง หรือเรียกว่า “ขาดผี” ซึ่งที่พบจากการสัมภาษณ์มีการขาดผีตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ของเจ้าของเรือน(อายุราว 60-80 ปี) และยังพบว่าการขาดผีจากที่ฝ่ายหญิงแต่งงานกับคนเชื้อสายอื่นนี้เป็นหนึ่งในสาเหตุให้ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษมอญหมดลง จากการยึดถือความเชื่อนี้เอง

2. การรับผีบรรพบุรุษพบของสัญลักษณ์แทนผีเป็นผ้าและแหวน ซึ่งมักเป็นแหวนทอง มีหัวแหวนเป็นพลอยสีแดง ส่วนผ้ามักเป็นชายฝ้านุ่งของชายและหญิงอย่างละผืน สิ่งของเหล่านี้มักเก็บในกระเจาดหรือหีบ วางไว้บนที่สูงใกล้เสาเอกของบ้าน และผู้รับสืบทอดต้องคอยดูแลไม่ให้ขาดหรือชำรุด หากเสียหายต้องเปลี่ยนให้ใหม่ หากมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยมักจะมาตรวจดูว่าสิ่งของเหล่านี้ชำรุดเสียหายหรือไม่ และมักจะบนบานให้ผีช่วยคุ้มครอง ทั้งยังพบว่าสาเหตุจากการเก็บสิ่งของของบรรพบุรุษของรุ่นลูกหลานเนื่องจากสิ่งของนั้นการมีคุณค่าทางใจอีกด้วย

3. ครอบครัวคนไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านทรงคนองยังยึดถือข้อห้ามไม่ให้คนตระกูลอื่นมานอนค้างที่บ้านอย่างเคร่งครัดเพราะเป็นการผิดผี ถ้าจำเป็นต้องค้างให้นอนที่เปราะหรือเพิงนอกห้องนอนของตัวบ้าน ซึ่งหากฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว จะต้องทำพิธีเลี้ยงผี โดยต้องหาได้งผู้ทำพิธีที่นับถือผีเดียวกัน ต้องหาจากมอญสังขละบุรีซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายมาก อีกทั้งพบว่าการรำผีมอญที่ทรงคนองเท่าที่เคยเกิดขึ้นนั้นนานมากกว่า 50 ปีแล้ว(ฐิติวรรณ มหาสิงห์, 2559)

2.1.4 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเรือน การปลูกบ้านของชาวมอญในสมัยก่อนจะต้องมีการดูฤกษ์ยาม มีเกณฑ์และโฉลกตามที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เริ่มตั้งแต่การเลือกเวลาที่จะปลูก เลือกที่ดิน เลือกตำแหน่งที่จะปลูก การขุดเสาเรือน สูตรบ้านที่ระบุระยะตามขนาดและสัดส่วนที่เป็นมงคล โดยพบคัมภีร์คัมภีร์โลกสิทธิ ที่กล่าวถึงเรื่องราวดังกล่าว โดยจะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องทิศของชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเรือนที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. ทิศตะวันออก ถือเป็นทิศหัวนอน การประกอบพิธีมงคลต่างๆ นิยมหันหน้าไปทิศตะวันออก
2. ทิศทิศเหนือ คือ ทิศหัวบันได และเป็นทิศที่ให้หันศีรษะคนตายไปทางทิศเหนือด้วย และนำคนที่ตายในบ้านลงทางทิศเหนือด้วย
3. ทิศตะวันตก มอญถือว่าเป็นทิศของคนตาย ไม่เป็นมงคล จึงไม่นอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกเช่นเดียวกับคนไทย

ส่วนทิศของการวางจั่วบ้านของเรือนมอญมักหันจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งเป็นทิศทางที่หันรับตะวัน เป็นการหันด้านสกัดรับแดด ต่างจากการวางจั่วไปทางทิศจั่วของเรือนไทยที่วางแนวเหนือ-ใต้ เนื่องจากประเทศไทยนั้นแม่น้ำต่างๆ มักวางแนวจากเหนือไปได้ การปลูกบ้านโดยหันจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก ทำให้บ้านมอญถูกเรียกว่า “มอญวาง”(สุเอ็ด คชเสนีย์, 2533)

ภาพที่ 11 จั่วของเรือนไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนองส่วนใหญ่วางตัวแนวทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก

2.2 ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวมอญทรงคนอง

เนื่องจากชาวมอญปากลัดมีที่นาอยู่คนละแห่งกับที่พักอาศัย อันเนื่องมาจากได้รับพระราชทานที่ดินทำกินย่านบางบ่อ บางพลี ลาดกระบัง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ส่งผลต่อช่วงเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่พระประแดง กล่าวคือเมื่อถึงหน้าเพาะปลูกชาวมอญปากลัดจะขนย้ายครัวเรือนล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา เข้าคลองพระขนิ่ง คลองสำโรง ไปทำนายนานบางพลี บางบ่อ ในช่วงเดือน 6 – 10 (พฤษภาคม-กันยายน) เมื่อทำนาเสร็จจะเป็นช่วงออกพรรษา จึงเดินทางกลับมาอยู่อาศัยที่พระประแดง ซึ่งในช่วงนี้เองที่เป็นเวลาแห่งการทำบุญ เมื่อพ้นเทศกาลออกพรรษา ซึ่งตรงกับเดือน 12 (พฤศจิกายน) จึงได้โยกย้ายกลับที่นาของตนเพื่อเตรียมเกี่ยวข้าวในช่วงเดือน 12-1 (มกราคม-กุมภาพันธ์) หลังจากเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จก็เดินทางกลับพระประแดงในช่วงเดือน 4-5 ซึ่งเป็นเทศกาลสงกรานต์เป็นการทำบุญใหญ่สำคัญในรอบปี ทำบุญประจำหมู่บ้าน และเป็นช่วงสนุกสนานกับเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีทางศาสนา และความเชื่อ เป็นการพบปะสังสรรค์ระหว่างชาวมอญแต่ละหมู่บ้านในพระประแดง และผู้ที่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นก็จะกลับมาเยี่ยมบ้าน (ประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์, 2559)

แม้ในปัจจุบันวิถีชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ชาวมอญไม่ได้ทำนาเหมือนสมัยก่อน รวมถึงการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรที่พระประแดง ทำให้ชาวบ้านยังจัดงานประเพณีส่วนใหญ่อยู่แต่มีการปรับเปลี่ยนหรือลดทอนให้เข้ากับยุคสมัย สำหรับบางงานประเพณีที่อยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอบางพลี ก็จะมีชาวมอญที่บางพลีและหน่วยงานราชการร่วมกันจัดเป็นประจำทุกปี

โดยเมื่อนำข้อมูลช่วงระยะเวลาการทำงานและการพักอาศัยที่พระประแดงที่เกิดขึ้นในอดีตมาผนวกกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงประเพณีในรอบปีที่ยังคงจัดอยู่ในปัจจุบันของชาวมอญปากลัด สรุปลงเป็นตารางได้ดังนี้

เดือน	วิถีชีวิตและถิ่นที่อยู่	ประเพณีทางศาสนาและความเชื่อ
มกราคม	ฤดูเก็บเกี่ยวข้าวที่บางบ่อ บางพลี	การทำบุญในช่วงเทศกาลปีใหม่
กุมภาพันธ์		-
มีนาคม	อยู่อาศัยที่พระประแดง	นิยมการจัดงานบวชนาคสำหรับผู้อายุครบบวช
เมษายน		ประเพณีการส่งข้าวสงกรานต์ การค้าต้นโพธิ์ การส่งข้าวสงกรานต์ การกว่นกะละแม งานแห่หงส์-ธงตะขาบ ประเพณีตักบาตรสลากภัตร ประเพณีสรงน้ำพระ ประเพณีรำเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน
พฤษภาคม	ฤดูทำนา ทำนาที่บางบ่อ บางพลี	-
มิถุนายน		-
กรกฎาคม		ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ประเพณีแข่งเรือยาว
สิงหาคม		-
กันยายน		ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญออกพรรษา
ตุลาคม	อยู่อาศัยที่พระประแดง	ประเพณีตักบาตรเทโว
พฤศจิกายน	เตรียมที่นา ที่บางพลี บางบ่อ สำหรับเก็บเกี่ยว	ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีลอยกระทง
ธันวาคม		-

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของช่วงเวลาอยู่อาศัยของชาวมอญที่พระประแดง

ประเพณีของชาวมอญพระประแดงจะคล้ายคลึงกับของคนไทย ทั้งประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทางการเกษตร ประเพณีที่สัมพันธ์กับชีวิตและความเชื่อ โดยประเพณีของชาวมอญที่มีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ คือประเพณีสงกรานต์ นอกจากนี้ยังมีประเพณีตักบาตรสลากภัตร ประเพณีสงฆ์น้ำพระ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว ที่จะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

2.2.1 ประเพณีสงกรานต์ เมื่อใกล้วันสงกรานต์ชาวบ้านจะทำความสะอาดบ้านเรือน จากนั้นก่อนวันสงกรานต์ 2-3 วัน จะมีการกว่นกะละแม ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา ประเพณีแห่หงส์ธงตะขาบ ประเพณีการเล่นสบ้า แต่เดิมชาวไทยเชื้อสายมอญจะจัดงานขึ้นในช่วง 18-21 เมษายนของทุกปี

จนกระทั่งปี พ.ศ.2543 เมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้งานสงกรานต์พระประแดงเป็นหนึ่งในงานมหาสงกรานต์สี่ภาค ซึ่งจัดงานในวันที่ 21-23 เมษายน โดยในงานมีการประกวดนางสงกรานต์ ขบวนแห่นางสงกรานต์ ขบวนแห่กัณฑ์ปลา การเล่นสบ้าและกว่นกะละแมที่ว่าการอำเภอพระประแดง เป็นงานเทศกาลสงกรานต์ที่จัดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ชาวมอญพระประแดงจึงเลื่อนการจัดงานมาเป็น 13-15 เมษายน ชาวมอญแต่ละหมู่บ้านผลัดกันเป็นเจ้าภาพ โดยงานสงกรานต์ที่เกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายนี้จัดควบคู่กันเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 12 ขบวนแห่นางสงกรานต์ที่จัดโดยเทศบาลเมืองพระประแดง

ภาพที่ 13 ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาที่วัดโปรดเกศเชษฐาราม

2.2.2 ประเพณีกวนกะละแม ช่วงวันที่ 11-12 เมษายน ชาวมอญในหมู่บ้านต่างๆในอำเภอพระประแดงจะเตรียมทำขนมกะละแมเพื่อเตรียมไว้สำหรับทำบุญและแจกแลกเปลี่ยนกับญาติที่มายเยี่ยมในช่วงสงกรานต์ การกวนกะละแมแต่ละบ้านจะรวมตัวกันทำ เพราะใช้เวลาในการกวนไม่ต่ำกว่า 8-10 ชั่วโมง เจ้าบ้านต้องจัดเตรียมอาหารการกินสำหรับผู้ที่มาช่วยลงแรงกวนกะละแม การกวนกะละแมต้องอาศัยความอดทน และความสามัคคีเป็นอย่างมาก ต้องมีผู้ช่วยกันกวนกะละแมหลายคนผลัดไม้กัน ขั้นตอนในการทำเริ่มจากใส่ข้าวเหนียว ต้มกับกะทิ คนไปจนกว่าข้าวจะละลายเป็นข้าวเหนียว ซึ่งพอเริ่มงวดจะต้องลงแรงอย่างมาก จากนั้นใส่น้ำตาลและกวนต่อจนได้ที่เนื้อที่ตึง การเมื่อวัดได้ที่จึงนำมาตัดเป็นชิ้นแล้วห่อใบตอง

ปัจจุบันหลายบ้านนิยมซื้อกะละแมสำเร็จไปถวายพระหรือแจกเพื่อนฝูง แม้เป็นเรื่องที่ยุ่งยากและต้องใช้แรงงาน ความสามัคคี แต่ยังคงพบการกวนกะละแมอยู่ในชุมชนที่รวมกลุ่มกันได้โดยคนหนุ่มสาวที่เปิดบ้านจัดขึ้นมากวนกะละแม โดยผลัดกันกวนจนถึงเช้า เช่นที่หมู่บ้านทรงคนองมีการกวนกะละแมที่บ้านของสมาชิกกลุ่มชมพู่รามัญ ที่ชักชวนเพื่อนในกลุ่มมากวนกะละแมและสังสรรค์พูดคุยกัน

ภาพที่ 14 บรรยากาศการกวนกะละแมของชาวบ้านที่หมู่บ้านทรงคนอง

2.2.3 ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์(อะลองเป็งสงกรานต์) ขั้นตอนของประเพณีนี้เริ่มด้วยการเตรียมปลุกศาลไว้หน้าบ้าน ลักษณะคล้ายศาลเพียงตาเรียกว่า"บ้านสงกรานต์" หรือ "ฮ้อย-ซง-กรานต์" ปลุกเป็นศาลสำหรับเทวดา มีเสาเล็กๆ 4 เสา ทำจากไม้ไผ่ ตั้งเสาเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 1 ศอก สูงระดับสายตา ตกแต่งด้วยใบมะพร้าว ปักธงเล็กๆ มีพื้นเป็นที่วางเครื่องสังเวคาวหวาน วางในศาลนี้ ในวันสงกรานต์จะหุงข้าวสงกรานต์ คือข้าวสุกล้างน้ำสะอาด แช่และอบด้วยดอกมะลิคล้ายกับข้าวแช่ และเตรียมกับที่รับประทานกับข้าวสงกรานต์ ตามประเพณีโบราณจะใช้อาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ เจ้าน้ำที่เป็นแม่งานจะเชิญสาว ๆ ในหมู่บ้านมาช่วยกันทำอาหาร จากนั้นในตอนเช้ามีตของวันสงกรานต์ ก็จะนำอาหารใส่กระทงใบตองทั้งคาวหวานไปวางที่บ้านสงกรานต์ที่ปลุกเตรียมไว้ จากนั้นจัดรูปเทียนบวงสรวงทำมหาสงกรานต์ จากนั้นสาว ๆ ในหมู่บ้านจะมารับข้าวสงกรานต์เพื่อนำไปถวายวัดต่างๆ เมื่อส่งข้าวสงกรานต์เสร็จแล้วหากกลับจะมีหนุ่มๆมาคอยตักรดน้ำ เล่นสงกรานต์

ปัจจุบันมีผู้ปฏิบัติน้อยลงเนื่องจากมีขั้นตอนมาก และเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่ยังมีผู้จัดงานส่งข้าวสงกรานต์อยู่บ้าง แต่มักจะลดลงเหลือ 1-2 วัด ตามกำลังของผู้จัดทำ และจะเป็นการไปถวายแบบส่วนตัวของบ้านผู้หุงข้าวสงกรานต์เองมากกว่าที่จะเกณฑ์หญิงสาวในหมู่บ้านมาถวาย(เกรียงไกร อ่อนสำอางค์, 2559)

(ก)

(ข)

ภาพที่ 15 ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญที่บ้านแซ่

(ก) การปลูกบ้านสงกรานต์ที่หน้าบ้าน

(ข) การส่งข้าวสงกรานต์ถวายพระที่วัดทรงธรรม

2.2.4 ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ หงส์เป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำชาติมอญ อีกทั้งยังเชื่อกันว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เมื่อชาวมอญอพยพไปอยู่ที่ใดจึงต้องสร้างเสาหงส์อยู่หน้าวัดมอญทุกวัด ส่วนธงตะขาบเป็นธงที่ชาวมอญทำขึ้นสักการบูชาพระพุทธเจ้า โดยการใช้ธงตะขาบแขวนบนเสาหงส์

ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบของชาวมอญพระประแดงจะจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี แต่ละหมู่บ้านผลัดกันเป็นเจ้าภาพในการจัดงาน โดยใช้วัดประจำหมู่บ้านเป็นสถานที่จัดขบวนแห่ ชาวมอญในหมู่บ้านต่างๆจะช่วยกันเย็บธงตะขาบที่วัด เมื่อเสร็จแล้วแต่ละหมู่บ้านจะไปนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ เช้าวันต่อมาหลังการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า ช่วงบ่ายจะมีการแห่ธงตะขาบจากหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านไปวัดเจ้าภาพ ทำพิธีเปิดงานแล้วแห่กลับวัดต่างๆ เมื่อถึงวัดจะทำพิธีถวายธงจากนั้นชาวบ้านจะนำธงตะขาบผูกเชือกชักขึ้นบนเสาหงส์เล็กน้อยแล้วกล่าวคำบูชาธงตะขาบเป็นภาษามอญ ให้เคราะห์ร้ายออกไปจากหมู่บ้าน จากนั้นจะนำธงตะขาบชักขึ้นเสา โดยจับสายสิญจน์ต่อมือกันเรื่อยๆคล้ายที่ทำในการกรวดน้ำ แล้วชักธงตะขาบขึ้นเสาหงส์จนสุด

ภาพที่ 16 ขบวนแห่จากวัดมอญ นำธุงมาแขวนที่วัดคันลัดเพื่อเปิดงานแหงส์ ชงตะขาบ

(ก)

(ข)

ภาพที่ 17 ประเพณีแหงส์ชงตะขาบ

(ก) การแหงส์ชงตะขาบรอบอุโบสถ 3 รอบ

(ข) การร่วมจับสายสิญจน์ของชาวบ้านก่อนชักธุงขึ้นสู่เสาหงส์หน้าวัดคันลัด

2.2.5 การเล่นสะบ้ามักเล่นในช่วงสงกรานต์และออกพรรษาที่ได้ฤกษ์บ้านของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นดินอันแน่น มีการตกแต่งใต้ถุนบ้านให้เป็นบ่อนสะบ้า บ่อนสะบ้าจะเป็นลานโล่ง มีม้านั่งหันหน้าเข้าหากัน นั่งแบ่งเป็น 2 ฝ่ายชายหญิง ฝ่ายละประมาณ 6 คนให้ครบคู่กัน วิธีเล่นคือนำสะบ้าและเบี้ยวางบนหลังเท้าแล้วเดินไปครึ่งบ่อน จากนั้นใช้เท้าเหยียดสะบ้าหรือเบี้ยไป ให้ลูกของอีกฝ่ายหนึ่งล้มลงเป็นอันชนะ ในการเล่นสะบ้านี้หนุ่มๆทุกคนที่มาร่วมเล่นจะอยู่ในสายตาผู้ใหญ่ฝ่ายสาวทุกขณะ

ปัจจุบันผู้เจ้าของบ่อนสะบ้าเป็นอาสาสมัครจากคนในชุมชน โดยได้รับสมทบทุนบริจาคจากคนในชุมชน และมีสภาวัฒนธรรมอำเภอพระประแดง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองร่วมสนับสนุน มีการจัดหานักเรียนจากโรงเรียนอานาวินวิทย์และโรงเรียนวัดทรงธรรมมาร่วมเล่นสะบ้า(ฐิติวรรณ มหาสิงห์, 2559) ก่อนการแสดงมีการไหว้ขอผีบรรพบุรุษในการใช้สถานที่จัดบ่อนสะบ้าด้วย บ่อนสะบ้ามักจัดช่วงค่ำ ชาวบ้านในหมู่บ้านทรงคนอง และนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาชมบ่อนสะบ้าในหมู่บ้านทรงคนองซึ่งปกติเป็นถนนส่วนบุคคล

ภาพที่ 18 บ่อนสะบ้าที่จัดใต้ถุนเรือน เป็นการพบปะสังสรรค์กันของคนในชุมชน

ภาพที่ 19 บรรยายกาศภายในบ่อนสะบ้า ที่ลานตรงข้ามวัดคันลัด

2.2.6 ประเพณีตักบาตรสลากภัต เป็นการจับสลากเพื่อถวายภัตตาหารและเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์ คล้ายกับพิธีทางภาคเหนือ สมัยก่อนเป็นการถวายเฉพาะผลไม้ในฤดูกาลเท่านั้น ต่อมามีการปรับเปลี่ยนให้เป็นที่นิยมยุคสมัยมากขึ้น ที่หมู่บ้านทรงคนองจัดทำบุญสลากภัตเป็นประจำทุกปี โดยก่อนหน้านั้นจะมีผู้ดำเนินการรับแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าร่วมเป็นเจ้าของภัตตาหาร เพื่อให้ทราบจำนวนพระสงฆ์ที่ชัดเจน จากนั้นเมื่อถึงวันงานซึ่งเป็นวันที่กำหนดขึ้นมาของแต่ละหมู่บ้าน มักกำหนดให้เป็นวันเสาร์หรืออาทิตย์ที่ชาวบ้านสะดวก ทางวัดจะจัดถาดพร้อมติดธงที่เขียนเลขไว้ที่ศาลาอเนกประสงค์ จากนั้นชาวบ้านเดินทางนำอาหารมาจากบ้าน แล้วยกขึ้นตัก โถข้าว โถแกงขึ้นมายังศาลาอเนกประสงค์ แล้วจับสลากหมายเลข เมื่อได้แล้วก็นำภัตตาหารและเครื่องสังฆทานไปวางไว้บนถาดที่จับสลากหมายเลขได้ แล้วถวายเพลเมื่อถึงกำหนดพิธี บางวัดหลังจบพิธีฉันเพลแล้วจะมีการสงฆ์น้ำพระสงฆ์ด้วย โดยที่ชาวบ้านจะสงฆ์น้ำพระพุทธรูปที่วางบนรางน้ำ น้ำนี้จะไหลตามรางน้ำไปสู่พระสงฆ์ที่ปลายรางน้ำหลังฉากัน

พิธีตักบาตรสลากภัตนี้ชาวบ้านที่มาร่วมพิธีมีทั้งที่พักอาศัยอยู่ที่นี้และย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้วเดินทางมาร่วมพิธี บางครั้งรวมครอบครัวกันจัดเป็นการถวายเพลชุดใหญ่ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะแต่งตัวแบบชุดมอญมาจากบ้าน

(ก)

(ข)

ภาพที่ 20 พิธีตักบาตรสลากภัตที่วัดคันลัด

(ก) ชาวบ้านที่ลงชื่อถวายภัตตาหารมาจับสลากหมายเลขที่นั่งของพระสงฆ์

(ข) บรรยากาศงานตักบาตรสลากภัต

ภาพที่ 21 พิธีสงฆ์น้ำพระที่วัดคันลัด

2.2.7 ประเพณีแข่งเรือหน้าเมือง เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ คาดว่าน่าจะเริ่มจากการใช้เรือเป็นยานพาหนะไปกลับระหว่างพระประแดงกับบางพลี ทำให้ชักชวนกันแข่งเรือให้รู้สึกหายเหนื่อย ซึ่งเดิมใช้เรือมาดที่ขุดมาจากข่งในแข่งขัน

การแข่งขันปัจจุบันมีหลายประเภท ทั้งแข่งขันเรือยาว 20 ฝีพาย เรือยาว 30 ฝีพาย เรือมาด เรือพายประเพณี และเรือยนต์ต่างๆ จัดแข่งขันในวันแรม 1-6 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี(ราว 18-20 ตุลาคม) แข่งที่คลองลัดหลวงช่วงหน้าวัดกลาง โดยแรกเริ่มจากมีเงินรางวัลตามแต่ที่จัดกันเอง เมื่อมีหน่วยงานรัฐเข้ามาสนับสนุน จึงพัฒนามาเป็นงานที่ใหญ่ขึ้น จนปัจจุบันเป็นงานประเพณีแข่งเรือหน้าเมือง ซึ่งถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ภาพที่ 22 บรรยากาศประเพณีแข่งเรือหน้าเมืองที่คลองลัดหลวง

2.2.8 วิถีชีวิตของชาวมอญทรงคนอง ในอดีตชาวมอญทรงคนองจะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะดีอยู่แล้ว แต่จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้คนมอญทรงคนองมีเศรษฐกิจดีขึ้นกว่ามอญหมู่บ้านอื่นๆในพระประแดงอย่างเห็นได้ชัดคือราว พ.ศ. 2535 - 2538 ช่วงนั้นที่ดินย่านบางนา บางพลีมีราคาสูงขึ้นอย่างมาก ประกอบกับที่น้ำประสภาวะน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม จึงทำน้ำไม่ได้ผลดีเช่นเดิม ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงตัดสินใจขายที่นาแล้วนำเงินมาฝากธนาคารกินดอกเบี้ย ซึ่งแต่ละรายมีเงินฝากเกิน 10 ล้านบาทขึ้นไป(ดวง(นามสมมติ), 2559) และมีชาวมอญเก็บที่ดินไว้ให้เช่าทำนาและเก็บค่าเช่ากินด้วย ต่อมาเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นจึงนิยมให้ลูกหลานไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ จนจบมหาวิทยาลัย ส่งผลให้ชาวมอญที่มีอายุประมาณ 50 ปีลงมาเกือบทั้งหมดเปลี่ยนอาชีพจากทำนาเป็นรับข้าราชการ โดยเฉพาะอาชีพครู(วาสนา ภูบัวเฟื่อน, 2559) หรือเป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน ดังที่พบในปัจจุบัน

ทั้งนี้ในด้านสถานะความเป็นมอญ เจ้าของเรือนเล่าป้องกันว่าเป็นรุ่นหลานของรุ่นที่มาตั้งถิ่นฐานและสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์แต่แรก ซึ่งเริ่มมีการแต่งงานกับชาวไทยมากขึ้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญห่างจากความเชื่อเรื่องมอญมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเจ้าของเรือนอยู่ในวัยเกษียณก็มักอยู่กับบ้าน หรือพบปะรวมกลุ่มพูดคุยในศาลาสาธารณะ ส่วนรุ่นลูกมักออกไปทำงานในกรุงเทพฯ รุ่นหลานก็ไปเรียนหนังสือ ประกอบกับการเข้าถึงที่เป็นซอยแคบและมีซอยตันทำให้ใช้งานกันเฉพาะคนในหมู่บ้าน บรรยากาศจึงเงียบในช่วงกลางวัน

ชาวมอญทรงคนองส่วนใหญ่เป็นญาติกันและรู้จักกันหมดตั้งแต่รุ่นก่อน แม้จะมีการกันรั้วเพื่อความปลอดภัยแต่ยังมีความเอื้อเฟื้อประโยชน์ต่อกัน เช่น การแบ่งที่ดินเพื่อเป็นทางเดินให้กับกลุ่มบ้านด้านใน การหาม้านั่งมาวางหน้าบ้านตนเองพบในหลายบ้าน เพื่อใช้เป็นที่เตรียมของตักบาตรในตอนเช้าเป็นประจำ มีการติดตั้งป้ายประกาศเชิญชวนคนในชุมชนมาร่วมทำบุญตามแนวรั้ว ถือได้ว่าชาวบ้านทรงคนองมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ฟังพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล แต่ละบ้านมองเห็นผู้คนที่เข้ามาในหมู่บ้านเพราะบ้านเรือนชิดติดกับถนน ประกอบกับทางค่อนข้างชันจึงเป็นการช่วยสอดส่องคนต่างถิ่นที่เข้ามาในหมู่บ้าน เสมือนดูแลความปลอดภัยของชุมชนและบ้านเรือนให้แก่กัน

ภาพที่ 23 บรรยากาศหมู่บ้านทรงคนอง ซึ่งเป็นชุมชนพักอาศัยที่เรียบง่ายสงบ

ในแง่ของการรวมกลุ่มของคนมอญในพื้นที่พระประแดงนั้น พบว่ามีการจัดตั้งสมาคมไทย-มอญปากกลัด เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และรวมกลุ่มกันระหว่างหมู่บ้าน ดำเนินงานและประสานงานเพื่อจัดประเพณีต่างๆในพื้นที่ เช่น งานสงกรานต์ งานแห่หงส์งตชะบาช งานวันชาติมอญ โดยมีสมาชิกเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญในพื้นที่พระประแดง และมีการประชุมเป็นประจำเนื่องจากมีงานประเพณีตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มชมพุ่มรามัญ (ยรรยงค์ เกิดวรรณชัย, 2559) ที่จัดตั้งขึ้นกันโดยพรรคพวกในหมู่บ้านทรงคนอง โดยจะมีการรับบริจาคเงินสำหรับจัดงานภายในชุมชน เช่น งานกวนกะละแม งานรำผีไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์ประจำหมู่บ้าน งานจัดบ่อนสะบ้า การช่วยงานศพ โดยเริ่มแรกใช้ลานใต้ต้นชมพูในบริเวณบ้านของคนในกลุ่มเป็นที่พื้นที่ประชุม

นอกจากนี้ชาวมอญปากกลัดยังมีการจัดงาน “หรรษารามัญ” เพื่อระดมทุนมาจัดงานแห่หงษ์ธงตะขาบ และเป็นใช้จ่ายในงานประเพณีมอญต่างๆ รูปแบบงานจะเป็นงานรื่นเริงสังสรรค์จัดโต๊ะจีนกินเลี้ยง มีการแสดงทั้งแบบไทยและแบบมอญ โดยผู้เข้าร่วมงานมีทั้งชาวไทย ชาวมอญพระประแดง ได้มาพบปะพูดคุย รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นงานที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีที่โรงเรียนอำนวยการวิทย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งโดยเจ้าของชาวมอญ อีกทั้งพื้นที่โรงเรียนสันนิษฐานว่าเคยเป็นพื้นที่วัดทรงธรรมมาก่อน เพราะมีเจดีย์ทรงมอญตั้งอยู่ในโรงเรียนด้วย

ภาพที่ 24 บรรยากาศงานหรรษารามัญที่จัดขึ้นที่โรงเรียนอำนวยการวิทย์

3. รูปแบบของเรือนมอญในประเทศไทย และพื้นที่ศึกษา

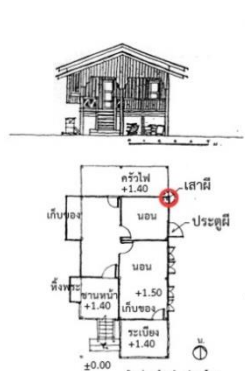
ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านและเรือนพื้นถิ่นมอญ จำเป็นต้องมีฐานความรู้เกี่ยวกับเรือนพื้นถิ่นมอญแบบดั้งเดิม เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับระหว่างรูปแบบบ้านในอดีตและปัจจุบันเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยข้อมูลของเรือนมอญในประเทศไทยและในพระประแดงที่น่าสนใจ มีดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบเรือนมอญในประเทศไทย เรือนมอญยุคแรกจะเป็นเรือนเครื่องผูก โครงสร้างไม้ไผ่ ฝาจากหรือฝาขัดแตะ หลังคามุงจาก มักปลูกไว้ตามที่นาเรียกว่า “โรง” ซึ่งใช้เก็บผลผลิตและเครื่องมือในการเกษตรและใช้พักผ่อน ต่อมาจึงปรับปรุงให้ถาวรขึ้นเป็นลักษณะเรือนไทย โดยพบงานวิจัยที่ศึกษาเรือนไทยมอญในประเทศไทย(อรศิริ ปาณินท์, 2543a)พบว่ามีลักษณะ ดังนี้

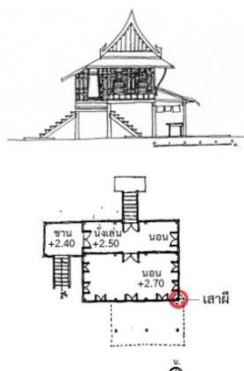
1. เป็นเรือนไม้จริงหรือไม้ไผ่ใต้ถุนสูง ใช้ใต้ถุนเก็บของหรือพักผ่อน
2. ทิศทางการวางจั่วบ้าน ส่วนใหญ่วางแนวตะวันออก-ตะวันตก(รับตะวัน)
3. มีเสาดิ หรือเสาเอกที่ตำแหน่งเสาต้นแรกทางทิศตะวันออก
4. การวางทิศทางของบันไดส่วนใหญ่วางตั้งฉากกับตัวบ้าน ทางทิศตะวันออก
5. มีพื้นที่โถงกลางบนเรือนที่ใช้งานอเนกประสงค์มากกว่าปริมาณของห้องปิดมิดชิด
6. มีความต่างของพื้นที่หลายระดับอันเนื่องมาจากคติความเชื่อ โดยห้องผีบรรพบุรุษ

ซึ่งมักเป็นห้องนอนเจ้าของบ้านต้องอยู่ระดับที่สูงกว่าห้องอื่น รองลงมาเป็นโถงหน้าบ้าน ห้องแต่งตัว ซึ่งมีเสื้อผ้าผู้หญิง และห้องครัว ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่พบในห้องผีบรรพบุรุษที่ปรากฏในเรือนรูปแบบแตกต่างกันไป แต่ละห้องก็คือ กลุ่มที่ตั้งในบริเวณกรุงเทพฯ พบว่าไม่มีห้องผีบรรพบุรุษแล้วมีหิ้งพระแทน ซึ่งเป็นผลจากที่ไม่มีการเซ่นไหว้ที่บ้าน จึงไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัดแทน กลุ่มภาคตะวันตกและภาคกลางตอนบน ยังมีความเชื่อแน่นแฟ้นเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ จึงยังปรากฏห้องผีบรรพบุรุษหรือห้องผีตาผียายอยู่แทบทุกบ้านและยังมีประเพณีเซ่นไหว้ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนกลุ่มมอญกาญจนบุรี ซึ่งส่วนหนึ่งยังเป็นมอญพลัดถิ่นที่ยังไม่ได้สัญชาติไทย มีความเชื่อผสมระหว่างมอญและพม่า คือมีทั้งผีบรรพบุรุษและห้องพระ โดยพบหิ้งพระเป็นกล่องที่ยื่นออกมาจากตัวบ้านเนื่องจากแยกส่วนระหว่างพระกับขรवासอีกด้วย

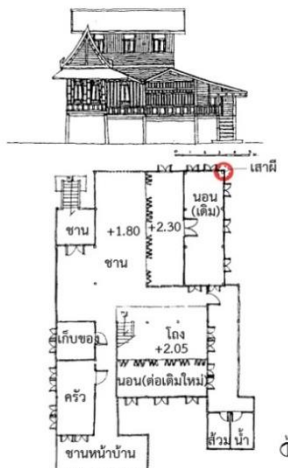
ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.กาญจนบุรี

ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.นนทบุรี

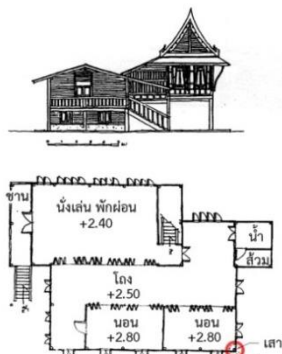
ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.ราชบุรี

ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.ปทุมธานี

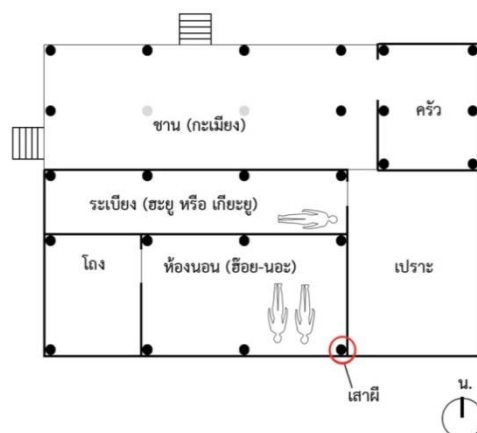
ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.สมุทรปราการ

ตัวอย่างเรือนมอญที่จ.นครสวรรค์

ภาพที่ 25 รูปด้านและผังพื้นเรือนแสดงตำแหน่งเสาผี และพื้นลดระดับของเรือนพื้นดินมอญ
ที่มา : ปรับปรุงจาก อรศิริ ปาณินท์, เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ (นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2543, 40.

จากผังพื้นของเรือนมอญในภูมิภาคต่างๆ จะเห็นได้ว่าการเข้าถึงพื้นที่หลักที่คล้ายกันคือ ชาน ระเบียง ห้องนอน(มักเป็นห้องที่มีเสาค้ำ) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการประมวลผลที่ได้จากการสำรวจ เก็บข้อมูลเรือนมอญที่ลพบุรี จึงสรุปได้เป็นรูปแบบการใช้สอยเรือน ดังรูป

ภาพที่ 26 รูปแบบการใช้สอยเรือนไทยมอญ

ที่มา : ปรับปรุงจาก เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง, เรือนมอญที่ลพบุรี (สารนิพนธ์ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาสถาปัตยกรรมไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520), 131

จากภาพดังกล่าว มีรายละเอียดของส่วนต่างๆ ดังนี้

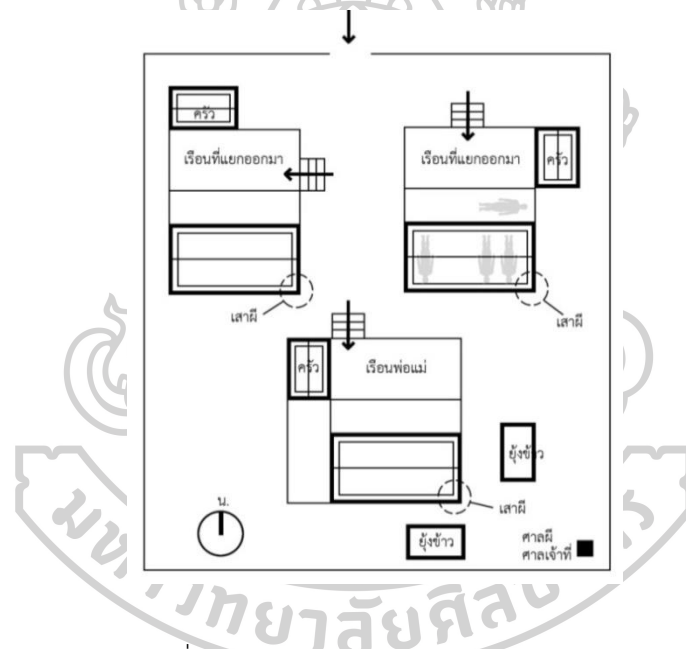
1.ชาน (กะเมียง) ส่วนโถงที่มีลักษณะเปิดโล่งอยู่กลางบ้านไม่มีหลังคาคลุม การใช้งานเป็นแบบอเนกประสงค์ ทั้งทำงาน นั่งเล่น รับแขก พบว่าพื้นชานที่มีขนาดใหญ่มากนั้นเตรียมไว้เพื่อสำหรับกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของครอบครัว คือ งานบวช งานแต่งงาน และงานศพที่ต้องใช้รองรับคนทั้งหมดในบ้าน

2. ระเบียง (ฮะยู, เกียะยู) ระเบียงด้านหน้าหรือด้านข้างของเรือนมอญ
3. โถง เป็นที่สำหรับเก็บของ หรือใช้งานอเนกประสงค์ เข้าจากทางห้องนอน
4. ห้องนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวของเรือน มักเป็นห้องนอนของเจ้าของบ้าน เสาภายในห้องต้นแรกทางทิศตะวันออกจะเป็นเสาผี (เจียะยางกะโหล็ก)

5. เปราะ ชานหลังที่ต่อสกัดของเรือนนอน เข้าจากทางระเบียง

6. ห้องครัว (พาว) เป็นพื้นที่สำหรับปรุงอาหาร มักแยกตัวเรือนออกจากเรือนนอน เข้าได้จากทางชานหรือระเบียง

ส่วนการแยกเรือนมาปลูกใหม่ของรุ่นลูกนั้น มักสร้างเรือนใหม่ในที่เดิม ซึ่งมีหลักในการวางตำแหน่งเรือนเช่นเดียวกับทิศของเสาผี กล่าวคือ ห้องที่มีเสาผีต้องสร้างให้อยู่ทางทิศตะวันออก เพื่อแสงแดดยามเช้าส่องผ่านเข้ามาถึงเสาผี ถ้าหากมีคนอื่นในครอบครัวอยู่อาศัยทางทิศเหนือของเสาผี เงามของคนนั้นจะไปตกทับเงาของเสาผี ถือกันจะทำให้เจ้าบ้านทำมาหากินไม่ขึ้น และยึดความเชื่อนี้ในการสร้างเรือนเมื่อลูกออกเรือนเช่นเดียวกัน การแยกเรือนในรุ่นลูก หากมีที่ดินจำกัดก็มักใช้ชานร่วมกับเรือนพ่อแม่แล้วต่อเติมเรือนนอนของลูกออกไป หรืออาจพักอาศัยในเรือนนอนของพ่อแม่ในส่วนเปราะนั้น และหากมีพื้นที่พอสำหรับสร้างเรือนหลังใหม่ได้ ก็มักสร้างในบริเวณใกล้เคียงกัน และสร้างขนานไปตามลำน้ำ หรือด้านหลังของบ้านพ่อแม่ โดยบ้านของลูกจะต้องต่ำกว่าและต้องอยู่ด้านทิศตะวันตก หรือทิศเหนือของบ้านพ่อแม่เรียงลำดับจากพี่ไปหาน้อง(สมเด็จพระยาตำราจักษุภาพ และคณะ, 2547)

ภาพที่ 27 ตำแหน่งของเรือนที่แยกออกมาในทิศตะวันตกของเรือนพ่อแม่

ที่มา : ปรับปรุงจาก เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง, เรือนมอญที่ลพบุรี (สารนิพนธ์ระดับประกาศนียบัตร
ชั้นสูง สาขาสถาปัตยกรรมไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,2520), 163

3.2 รูปแบบเรือนไทยแบบดั้งเดิมของมอญพระประแดง เรือนพื้นถิ่นไทยมอญแบบดั้งเดิมที่พระประแดงเป็นเรือนไม้ทรงไทย ยกใต้ถุนสูง โครงสร้างไม้ยึดต่อกันด้วยสลักเดือย เรือนประธานที่มักใช้เป็นเรือนนอนมี 3 ช่วงเสา วางจั่วเรือนทางทิศตะวันออก-ตะวันตก เรือนนอนที่เป็นเรือนเดี่ยวพื้นยกระดับการใช้งานตามลำดับความสำคัญของผู้ใช้งานและการใช้สอยตามลำดับคือ เรือนนอนระเบียง และชาน ในอดีตมักวางพื้นตามแนวขวาง แต่หลังจากสมัยรัชกาลที่ 5 มักวางพื้นตามแนวยาว เนื่องจากหาไม้ที่ยาวขึ้นได้จากโรงเลื่อยในย่านพระประแดง(มุสตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, 2532) ส่วนฝาเรือนฝาเรือนทั้ง 4 ด้านสอบเข้าด้านบนเล็กน้อย พบว่ามีทั้งเป็นฝาปะกน ฝาสำรวจ ฝาลูกฟัก ฝาเพี้ยม ฝาสายบัว ในช่วงหลังจึงพบการใช้ฝาตีซ้อนเกล็ด หลังคาเป็นหน้าจั่ว ทรงไทย บันลมเป็นหาง มีค้ำยันไม้หรือเหล็กเส้นตัดโค้ง ภายในมักกันห้องด้วยฝาเพี้ยมลูกฟักกระดานดาน มีคอสองไม้ฉลุลายด้านบน หลังคามุงด้วยวัสดุที่ผลิตขึ้นในแต่ละยุคสมัยและตามฐานะของเจ้าของบ้าน เช่น กระเบื้องว่าว สังกะสี กระเบื้องลูกฟูก เป็นต้น ส่วนภายนอกเรือนมีศาลพระภูมิ ซึ่งปกติเรือนมอญดั้งเดิมจะไม่มีศาลพระภูมิ

ส่วนการใช้งานเรือนมอญนั้น เนื่องจากใช้พักอาศัยสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยส่วนใหญ่จึงยังคงยึดถือการใช้งานเรือนรูปแบบเดิมที่ใช้มาจากอดีต กล่าวคือเจ้าของเรือนมักนอนในเรือนนอน ส่วนลูกจะกันห้องที่ช่วงเสาสุดท้ายนอนในเรือนนอนหรือกางมุ้งนอนที่โถง หากลูกแต่งงานแล้วอยู่บ้านพ่อแม่มักให้อยู่ที่เปราะหรือเพิงด้านหลังของเรือนนอน การใช้สอยเรือนนอนมักใช้นอนเฉพาะเวลากลางคืน ส่วนโถงกลางบ้านเป็นเนื้อที่ที่โถงที่ใช้งานได้ตลอดทั้งวัน ถือเป็นการใช้พื้นที่ค่อนข้างยืดหยุ่น (Flexible)(มุสตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, 2532)

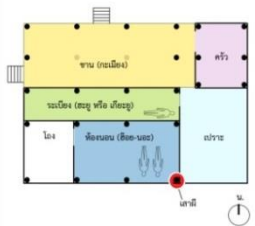

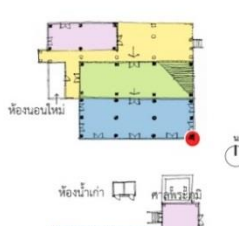
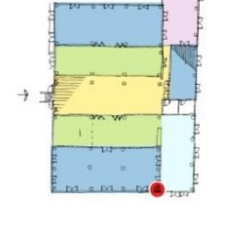

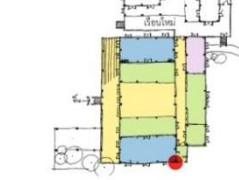
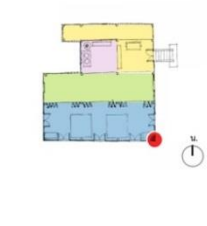
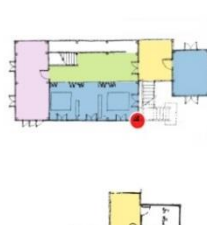
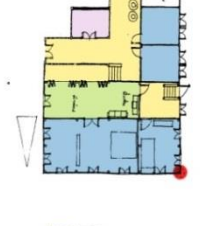
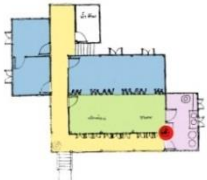
ในแง่ของเรื่องความเชื่อของชาวมอญพระประแดงมีทั้งส่วนที่แสดงให้เห็นทางกายภาพซึ่งจะสอดคล้องกับสิ่งที่พบในเรือนมอญในประเทศไทย คือมีเสาผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นเสาต้นแรกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเรือน และการลดระดับเรือนโดยห้องที่มีเสาผีจะอยู่ระดับสูงสุดของบ้าน และส่วนที่เป็นความเชื่อที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัย คือการแขวนสิ่งของสัญลักษณ์แทนผีบรรพบุรุษไว้ที่เสาผี การหันหัวนอนไปทางทิศของเสาผี และการปฏิบัติตามข้อห้ามสำคัญในการนับถือผีบรรพบุรุษ คือห้ามไม่ให้หญิงมีครรภ์ คู่สามีภรรยาและคนมอญต่างเผ่ามาพักค้างคืนบนเรือน

ภาพที่ 28 ภาพเรือนไทยแบบดั้งเดิมของมอญพระประแดง

ที่มา : ปรับปรุงจาก มุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), 542.

3.3 การเปลี่ยนแปลงของการใช้สอยพื้นที่ภายในเรือนมอญจากการสำรวจที่ผ่านมา เมื่อค้นคว้างานวิจัยที่เก็บข้อมูลเรือนมอญพระประแดง พบว่ามีงานชิ้นสำคัญคืองานของ ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ ที่ศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนมอญพระประแดงทั้ง 16 หมู่บ้าน และงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งคือเรือนพื้นบ้านไทย-มอญ ของอรศิริ ปาณินท์ ที่เน้นสำรวจภาคสนามเรือนมอญแหล่งต่างๆในประเทศไทย 10 แห่ง โดยหนึ่งในนั้นคือหมู่บ้านมอญทรงคนอง จึงยกตัวอย่างเรือนมาศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของการใช้งานเรือน ดังนี้

ที่มา : เรือนมอญที่ลพบุรี	การศึกษาชุมชนมอญ ในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ 2529	เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ (เลือกเรือนมอญพระประแดง) อรศิริ ปาณินท์ 2542
ผู้แต่ง : เทอดศักดิ์ มหาเรือนทรง ปีที่เก็บข้อมูล(พ.ศ.) : 2520	กรณีศึกษาเรือนมอญพระประแดง	กรณีศึกษาเรือนมอญทรงคนอง
 	 	

ภาพที่ 29 เปรียบเทียบผังพื้นที่และการใช้งานพื้นที่ของเรือนไทยมอญจากการสำรวจ

จากการเปรียบเทียบเมื่อช่วงระยะเวลาในการสำรวจเรือนไทยมอญที่ห่างกัน 13 ปี พบทั้งความเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ที่น่าสนใจ จึงตั้งข้อสังเกตได้ดังนี้

3.3.1 ระบบการขยายเรือน จากตัวอย่างเรือนทั้งสองช่วงเวลาพบความเหมือนกันคือการขยายเรือน มักจะต่อเติมเรือนนอนเพิ่มจากชาน ตามแต่รูปที่ดินที่มี โดยมักใช้ครัวและห้องน้ำร่วมกันอยู่ โดยระบบการขยายเรือนไม่ได้เป็นไปตามระบบแบบแผนเรือนไทย ดังจะเห็นได้จากชานที่เชื่อมระหว่างส่วนต่างๆของบ้านที่มีรูปร่างโอบล้อมไปสู่เรือนนอนแต่ละหลัง และส่วนต่างๆของเรือน

3.3.2 การใช้สอยพื้นที่ การใช้สอยเรือนหลักๆแล้วมีการใช้งานตามรูปแบบการใช้งานเรือนมอญแบบดั้งเดิม จะมีการเปลี่ยนแปลงโดยการเพิ่มพื้นที่ใช้สอยบ้าง โดยมากมักเป็นการเพิ่มเรือนนอนและระเบียง และพบการย้ายห้องน้ำจากใต้ถุนขึ้นมาไว้ชั้นบน เนื่องจากมีน้ำท่วมตลอดทั้งปี และสะดวกในการใช้งาน ส่วนการใช้งานพื้นที่ส่วนใหญ่ที่คงไว้ เพราะมีพื้นที่โถงขนาดใหญ่สำหรับปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ตลอดเวลา และยังพบการสร้างหลังคาคลุมชานแดด เพื่อกันเป็นส่วนใช้สอยอีกด้วย โดยพบว่ามีการใช้พื้นที่โถงสำหรับเก็บของ นั่งเล่น รับประทานอาหาร ส่วนห้องนอนของเจ้าของบ้านยังคงเป็นห้องทางทิศตะวันออกของบ้านจากอดีตตลอดมา

3.3.3 รูปแบบเรือนทางกายภาพ พบว่ารูปทรงของเรือนยังคงเดิม เนื่องจากคงใช้งานโครงสร้างเสา คานพื้นและโครงสร้างหลังคาแบบเดิม โดยพบว่ารูปแบบเรือนเป็นเรือนไทย หลังคาจั่วฝาปะกน ค้ำยันเป็นเหล็กเส้นโค้ง พบการเปลี่ยนวัสดุตั้งแต่ก่อนมีการสำรวจกรณีศึกษา โดยเริ่มเปลี่ยนวัสดุผนังเป็นกระเบื้องลอนคู่ เปลี่ยนผนังจากฝาตามแบบบ้านไทยเป็นฝาไม้ตีตามนอนหรือแนวตั้ง

3.3.4 ความเชื่อที่แฝงในเรือน ห้องที่มีเสาผีบรรพบุรุษใช้เป็นห้องนอนของเจ้าของบ้านตลอดมา โดยทุกบ้านมีเสาผีบรรพบุรุษที่ทิศเดียวกันคือเสาแรกทางทิศตะวันออกของบ้าน และเมื่อมีการขยายเรือนจะพบว่าขยายตัวไปตามทิศเหนือ หรือทิศตะวันตกทั้งสิ้น สอดคล้องกับความเชื่อที่ไม่ให้เรือนนอนของลูกพาตงผ่านลงที่เสาผีบรรพบุรุษ ส่วนในเรื่องของทิศบันไดนั้น พบทั้ง 4 ทิศ โดยพบมากคือทิศตะวันออกและทิศใต้ จากความเหมาะสมในการใช้งานและการสร้างรับการเข้าถึงจากถนนหน้าบ้าน และเนื่องจากเป็นการใช้งานเรือนแบบดั้งเดิมโดยคงโครงสร้างเดิมจึงทำให้ระดับพื้นภายในเรือนยังคงมีการลดระดับตามแบบดั้งเดิม ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อที่เคารพผีบรรพบุรุษ โดยมีระดับพื้นจากสูงไปต่ำ คือ ห้องนอนเจ้าของเรือน ระเบียง โถง และครัว

โดยจากงานวิจัยเรือนพื้นถิ่นไทยมอญที่ศึกษาเรื่องความเชื่อด้วยนั้น พบว่าชาวมอญทรงคนองยังมีการยึดถือคติความเชื่อที่สำคัญ ทั้งการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน แม้มีวิถีชีวิตจะค่อยๆ ผสมผสานเป็นแบบชีวิตปัจจุบันที่สมัยใหม่มากขึ้น แต่การใช้งานเรือนไทยมอญเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษก็เป็นสิ่งหนึ่งที่กำกับวิถีการอยู่อาศัย มีความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ทำให้เรือนไทยมอญค่อยๆ เปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ความเชื่อที่แฝงอยู่ในเรือน และรูปแบบเรือนดังกล่าว

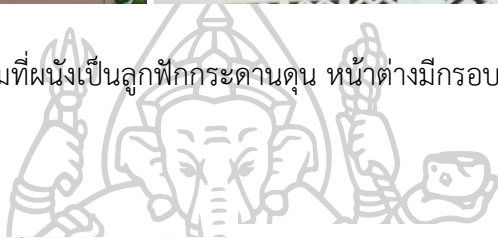
3.4 เรือนไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง อำเภอพระประแดงในปัจจุบัน

เรือนไทยมอญที่พบในปัจจุบันเป็นเรือนมอญตามลักษณะเดิม คือหลังคาจั่วทรงไทยและพบว่ามีหลังคางั่วความลาดเอียงต่ำ หรือจั่วแบนผสมกันหลายจั่ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะการขยายตัวต่อเติมพื้นที่เพื่อใช้สอยเรือนตามความจำเป็น โดยพบระดับของพื้นเรือนชั้น 2 ที่แบ่งเป็นสองระดับคือระดับใต้ถุนที่มีการถมให้ระดับใกล้เคียงกับถนนหน้าบ้าน ซึ่งมีการติดเรือนชั้นให้ใช้งานใต้ถุนได้ และการที่ใต้ถุนลดระดับลงไปจากระดับถนนหน้าบ้านประมาณ 1 เมตร เนื่องจากมีการถมถนนให้สูงขึ้น มีการสร้างประตูระบายน้ำทำให้น้ำไม่ท่วม จึงคงได้ถุนระดับเดิมไว้ใช้งาน ทำให้ชั้นสองของเรือนอยู่ใกล้กับพื้นถนนมากกว่าเดิมจึงเป็นเหตุผลหนึ่งให้ต้องทำรั้วอย่างมิดชิดอีกด้วย

เรือนไทยมอญที่ใช้สอยเนื่องกันมาถึงรุ่นลูกหลานก็มีการคงเรือนเดิมไว้แล้วต่อเติมให้ใช้งานได้สะดวกมากขึ้น บางเรือนปรับปรุงใหม่ให้เข้ากับยุคสมัยเป็นแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ กล่าวคือด้านบนของตัวบ้านเป็นเรือนไทยมอญหลังเดิม ส่วนด้านล่างจะต่อเติมใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะนิยมจ้างช่างมาติดให้สูงขึ้นเนื่องจากประสบปัญหาน้ำท่วม เมื่อติดบ้านแล้วจึงปรับปรุงชั้นล่างเป็นห้องเพื่อใช้สอย มักใช้ใต้ถุนเรือนเป็นที่จอดรถและสร้างรั้วเพื่อป้องกันขโมย นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนวัสดุผนัง เป็นไม้ซ้อนเกล็ด ไม้เทียม หลังคาที่เปลี่ยนเป็นกระเบื้องไตรลอน กระเบื้องซีแพคโมเนีย ประตูและหน้าต่างที่เปลี่ยนจากหน้าต่างเดือยไม้เปิดเข้าแบบบ้านไทยเป็นหน้าต่างบานเปิดกระจก หรือหน้าต่างบานเลื่อนติดฟิล์มกรองแสง พบว่ามีการติดมุ้งลวดและเหล็กดัดตามความจำเป็นในการใช้งาน มีการต่อเติมหลังคากันสาดส่วนลานหน้าบ้าน และเหนือหน้าต่าง พบการติดตั้งผ้าใบกันสาดเพื่อยังแดดบังฝน ส่วนใต้ถุนหรือระเบียง ส่วนการต่อเติมเรือนซึ่งมีทั้งต่อเติมด้วยวัสดุไม้ และคอนกรีต แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดและเป็นข้อจำกัดที่กำกับการขยายเรือน คือเนื้อที่ดินที่มีจำกัด ซึ่งพบว่าหลายเรือนตั้งชิดกับรั้วซึ่งเป็นตำแหน่งเรือนตั้งแต่ยุคแรกเมื่อสร้างเรือน

ภาพที่ 30 รูปแบบเรือนเดิมที่ผนังเป็นลูกฟูกกระดานดุน หน้าต่างมีกรอบซี่ดหน้า

ภาพที่ 31 เรือนมอญหน้าจั่วเหงา หลังคามุงกระเบื้องลูกฟูก มีค้ำยันเหล็กเส้นโค้ง

ภาพที่ 32 เรือนมอญผนังตีตามตั้ง หน้าต่างบานเลื่อนกระฉก

ภาพที่ 33 ใต้ถุนเรือนต่ำกว่าระดับถนนทำให้พื้นที่ชั้น 2 ไกลเคียงกับความสูงรั้ว

ภาพที่ 34 เรือนไทยมอญทรงคองที่มีการปรับปรุงเรือนบางส่วนเป็นอาคารคอนกรีต

ภาพที่ 35 การการติดตั้งกันสาดผ้าใบที่ใต้ถุนและระเบียง เพื่อกันแดดกันฝน

บทที่ 3

ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง อ.เภอพระประแดง จ.สมุทรปราการ

1. ความเป็นมาของเมืองพระประแดง

สมัยก่อนพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการอยู่ในอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเคยเป็นเมืองหน้าด่านของขอม ต่อมาเมื่อขอมขยายอำนาจครองลุ่มน้ำเจ้าพระยาทั้งหมดแล้วตั้งเมืองละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) เป็นราชธานีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จากนั้นได้ตั้งเมืองอยุธยา (พระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน) และมีเมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเล ซึ่งสมัยนั้นขอมเรียกเมืองหน้าด่านว่า “พระประแดง” อันเนื่องจากประแดง หรือบาแดงแปลว่าคนเดินหายหรือคนนำข่าว สืบเนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งและจุดประสงค์ในการสร้างเมือง

พระประแดงยังคงเป็นเมืองหน้าด่านมาโดยตลอดจากสมัยสุโขทัยจนถึงกรุงศรีอยุธยา โดยพบหลักฐานคือหลักศิลาจารึกที่ระบอบาณาเขตติดต่อของกรุงสุโขทัยไว้ดังนี้คือ “ทิศเหนือจดเมืองละโว้ ทิศตะวันออกจดเมืองเวียงจันทน์ที่ฝั่งโขง ทิศตะวันตกตั้งแต่เมืองอุทองถึงหงสาวดีจดอ่าวเบงกอล ทิศใต้ตั้งแต่เมืองพระประแดงจดแหลมมลายูกับยะโฮร์” (สังข์ พิธโนทัย, 2504) ต่อมาเมื่อพระเจ้าอู่ทองสถาปนารุงศรีอยุธยา ได้ตั้งเมืองหน้าด่านสำหรับป้องกันราชธานีทั้ง 4 ทิศ ซึ่งทิศใต้คือเมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเล

สำหรับเมืองสมุทรปราการที่เกิดขึ้นใหม่นั้น สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม แห่งราชวงศ์สุโขทัย โดยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นบริเวณใต้คลองปลากด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวฮอลันดาเคยเข้ามาค้าขายกับเมืองสยาม ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ พระราชทานที่ดินบริเวณริมคลองปลากดให้สร้างเป็นคลังสินค้าและที่อยู่อาศัย ชุมชนนี้เจริญขึ้นอย่างมากจนทำให้เรียกเมืองปากน้ำกันว่า “นิว อัมสเตอร์ดัม” ภายหลังเมื่อการค้าลดน้อยลงจึงทอดทิ้ง ชุมชนบริเวณนี้ไป(วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2559)

จะเห็นได้ว่าภูมิศาสตร์ของพระประแดงในปัจจุบันไม่ได้เป็นปากแม่น้ำเจ้าพระยา อันเนื่องมาจากสมัยก่อนปากน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ลึกเข้าไปถึงบริเวณตอนใต้ของกรุงเทพมหานคร (บริเวณท่าเรือกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน) ต่อมาเมื่อชายทะเลแปรสภาพเป็นพื้นดินทับถมจนกลายเป็นที่ราบงอกออกมา เมืองพระประแดงจึงอยู่ไกลจากปากแม่น้ำมากขึ้น จึงย้ายเมืองมาอยู่ที่ตำบลราชบุรณะในสมัยนั้น ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งสถานีบางนางเกรง ของรถไฟสายปากน้ำ(บริเวณวัดบางนางเกรงปัจจุบัน) ดังในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานที่ระบุไว้ว่า “... ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2163 จึงปรากฏว่ามีเมืองพระประแดงตั้งใหม่ที่ตำบลราชบุรณะ อยู่ฝั่งตะวันตกของลำน้ำเจ้าพระยา(ราว-สถานีบางนางเกรงรรางสายปากน้ำ) ต่อมาเมืองพระประแดงน่าจะย้ายกลับมาอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม...”(เฉลิม สุขเกษม, 2515)

เมื่อถึงรัชสมัยของพระเจ้าตากสินฯ แห่งกรุงธนบุรี ได้ย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยาเป็นกรุงธนบุรี จึงโปรดฯ ให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงเพื่อนำอิฐเก่ามาก่อกำแพงและป้อมปราการที่ธนบุรี เนื่องจากเมืองพระประแดงเริ่มหมดความสำคัญลง อีกทั้งไม่ต้องเสียเวลาเผาอิฐ เมืองพระประแดงจึงสิ้นซากตั้งแต่นั้นมา และในรัชสมัยนั้นมีการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ไทย อันเนื่องจากพม่าเกณฑ์ทหารมอญมาตีไทยแต่มอญกลับยกทัพเข้าตีพม่า มอญสู้ไม่ได้จึงหนีเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ประมาณ 10,000 คน พระเจ้าตากสินฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก โดยมีพระมหาโยธา(เจ่ง) เป็นหัวหน้าในการอพยพ ต่อมาภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ย้ายราชธานีจากกรุงธนบุรีมาตั้งฝั่งกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะเมืองพระประแดงขึ้นใหม่ โดยสร้างป้อมปราการได้ 1 ป้อม ก็เสด็จสวรรคต ล่วงเลยมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ จึงโปรดฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นแม่กองดำเนินการสร้างเมืองที่ปากลัดต่อ โดยมีดำริให้สร้างป้อมปราการ 8 แห่ง อีกทั้งยังโปรดฯ ให้ตัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพฯ และแขวงเมือง

สมุทรปราการรวมกันตั้งเป็นเมือง ได้รับพระราชทานนามเมืองว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และให้ย้ายครอบครัวมอญจากเมืองปทุมธานีที่เข้ามาในสมัยกรุงธนบุรี เป็นชายฉกรรจ์ประมาณ 300 คน ไปอยู่อาศัยและสร้างเมืองที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ในการนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ โปรดฯ ให้สร้างวัดแก่ชาวมอญเพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลและเป็นที่สำหรับให้ข้าราชการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาด้วย โดยพระราชทานนามว่า “วัดทรงธรรมวรวิหาร”

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ ทรงพระราชดำริว่า เมืองสมุทรปราการเดิมที่สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงสร้างไว้ทรุดโทรมลงมากแล้ว ประกอบกับอยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา และทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องป้องกันพระนครทางน้ำให้แข็งแกร่งกว่าที่เป็นอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการที่ตำบลบางเมือง พร้อมกับสร้างป้อมปราการและพระสมุทรเจดีย์บนเกาะกลางน้ำในเวลาต่อมา จึงเป็นที่มาของการตั้งเมือง ปากน้ำสมุทรปราการ ที่เป็นศูนย์กลางการปกครองในปัจจุบัน

(ก)

(ข)

ภาพที่ 36 แสดงตำแหน่งของเมืองพระประแดงในยุคสมัยต่างๆ

(ก) ตำแหน่งเมืองพระประแดงสมัยสุโขทัย

(ข) ตำแหน่งการย้ายเมืองพระประแดงในยุคสมัยต่างๆ

ที่มา (ก): ปรับปรุงจาก รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล, เมืองพระประแดง: “จากคลองเตยมานครเขื่อนขันธ์ จบที่พระประแดง,” ดำรงวิชาการ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (2556): 30.

จากประวัติศาสตร์ของพระประแดงมีการกล่าวถึงคลองสำคัญคือคลองลัดโพธิ์ และคลองลัดหลวง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คลองลัดโพธิ์ที่ถูกขุดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระนั้น มาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เกิดกระแสน้ำขึ้นลงไหลแรงและเชี่ยวเพราะเป็นทางตรง ทำให้ตลิ่งที่ใช้เป็นทางเรือลัดเข้ากรุงเทพฯ ขยายออกไป เมื่อถึงฤดูน้ำเค็มเกิดกระแสน้ำทะเลหนุน น้ำเค็มได้ไหลท่วมขึ้นถึงกรุงเทพฯ ส่งผลให้ราษฎรเดือดร้อน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ จึงโปรดฯ ให้ถมคลองลัดโพธิ์ให้แคบลง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยฯ ทรงมีดำริให้ขุดคลองขึ้นใหม่ชื่อ “คลองลัดหลวง” ที่เหนือคลองลัดโพธิ์ โดยคลองลัดทั้งสองช่วยร่นระยะทางระหว่างปากน้ำสมุทรปราการและกรุงเทพฯ ได้เป็นอย่างมาก เมืองนครเขื่อนขันธ์จึงตั้งอยู่ระหว่างปากคลองลัดโพธิ์และคลองลัดหลวง ชาวบ้านจึงเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “ปากลัด” ภายหลังจึงเรียกเมืองนครเขื่อนขันธ์ว่าเมืองปากลัดอีกชื่อหนึ่ง หลังขุดคลองลัดหลวงเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ นายงานการก่อสร้างได้สร้างวัดขึ้นคนละวัดที่ปากคลองลัดหลวง คือกรมหมื่นศักดิ์พลเสพย์สร้างวัดไพชยนต์พลเสพ และพระยาพิไชย สร้างวัดโปรดเกษเชษฐาราม(สังข์ พัธโนทัย, 2504) ซึ่งทั้งสองวัดนี้เป็นวัดหลวงมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงพื้นที่วัดคันลัดไว้ว่า ในสมัยปลายรัชกาลที่ 2 เมื่อพระยาข้างเผือก ล้ม รัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้นำศพพระยาข้างไปฝังที่บริเวณปากลัดบน สันนิษฐานว่าการที่นำศพพระยาข้างมาฝังที่ปากลัดอาจเป็นเพราะบริเวณปากลัดบนมีประชากรไม่หนาแน่นมาก ซึ่งเชื่อว่าอยู่ที่วัดคันลัด เพราะสอดคล้องกับการขุดพบกระดูกข้างเป็นจำนวนมากในวัด และที่ตั้งของวัดคันลัดยังอยู่เหนือปากคลองลัดโพธิ์อีกด้วย(รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล, 2556)

ภาพที่ 37 ตำแหน่งของวัดและคลองสำคัญทางประวัติศาสตร์ในอำเภอพระประแดง
ที่มา: ปรับปรุงจาก Google maps, อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ, เข้าถึงเมื่อ 21
พฤศจิกายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.map.google.co.th>

ในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีการรื้อถอนป้อมปราการลง เนื่องจากใช้
ป้องกันเรือรบแบบตะวันตกไม่ได้ ถือเป็นภาระหนักหน่วงของการเป็นเมืองป้อมปราการทางน้ำของ
เมืองนี้ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดงในปี พ.ศ.2458
ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่พระประแดง ราษฎร์บูรณะ และพระขนิงค์ จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เกิดภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ลดฐานะจากจังหวัด
พระประแดงเป็นอำเภอพระประแดง ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการเมื่อ พ.ศ. 2475 จนปัจจุบัน (เฉลิม
สุขเกษม, 2515)

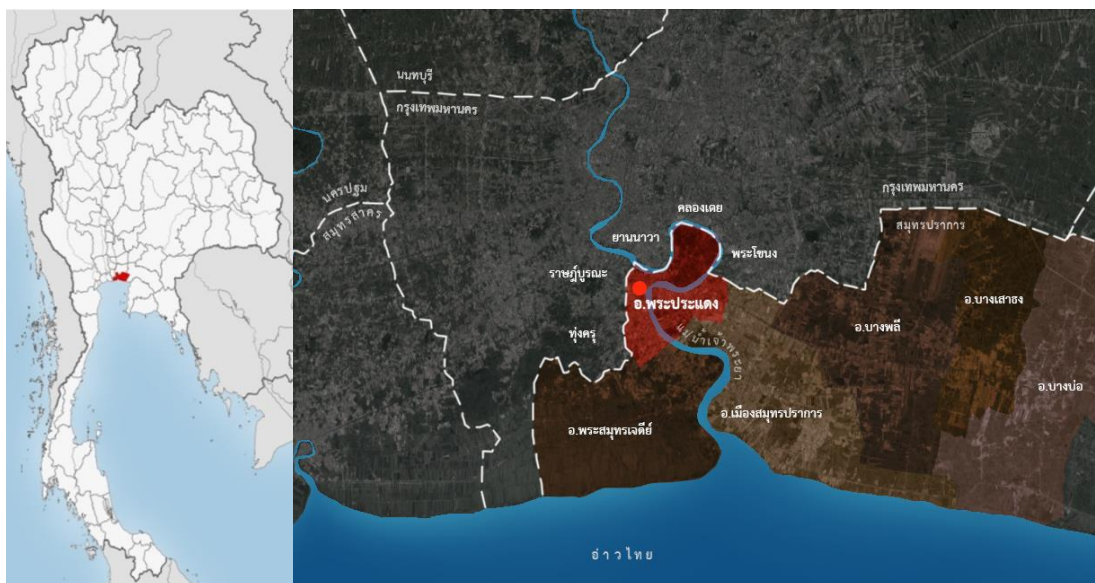
แต่เดิมชุมชนเมืองพระประแดงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เนื่องจากมีความ
เหมาะสมของที่ตั้ง แหล่งวัตถุดิบ และการคมนาคมขนส่ง รัฐบาลจึงได้กำหนดให้จังหวัด
สมุทรปราการเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ในปี 2503 เมืองพระประแดงจึงเปลี่ยนบทบาท
เป็นเมืองอุตสาหกรรมเป็นต้นมา

2. ลักษณะทางกายภาพของอำเภอพระประแดง

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ สมุทรปราการเป็นเมืองชายฝั่งทะเล อยู่ระหว่าง กรุงเทพมหานครกับอ่าวไทย แบ่งเขตการปกครองเป็น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี อำเภอพระประแดง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และอำเภอบางเสาธง โดยพระประแดงเป็นอำเภอที่มีขนาดเล็กที่สุดในจังหวัดสมุทรปราการ เคยเป็นศูนย์กลางของจังหวัดพระประแดงและถูกยุบรวมกับจังหวัดสมุทรปราการในเวลาต่อมา ปัจจุบันศูนย์กลางเศรษฐกิจและการปกครองอยู่ที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ

อำเภอพระประแดงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามทางหลวงหมายเลข 303 (ถนนสุขสวัสดิ์) ประมาณ 29 กิโลเมตร อยู่ห่างจากสำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ ประมาณ 6.6 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองสมุทรปราการเป็นระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร อำเภอพระประแดงมีพื้นที่ทั้งหมด 73,997 ตารางกิโลเมตร อำเภอพระประแดงมีอาณาเขตติดต่อกับเขตต่างๆ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตยานนาวา เขตคลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
- ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ติดต่อกับ อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระสมุทรเจดีย์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตทุ่งครุและเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

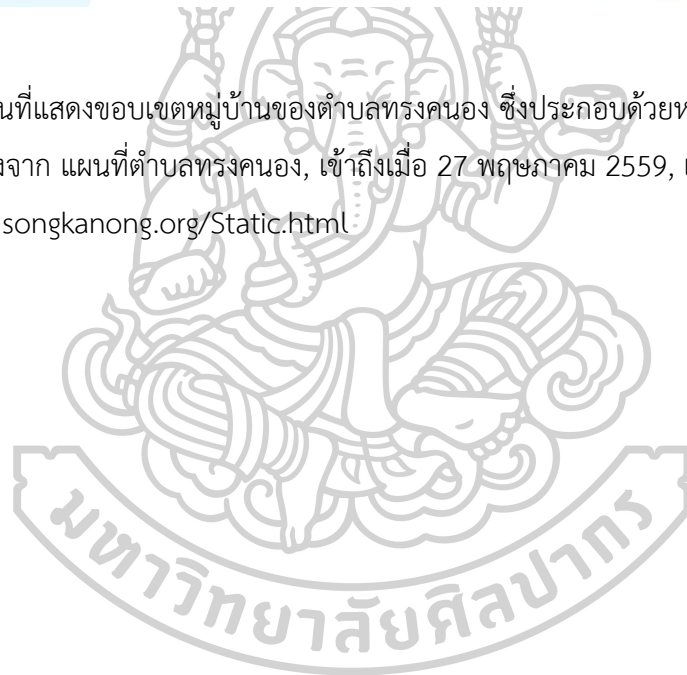
ภาพที่ 38 แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้งของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: ปรับปรุงจาก Googlemaps, จังหวัดสมุทรปราการ, เข้าถึงเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้
จาก <http://www.map.google.co.th> <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสมุทรปราการ>

2.2 ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอพระประแดงมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน จึงมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มจนถึงป่าชายเลน ดินมีลักษณะเป็นดินเลนจากการทับถมของดินตะกอนน้ำทะเลและดินตะกอนน้ำกร่อย โดยพื้นที่ในเขตพระประแดงได้รับอิทธิพลจากการขึ้น-ลงของน้ำทะเลเป็นประจำ มีน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากจาก โดยรับน้ำเหนือแล้วไหลผ่านแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าตามลำคลองต่างๆเพื่อระบายสู่อ่าวไทย ส่วนในช่วงหน้าแล้งน้ำทะเลหนุนสูงทำให้เกิดดินเค็มในพื้นที่

2.3 การแบ่งเขตการปกครอง อำเภอพระประแดงแบ่งเขตการปกครองเป็น 15 ตำบล โดยตำบลทรงคนองเป็นหนึ่งในหกตำบลในพื้นที่คู้้งบางกะเจ้าหรือกะเพาะหมู่ ซึ่งเป็นทางเข้าออกทางบกทางเดียวของคู้้งบางกะเจ้า เป็นส่วนที่แคบที่สุดและขนานด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองด้าน เชื่อมด้วยคลองลัดโพธิ์ ซึ่งหมู่บ้านทรงคนองประกอบไปด้วยหมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 9

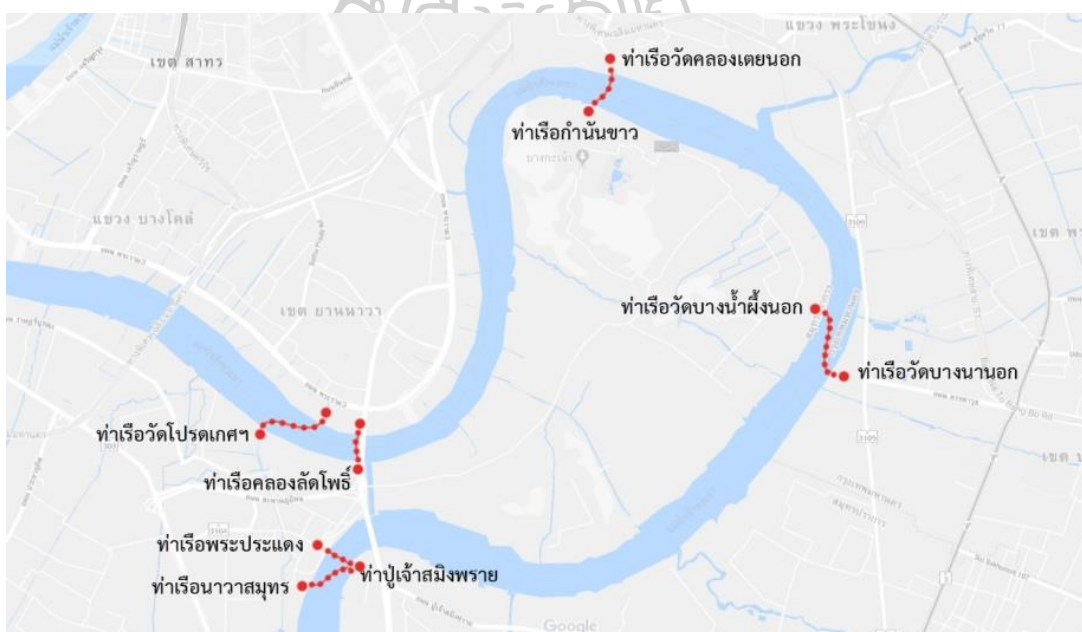

ภาพที่ 39 แผนที่แสดงขอบเขตหมู่บ้านของตำบลทรงคนอง ซึ่งประกอบด้วยหมู่ 7-หมู่ 9
ที่มา: ปรับปรุงจาก แผนที่ตำบลทรงคนอง, เข้าถึงเมื่อ 27 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
<http://www.songkanong.org/Static.html>

3.2 การคมนาคมทางน้ำ ในอดีตอำเภอพระประแดงใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางสัญจร โดยจะมีเรือโดยสารในแม่น้ำลำคลองบางสาย ซึ่งมีแม่น้ำและคลองสายสำคัญได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา คลองสำโรง คลองลัดโพธิ์ หลังจากการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้น การเข้าถึงอำเภอพระประแดงจึงใช้การสัญจรทางบกและข้ามเรือต่อเชื่อมไปยังอีกฝั่ง ซึ่งในอำเภอพระประแดงมีท่าเรือสำคัญ ดังนี้

- 3.2.1 ท่าเรือพระประแดง-ท่าปู่เจ้าสมิงพราย
- 3.2.2 ท่าเรือข้ามฟากนาวาสมุทร-ท่าปู่เจ้าสมิงพราย
- 3.2.3 ท่าเรือข้ามฟากลัดโพธิ์-พระรามสาม(ใต้สะพานภูมิพล)
- 3.2.4 ท่าเรือวัดโปรดเกศา-สาธุประดิษฐ์
- 3.2.5 ท่าเรือวัดบางน้ำผึ้งนอก-วัดบางนานอก
- 3.2.6 ท่าเรือบางกระเจ้านอก-ท่าเรือกำนันขาว

ภาพที่ 41 แผนที่แสดงท่าเรือสำคัญในอำเภอพระประแดง

ที่มา: ปรับปรุงจาก Googlemaps, จังหวัดสมุทรปราการ, เข้าถึงเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.map.google.co.th><https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสมุทรปราการ>

4. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมในอำเภอพระประแดง

4.1 ลักษณะเศรษฐกิจในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจจากเกษตรกรรม จากการจัดตั้งอยู่บริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังติดต่อกับชายฝั่งทะเลที่ยาวถึง 47.2 กม. ดังนั้นจึงมีอาชีพคือ ทำนา ทำสวนผัก สวนผลไม้ และการประมง ทั้งยังมีความเหมาะสมที่อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้า และสะดวกต่อการขนส่งสู่กรุงเทพฯ ภาครัฐจึงต้องการพัฒนาและขยายการอุตสาหกรรมของประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ทำให้สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีฐานทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม ต่อมาเกิดน้ำเค็มท่วมถึงบางช่วงของอำเภอพระประแดง ทำให้พืชผลที่ปลูกเสียหาย อีกทั้งการพัฒนาเมือง การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ความเจริญของการคมนาคม ทำให้ราคาที่ดินที่ใช้เป็นที่พักอาศัย และทำเกษตรกรรมบริเวณถนนสุขสวัสดิ์และถนนปู่เจ้าสมิงพรายมีราคาสูงขึ้น เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของที่ดินและประสบปัญหาในการทำเกษตร จึงทยอยขายที่ดินให้กับนายทุน(ประภาศรจิตพัฒนไพบูลย์, 2537)

หลังจากพระประแดงกลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม การค้าและการบริการ ทำให้ดึงดูดแรงงานจากชนบทสู่เมืองมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พระประแดงมากขึ้น เนื่องจากเป็นแหล่งงานและผู้ใช้แรงงาน จึงส่งผลให้การค้าและการบริการเกิดและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะอยู่ใกล้แหล่งงานและสะดวกในการอยู่อาศัย

4.2 สังคมในอำเภอพระประแดง

4.2.1 ประชากร จำนวนประชากรในอำเภอพระประแดง สสำรวจในเดือนธันวาคม พ.ศ.2559 โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีจำนวนประชากรรวม 39,362 คน เป็นเพศชาย 18,919 คน และเพศหญิง 20,443 คน จากการสำรวจเบื้องต้นคาดว่า มีประชากรแฝงอีกจำนวนหนึ่งคือผู้ใช้แรงงานที่เช่าอาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่วนการสำรวจสถิติจำนวนประชากรในตำบลทรงคนอง พบว่ามีจำนวนประชากรรวม 7,847 คน เป็นเพศชาย 3,815 คน เพศหญิง 4,032 คน(ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน กรมการปกครอง, 2558)

4.2.2 เชื้อชาติ ประชากรในอำเภอพระประแดงส่วนใหญ่มีทั้ง ชาวไทย ชาวมอญ ชาวจีน และคนไทยอิสลาม และในระยะหลังพระประแดงมีการสร้างโรงงานขึ้นมากจึงมีการอพยพย้ายถิ่นของคนในจังหวัดอื่นเข้ามาทำงานและอยู่อาศัย ทำให้มีประชากรแฝงในพื้นที่มากขึ้น

4.2.3 ศาสนา ชาวพระประแดงส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญ นับถือพุทธศาสนา มีส่วนน้อยนับถือศาสนาอิสลามตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นกลุ่มในตำบลบางพึ่งและบางน้ำผึ้ง ส่วนชาวพระประแดงที่นับถือศาสนาคริสต์ตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มอยู่บริเวณตำบลตลาดติดแม่น้ำเจ้าพระยา

ส่วนชาวมอญพระประแดงนับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท มีวัดประจำหมู่บ้านมอญในอำเภอพระประแดง 12 วัดตั้งที่กล่าวไปแล้ว เจ้าอาวาสมักเป็นคนมอญหรือมีเชื้อสายมอญ ปัจจุบันมีบางวัดที่ยังสวดมนต์เป็นภาษามอญ โดยเฉพาะเทศน์มหาชาติซึ่งจัดช่วงหลังวันออกพรรษา วัดสำคัญที่มักเป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรมดำเนินงานประเพณีต่างๆ คือวัดคันลัดและวัดทรงธรรมวรวิหาร

นอกจากนี้บางวัดยังมีการใช้พื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมมอญ เช่น วัดคันลัดที่เป็นที่ตั้งของศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในปี 2547 มีพิพิธภัณฑ์มอญรวบรวมข้าวของเครื่องใช้โบราณของชาวบ้านทรงคนอง อีกทั้งยังมีวัดอาษาสงครามที่เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ภาษามอญจากคนมอญในพื้นที่ แต่ต่อมาปิดตัวลงเพราะภาระค่าใช้จ่ายและมีผู้สนใจเรียนเป็นจำนวนน้อย

4.2.4 การศึกษา ในอำเภอพระประแดงมีผู้จบวุฒิมหาบัณฑิตศึกษาสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ซึ่งเป็นผลจากการเดินทางติดต่อกับกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาได้สะดวก และมีโรงเรียน และสถานศึกษาจำนวนมากในพื้นที่ โดยมีโรงเรียนในเขตอำเภอพระประแดงรวม 53 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 5 แห่ง ระดับประถมศึกษา 48 แห่ง

4.2.5 อาชีพ ประชากรในพระประแดงส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน และเนื่องจากเป็นเขตชุมชน ประชากรจึงมีการศึกษาสูง ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพในการค้าขายและให้บริการ รองลงมาคือการรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและการทำสวน

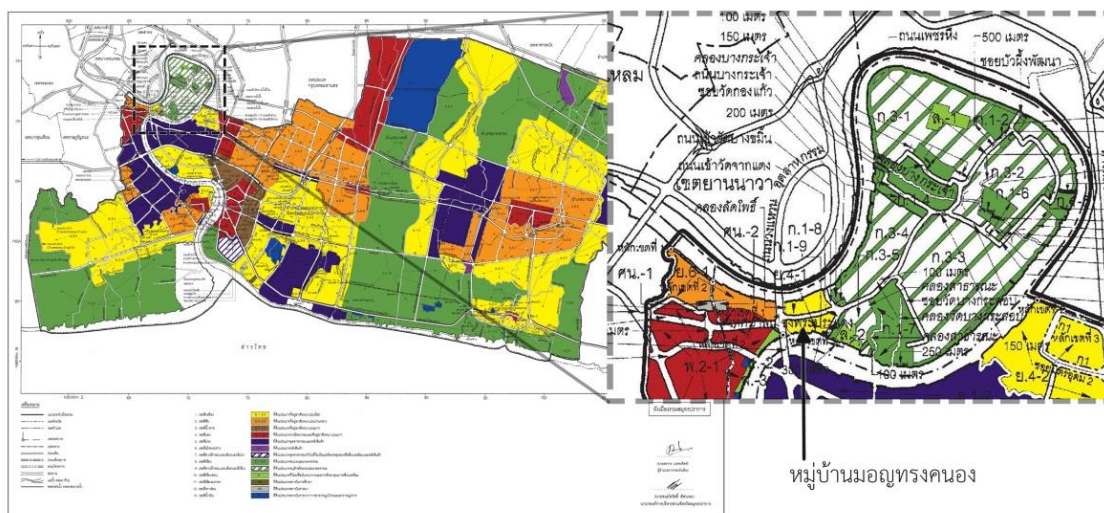
ส่วนชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านทรงคนองมักมีฐานะดี ส่วนหนึ่งจากการขายที่ดินย่านบางนา บางบ่อ บางพลี จึงส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือ จากที่รุ่นพ่อแม่มักเป็นเกษตรกร ต่อมาในรุ่นลูกส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพข้าราชการ พนักงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจ

5. นโยบาย กฎหมาย และแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ

ผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 และการพัฒนาสาธารณูปโภคจากพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาสภาพแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ที่ประกาศให้บริเวณบางกระเจ้าเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 44 และ 45 จึงมีการวางแผนแม่บทโครงการสวนกลางมหานครขึ้น แล้วเสร็จเมื่อกันยายน พ.ศ.2543 แต่ผลจากการควบคุมการใช้ที่ดินไม่เป็นผลนัก ทำให้มีอาคารและโรงงานขยายตัวไปในพื้นที่บางกระเจ้าบางส่วน ที่อยู่อาศัยเริ่มขยายตัวไปตามแนวถนนเพชรหิรัญ อีกทั้งยังมีการประกาศให้พื้นที่บางกระเจ้าเป็นพื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม

5.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีกฎหมายที่สำคัญคือ ผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ.2556 เป็นผังเมืองรวมที่เน้นควบคุมประเภทการใช้งานที่ดิน จากการเพิ่มสัดส่วนของกิจการอื่นในพื้นที่ดินชั้นเพื่อรองรับการขยายตัวของประชาชนบางกระเจ้า ซึ่งพื้นที่หมู่บ้านมอญทรงคนองจัดอยู่ในเขตย 4-1 คือที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย โดยให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแฝด บ้านแถว ห้องแถว ตึกแถว ... สำหรับการไว้เพื่อกิจการอื่น ให้ใช้ได้ไม่เกินร้อยละสิบของที่ดินประเภทนี้ในแต่ละบริเวณพื้นที่บางกระเจ้ามีการสร้างโฮมสเตย์เพิ่มขึ้นโดยต่อเติมจากบ้านพักอาศัยของชาวบ้านเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวตามเส้นทางจักรยาน

ภาพที่ 42 แสดงผังเมืองรวมสมุทรปราการ พ.ศ. 2556
 ที่มา: ปรับปรุงจาก www.dpt.go.th/, กฎกระทรวง ผังเมืองรวมสมุทรปราการ 2556, เข้าถึงเมื่อ 27
 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก
http://www.dpt.go.th/wan/lawdpt/data/01/2555/131_19a_050257.pdf

นอกจากนี้ยังมีกฎกระทรวงฉบับที่ 37 (พ.ศ.2535) ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 มีวัตถุประสงค์หลักคือควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือใช้อาคาร เพื่อประโยชน์ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการควบคุมความหนาแน่นของอาคาร โดยพื้นที่หมู่บ้านทรงคนองจัดอยู่ในเขตควบคุมความหนาแน่นของอาคาร ระยะร่น ที่ว่างโดยรอบอาคาร ความสูงอาคารไม่เกิน 15 เมตร ซึ่งการควบคุมการก่อสร้างจากกฎหมายฉบับนี้ส่งผลให้หยุดการขยายตัวแนวตั้งของอาคารในประเภทที่กำหนดลงได้

5.2 แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ พศ.2557-2561 เนื้อหาหลักคือเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมให้มีศักยภาพ ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเมือง รวมถึงส่งเสริม พื้นฟู ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ผลจากแนวโน้มการขยายตัวทั้งการคมนาคมทางถนนและระบบราง ส่งผลให้ราคาที่ดินในจังหวัดสมุทรปราการสูงขึ้น โดยแนวถนนเพชรหึงษ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านมอญทรงคนอง แม้จะไม่ได้อยู่ในแนวรถไฟฟ้า อีกทั้งอยู่ในเขตพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นเขตควบคุมความหนาแน่นของอาคาร แต่ที่ดินก็

มีราคาสูงขึ้นจากราคาประเมินที่ดินปี 2555-2558 จากราคาเฉลี่ย 28,500บาท/ตร.ว (สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ, 2559a)เป็นราคาเฉลี่ย 33,500 บาท/ตร.ว. ในปี 2559 – 2562(สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ, 2559b)

นอกจากนี้ยังมีโครงการก่อสร้างสำคัญในพื้นที่พระประแดง คือโครงการประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ ที่เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2544 ที่แต่เดิมจากเดิมที่คลองมีความกว้าง 5 เมตร ให้มีความกว้าง 65 เมตร ระยะทาง 600 เมตร ลึก 7 เมตร เพื่อช่วยให้น้ำระบายออกสู่อ่าวไทยได้เร็วขึ้น ทั้งยังสามารถบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามกำหนด ด้วยการเปิด-ปิดประตูระบายน้ำให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการระบายน้ำขึ้นน้ำลง น้ำทะเลหนุนสูง และน้ำเหนือลงสู่อ่าวไทยได้ โดยการก่อสร้างโครงการประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ต้องเวนคืนที่ดินบริเวณสองฝั่งคลองเพื่อขยายคลอง ทำให้พื้นที่หมู่ที่ 9 ของหมู่บ้านทรงคนองถูกยุบรวมกับหมู่ 8

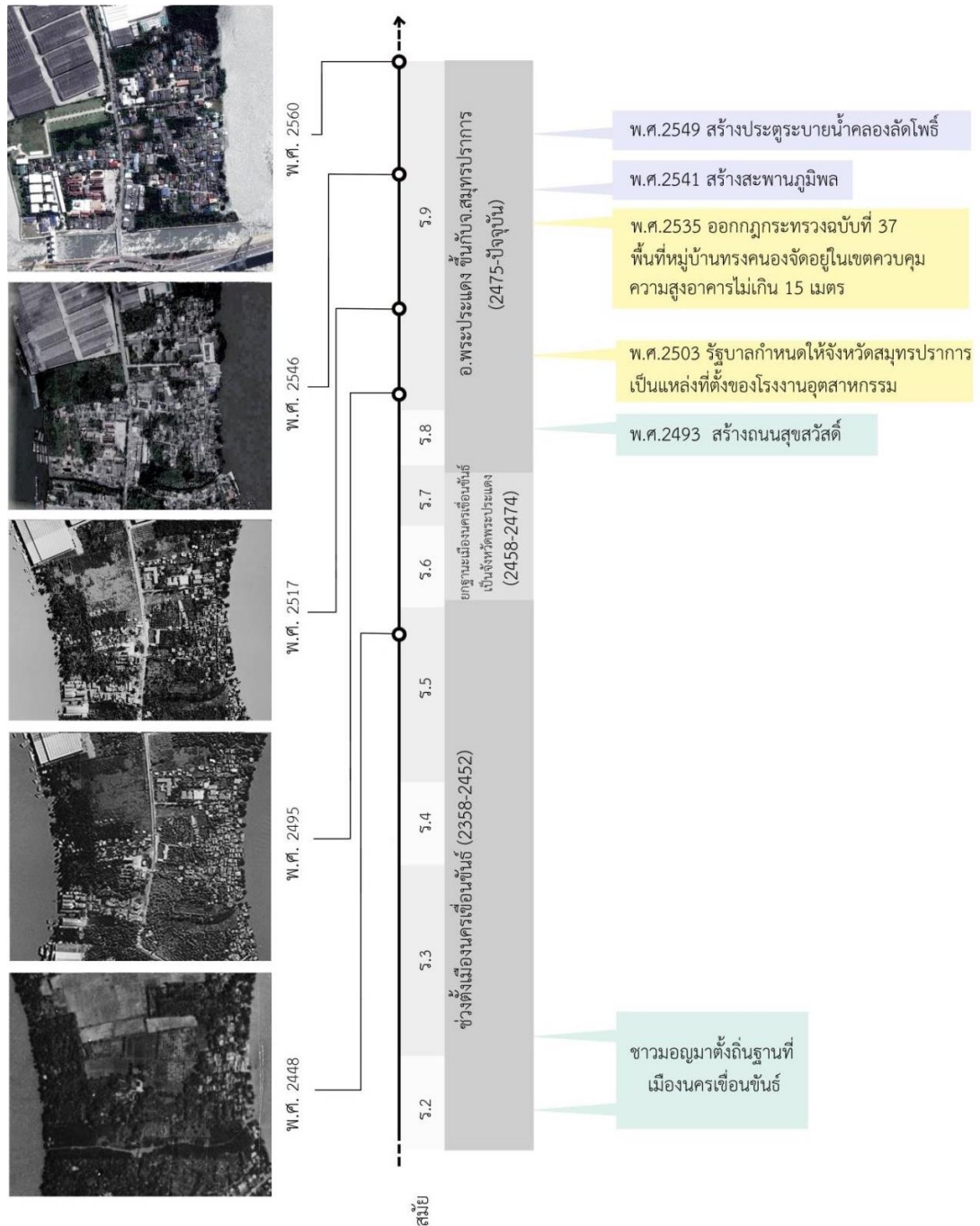

ภาพที่ 43 โครงการประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์

ที่มา: คลองลัดโพธิ์ แก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯตามแนวพระราชดำริ, เข้าถึงเมื่อ 8 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <https://www.krungsri.com/bank/th/plearn-plearn/klonglatpho-solution-for-bangkok-flood.html>

6. พัฒนาการและการใช้งานพื้นที่ปัจจุบันของหมู่บ้านทรงคนอง

ตั้งแต่ชาวมอญตั้งถิ่นฐานที่พระประแดงจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านตลอดมา ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆของหน่วยงานรัฐ ดังนี้

ภาพที่ 44 การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของผังหมู่บ้าน

ที่มา: ปรับปรุงจาก กรมแผนที่ทหาร, ภาพถ่ายทางอากาศอำเภอพระประแดง (กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร

การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่หมู่บ้านทรงคนองนั้น มีการปลูกบ้านสร้างเรือนริมแม่น้ำเจ้าพระยา รูปแบบบ้านเรือนยุคแรกคาดว่าเป็นเรือนเครื่องผูก ต่อมาในยุครัชกาลที่ 5 จึงเริ่มปลูกเรือนไทยภาคกลาง แผงด้วยความเชื่อในการสร้างของชาวมอญ(มุสตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, 2532) วางเรือนตามทิศเหนือ-ใต้ ช่วงแรกชาวมอญในหมู่บ้านทรงคนองยังมีที่ดินรวมเป็นอาณาเขตเดียวกันและคาดว่ามีความที่ติดกันไม่ต่างกันมากนัก ต่อมา มีการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ที่ดิน(ตามแผนที่ระวางร.ศ.121) ทำให้มีขนาดของที่ดินที่จับจองแตกต่างกันไปตามฐานะและขนาดครอบครัว(สร้อยญา ชูชาติไทย, 2543) จากภาพถ่ายทางอากาศจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านทรงคนองขยายตัวขึ้นตามขนาดที่ดินที่จำกัด โดยเฉพาะพื้นที่ริมน้ำที่มีความหนาแน่นอย่างชัดเจน และขยายตัวไปทางทิศเหนือเนื่องจากถูกขนาบทั้ง 3 ด้านด้วยหมู่บ้านโรงเรือ แม่น้ำเจ้าพระยา และคลองลาดโพธิ์ ส่วนเรือนไทยมอญที่สร้างในช่วงนี้ซึ่งพบว่ามีจำนวนมากที่สุดเป็นช่วงของลูกหลานชาวมอญรุ่นที่ 2 และ 3 เนื่องจากวัสดุเดิมไม่คงทน จึงทำให้ปลูกเรือนใหม่ทดแทน ปรับปรุงเรือน ต่อเติมในช่วงนี้(มุสตี ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ, 2532)

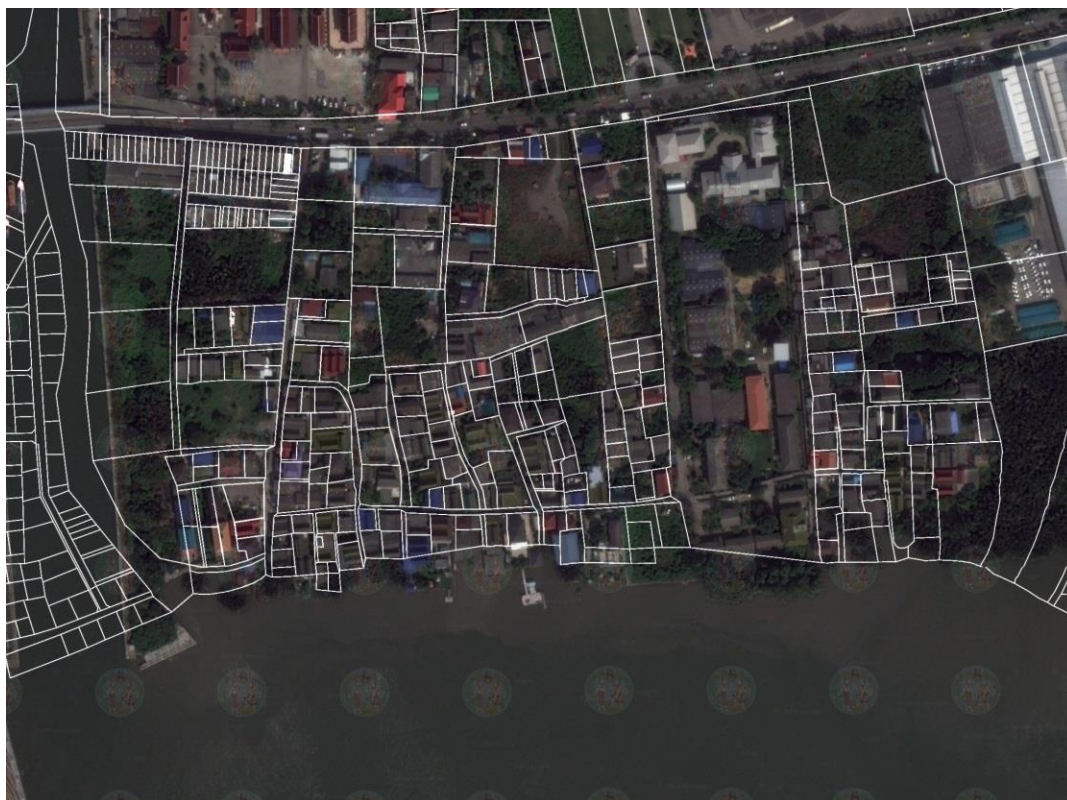
หลังจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม พบความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่ในหมู่บ้านทรงคนอง และความเป็นอยู่ของคนไทยเชื้อสายมอญ คือมีการสร้างบ้านเช่าของคนในชุมชนและพื้นที่ติดต่อใกล้เคียงเพื่อรองรับผู้ใช้แรงงานที่เข้ามาทำงานในระแวกคังกะพะอะหมู รวมถึงการแบ่งขายที่ดินแปลงย่อยส่วนริมนอกของชุมชน ทำให้เกิดบ้านเดี่ยวร่วมสมัยเพิ่มขึ้น อีกทั้งการที่คนภายนอกชุมชนเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนมากขึ้นส่งผลให้เริ่มมีการกันรั้วแต่ละบ้านเพื่อความปลอดภัย อีกทั้งมีปัญหา น้ำท่วมทำให้บ้านหลายหลังติดเรือนขึ้นในระดับที่พ้นระดับน้ำท่วม ทำให้ความสูงของระดับชั้น 2 ของเรือนมีความสูงต่างกันไม่มากนัก และยังมีบางส่วนที่ไม่ได้ติดเรือนขึ้นแต่ทางเทศบาลสร้างประตูระบายน้ำและเขื่อนกั้นน้ำพอดิ ส่งผลให้น้ำไม่ท่วม จึงไม่ได้ติดเรือนขึ้น ได้ถูกรื้อถอนจึงลดระดับจากระดับถนนลงไป

กายภาพเรือนในหมู่บ้านทรงคนอง เรือนส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรือนไทยมอญ เป็นผลมาจากการขายที่น่าย่านบางพลี บางบ่อได้ราคาดีทำให้หมู่บ้านทรงคนองมีสภาพฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าหมู่บ้านอื่น เรือนไทยมอญส่วนใหญ่จึงมีการปรับปรุงอาคาร ต่อเติมเพื่อตอบสนองการใช้งานและอำนวยความสะดวกแก่การใช้สอย ทำให้รูปแบบอาคารเปลี่ยนแปลงไป และบางส่วนย้ายออกไปจากชุมชน ส่วนทางเดินในหมู่บ้านเปลี่ยนเป็นคอนกรีตทั้งหมด บ้านตามแนวถนนแบ่งเนื้อที่บางส่วนเพื่อขยายถนนให้รถยนต์เข้าถึงได้ จึงเป็นเส้นทางสัญจรหลักของหมู่บ้านซึ่งมีความซับซ้อน บางเส้นเป็นซอยตันหรือรถยนต์เข้าไม่ถึงตลอดทั้งสาย ทำให้ไม่มีคนนอกเข้ามาในหมู่บ้านนัก

อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อบ้านเรือนในหมู่บ้านทรงคนอง คือการออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารในปี 2535 ทำให้การก่อสร้างอาคารใหม่ในพื้นที่รอบนอกลดลง ส่วนภูมิทัศน์หมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงเป็นรูปแบบบ้านไทยมอญ ซึ่งมีก่ออยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและใจกลางหมู่บ้าน และยังพบการต่อเติม ปรับปรุง และสร้างบ้านขึ้นใหม่ อย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งเรือนพื้นถิ่นไทยมอญ บ้านทรงบังกะโล อาคารคอนกรีตเสริมเหล็กรูปแบบสมัยใหม่

7. กรรมสิทธิ์และการครอบครองที่ดินในหมู่บ้านทรงคนอง

ที่ดินในหมู่บ้านทรงคนองส่วนใหญ่เป็นที่เอกชน ส่วนบ้านมอญที่ยังคงพบเห็นได้นั้นมักพบช่วงริมแม่น้ำเจ้าพระยาเนื่องจากถูกจับจองที่ดินบริเวณริมแม่น้ำแล้วขยายออกไปทางถนนซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ส่วนที่ติดริมถนนเพชรหึงษ์เป็นอาคารพาณิชย์ที่ชาวมอญขายที่ดินให้(วาสนา ภูบัวเพื่อน, 2559) บ้านเรือนมอญมักจะเป็นที่ดินมรดกที่ได้รับสืบทอดมาเมื่อตั้งถิ่นฐานที่พระประแดง สมัยรัชกาลที่ 2 จะเห็นได้ว่าที่ดินตั้งแต่บริเวณริมแม่น้ำขึ้นไปมักมีขนาดเล็ก เนื่องจากการแบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่ลูกหลาน อีกทั้งพบว่าบ้านที่อยู่ลึกเข้าไปมักมีทางเข้าเล็กๆ ซึ่งเกิดจากภาระจำยอมของเจ้าของที่ดินที่ติดถนนใหญ่(ฐิติวรรณ มหาสิงห์, 2559)

ภาพที่ 45 แสดงรูปแบบที่ดินในหมู่บ้านทรงคนอง

ที่มา: <http://dolwms.dol.go.th/twebp/> เข้าถึง เมื่อ 6 กรกฎาคม 2559

8. การเข้าถึงและการสัญจรภายในหมู่บ้านทรงคนอง

...ถนนและทางเดินในหมู่บ้าน เกิดจากการแบ่งที่ดินของบ้านเรือนริมทางเดินเก่าในหมู่บ้าน เพื่อขยายทางเดินเป็นถนนให้รถยนต์เข้าถึงได้ แต่เดิมทางเข้าหมู่บ้านเป็นอริสฐานใหญ่วางเรียงกัน ปัจจุบันเป็นคอนกรีตทุกเส้นทางในหมู่บ้าน และเป็นทางที่มีขนาดกว้างต่างกันตามเส้นทางเดิมและความสมัครใจในการแบ่งที่ดินโดยแบ่งทางสัญจรได้เป็น 2 ระดับ คือ

8.1 การเข้าถึงทางรถยนต์ เป็นถนนคอนกรีต กว้าง 2.5 เมตร เป็นทางเข้าสู่หมู่บ้าน 7 แล้วเลียบแม่น้ำผ่านหมู่ 9 ออกสู่ถนนเพชรหิรัญได้ แต่มักไม่มีใครเข้ามาสู่หมู่บ้านเนื่องจากเส้นทางค่อนข้างคับแคบ ถนนแยกย่อยเป็นซอยเล็กๆ โดยมากการเข้าถึงโดยรถยนต์มักเป็นรถยนต์ของคนในหมู่บ้านเท่านั้น

8.2 การเข้าถึงทางเดินเท้า ทางเดินเท้าในหมู่บ้านมักเกิดจากที่ว่างระหว่างอาคารหรือทางเดินขนานกับลำกระโดง ซึ่งเป็นทางสัญจรดั้งเดิมของคนในหมู่บ้าน อีกทั้งยังเกิดจากการเจรจาขอเปิดทางเข้าบ้านของเพื่อนบ้านที่อยู่ติดทางหลัก(ประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์, 2559) ดังนั้นทางเท้าจึงมีลักษณะแคบ เดิมทีเป็นทางเดินไม้ ต่อมามีการปรับปรุงจากเทศบาลโดยการเปลี่ยนเป็นสะพานคอนกรีต และต่อมายกทางเท้าให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันน้ำท่วม

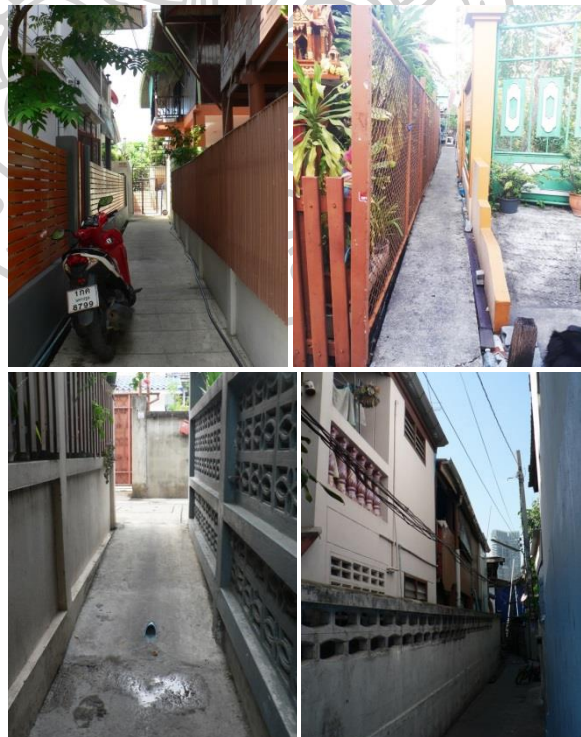
การสัญจรของคนในหมู่บ้าน พบการใช้งานเฉพาะช่วงเช้าและเย็น โดยทั่วไปการสัญจรภายในหมู่บ้านและมักใช้การเดินเท้า จักรยานยนต์และรถสามล้อ เนื่องจากถนนที่รถยนต์ผ่านได้ มีไม่ทั่วถึงทั้งชุมชน จากสภาพดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้หมู่บ้านทรงคนองมีความเป็นส่วนตัวสูง

ภาพที่ 46 แผนผังแสดงการเข้าถึงในหมู่บ้านทรงคนอง

ภาพที่ 47 ภาพเส้นทางรถยนต์ที่ใช้สัญจรภายในหมู่บ้านทรงคนอง

ภาพที่ 48 ภาพทางเท้าแยกจากทางหลักเข้าสู่กลุ่มบ้านที่อยู่ลึกด้านใน

9. ประเภทของอาคารในหมู่บ้านทรงคนอง

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาประกอบกับข้อมูลจากภาพถ่ายทางอากาศ สามารถจำแนกประเภทของการใช้งานอาคารในหมู่บ้านทรงคนองได้เป็น อาคารพักอาศัย อาคารพักอาศัยกิ่งพาณิชย์ วัด สถานที่ราชการ และจำแนกอาคารในหมู่บ้านด้วยโครงสร้างหลักของอาคารได้ดังรูป

ภาพที่ 49 แสดงตำแหน่งการใช้งานอาคารประเภทต่างๆ ในหมู่บ้านทรงคนอง

ภาพที่ 50 แสดงตำแหน่งของอาคารโครงสร้างต่างๆในหมู่บ้านทรงคนอง

จากการจำแนกประเภทอาคารและโครงสร้างของอาคาร พบว่าส่วนใหญ่เป็นอาคารพักอาศัย จะมีกลุ่มบ้านเช่าที่อยู่ในซอยลึก ส่วนเรือนพักอาศัยกิ่งค้าขายพบกระจายตัวทั่วชุมชนโดยเฉพาะบริเวณทางแยกเข้าสู่บ้านเช่า มีศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และมีอาคารราชการคือบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสมุทรปราการที่ลึกเข้ามาจากถนนเพชรหึงษ์จรดแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นส่วนกันหมู่ 9 แยกออกจากหมู่ 7 และ 8 ซึ่งทำให้บ้านเรือนในหมู่ 9 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทางเดินเท่านั้น ยังมีความเป็นถนนส่วนบุคคล และทำให้หมู่ 9 มีความเป็นส่วนตัวสูงมากกว่าหมู่ 7 และหมู่ 8

หากพิจารณาในส่วนของอาคารพักอาศัย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเรือน 2-3 ชั้น โดยเรือนไทยมอญเป็นประเภทอาคารที่พบมากที่สุดในพื้นที่หมู่บ้าน มีทั้งตั้งอยู่ริมน้ำและเกาะกลุ่มอยู่ลึกเข้ามาในหมู่บ้าน ส่วนอาคารไม้มีจำนวนไม่มากนักแทรกตัวอยู่ในกลุ่มเรือนไทยมอญ ส่วนเรือนครึ่งไม้ครึ่งปูนพบว่าชั้นล่างมักเป็นปูน ส่วนชั้นบนจะเป็นไม้ พบมากในช่วงถนนทางเข้าชุมชน ซึ่งพบเป็นอันดับสองรองจากอาคารไม้ ส่วนเรือนที่สร้างจากคสล.นั้นส่วนใหญ่เข้าถึงได้ทางรถยนต์ นอกจากหมู่ 7

กลุ่มบ้านคอนกรีตเสริมเหล็กที่อยู่ถัดจากโรงงานเข้ามาจากถนนเพชรหิรัญ ซึ่งเข้าถึงได้จากทางเดินคอนกรีตเล็กๆเท่านั้น และพบว่าเรือนคสล.ที่อยู่ริมน้ำจะเป็นการถมที่ดินแล้วสร้างเชื่อมกันแม่น้ำเจ้าพระยากัดเซาะด้วยทั้งสิ้น ซึ่งอาจเกิดจากการจำเป็นที่ต้องตอกเสาเข็มลงบนดินเลน ซึ่งบริเวณหมู่บ้านทรงคนองนี้เป็นส่วนหนึ่งของโค้งน้ำ ทำให้ถูกแรงน้ำเซาะดินให้ลึกเข้ามาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในการแบ่งประเภทอาคารในหมู่บ้านมีรายละเอียดและภาพตัวอย่างของอาคารประเภทต่างๆ ดังนี้ต่อไป

9.1 อาคารพักอาศัย ประเภทบ้านเดี่ยว อาคารในหมู่บ้านทรงคนองส่วนใหญ่เป็นอาคารพักอาศัย โดยแบ่งประเภทตามวัสดุก่อสร้างและรูปแบบของบ้านเรือน ดังนี้

9.1.1 เรือนไม้ รูปทรงไทยมอญ มีเรือนหลักเป็นเรือนเดี่ยว 3 ช่วงเสา เรือนมีทั้งจั่วเดี่ยว จั่วคู่ และสามจั่ว เรือนไทยมอญโดยทั่วไปมีลักษณะเหมือนเรือนไทย แต่จะมีความเชื่อแบบมอญแฝงอยู่ในการสร้างเรือน และการวางทิศทางของเรือน เรือนไทยมอญเป็นเรือนแบบที่พบมากที่สุดในบ้าน อีกทั้งยังสังเกตได้โดยง่ายว่าเป็นเรือนที่มีเค้าโครงเดิมมาจากเรือนรูปแบบเรือนไทยมอญพระประแดง ดังที่เคยกล่าวไปแล้วข้างต้น เช่น หลังคาทรงไทย เสาเรือนเป็นเสากลม และมีผนังฝาปะกนเป็นต้น โดยมักมีการเปลี่ยนแปลง ต่อเติม หรือปรับปรุงเรือนให้ยังคงใช้งานได้ โดยมีสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงคือการเพิ่มพื้นที่ใช้สอย การแก้ปัญหาหน้าท่วม เช่น การต่อเติมห้องน้ำซึ่งเดิมมักอยู่ชั้นล่างและแยกจากเรือน การติดเรือนขึ้นตามแต่ละบ้าน และต่อมามีการกันห้องที่ได้ถุนเพื่อใช้งานหลังจากมีการกันเขื่อนและสร้างประตูระบายน้ำ รวมถึงการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ติดตั้งเครื่องปรับอากาศในห้อง เป็นต้น

ภาพที่ 51 แสดงตัวอย่างเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง

ภาพที่ 52 แสดงตัวอย่างของเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง

9.1.2 เรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ทรงบังกะโล หรือที่ใช้เรียกหลังคาทรงจั่วลาดเอียงเล็กน้อย ผนังไม้ตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน พบว่าหลายหลังมีได้ถุนเช่นเดียวกับเรือนไทยมอญ มักใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ซึ่งเรือนประเภทนี้เป็นรูปแบบที่เป็นเรือนที่พบเป็นแบบแรกในหมู่บ้านทรงคนองที่ไม่ใช่เรือนไทยมอญ จึงแสดงถึงการเชื่อมต่อระหว่างบ้านพื้นถิ่นไทยมอญกับการปรับรูปแบบเรือนให้เข้ากับการใช้งานและเศรษฐกิจ

ภาพที่ 53 แสดงตัวอย่างบ้านโครงสร้างไม้และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ทรงบังกะโล

9.1.3 เรือนคอนกรีตเสริมเหล็ก รูปทรงสมัยใหม่ โดยมากมีความสูง 2 ชั้น สร้างขึ้น
ในระยะหลัง มีทั้งที่เป็นหลังคาปั้นหย่า หลังคาจั่ว และดาดฟ้า กระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งที่เจ้าของบ้าน
เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญและคนนอกที่เข้ามาซื้อที่ดินปลูกบ้านพักอาศัยในหมู่บ้านทรงคนอง

ภาพที่ 54 แสดงตัวอย่างบ้านโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก

9.2 อาคารพักอาศัย ประเภทบ้านเช่า ห้องแถว บ้านเช่าในหมู่บ้านทรงคนองเกิดจากการที่ชาวมอญในหมู่บ้านทรงคนองเมื่อมีฐานะดีขึ้น หลายคนจึงลงทุนปลูกบ้านเช่าให้ลูกจ้างโรงงาน โดยพบตามซอยย่อยด้านนอกกลุ่มเรือนไทยมอญ มีทั้งอาคารที่เป็นค.ส.ล. ครึ่งปูนครึ่งไม้ และห้องแถวไม้ ลักษณะเป็นห้องแถวยาวแบ่งเช่า โดยมากมักอยู่กันเป็นครอบครัว และมีที่สำหรับจอดรถจักรยานยนต์

ภาพที่ 55 แสดงตัวอย่างบ้านเช่าและห้องแถวในหมู่บ้านทรงคนอง

9.3 อาคารพักอาศัยกึ่งพาณิชย์และอาคารพาณิชย์ เป็นบ้านของคนในชุมชนที่เปิดเป็นร้านอาหาร ร้านขายของชำ หรือร้านอาหาร ซึ่งพบส่วนต้นซอยและทางเข้าของซอยย่อยที่มีห้องเช่า มักมีที่นั่งหรือเพิงสำหรับนั่งเล่น เป็นจุดพบปะพูดคุยของชาวบ้านที่ยังใช้สังเกตและสอบถามถึงคนที่เดินเท้าเข้าออกในชุมชนอีกด้วย ส่วนที่ติดถนนเพชรทิงษ์เป็นอาคารพาณิชย์ 4 ชั้นที่เป็นของคนนอกที่ซื้อตึกเข้ามาอยู่อาศัยและเปิดชั้นล่างเป็นร้านขายของ

ภาพที่ 56 แสดงตัวอย่างอาคารพาณิชย์ ในหมู่บ้านทรงคนอง

9.4 อาคารสาธารณะของคนในชุมชน ใช้สำหรับจัดงาน ทำบุญประจำปีของหมู่บ้าน และเป็นที่พูดคุยพักผ่อนของคนในละแวกใกล้เคียงอีกด้วย เช่นเดียวกับหมู่บ้านโรงเรือที่มีศาลาหน้าหมู่บ้านที่เรียกกันว่าศาลาหูกวาง เป็นศาลาคอนกรีตยกพื้นอยู่บริเวณแยกทางเข้าบ้านโรงเรือซึ่งใช้เป็นบ่อนסה้ำในช่วงสงกรานต์และที่จัดเลี้ยงพระงานทำบุญประจำปีของหมู่บ้าน

ภาพที่ 57 ศาลาสาธารณะประจำหมู่บ้านทรงคนองและการใช้สอย

9.5 อาคารราชการ ในพื้นที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านทรงคนองมีสถานที่ราชการคือ โรงเรียนวัดคันลัดที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ รวมถึงบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสมุทรปราการที่ตั้งอยู่ริมถนนเพชรหึงษ์จรดแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 58 อาคารราชการบริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้านทรงคนอง

9.6 อาคารทางศาสนาและความเชื่อ

9.6.1 วัดคันลัด เป็นวัดมอญประจำหมู่บ้านทรงคนอง แต่เดิมอุโบสถรูปแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 3 กล่าวคือไม่มีไชรา หน้าจั่ว เป็นหน้าบันปูนปั้นประดับตกแต่งด้วยกระเบื้อง แต่ปัจจุบันถูกปรับเปลี่ยนตามแบบที่พุทธศาสนิกชนที่สร้างขึ้นคือ เป็นโบสถ์ 5 ช่วงเสา มีระเบียงหน้าและหลัง ตัวโบสถ์วางขวางตะวัน หน้าวัดมีเสาหงส์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวัดมอญ

ผังบริเวณของวัดจะแบ่งแยกอย่างชัดเจนคือด้านหน้าของวัดเป็นส่วนพุทธาวาส และพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ส่วนด้านหลังวัดเป็นหมู่กุฏิสงฆ์ในด้านทิศตะวันออก ส่วนทิศตะวันตกเป็นส่วนเมรุ ศาลาสวดศพ สุสาน และศาลาเก็บศพซึ่งเป็นลักษณะศาลาขนาดพอดีกับโลงศพตั้งเรียงกันเพื่อเก็บศพไว้รอเผา ศาลาเก็บศพนี้พบในพระประแดงที่วัดคันลัดเพียงแห่งเดียว เนื่องจากวัดอื่นๆ มีพื้นที่จำกัดจึงไม่อนุญาตให้นำศพมาเก็บไว้ในศาลาหรือฝังสมัยก่อน(พระสุภัทรกิจจาทร, 2559)

ภาพที่ 59 ผังวัดคันลัดแสดงตำแหน่งและรูปแบบของโบสถ์ และศาลาเก็บศพ

9.6.2 ศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์ เชื่อกันว่าเป็นศาลที่สิ่งสถิตยผีที่ปกปักรักษาและคุ้มครองคนในหมู่บ้าน และจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งซึ่งมักเป็นช่วงหลังสงกรานต์ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในที่นายนางบอ บางนาแล้วเสร็จ จึงย้ายขึ้นมาอยู่ปากลัด และทำพิธีไหว้ศาลเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คนในหมู่บ้าน โดยมีคนทรงเป็นผู้ประกอบพิธีพร้อมทั้งเข้าทรงทำนายถึงสภาพความเป็นไปในปัจจุบันและความอุดมสมบูรณ์ในอนาคต หรือแก้ไขเรื่องเดือดร้อนต่างๆ ซึ่งหลังจากสมหวังในสิ่งที่บนบานแล้วนั้น มักแก้บนด้วยการถวายตุ๊กตาจระเข้

ภาพที่ 60 ศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์ ซึ่งเป็นศาลประจำหมู่บ้านทรงคนอง

จากรายละเอียดการจำแนกประเภทอาคารและโครงสร้างของอาคารดังกล่าว ทำให้ทราบถึงกายภาพของหมู่บ้าน องค์ประกอบของหมู่บ้าน รูปแบบบ้านเรือนในหมู่บ้าน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่การพิจารณาคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

บทที่ 4

การเก็บข้อมูลภาคสนามพื้นที่ที่ทำการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งตอบคำถามในการศึกษา 2 ประเด็นคือ

คำถามที่ 1 เรือยนต์มอญ มีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ และการใช้งานอย่างไร และจากสาเหตุใด

คำถามที่ 2 คติความเชื่อแบบมอญที่แสดงออกภายใต้เรือยนต์ที่เปลี่ยนแปลงมาจากเรือยนต์มอญมีรูปแบบอย่างไร

ขั้นตอนนี้เป็นทางเลือกเรือยนต์ศึกษาจากเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อศึกษาในประเด็นการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือยนต์ทางกายภาพ การใช้งานเรือยนต์ ความเชื่อและวิถีการอยู่อาศัยที่แสดงออกผ่านเรือยนต์ โดยใช้แบบสอบถามและการสำรวจจริงวัดในการเก็บข้อมูล อีกทั้งสอบถามถึงลักษณะการใช้งานเรือยนต์ในช่วงเวลาปัจจุบัน และช่วงพ่อแม่เจ้าของเรือยนต์เป็นเจ้าบ้าน(ประมาณ 40-50 ปีก่อน)สำหรับเรือยนต์ที่ทำการปลูกขึ้นใหม่ โดยประกอบกับงานวิจัยที่เก็บข้อมูลฝั่งการใช้งานเรือยนต์มาเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของการใช้งานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

1. การเลือกเรือยนต์ศึกษา

1.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกเรือยนต์

จากการสำรวจลักษณะของเรือยนต์ในหมู่บ้านทรงคนองเบื้องต้น พบว่ามีทั้งรูปแบบเรือยนต์มอญ เรือยนต์เครื่องปูนเครื่องไม้รูปทรงบังกะโหล และเรือยนต์คอนกรีตเสริมเหล็กรูปทรงสมัยใหม่ ประกอบกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและการใช้งานของเรือยนต์มอญ จึงมุ่งเน้นไปที่เรือยนต์ที่มีการต่อเติม และเรือยนต์สร้างขึ้นใหม่ตามที่พบในชุมชน อีกทั้งความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ยึดถือสืบทอดมาจากเรือยนต์ที่ใช้งานต่อจากบรรพบุรุษ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของเรือยนต์มอญและเรือยนต์สร้างขึ้นใหม่ ส่วนเรือยนต์มอญที่คงสภาพเดิมนั้นมักเป็นเรือยนต์ที่เจ้าของย้ายไปอยู่ที่อื่นและทิ้งร้างไว้ จากเหตุผลดังกล่าวมานี้ จึงเป็นที่มาของเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตของประเภทเรือยนต์ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 เรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม เป็นการใช้งานเรือนไทยมอญเดิมต่อจากรุ่นบรรพบุรุษเป็นเป็นหลัก โดยมีการต่อเติมจากเรือนไทยมอญ โดยมากเป็นการคงโครงสร้างหลักไว้ เช่น โครงหลังคา โครงสร้างพื้น เสาเรือน พบว่ามีการติดเรือนให้สูงขึ้น มีการเปลี่ยนวัสดุ การต่อเติมพื้นที่ใช้สอย มีการปรับเปลี่ยนการใช้งาน โดยเรือนในกลุ่มนี้ยังมองเห็นทางกายภาพได้ว่าเปลี่ยนแปลงมาจากเรือนไทยมอญแบบดั้งเดิม ซึ่งจำแนกได้เป็น

1.1.2 เรือนไทยมอญที่มีการสร้างเรือนเพิ่ม เป็นการใช้งานเรือนไทยมอญที่มีการสร้างอาคารเพิ่มเป็นอาคารที่แยกออกมาจากเรือนไทยมอญอย่างชัดเจน ใช้งานเรือนทั้งสองควบคู่กัน

1.1.3 เรือนที่สร้างขึ้นใหม่ โดยสร้างเรือนใหม่ในที่ดินเดิมที่เคยเป็นเรือนไทยมอญ หรือเป็นการแยกเรือนมาสร้างใหม่โดยแต่เดิมอยู่อาศัยในเรือนไทยมอญ ซึ่งแบ่งเป็นรูปแบบดังนี้

1.1.3.1 เรือนทรงบังกะโล (หลังคาทรงจั่วลาดต่ำ) ผนังไม้ตีซ้อนเกล็ดตามแนวนอน เรือนประเภทนี้เป็นรูปแบบที่เป็นเรือนที่พบเป็นแบบแรกในหมู่บ้านทรงคองที่ไม่ใช่เรือนไทยมอญ แสดงถึงการเชื่อมต่อระหว่างบ้านพื้นถิ่นไทยมอญกับการปรับรูปแบบเรือนให้เข้ากับยุคสมัย

1.1.3.2 เรือนทรงสมัยใหม่ เป็นเรือนคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างขึ้นในระยะหลัง มีทั้งที่เป็นหลังคาปั้นหย้า หลังคาจั่ว และดาดฟ้า

จากขอบเขตของประเภทของเรือนในหมู่บ้านทรงคอง ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจเบื้องต้นที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา ดังนี้

1. เป็นเรือนของครอบครัวชาวมอญหรือชาวไทยเชื้อสายมอญทั้งที่มีการนับถือผีและไม่นับถือผี
2. เป็นเรือนไทยมอญที่เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงเรือนในชุมชนได้ มีรูปแบบครอบคลุมรูปแบบเรือนที่พบในชุมชนอื่นได้แก่เรือนไทยมอญ เรือนที่สร้างขึ้นใหม่จากเดิมที่เป็นเรือนไทยมอญ
3. เป็นเรือนที่สืบทอดที่ดินหรือเรือนมาจากบรรพบุรุษที่มีเชื้อสายมอญ

1.2 ประเภทของกรณีศึกษา จากเกณฑ์ในการศึกษาทำให้เลือกเรียนในการสำรวจทำให้แบ่งรูปแบบเป็น 3 กลุ่มได้ดังนี้คือ

1.2.1 เรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม จำนวน 4 หลังคือเรือนกรณีศึกษาที่ 1-4

1.2.2 เรือนไทยมอญที่มีการสร้างเพิ่ม จำนวน 2 หลังคือเรือนกรณีศึกษาที่ 5-6

1.2.3 เรือนที่สร้างขึ้นใหม่ จำนวน 4 หลัง แบ่งตามรูปแบบเรือนได้เป็น

1.2.3.1 เรือนทรงบังกะโล จำนวน 2 หลัง คือเรือนกรณีศึกษาที่ 7, 8

1.2.3.2 เรือนทรงสมัยใหม่ จำนวน 2 หลัง คือเรือนกรณีศึกษาที่ 9, 10

ภาพที่ 61 แสดงตำแหน่งของเรือนกรณีศึกษาทั้ง 10 หลัง ในหมู่บ้านทรงคนอง

2. กรณีศึกษา

2.1 กรณีศึกษาที่ 1

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 22 หมู่ 7 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นางวันเพ็ญ อุดมมงคล อายุ 80 ปี อาชีพ รับจ้างทั่วไป

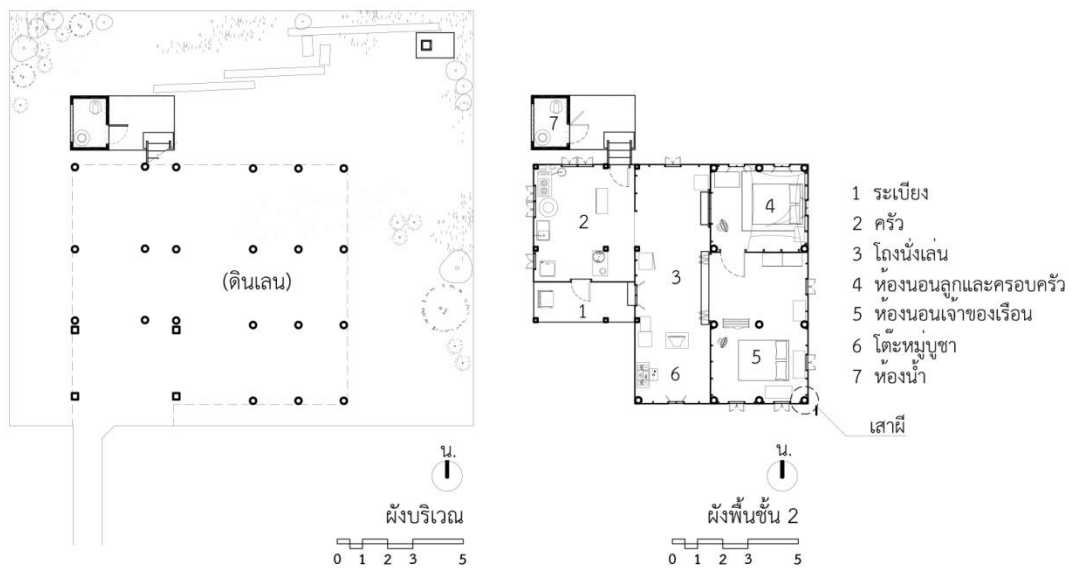
อายุเรือน ประมาณ 150 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 4 คน

เรือนหลังนี้สร้างสมัยรุ่นพ่อแม่สามีของเจ้าของเรือน ซึ่งสามีเป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัวมอญจึงได้รับบ้านหลังนี้เป็นมรดกและรับผีประจำตระกูลสืบเนื่องมา เรือนหลังนี้มีผู้อยู่อาศัยด้วยกัน 4 คน ได้แก่ เจ้าของเรือนซึ่งเป็นคนเชื้อสายไทยที่แต่งงานกับคนเชื้อสายมอญ ลูกชาย-คนเล็ก ลูกสะใภ้ และหลาน 1 คน ส่วนลูกสาวคนโตแต่งงานและแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่น เรือนหลังนี้ตั้งอยู่บนดินเลนที่น้ำท่วมถึง ซึ่งสมัยก่อนเป็นดินอัดแข็ง

ภาพที่ 62 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 1

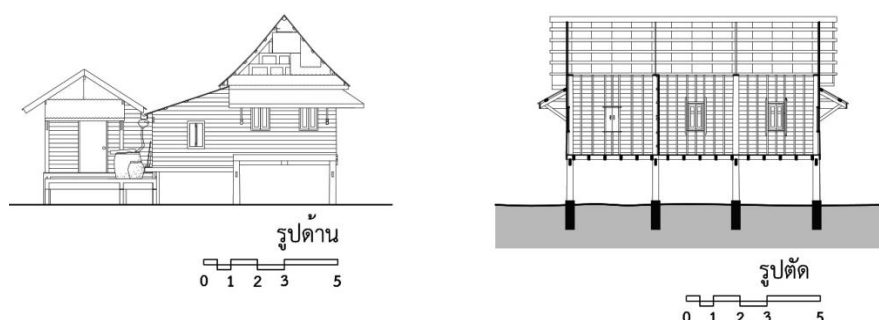

ภาพที่ 63 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ เรือนหลังนี้ในสมัยพ่อแม่ของเจ้าของเรือนเป็นเรือนไทยมอญยกใต้ถุนสูง เรือนหลักเป็นหลังคาจั่ว ยื่นหลังคาปีกนกลดระดับลงมาเป็นชาน และครุฑ ส่วนห้องน้ำแยกหลังไปด้านหลังบ้าน ตัวเรือนประธานเดิมที่เป็นส่วนที่พ่อแม่สามีของเจ้าของเรือนนอนในส่วนห้องแรกที่มีเสาผีบรรพบุรุษ ปัจจุบันเป็นที่นอนของเจ้าของบ้านและเก็บของ เมื่อลูกชายมีครอบครัวจึงใช้ไม้อัดกันห้องด้านหลัง ส่วนที่ลดระดับลงมาเป็นโถงนั่งเล่นและครุฑ ตามลำดับ ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับเรือนมอญแบบดั้งเดิมเนื่องจากคงโครงสร้างหลักในการใช้งาน มีการเปลี่ยนวัสดุและการใช้สอยภายในเท่านั้น

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนหลังนี้มีโครงสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง ยังคงใช้เสา โครงพื้น และโครงหลังคาไม้เดิม มีการเสริมต่อม่อของเสาเรือนเพื่อความแข็งแรงและป้องกันความชื้นจากพื้นดิน มีการเปลี่ยนวัสดุผนังจากกระเบื้องลอนเป็นสังกะสี ผนังเปลี่ยนจากลูกฟูกฝาปะกนเป็นไม้สำเร็จรูปตีตามนอน เนื่องจากหาได้ง่ายและราคาถูกกว่าของเดิม ส่วนผนังภายในเปลี่ยนเป็นไม้สำเร็จรูปตีตามตั้ง ประตูและหน้าต่างคงเดิม หน้าจั่วลูกฟูกไม้มีการมีซ่อมแซมไม้แผ่นที่ผุพังด้วยแผ่นสังกะสี ห้องน้ำเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กติดพื้นดิน

ส่วนการใช้งานเรือนนอนยังคงใช้เป็นห้องนอนของเจ้าของเรือนเช่นเดิม ส่วนด้านหลังกันห้องเป็นห้องสำหรับครอบครัวลูกชายของเจ้าของเรือน ส่วนอื่นๆยังคงใช้งานเช่นเดิม

ภาพที่ 64 รูปด้าน และรูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

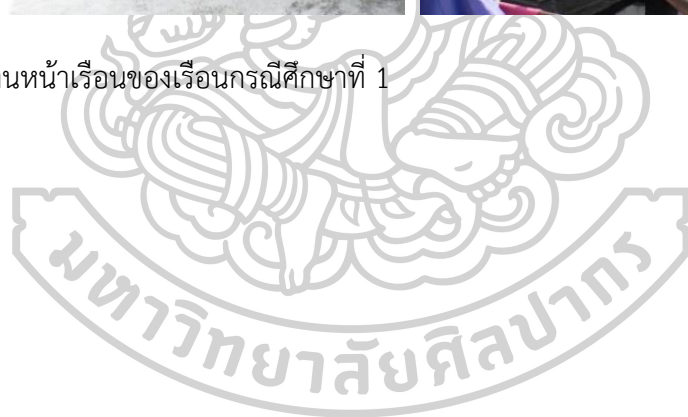
ความเชื่อที่พบในเรือน จากการสำรวจพบว่าภายในเรือนมีเสาผีซึ่งอยู่ที่ทิศตะวันออกของเรือน ที่เสามีการแขวนลูกมะพร้าวแห้งและคล้องพวงมาลัยไว้ ทั้งมีการลดระดับพื้นเรือนจากโครงสร้างเดิม และมีการนอนหันหัวนอนของเจ้าของเรือนไปทางทิศตะวันออกซึ่งหันไปทางเสาผีบรรพบุรุษสอดคล้องตามความเชื่อของชาวมอญ อีกทั้งภายในเรือนมีหิ้งพระที่เจ้าของเรือนเป็นผู้เริ่มตั้งโต๊ะหมู่บูชา ซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก

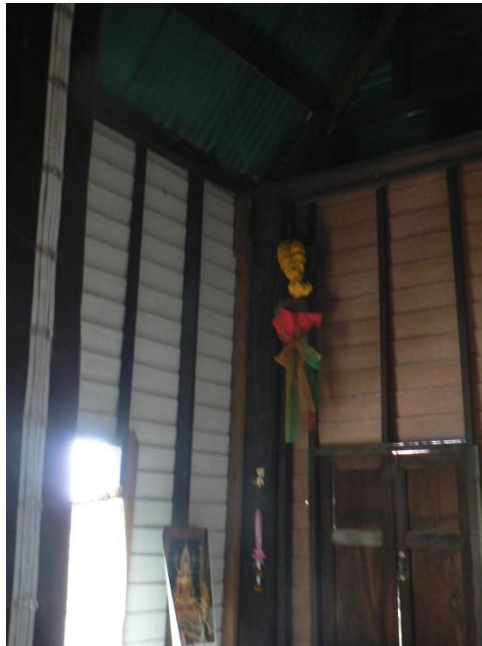
แม้สามีของเจ้าของเรือนซึ่งเป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัวมอญ จะเสียชีวิตไปแล้ว แต่เจ้าของเรือนที่เป็นคนไทยผู้เป็นภรรยายังปฏิบัติตามข้อห้ามหลักๆ ของชาวมอญ คือ ห้ามนำตุ๊กตาโดยเฉพาะที่ทำจากเซรามิคเข้าบ้าน ห้ามคนท้องและคู่สามีภรรยาต่างเฝ้ามองค้ำคั้นที่บ้าน โดยเจ้าของเรือนนับถือผีมะพร้าวตามสามีแม่ตนเองเป็นคนไทย และมักจะฝากเพื่อนบ้านที่นับถือผีเดียวกันชื่อ

มะพร้าวแห้งมาเปลี่ยนหากชำรุดเสียหาย ส่วนการไหว้เสาศีบรรพบุรุษ มีการจัดงานกันภายใน
ครอบครัวที่บ้านอย่างง่าย ๆ คล้ายกับการถวายของพระภูมิเจ้าที่

ภาพที่ 65 ด้านหน้าเรือนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ภาพที่ 66 เสาผีบรรพบุรุษมีการแขวนลูกมะพร้าวไว้กับเต้าภายในเรือนของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

ภาพที่ 67 ห้องนอนลูกชายและห้องครัวของเรือนกรณีศึกษาที่ 1

2.2 กรณีศึกษาที่ 2

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 241 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นางสาว สุทธิ อายุ 72 ปี อาชีพ ค้าขาย

อายุเรือน ประมาณ 150 ปี

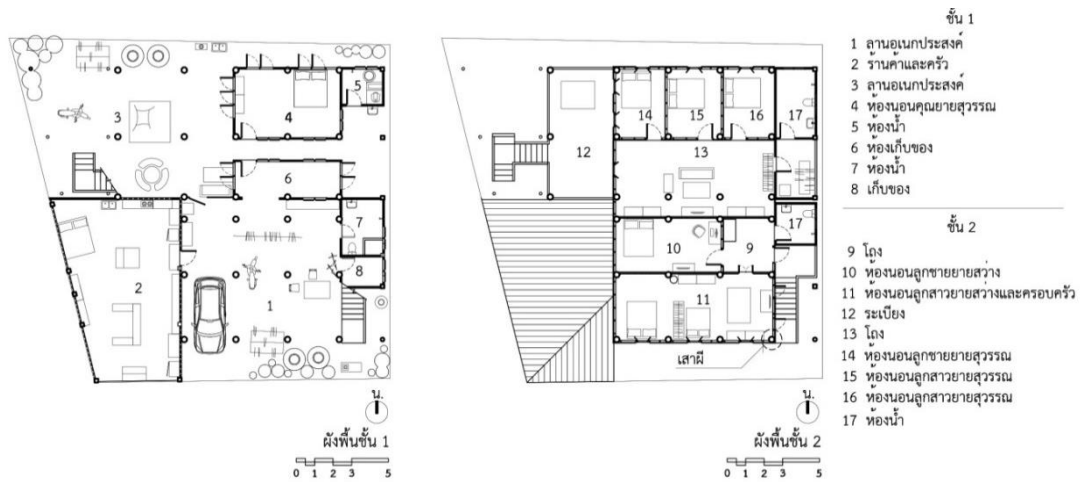
จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 7 คน

เรือนหลังนี้เป็นเรือน 3 จั่ว แต่เดิมเป็นของพ่อแม่เจ้าของเรือนซึ่งเป็นชาวมอญทั้งคู่ มีพี่ชายเป็นต้นผีซึ่งภายหลังรุ่นลูกไม่ได้รับเป็นต้นผี ต่อมาเจ้าของเรือนรุ่นพ่อแม่ยกเรือนเป็นมรดกแก่ลูกสาว 2 คน มีการแบ่งการใช้งานหลังจากต่างฝ่ายต่างแต่งงานและมีครอบครัว แบ่งส่วนใช้งานเรือนหลังนี้ร่วมกัน โดยแยกการใช้งานชัดเจนด้วยการใช้บานเพี้ยมปิดไว้ หลังจากมีการแบ่งเขตที่ดินตามแนวเสา มีการแบ่งขอบเขตเป็นก็จะลักษณะมากขึ้น

ครอบครัวของเจ้าของเรือน อยู่ด้วยกัน 7 คน คือเจ้าของเรือนและสามี ลูกชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ และหลาน 2 คน อยู่ส่วนเรือนนอนหลัก และครอบครัวของพี่สาว ซึ่งมีสมาชิก 5 คน คือพี่สาวของเจ้าของเรือน ลูก 2 คน ลูกสะใภ้ และหลาน 1 คน รวมทั้งหมดเป็น 12 คนอยู่ส่วนระเบียงและเรือนรอง

ภาพที่ 68 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ภาพที่ 69 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ลักษณะการใช้พื้นที่ ในรุ่นพ่อแม่เจ้าของเรือน ใช้เรือนหลักซึ่งมีเสาดิกันเป็นเป็นห้องนอน ส่วนลูกๆนอนที่เรือนรองด้านทิศเหนือ มีครัวอยู่ส่วนระเบียงหลังบ้าน และมีห้องน้ำอยู่ชั้นล่าง ต่อมาพี่ชายซึ่งเป็นผู้รับผิดั้งงานและย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้เจ้าของเรือนและพี่สาวแบ่งพื้นที่ใช้งานกันโดยเจ้าของเรือนได้ที่ดินเรือนประธาน ซึ่งเป็นที่ตั้งของเสาดิด้วยใช้เป็นห้องนอนลูกสาวและครอบครัว กันพื้นที่ระเบียงเป็นห้องนอนลูกชาย ส่วนเจ้าของเรือนนอนในร้านขายของชำที่ต่อเติมขึ้นใหม่จากแนวเรือนประธานจนจรดรั้ว ส่วนอีกฝั่งหนึ่งแบ่งที่ดินให้ลูกทั้ง 3 คนตามแนวเสาดิ และแบ่งห้องตามการใช้งานของลูกพี่สาวเจ้าของเรือน หลังการแบ่งเขตที่ดินแล้วมีพื้นที่ได้รายน้ำลระดับเป็นชอกแคบ หากกันที่ดินตามกรรมสิทธิ์จะใช้งานไม่สะดวก จึงกันการใช้งานด้วยบานเพี้ยมเดิมที่มีอยู่อย่างถาวร ทำให้พื้นที่ส่วนได้รายน้ำลูกใช้งานจริงไม่ตรงตามกรรมสิทธิ์

นอกจากนั้นหลังจากแบ่งเขตที่ดิน มีการสร้างห้องน้ำและบันไดเพิ่มในส่วนลูกเจ้าของเรือนเพื่อใช้งานแยกกับอีกครอบครัวอย่างชัดเจน เนื่องจากบันไดเดิมตกอยู่ในเขตที่ดินของครอบครัวพี่สาวเจ้าของเรือน

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนหลังนี้โครงสร้างเป็นไม้ชุดเดิม มีการปรับปรุงคือติดบ้านขึ้นวางบนเสาคอนกรีตเพื่อหนีน้ำท่วม เทพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นคอนกรีตเพื่อให้สูงเท่ากับถนนและใช้จอตระยนต์ ต่อเติมกำแพงรั้วเป็นร้านค้าเติมพื้นที่ กั้นห้องเพื่อใช้งานใต้ถุน ต่อเติมบันไดและห้องน้ำในส่วนที่หลังการแบ่งเขตที่ดิน ส่วนโครงหลังคา ผนังคงใช้ชุดเดิม มีการเปลี่ยนวัสดุผนังจากสังกะสีเป็นกระเบื้องลอน บ้านส่วนที่เจ้าของเรือนมีการต่อเติมชายคาหน้าบ้านขนาดใหญ่คลุมทางเข้าบ้าน ส่วนภายในมีการกั้นห้องด้วยผนังไม้ซ้อนเกล็ด ติฝ้าปิดเพดานชั้นบนเพื่อกันความร้อนและติดเครื่องปรับอากาศ และยังคงใช้งานพื้นที่ชุดเดิม ซึ่งลดระดับโดยส่วนเรือนหลักระดับสูงสุด รองลงมาคือระเบียงและเรือนรอง ระดับต่ำลงมาคือชาน ส่วนพื้นที่ครัวที่ระดับต่ำสุดหรือแล้วต่อเติมเป็นระเบียงและห้องน้ำหลังบ้าน

ภาพที่ 70 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ภาพที่ 71 ภาพการใช้งานหลังแบ่งเขตที่ดินเป็น 2 กรรมสิทธิ์

ความเชื่อที่พบในเรือน สมัยก่อนครอบครัวนี้นับถือผีฟ้า ต่อมาในรุ่นลูกต้นผีของครอบครัวนี้คือพี่ชายของเจ้าของเรือน ซึ่งเมื่อเสียชีวิตลงก็ไม่มีผู้รับสืบทอด อีกทั้งเจ้าของเรือนและพี่สาวเป็นลูกสาวมอญที่แต่งงานกับคนไทย จึงถือเป็นการตัดขาดจากผีเดิม ประกอบกับการคลาญความเชื่อลงไปมาก จึงไม่ได้มีการไหว้ผีก่อนหน้านั้นมานานแล้ว การแบ่งเขตที่ดินที่เสาฝอยอยู่ในกรรมสิทธิ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวจึงไม่มีผลต่อพิธีกรรม แต่ยังคงปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัดคือห้ามคนมอญต่างผีและคนท้องถิ่นมาอนค่าง อีกทั้งห้ามมิให้นำตุ๊กตาเข้าบ้าน ส่วนผ้าแดงที่แขวนไว้ที่หัวเสาจากแรกสร้างเรือนยังคงไว้ที่เดิมซึ่งปัจจุบันตีฟ้าเพดานปิดไว้

ภาพที่ 72 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ภาพที่ 73 แสดงการกั้นรั้วที่ใต้ถุนของเรือน วิทยาลัยศึกษาที่ 2 หลังจากการแบ่งเขตที่ดิน

ภาพที่ 74 แสดงการใช้ร้านค้าเป็นพื้นที่นอนของเรือนวิทยาลัยศึกษาที่ 2

2.3 กรณีศึกษาที่ 3

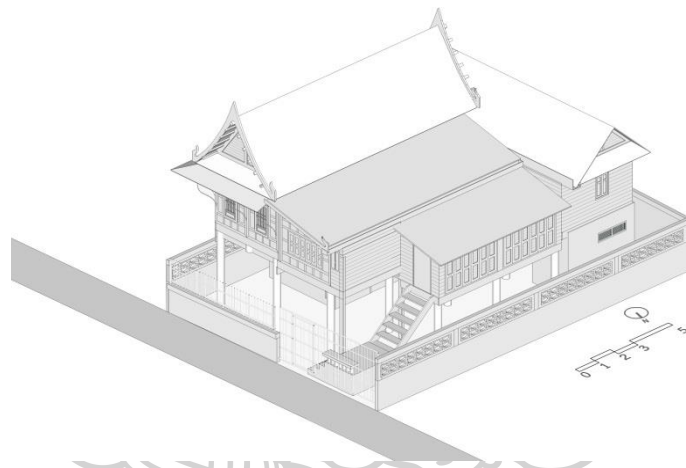
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 29 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นายบุญขึ้น เมตไตรพันธ์ อายุ 65 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ(ครู)

อายุเรือน ประมาณ 200 ปี

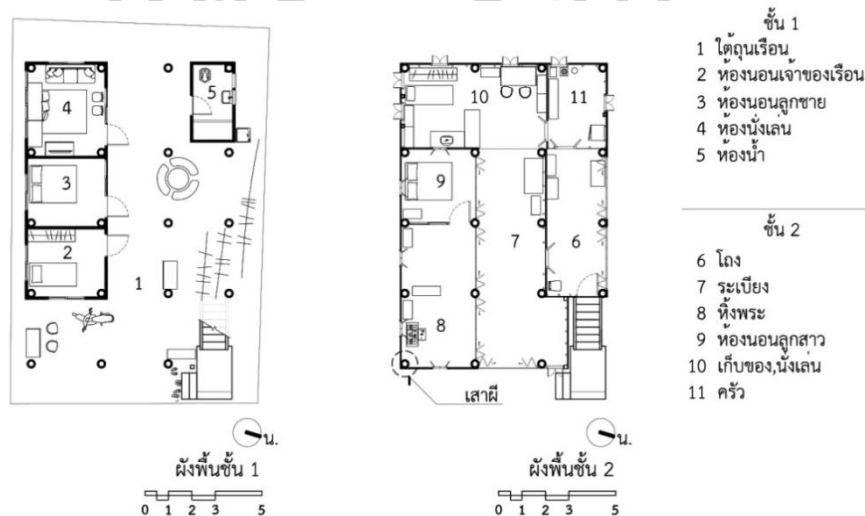
จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 4 คน

เรือนไทยมอญหลังนี้เป็นของพ่อแม่ภรรยาเจ้าของเรือน ซึ่งภรรยาซึ่งเสียชีวิตไปแล้วได้รับมรดกตกทอดมา โดยที่ครอบครัวมีผู้รับผิคือน้องชายของภรรยาซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล เจ้าของเรือนเป็นลูกเขยไทยที่แต่งงานเข้ามาอยู่ในเรือน เรือนหลังนี้เป็นเรือนไทยมอญจั่วเดียว ปัจจุบันมีสมาชิกในเรือน คือ เจ้าของเรือน และลูก 2 คน

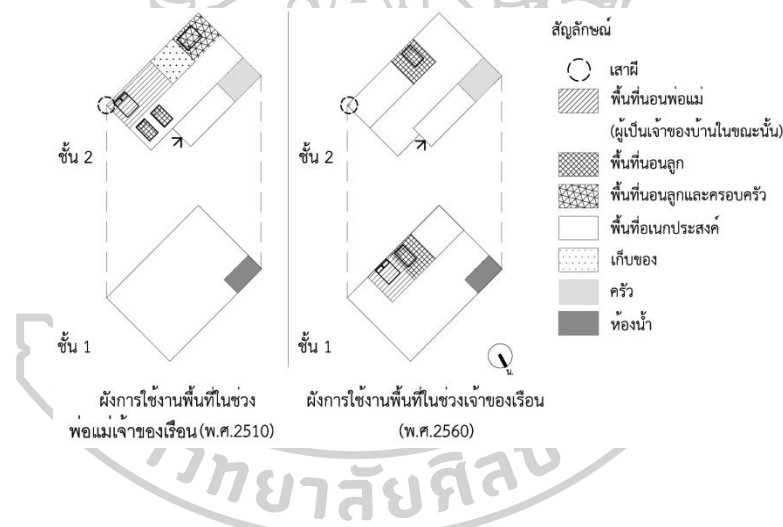
ภาพที่ 75 แสดงการใช้ร้านค้าเป็นพื้นที่นอนของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

ภาพที่ 76 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 3

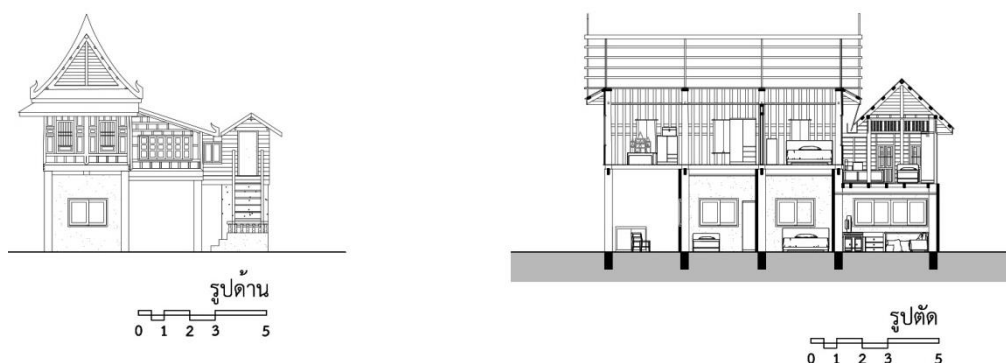
ภาพที่ 77 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ลักษณะการใช้พื้นที่ แต่เดิมช่วงเสาแรกของเรือนประธานใช้เป็นห้องนอนพ่อแม่ภรรยาของเจ้าของเรือน โดยลูกๆจะกางมุ้ง ปูเสื่อนอนที่ระเบียงหน้าห้องนอน เมื่อคุณบุญขึ้นแต่งงานกับภรรยาจึงย้ายเข้ามาอยู่ โดยนอนที่ส่วนระเบียงหลังบ้าน(เปราะ) ต่อมาน้องๆแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่น เจ้าของเรือนและภรรยาจึงนอนที่ห้องนอนเดิมของพ่อแม่ภรรยา จากนั้นมีน้ำท่วมครั้งใหญ่ตึงตืดเรือนขึ้นวางบนเสาคอนกรีต และเทพื้นใต้ถุนจากเป็นดินกลายเป็นพื้นคอนกรีต หลังจากนั้นจึงกั้นห้องนอนที่ใต้ถุนเรือน เป็นห้องนอนและห้องนั่งเล่น ปัจจุบันลูกสาวคนเล็กนอนที่ห้องชั้นบนของเรือนหลักซึ่งเดิมเป็นห้องเก็บของ ส่วนห้องที่เคยเป็นห้องนอนของเจ้าของเรือน เปิดโล่งให้เห็นเสาผี โต๊ะหมู่บูชา และชั้นที่วางหีบบรรจุเสื้อผ้าของบรรพบุรุษวางไว้ใกล้กับเสาผีอีกด้วย ส่วนระเบียงและเปราะเป็นโถงโล่งไว้เก็บของ คราวยังคงอยู่ตำแหน่งเดิมของบ้าน พื้นที่ใต้ถุนเรือนใช้ตากผ้าซักผ้า ห้องน้ำอยู่ใต้ถุนเรือน และมีการติดตั้งผ้าใบกันสาดเพื่อกันแดดกันฝนที่ใต้ถุนเรือน

ภาพที่ 78 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 3

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนหลังนี้เป็นโครงสร้างไม้ ตีตเรือนชั้นบนเสาคอนกรีตเพื่อป้องกันน้ำท่วม ผนังเป็นฝาสายบัวคงเดิม ด้านบนมีช่องระบายอากาศ ผนังส่วนเปราะหลังบ้านเป็นไม้สำเร็จรูปตีตามนอน ระเบียงทางขึ้นบ้านต่อเติมเป็นหลังคาจั่วเพราะชายคามีระดับต่ำ บันไดไม้วางบนฐานบันไดคสล.ที่ยกมา 3 ชั้น เพื่อป้องกันน้ำท่วม หลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ มีค้ำยันเหล็กโค้งรับจันทัน

ภาพที่ 79 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ความเชื่อที่พบในเรือน ครอบครัวภรรยาของเจ้าของเรือนนับถือผีฟ้า แม่เจ้าของเรือนเป็นคนไทยที่แต่งงานเข้ามาอยู่ในเรือน ก็ยังคงรักษาหีบฟ้า โดยเก็บหีบที่บรรจุผ้าของบรรพบุรุษไว้บนตู้ระดับสายตา ส่วนเสาผีเป็นเสาไม้ไม่มีหีบบูชา ตั้งโต๊ะหมู่บูชาใกล้กับเสาผี และยังคงปฏิบัติตามข้อห้ามในการนับถือผีไว้คือห้ามคนมอญต่างผีและคนท้องถิ่นอนบนเรือน ห้ามนำตุ๊กตาที่ลักษณะคล้ายคนขึ้นเรือน โดยน้องชายของภรรยาเจ้าของเรือนซึ่งเป็นต้นผีให้ข้อมูลว่าบนหัวเสามีผ้าแดงแขวนไว้ แต่ตีฟ้าเพดานปิดทับไปแล้วเพื่อเป็นฉนวนกันความร้อน ส่วนการทำบุญเลี้ยงผีบรรพบุรุษนั้นมักทำในช่วงที่กลับมาเยี่ยมญาติในช่วงสงกรานต์

ภาพที่ 80 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ภาพที่ 81 ภาพห้องครัวชั้นบนของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

ภาพที่ 82 แสดงโต๊ะหมู่บูชาที่เสาคีและหีบผ้าที่เก็บผ้าของบรรพบุรุษ ของเรือนกรณีศึกษาที่ 3

2.4 กรณีศึกษาที่ 4

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 6 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นางโชติมา ยะกาศคะนอง อายุ 63 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ

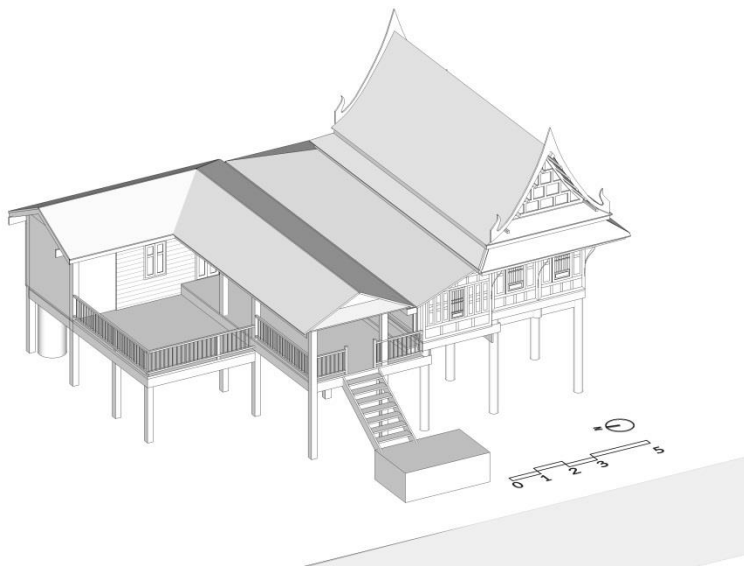
ผู้อยู่อาศัย นายศิริ เกตุประยูร อายุ 68 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ

ระยะเวลาในการอยู่อาศัย 22 ปี

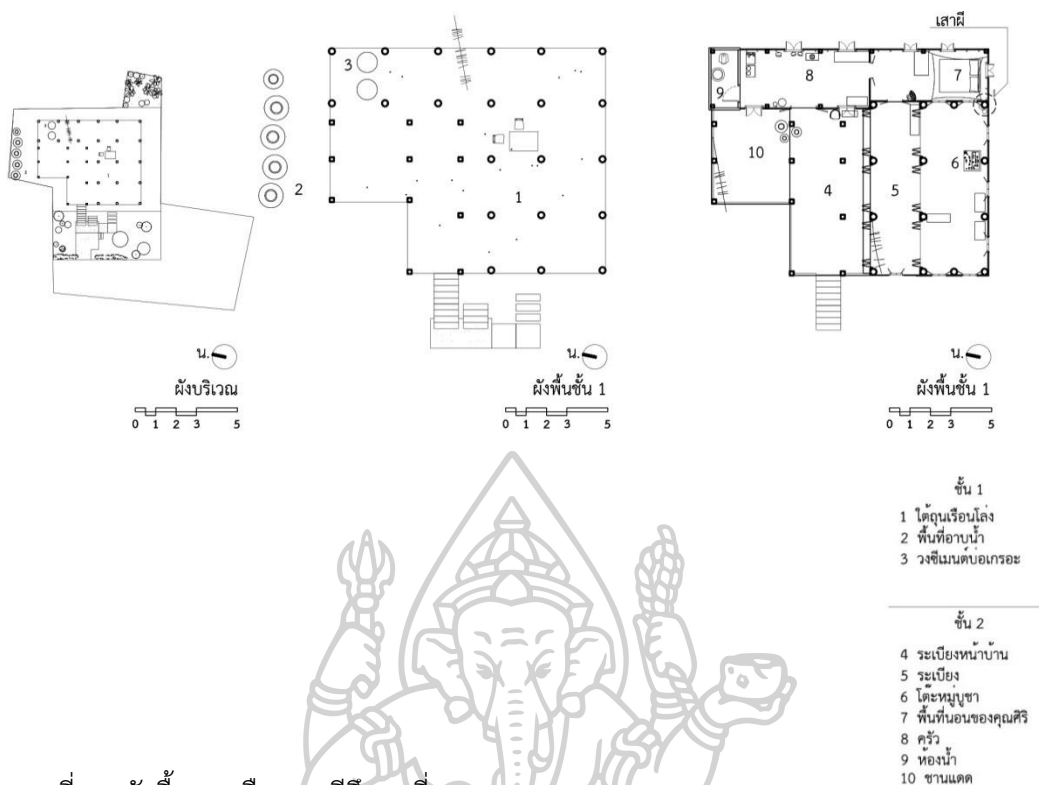
อายุเรือน ประมาณ 200 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 1 คน

เจ้าของเรือนหลังนี้คือคุณโชติมา ยะกาศคะนอง ซึ่งเป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพระประแดง ซึ่งย้ายไปอยู่บ้านหลังอื่นในพระประแดง แต่เดิมนับถือผีข้าวเหนียว ต่อมาครอบครัวนี้ไม่ได้มีผู้รับผีจึงถือเป็นการขาดผี แต่มีการให้คุณศิริซึ่งเป็นคนมอญสมุทรสาครที่นับถือผีเดียวกันมาพักอาศัยเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว โดยให้ดูแลบ้าน และจัดได้ถุนเรือนเป็นบ่อนสะบ้าเป็นประจำทุกปี ตัวเรือนวางบนที่ดินรูปร่างขยักจากการแบ่งที่ดินให้เป็นเส้นทางเข้าออกของบ้านด้านใน เรือนเป็นเรือน 2 จั่วที่มาต่อเติมซานทางเข้าด้านหน้าเรือน เรือนหลังนี้ยังเป็นเรือนไม้ที่หลังในหมู่บ้านที่ยังคงมีซานแดด ซึ่งมักต่อเติมหลังคาคลุมกันเป็นส่วนมาก

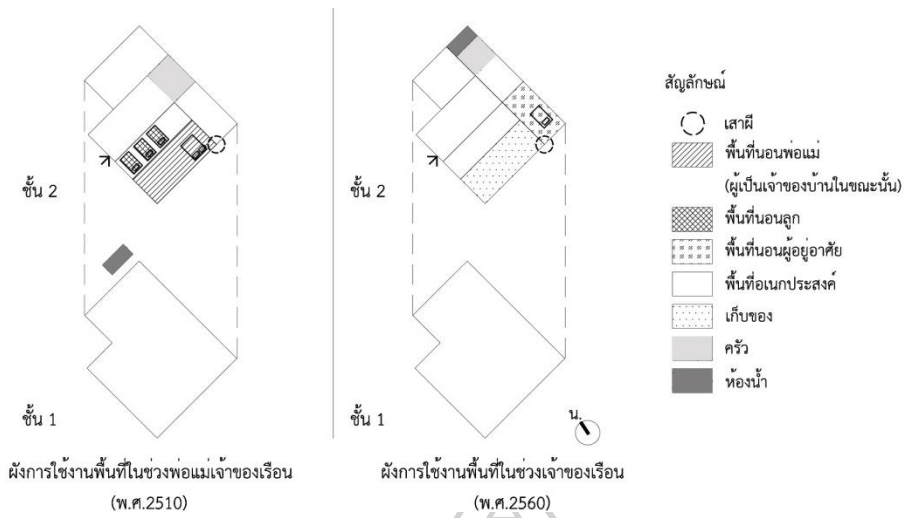
ภาพที่ 83 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 84 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

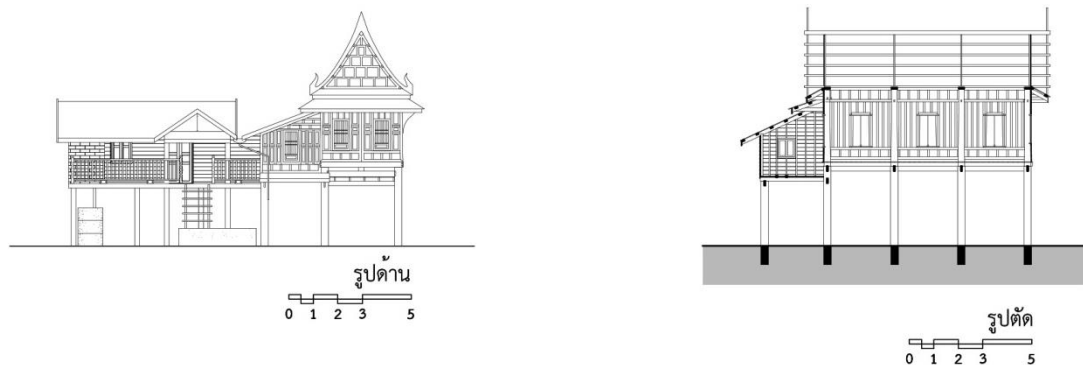
ลักษณะการใช้พื้นที่ คุณโชติมาเจ้าของเรือนมาแล้วว่าพื้นไต้ถุนเดิมเป็นดินอัดแน่น และจะกลายเป็นดินเลนเมื่อน้ำท่วม จึงติดเรือนขึ้นด้วยเสาคอนกรีตและเพปูนเรียบที่ไต้ถุน ส่วนชั้นบนแต่เดิมห้องที่มีเสาดูจะเป็นห้องนอนของพ่อแม่ ส่วนลูกๆจะนอนรวมกัน แยกมุ้งในส่วนระเบียงหน้าห้องนอน สมัยก่อนห้องน้ำอยู่ด้านล่าง เมื่อเกิดน้ำท่วมจึงสร้างใหม่ชั้นบน

ปัจจุบันเรือนหลังนี้มีคุณศิริพักอาศัยอยู่คนเดียว โดยปกติจะไม่ได้เข้าไปใช้งานในเรือนหลัก จะปิดไว้และดูแลทำความสะอาดเท่านั้น คุณศิริจะใช้ไต้ถุนในการอาบน้ำ นอนที่ส่วนเพราะหลังบ้านซึ่งเป็นส่วนที่พื้นลดระดับที่ต่ำที่สุด และทำครัวในส่วนถัดไป ส่วนระเบียงใช้แขวนผ้าและเก็บของเล็กๆน้อยๆ ส่วนชานแดดไว้ตากผ้าและล้างจาน เรือนหลังนี้มีไต้ถุนของโถงซึ่งเจ้าของเรือนต้องการใช้พื้นที่ในการเล่นสละบ้าในช่วงสงกรานต์ทุกปี

ภาพที่ 85 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 4

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนหลังนี้ตัวเรือนเป็นโครงสร้างไม้ มีระดับเรือนนอนสูงที่สุด ระดับลดลงมาเป็นระเบียง เปราะ และชานแดด ห้องน้ำกรุแผ่นไฟเบอร์ซีเมนต์แล้วปูกระเบื้อง เดินท่อชักโครกลงมาสู่บ่อซีเมนต์ที่ได้ถุ่น ไม่ได้ขุดหลุมฝังไว้ ผนังเรือนเป็นผนังเดิมทั้งหมดคือ เรือนหลักเป็นฝาปะกน ส่วนเรือนครัวด้านหลังเปลี่ยนจากฝาสายบัวเป็นไม้ตีตามนอน ผนังของเรือนหลักและส่วนระเบียงเป็นบานเฟี้ยมยาวตลอดแนว โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ มุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ทั้งหลัง

ภาพที่ 86 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ความเชื่อที่พบในเรือน เรือนหลังนี้เจ้าของเรือนและผู้รับผีไม้ได้พักอาศัย โดยที่เจ้าของเรือนอนุญาตให้คุณศิริซึ่งเป็นผู้นับถือผีฟ้าเช่นเดียวกันเข้ามาอยู่อาศัย ที่เสาผีพบภาชนะไม้ไผ่สานรูปร่างคล้ายน้ำเต้าภายในบรรจุข้าวเหนียววางอยู่ที่โคนเสา และมีหิ้งวางอยู่ที่เสาผีบรรพบุรุษซึ่งเจ้าของเรือนเล่าว่าแต่เดิมจะไว้วางภาพของพ่อแม่เจ้าของเรือน เสาที่ถัดจากเสาผีมาจะมีหิ้ง ซึ่งแต่เดิมในช่วงพ่อแม่ของเจ้าของเรือนจะวางพระพุทธรูป 1-2 องค์ไว้บนนี้ จากนั้นในช่วงเจ้าของเรือนตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้ และคุณศิริคงสภาพจากที่เจ้าของเรือนตั้งไว้โดยสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ นอกเหนือจากนี้ได้ย้ายไปหมดแล้ว ส่วนการไหว้ผีนั้นทุกวันสงกรานต์ครอบครัวของเจ้าของเรือนจะมาไหว้พระพุทธรูปและจัดสำรับมาไหว้เสาผี ส่วนข้อห้ามในการอยู่อาศัยเรือนที่คุณศิริปฏิบัติอย่างเคร่งครัดคือห้ามคนมอญต่างผีและคนท้องถิ่นนอนบนเรือน และห้ามนำตุ๊กตาขึ้นบนเรือน และทุกครั้งที่จัดบ่อนสะบ้าก็จะมีกรจูดรูปบอกกล่าวที่เสาผีอีกด้วย

ภาพที่ 87 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 88 แสดงใต้ถุนโล่ง และเสาไม้ของเรือนที่วางบนเสาคอนกรีต

ภาพที่ 89 ระเบียงของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 90 การใช้งานครัวและภาชนะ เครื่องใช้สมัยก่อนที่เก็บไว้ของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 91 การใช้งานส่วนเปราะ เป็นที่นอนของผู้อยู่อาศัยของเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 92 เส้าผีบรรพบุรุษซึ่งมีข้องวางไว้โคนเส้าและหิ้งวางภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 93 โต๊ะหมู่บูชาที่ตั้งถัดจากเส้าผี ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4

ภาพที่ 94 ช่องแมวลอดที่ในอดีตเปิดปิดได้ แต่ปัจจุบันปิดถาวรเพื่อความปลอดภัย

ภาพที่ 95 ช่องลมไม้ฉลุ เหนือบานเพ็ญมทางเข้าเรือนนอนภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4

2.5 กรณีศึกษาที่ 5

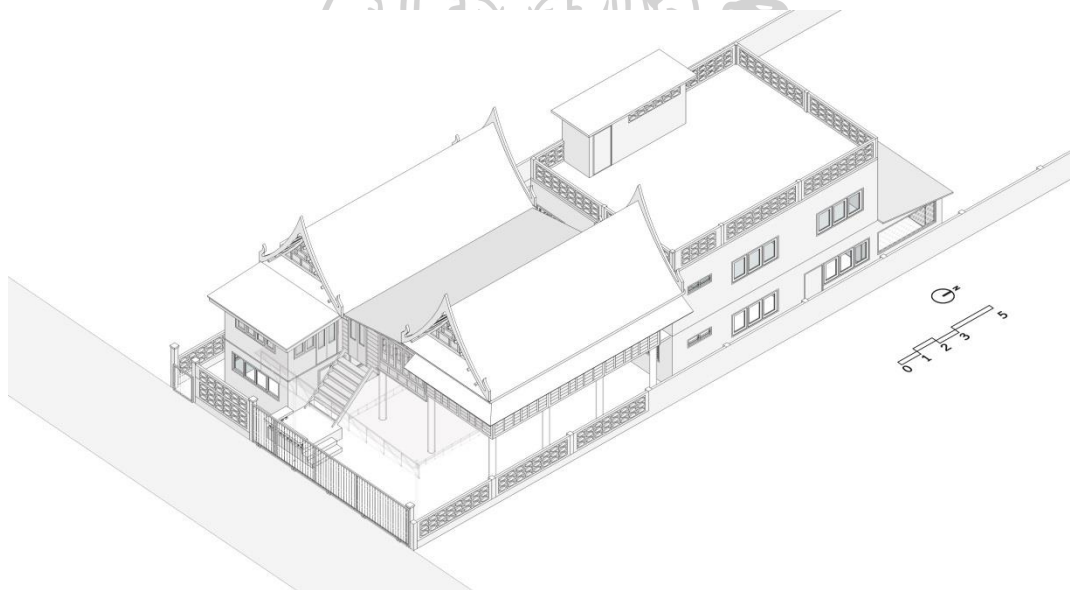
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 31 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นายประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์ อายุ 75 ปี อาชีพ อดีตผู้ช่วยผู้อำนวยการธนาคาร

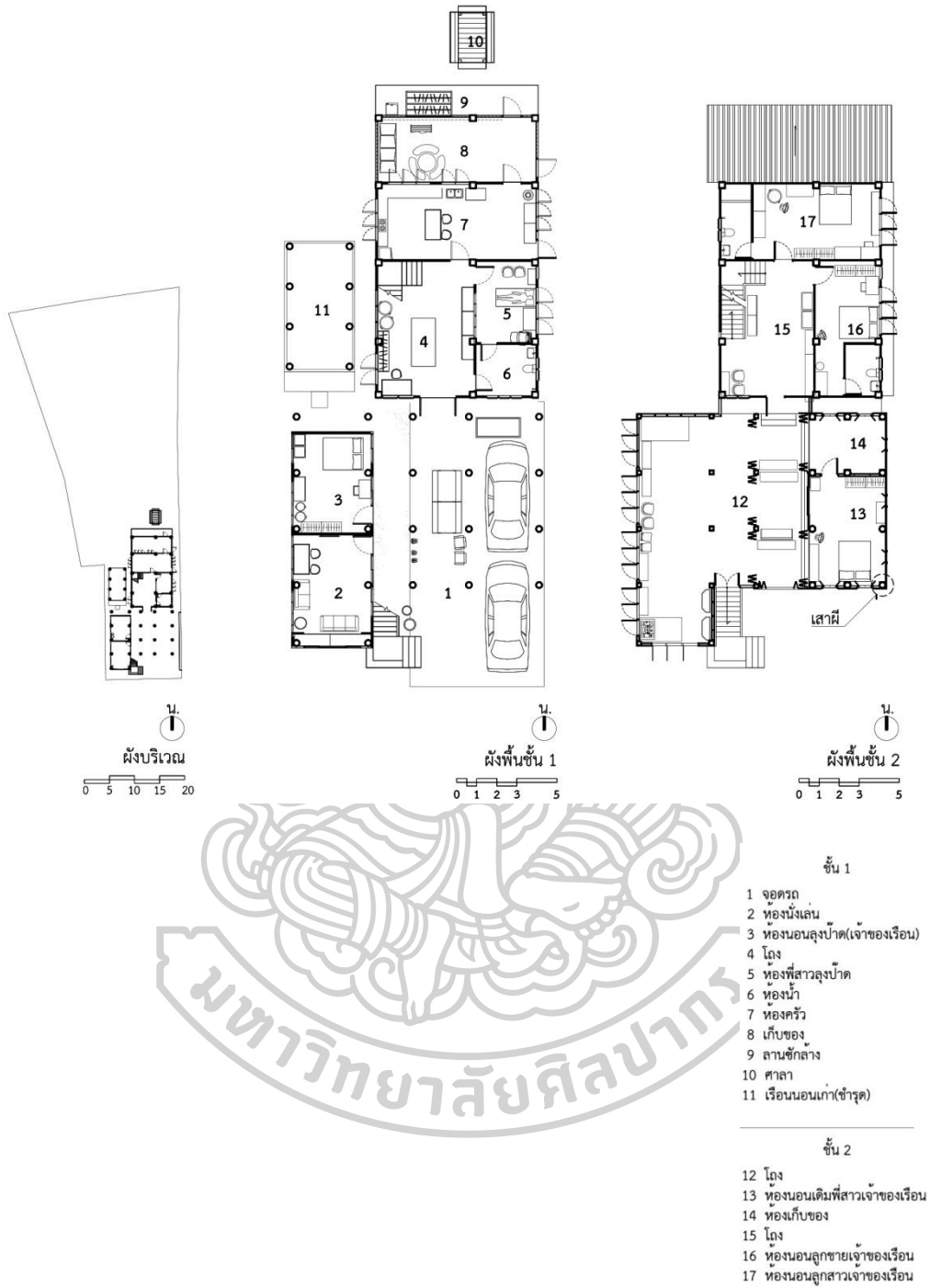
อายุเรือน ประมาณ 200 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 4 คน

บริเวณโดยรอบของที่ดินขยายกว้างขึ้นทางด้านหลัง ซึ่งสมัยก่อนทำสวนผลไม้ หลังจาก
นั้นเจ้าของเรือนเข้ารับราชการและเลิกทำสวนไป เรือนหลังนี้มีสองส่วนคือ เรือนไทยมอญ 2 จั่วมี
พะไลและระเบียง เมื่อเจ้าของเรือนแต่งงานจึงแยกมาปลูกเรือนหลังเล็กด้านทิศตะวันตก ที่มีสภาพ
ชำรุดปัจจุบัน ต่อมาเมื่อลูกเริ่มโตขึ้นจึงสร้างบ้าน ค.ส.ล. 3 ชั้น โดยชั้น 3 เป็นดาดฟ้า ส่วนชั้น 2
เชื่อมติดกับเรือนไทยมอญทางด้านหลัง เรือนหลังนี้อาศัยอยู่ด้วยกัน 4 คน คือเจ้าของเรือน ภรรยา
และลูก 2 คน

ภาพที่ 96 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 5

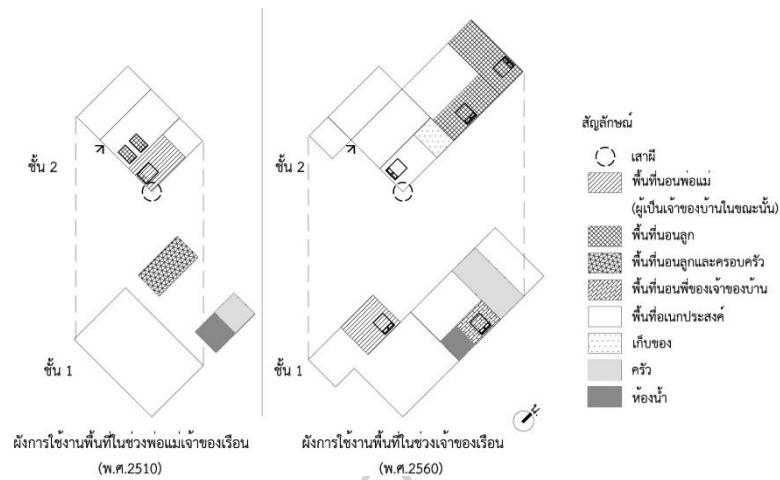

ภาพที่ 97 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ลักษณะการใช้พื้นที่ เรือนหลังนี้เป็นเรือนไทยมอญ 2 จั่ว มีพะไลเชื่อมเข้าด้วยกัน มีการใช้งานในช่วงพ่อแม่ของเจ้าของเรือนคือ ห้องในเรือนใหญ่ซึ่งมีเสาเป็นห้องนอนของพ่อเจ้าของเรือน ส่วนลูกๆนอนเรียงกันที่ระเบียงหน้าห้องนอน ห้องน้ำและห้องครัวอยู่ใต้ถุนเรือนด้านหลังบ้าน ต่อมาเจ้าของเรือนแต่งงานจึงปลูกเรือนหลังเล็กทางทิศเหนือของเรือนหลัก หลังจากพี่น้องแต่งงานออกไปอยู่ที่อื่น เจ้าของเรือนจึงย้ายขึ้นไปอยู่เรือนหลัก เรือนหลังเล็กจึงถูกใช้เป็นห้องเก็บของ และทรุดโทรมลง เมื่อลูกๆโตขึ้นจึงสร้างบ้านคสล.เชื่อมด้านหลังเรือนไทยมอญ

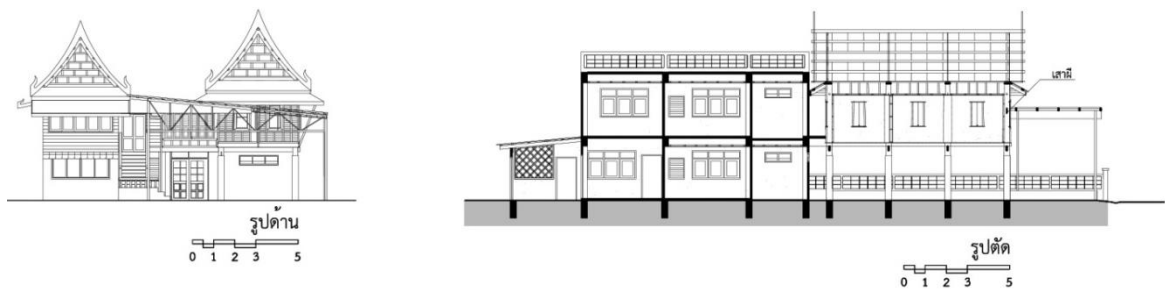
ในช่วงเวลา 40-50 ปีที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงคือ ดินเรือนขึ้นและเปลี่ยนเสาไม้ช่วงใต้ถุนเป็นเสาคอนกรีต และเทพื้นจากเดิมเป็นดินอัดแน่นเป็นพื้นเทคอนกรีตปูกระเบื้องเพื่อใช้จอดรถด้วย เนื่องจากปัญหาน้ำท่วม มีการเปลี่ยนหลังคาให้โปร่งใส่ก่อนจะปิดฝ้าเพดานภายในเพื่อป้องกันความร้อนและติดเครื่องปรับอากาศในเวลาต่อมา ผนังชั้นบนของเรือนเป็นบานเฟี้ยมทั้งผืนทั้งทางเข้าระเบียง และเรือนนอน กลางบ้านเป็นโถงขนาดใหญ่ใช้รองรับการทำบุญกลางบ้านซึ่งจะเชิญเพื่อนฝูงในชุมชนมาทำบุญเลี้ยงพระกันที่บ้านเป็นประจำทุกปี แต่ปัจจุบันไม่ทำแล้วเพราะค่าใช้จ่ายสูงและมีการเตรียมการมาก

ปัจจุบันเจ้าของเรือนกันห้องชั้นล่างเรือนไทยมอญเป็นห้องนอน ส่วนอาคารคสล.ชั้นล่างเป็นห้องพี่สาวที่นอนพักรักษาตัวที่บ้าน ด้านหลังเป็นครัว ส่วนชั้นบนเป็นห้องนอนลูกๆที่มีห้องน้ำในตัว และชั้นบนสุดเป็นดาดฟ้าที่ตั้งศาลพระภูมิไว้ แต่เนื่องจากความร้อนและไม่สะดวกจึงขึ้นมาใช้งานไม่บ่อยนัก จากการใช้งานพบว่าโดยปกติมักไม่ได้ใช้งานเรือนไทยมอญชั้น 2 เนื่องจากเจ้าของเรือนอายุมาก และลูกๆอยู่บ้านคสล. โดยเข้าทางใต้ถุนเรือนแล้วขึ้นบันไดในตัวบ้าน ห้องนอนและห้องเก็บของจึงถูกปิดไว้ จะเข้ามาทำความสะอาดและไหว้เสาผีบรรพบุรุษเท่านั้น

ภาพที่ 98 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 5

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนไทยมอญเป็นเรือนไม้ โดยผ่านการตีเรือนขึ้นวางบนเสาปูน เนื่องจากแก้ปัญหาหน้าท่วม ต่อมาจึงกันห้องเพื่อใช้งานได้ถุน ชั้นบนใช้ผนัง ประตู หน้าต่างของเก่าทั้งหมด มีที่ชำรุดตามการใช้งานก็มีการเปลี่ยนเป็นฝาสำรวจ ใช้โครงสร้างหลังคาเดิม ส่วนที่ต่อเติมชั้นล่างเป็นประตูหน้าต่างกระจกติดฟิล์มทึบ ติดเหล็กดัด เนื่องจากป้องกันความปลอดภัย เพราะอยู่ติดกับรั้ว มีการเปลี่ยนวัสดุผนังจากสังกะสีเป็นกระเบื้องลอน ส่วนบ้านคสล.ที่สร้างขึ้นใหม่ มีระดับชั้น 2 ต่อเนื่องชิดถึงกันกับกับเรือนไทยมอญ และมีการต่อเติมหลังคากันสาดด้านหน้าบ้านและต่อเติมที่นั่งยาวตลอดแนวรั้ว เพื่อคลุมที่จอดรถและรองรับผู้คนที่มาชมบ่อนสะบ้าในงานสงกรานต์เป็นประจำทุกปีด้วย

ภาพที่ 99 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ความเชื่อที่พบในเรือน เนื่องมาจากเจ้าของเรือนนับถือผีผ้า จึงเก็บเสื้อผ้าของบรรพบุรุษไว้ในหีบซึ่งวางไว้บนตู้ในห้องนอน โดยที่เสานั้นมีผ้าแดงติดไว้ที่หัวเสา ซึ่งปัจจุบันตีผ้าปิดทับไปไม่ได้เปลี่ยนใหม่อีกเลย ส่วนพิธีทำบุญไหว้ผีบรรพบุรุษที่บ้านในวันสงกรานต์ จะทำพิธีในห้องนอนเจ้าของเรือน และไปทำบุญและไหว้อัฐิที่วัดคันลัด ในเรื่องความเชื่อที่ยังปฏิบัติคือไม่ให้คนมอญต่างผี และคนท้องถิ่นมาอนค่างที่เรือนไทยมอญ แต่นุญาติให้นอนที่บ้านคสล.ได้ โดยเจ้าของบ้านให้เหตุผลว่าบ้านคสล.ลงเสาเอกใหม่จึงเป็นเรือนคนละหลังกัน

ภาพที่ 100 ลักษณะภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ภาพที่ 101 ลักษณะการใช้ได้ถุนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

ภาพที่ 102 โต๊ะหมู่บูชาชั้นบนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

(ก)

(ข)

ภาพที่ 103 ภาพภายในห้องนอนของเรือนกรณีศึกษาที่ 5

(ก) ภาพเสาคู่ที่ถูกกรุด้วยไม้อัด และจัดวางเตียงหันหัวนอนไปทางทิศเสาคู่

(ข) ทึบเสื่อผ้าโบราณ ใช้เก็บเสื่อผ้าและสิ่งของของบรรพบุรุษ

ภาพที่ 104 ศาลพระภูมิบนดาดฟ้าซึ่งหันหน้าทางทิศตะวันออก

2.6 กรณีศึกษาที่ 6

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 1 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

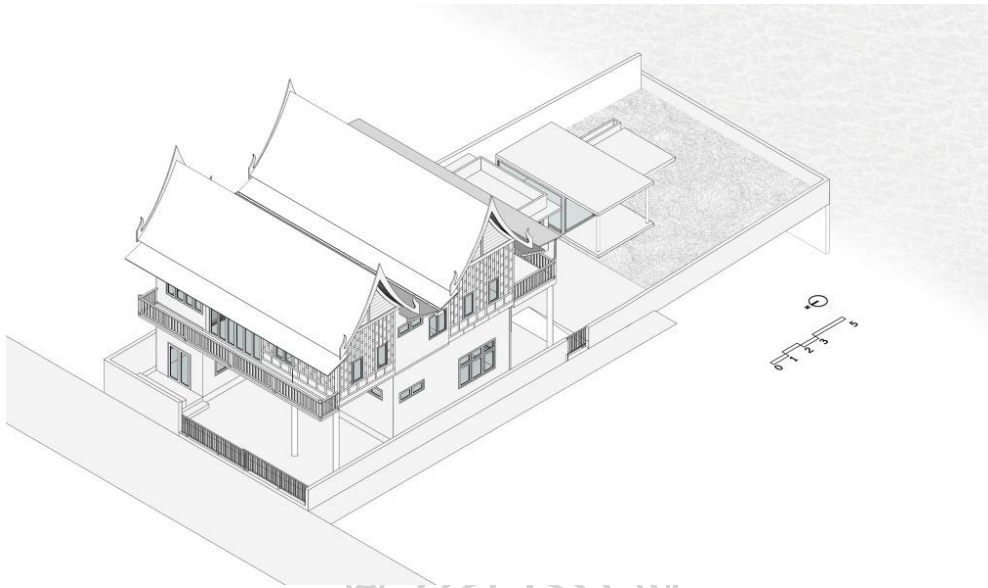
เจ้าของเรือน นางวาสนา ภูบัวผื่อน อายุ 80 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ

อายุเรือน ประมาณ 200 ปี

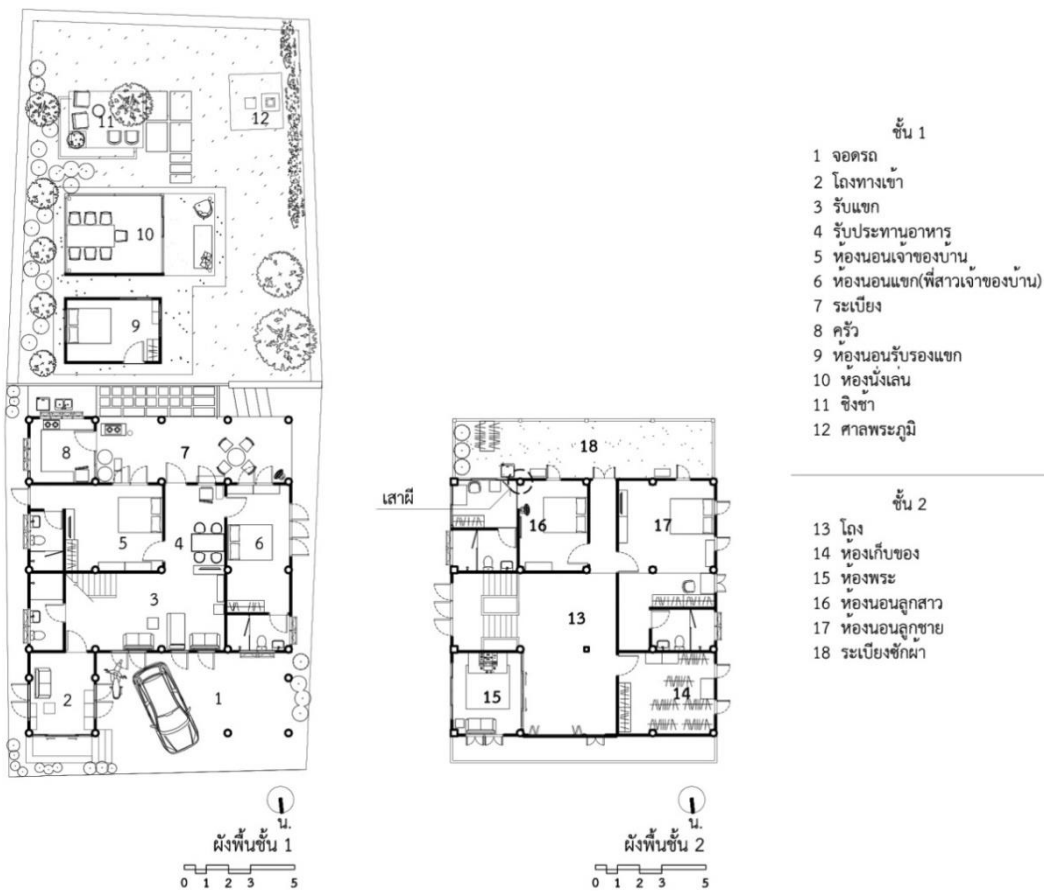
จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 3 คน

เรือนหลังนี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เดิมเป็นเรือนไทยมอญ 2 จั่ว สืบทอดมาจากพ่อแม่เจ้าของเรือนที่แม่เป็นชาวมอญและพ่อเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งตามข้อปฏิบัติจะต้องเป็นการขาดที่ตั้งแต่นั้นมา ดูจากสภาพภายนอกเรือนหลังนี้เป็นอาคารคสล.ที่มีหลังคาเป็นทรงไทย และมีการผสมผสานองค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรมแบบมอญเข้ากับอาคารก่ออิฐฉาบปูน ซึ่งเกิดจากการปรับปรุงต่อเติมเรือนครั้งใหญ่ 3 ครั้ง คือ การติดเรือนชั้นแล้ววางบนเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก และครั้งที่สองเมื่อ 20 ปีก่อน เป็นการสร้างเขื่อนป้องกันน้ำกัดเซาะเนื่องจากที่ดินอยู่บริเวณโค้งน้ำที่รับแรงปะทะจากน้ำ โดยซื้อดินจากอยุธยาแล้วถมแม่น้ำมาถมที่ จากนั้นมีการปรับปรุงครั้งที่ 3 คือก่อผนังอิฐแทนผนังลูกฟักเดิม ปูพื้นเรือนชั้น 2 ใหม่ ใช้โครงหลังคาเดิมโดยเปลี่ยนวัสดุคาน้ำใหม่จากสังกะสีเป็นกระเบื้องลูกฟูก และมีการใช้ผนังฝาปะกนและช่องคอสองไม้ฉลุมาตกแต่งภายนอก ซึ่งทั้งหมดนี้ถูกออกแบบโดยลูกเขยซึ่งเป็นสถาปนิก ส่วนครั้งต่อมาในช่วง 5 ปีหลังที่มีการสร้างเรือนรับรองหลังเล็กขนาด 1 ชั้นจำนวน 2 หลัง บริเวณสนามหญ้าริมแม่น้ำเจ้าพระยา รูปแบบสมัยใหม่ หลังคาแบน(Flat Slap) สำหรับรับแขกและห้องนอนแขก

เรือนหลังนี้อยู่อาศัยด้วยกัน 3 คน คือเจ้าของเรือน และลูก 2 คน ซึ่งลูกสาวคนโตที่แต่งงานไปแล้วมักกลับมาอยู่บ้านช่วงวันหยุดเป็นประจำ

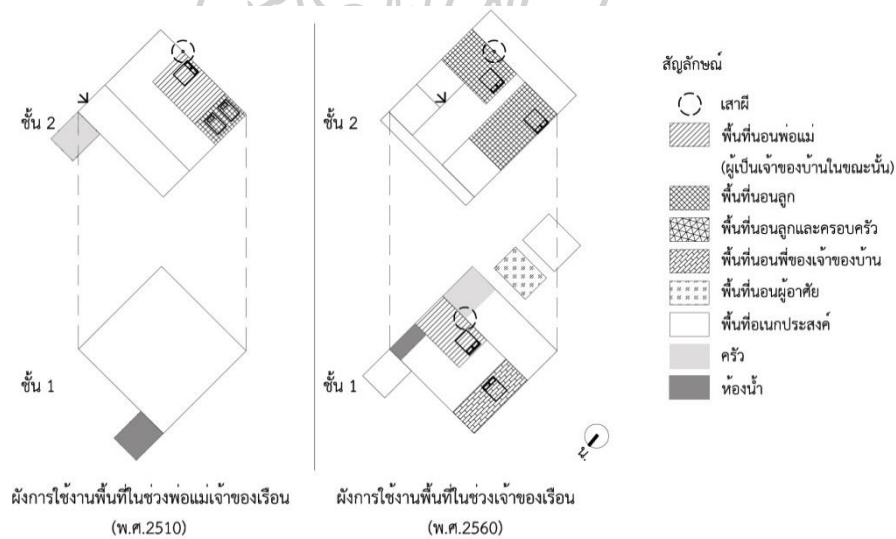

ภาพที่ 105 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ภาพที่ 106 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ลักษณะการใช้พื้นที่ สมัยพ่อแม่ของเจ้าของเรือนเรือนยังคงเป็นเรือน 2 จั่ว วางตัวทิศ ตะวันออก-ทิศตะวันตก หลังใหญ่เป็นเรือนนอนซึ่งมีระดับสูงที่สุดในบ้าน แบ่งพื้นที่ 2 ช่วงเสาเป็น ห้องนอนพ่อแม่ของเจ้าของเรือนซึ่งจะนอนหันหัวนอนไปทางเสาผี ส่วนอีกห้องหนึ่งเป็นห้องลูกสาว ระดับที่ต่ำลงมาเป็นระเบียง และชานจากนั้นเป็นเปราะอยู่ด้านข้างเรือนลดระดับกันลงมา ส่วนในปัจจุบันชั้น 2 มีการกั้นห้องใหม่เป็นห้องนอนลูก ซึ่งส่งผลให้ระดับพื้นภายในห้องมีพื้นต่างระดับอยู่ภายในห้อง เนื่องจากมีการต่อเติมหลังบ้านเป็นระเบียงสำหรับซักตากผ้า ส่วนหน้าบ้านเป็นห้องพระ และต่อเติมระเบียงเล็กๆไว้ ชั้นล่างของบ้านใช้เป็นที่จอดรถ ภายในเป็นห้องรับแขก ห้องนอนเจ้าของบ้าน และห้องรับรองสำหรับครอบครัวพี่สาว ส่วนหลังบ้านเป็นครัว ในพื้นที่สนามหญ้ามีอาคารหลังเล็ก 2 หลังคือ ห้องนอนแขกและห้องนั่งเล่นริมน้ำรูปแบบสมัยใหม่ตามความต้องการของลูก และมีศาลพระภูมิที่หันหน้าไปทิศตะวันออก

ภาพที่ 107 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 6

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง โครงสร้างของเรือนหลังนี้เป็นคอนกรีต มีการใช้ช่องคอสอง ไม้ฉลุมาประดับด้านหน้าบ้าน มีการใช้ค้ำยันเหล็กสนั้โค้งเดิม ใช้ฝาสำรวจกันห้องนอนลูกภายใน และใช้ฝาปะกนเดิมมาประดับภายนอก ซึ่งยังมีผนังฝาปะกนบางส่วนสร้างมาล้อกับผนังเรือนเดิมและรับกับช่องประตูหน้าต่างแบบสมัยใหม่อีกด้วย เมื่อดูจากสภาพกายภาพ ภายนอกเป็นผนังปูน มีบางส่วนเป็นผนังไม้ฝาปะกนแต่เมื่อมองจากภายในจะเป็นผนังปูนทั้งผืน ในส่วนห้องนอนลูกใช้หน้าต่างเดิมแบบไทย และทำหน้าที่กระจกเพิ่มอีกชั้นหนึ่ง ภายในกรุฝ้าเพดานและติดเครื่องปรับอากาศ ถือเป็น การผสมผสานรูปแบบของเรือนไทยมอญและแบบสมัยใหม่ได้อย่างน่าสนใจ

ภาพที่ 108 รูปด้าน และรูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ความเชื่อที่พบในเรือน เนื่องจากบ้านหลังนี้สร้างในสมัยก่อนรุ่นพ่อแม่ของเจ้าของเรือน ซึ่งพ่อของเจ้าของเรือนเป็นคนจีน ซึ่งถือเป็นการหมดผีไป และต่อมาเป็นเจ้าของเรือนมีลูกสาวทั้งหมด จึงไม่ได้มีผู้สืบทอดตั้งแต่รุ่นพ่อแม่แล้วจึงไม่มีพิธีไหว้ แต่ปัจจุบันตำแหน่งของเสาผีอยู่ในห้องนอนลูกสาวซึ่งผ่านการปรับปรุงเรือนคือตัดเสาช่วงล่างเปลี่ยนเป็นเสาปูน และต่อมาหล่อเสาต่อขึ้นไปรับโครงสร้างหลังคา ซึ่งหมายถึงรื้อถอนเสาเดิมไปหมดแล้ว แม้ไม่มีการไหว้ผีบรรพบุรุษมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่แล้วแต่ในการอยู่อาศัยยังคงยึดตามกฎข้อห้ามที่ไม่ให้คนมอญที่นับถือผีอื่นและคนท้องถิ่นมาพัก

ห้องที่มีไว้ชั้นล่างคือห้องนอนพี่สาวของเจ้าของเรือนที่มาเยี่ยมเยียนและนอนพักในเรือนได้ ส่วนเพื่อน
ลูกๆ ให้พักที่ห้องพักริมน้ำแทน

ภาพที่ 109 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ภาพที่ 110 การใช้ผนังลูกฟักเรือนเดิมและผนังที่สร้างเลียนแบบภายนอกเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ภาพที่ 111 เสาคสล.ที่เป็นตำแหน่งของเสาฝ้าเดิม ในเรือนกรณีศึกษาที่ 6

ภาพที่ 112 บริเวณห้องนั่งเล่นริมน้ำของบ้านกรณีศึกษาที่ 6

2.7 กรณีศึกษาที่ 7

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 5 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

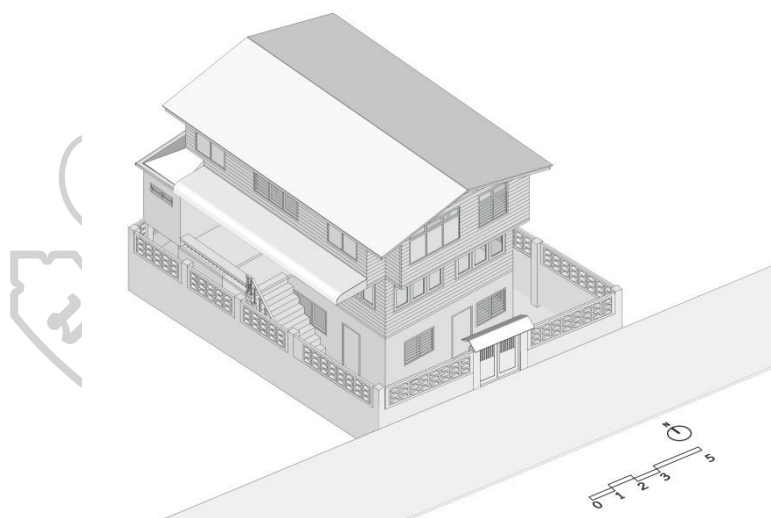
เจ้าของเรือน นายอภิสิทธิ์ บุญเกลี้ยง อายุ 66 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ

อายุเรือน ประมาณ 35 ปี

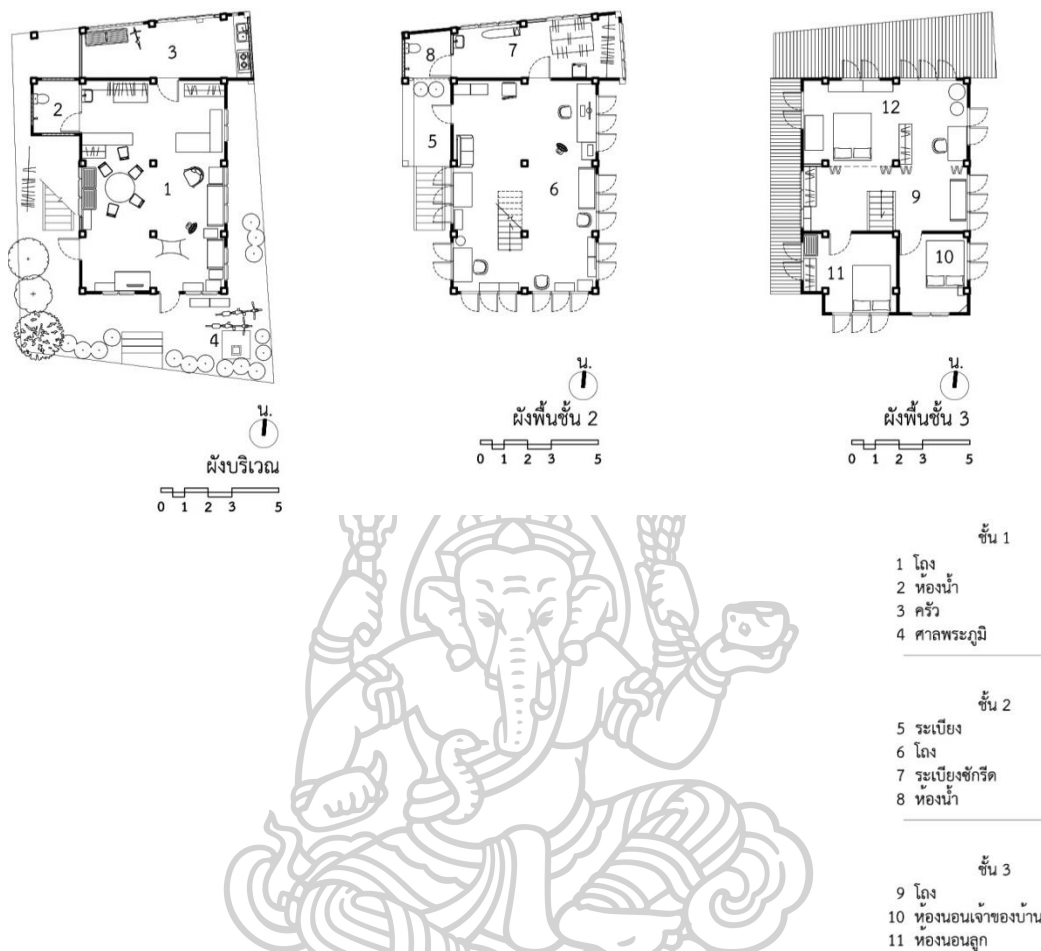
จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 7 คน

เรือนหลังนี้เป็นบ้านไม้ทรงจั่วลาดต่ำ สร้างขึ้นใหม่จากเดิมที่เคยเป็นเรือนไทยมอญสีบ ทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ เจ้าของเรือนเป็นลูกชายคนโตของครอบครัวและเป็นผู้รับสืบทอดบุรุษ นับถือผี ประจำตระกูลคือผีข้าวเหนียว ตัวเรือนมีระดับต่ำกว่าระดับถนนหน้าบ้านประมาณ 1 เมตรเนื่องจาก เมื่อติดเรือนขึ้นแล้วเทศบาลทำถนนขึ้นใหม่ ซึ่งระดับสูงกว่าพื้นใต้ถุนมาก ต่อมาเมื่อน้ำไม่ท่วมจึง กั้นห้องเพื่อใช้งานเป็นห้องนั่งเล่น

เรือนหลังนี้มีสมาชิก 7 คน ได้แก่ เจ้าของเรือนและภรรยา ลูกชาย 2 คน ภรรยาของลูกชาย คนโต และหลาน 2 คน

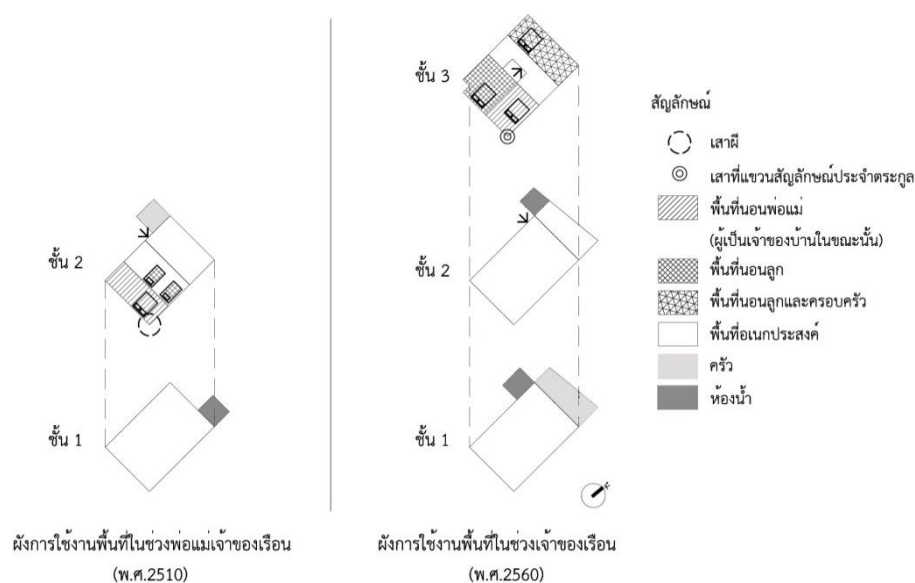
ภาพที่ 113 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ภาพที่ 114 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 7

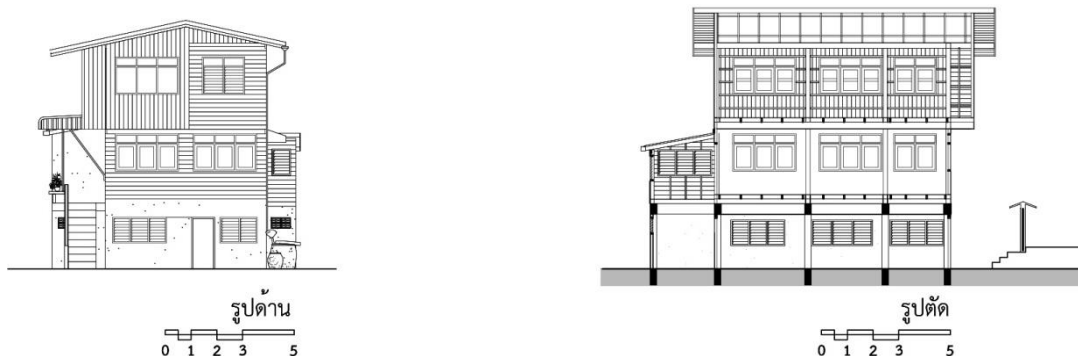
ลักษณะการใช้พื้นที่ เดิมเป็นเรือนไทยมอญขนาดใกล้เคียงกับบ้านในปัจจุบัน วางตัวแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยพ่อแม่ของเจ้าของเรือนนอนห้องนอนที่มีเสาผี ส่วนลูกๆนอนส่วนระเบียงที่มีระดับต่ำลงมา ต่อจากนั้นพื้นที่ระดับเป็นชานและครัวตามลำดับ เมื่อเจ้าของเรือนแต่งงานและลูกๆเริ่มโตขึ้น ประกอบกับการซ่อมแซมเรือนไทยมีค่าใช้จ่ายมาก จึงรื้อเรือนและสร้างเรือนไม้ทรงบังกะโลชั่น ตามความต้องการและพื้นที่ใช้สอยที่เพิ่มมากขึ้น โดยสร้างอิงการวางผัง และตำแหน่งบันไดคล้ายเดิม เพราะข้อจำกัดของขนาดที่ดินที่ติดกับตัวเรือน แต่เดิมตั้งใจสร้างเป็นเรือน 2 ชั้นยกใต้ถุนสูง และจะเทพื้นคสล.ได้ถุนให้เท่ากับระดับถนนที่ยกสูงขึ้น แต่เมื่อพบว่าน้ำไม่ท่วมแล้วจึงกันห้องเพื่อใช้งาน ในช่วงแรกเปิดเป็นร้านอาหารและเมื่อเลิกกิจการจึงใช้นั่งเล่น ส่วนชั้น 2 เปิดเป็นโถงโถงเป็นที่สำหรับใช้คอมพิวเตอร์ส่วนกลางของบ้าน และนั่งเล่น และชั้น 3 ประกอบไปด้วย ห้องนอนที่มี

พื้นที่ใหญ่ที่สุดด้านหลังเป็นห้องของครอบครัวลูกชายคนโต ด้านหน้าเรือนห้องนอนลูกชายคนเล็ก และห้องนอนเจ้าของเรือน แต่เดิมห้องนอนเจ้าของเรือนมีระเบียงด้านหน้าเป็นพื้นยื่น แต่ต่อมาขยายพื้นที่โดยการตีผนังระเบียงเป็นห้องนอน ซึ่งจากเดิมที่แขวนหม้อใส่ข้าวเหนียวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลไว้ที่เสาภายในห้องนอน

ภาพที่ 115 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 7

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เรือนเป็นโครงสร้างครึ่งปูนครึ่งไม้ คือ ชั้น 1 เป็นปูน จากนั้นเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด โดยผนังมทั้งตีตามนอนและตามตั้งด้วยไม้เทียม วัสดุผนังหลังคาเป็นกระเบื้องลอน มีการต่อเติมกันสาดสำเร็จรูปเพื่อป้องกันฝนที่ขับได้ภายนอกและเหนือหน้าต่าง ส่วนระเบียงห้องนอนด้านหน้าเรือนนั้นเป็นคานยื่นไม้ได้มีเสามารับซึ่งมีการต่อเติมเป็นห้องนอนภายหลัง

ภาพที่ 116 รูปด้านและ รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 7

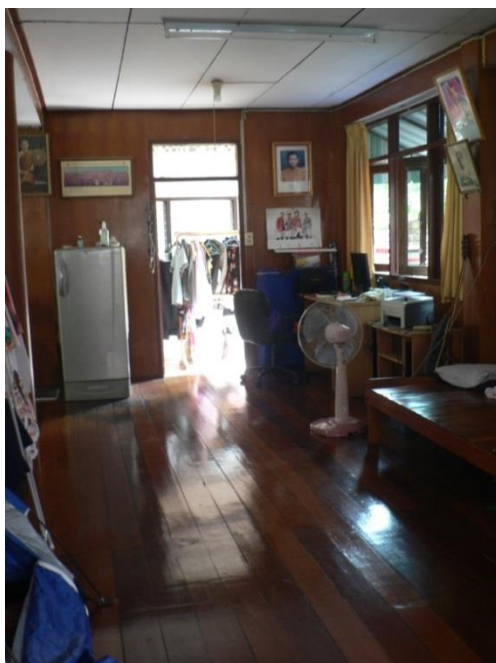
ความเชื่อที่พบในเรือน จากการที่เจ้าของเรือนเป็นต้นผีซึ่งนับถือผีข้าวเหนียว จึงแขวนหม้อดินที่ใส่รวงข้าวของข้าวเหนียวไว้ภายใน เมื่อขยายห้องนอนออกแล้วก็ย้ายหม้อนั้นไปแขวนที่เสากระเบียงซึ่งวางบนคานยื่น สัมพันธ์กับความเชื่อที่แขวนสัญลักษณ์ประจำตระกูลไว้ที่เสาผีซึ่งเป็นเสาทิศ ตะวันออกเสาแรกของเรือน แม้เป็นเสากระเบียงที่วางบนคานยื่นมาก่อน แม้การขยายพื้นที่นี้จะทำให้ห้องนอนเจ้าของเรือนมีพื้นที่มากขึ้น แต่เจ้าของเรือนไม่ได้ขยับเตียงออกไปทำให้มีที่ว่างจากผนังถึงหัวเตียงเพิ่มขึ้น จึงปูเสื่อใช้เป็นที่วางของเช่นไหว้ประจำทุกปี ส่วนการดูแลรักษาสัญลักษณ์ผีประจำตระกูลเจ้าของเรือนต้องหารวงข้าวซึ่งเป็นข้าวเหนียว มาเปลี่ยนอยู่เสมอ ห้ามปล่อยให้ชำรุดเสียหาย อีกทั้งยังห้ามคนมอญต่างผีและหญิงมีครรภ์มานอนค้ำที่บ้านและแม้จะมีหลานเล็กๆ ก็ห้ามนำตุ๊กตาที่รูปร่างคล้ายคนเข้าบ้านอีกด้วย

ภาพที่ 117 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ภาพที่ 118 การใช้งานห้องนั่งเล่นชั้น 1 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าระดับพื้นถนนหน้าบ้าน

ภาพที่ 119 การใช้งานห้องนั่งเล่นชั้น 2 ของเรือนกรณีศึกษาที่ 7

ภาพที่ 120 แสดงการใช้เสาระเบียงเป็นตำแหน่งวางสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล

2.8 กรณีศึกษาที่ 8

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 71 หมู่ 7 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของเรือน นายทวีป สุขศรี อายุ 73 ปี

อาชีพ อดีตผู้ใหญ่บ้าน

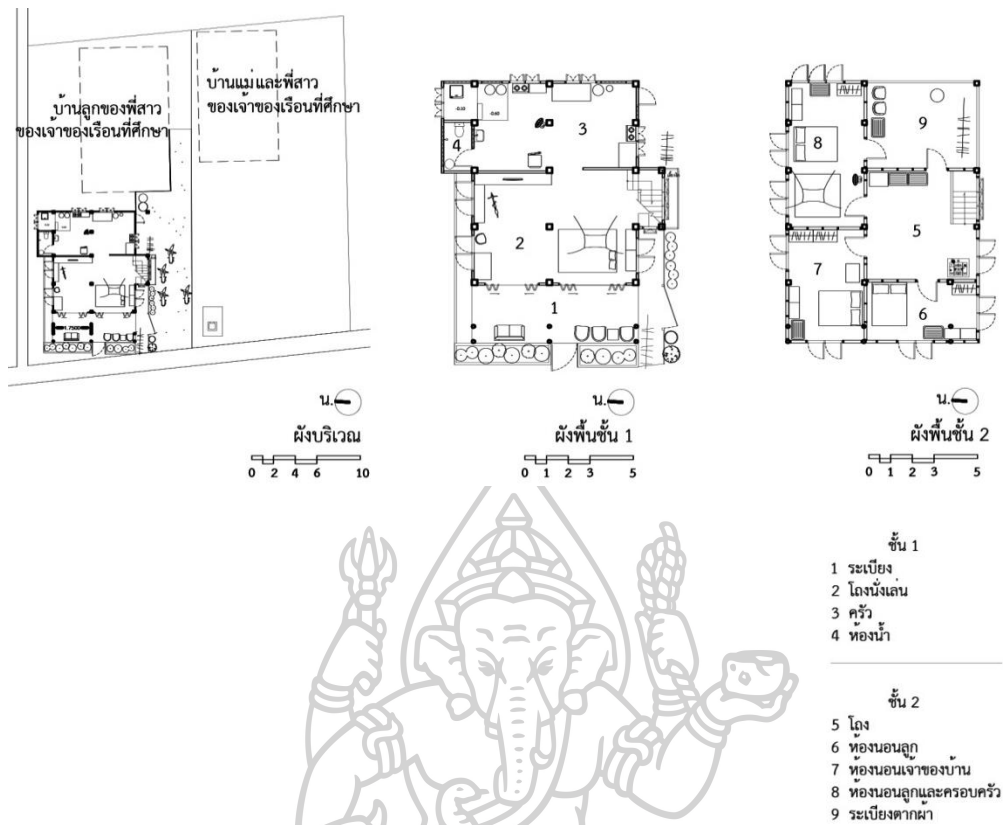
อายุเรือน ประมาณ 30 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 5 คน

เรือนหลังนี้ปลูกขึ้นใหม่บนที่ดินเดิมที่เป็นเรือนไทยมอญ เนื่องจากชำรุดทรุดโทรมลง และการตั้งอยู่บนดินเลนที่น้ำท่วมถึงทำให้ต้องซ่อมแซมอยู่เสมอ ประกอบกับมีการแยกเรือนของพี่น้องของเจ้าของเรือน จึงแยกกันปลูกเรือนใหม่ในบริเวณเดียวกันโดยมีลานปูนจอดรถจักรยานยนต์ที่ใช้ร่วมกัน พื้นที่บ้านเป็นดินเลน มีทางเข้าเป็นทางเดินคอนกรีตยกพื้นขนาดเล็ก ตัวเรือนเป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ หลังคาลาดต่ำ สร้างมาได้ 34 ปี โดยจ้างช่างภายในละแวกเคียง ตัวบ้านยกพื้นระดับเดียวกับทางเดินคอนกรีต กั้นทางเข้าด้วยแผงไม้ซีกที่ต้องยกเปิดปิด ไม่ได้สร้างรั้วถาวร เรือนหลังนี้มีผู้อยู่อาศัย 5 คน คือ เจ้าของเรือนและภรรยา ลูกชายคนเล็ก ลูกชายโต ลูกสะใภ้ และหลาน

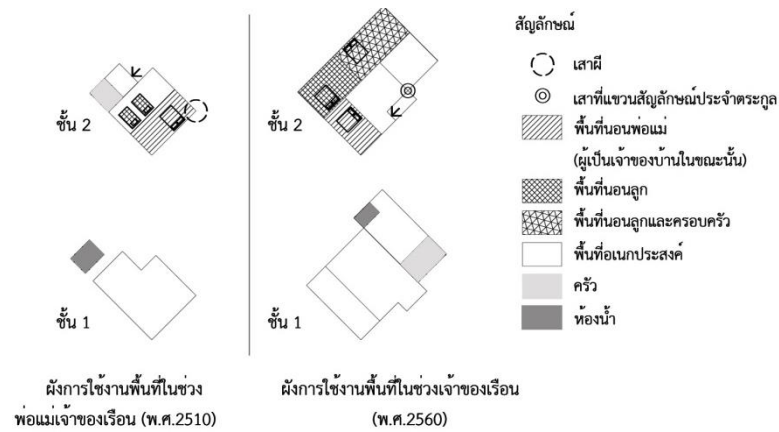

ภาพที่ 121 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 8

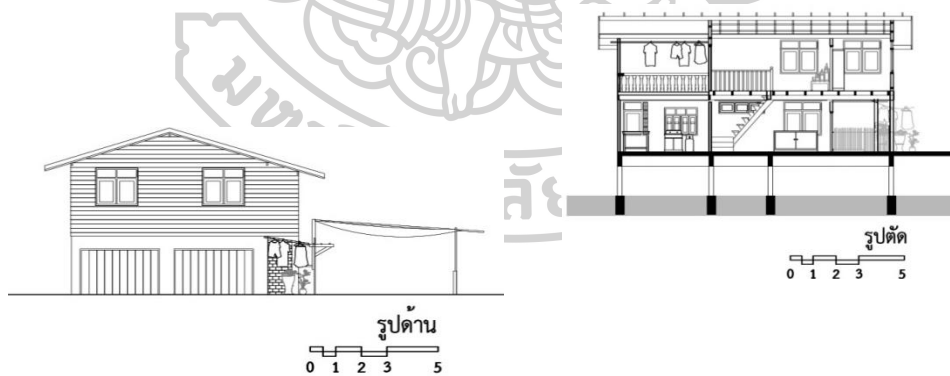
ภาพที่ 122 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 8

ลักษณะการใช้พื้นที่ แต่เดิมเป็นเรือนไทยมอญที่อยู่อาศัยมาก่อนรุ่นพ่อแม่ของเจ้าของเรือน เป็นเรือนมอญ 2 จั่ว เชื่อมกันด้วยระเบียงมีหลังคาคลุม โดยพ่อแม่เจ้าของเรือนนอนห้องที่มีเสาผีในเรือนหลัก เมื่อแยกกันปลูกบ้าน เจ้าของเรือนปลูกเป็นเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ โดยพื้นที่ชั้นล่างใช้งานหลักเป็นโถงเอนกประสงค์ ใช้นั่งเล่น เลี้ยงหลาน ซึ่งทุกคนในครอบครัวมักใช้งานพื้นที่ชั้นล่างบ่อยที่สุดเนื่องจากมีอากาศถ่ายเท และพบเห็นเชื่อมต่อกับญาติพี่น้องได้ ด้านหลังเป็นครัวและห้องน้ำ ส่วนชั้นบนเป็นโถงหน้าห้องที่วางโต๊ะหมู่บูชา ห้องนอนของเจ้าของบ้าน และห้องลูกชายคนเล็ก ห้องครอบครัวของลูกชาย และมีระเบียงด้านหลังสำหรับตากผ้าและเลี้ยงนกด้วย

ภาพที่ 123 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นที่เรือนกรณีศึกษาที่ 8

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง เนื่องจากบริเวณบ้านทั้งหมดเป็นดินเลนที่น้ำท่วมถึง จึงตั้งเสาและเทลานคอนกรีตยกพื้น ส่วนตัวบ้านชั้นล่างเป็นคสล.ปูพื้นกระเบื้อง มีการปรับระดับพื้นห้องนั่งเล่นชั้นล่างขึ้นให้สูงกว่าทางเดินที่เทศบาลปรับให้สูงขึ้นใหม่ ทำให้ระดับครัวมีระดับต่ำลงมาทางเข้าบ้านเป็นบานพับยืม ชั้นบนเป็นเสาไม้ ผนังตีตามนอน โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ มุงด้วยกระเบื้องลูกฟูก

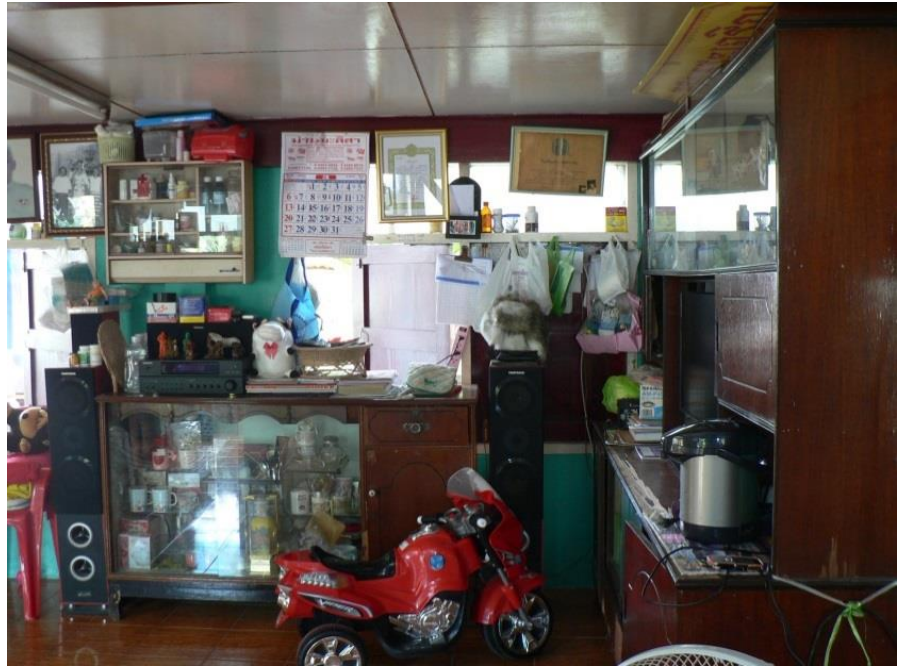

ภาพที่ 124 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 8

ความเชื่อที่พบในเรือน สมัยที่พ่อของเจ้าของเรือนเป็นผู้รับผีซึ่งนับถือผีมะพร้าว จึงแขวนมะพร้าวไว้ที่เสาต้นแรกทางทิศตะวันออกของเรือน หลังจากรื้อเรือนไทยมอญแล้วปลูกบ้านหลังนี้ขึ้นใหม่ก็สร้างตามพิธีแบบไทย มีเสาเอก เสาโท จากนั้นก็นำมะพร้าวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผีประจำตระกูลลูกเดิมนั้นมาแขวนไว้ที่เสาโถงบันไดซึ่งเป็นเสาต้นแรกทางทิศตะวันออกตามหลักตำแหน่งเสาผีของมอญ หากชำรุดเสียหายจะเปลี่ยนเป็นมะพร้าวลูกใหม่ นอกจากนี้ยังยึดปฏิบัติตามความเชื่อที่ไม่ให้คนมอญต่างผีและคนท้องถิ่นอนค้ำที่บ้าน และถึงจะมีหลานในวัยเด็กเล็กแต่ก็ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้านอีกด้วย ส่วนการทำบุญวันสงกรานต์มีการตั้งสำหรับในถาดแล้ววางใกล้กับเสาที่ขึ้นบน

ภาพที่ 125 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 8

ภาพที่ 126 การใช้งานโถงนั่งเล่นชั้นล่างของเรือนกรณีศึกษาที่ 8

ภาพที่ 127 การแขวนลูกมะพร้าวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลที่เสาโถงบันได

2.9 กรณีศึกษาที่ 9

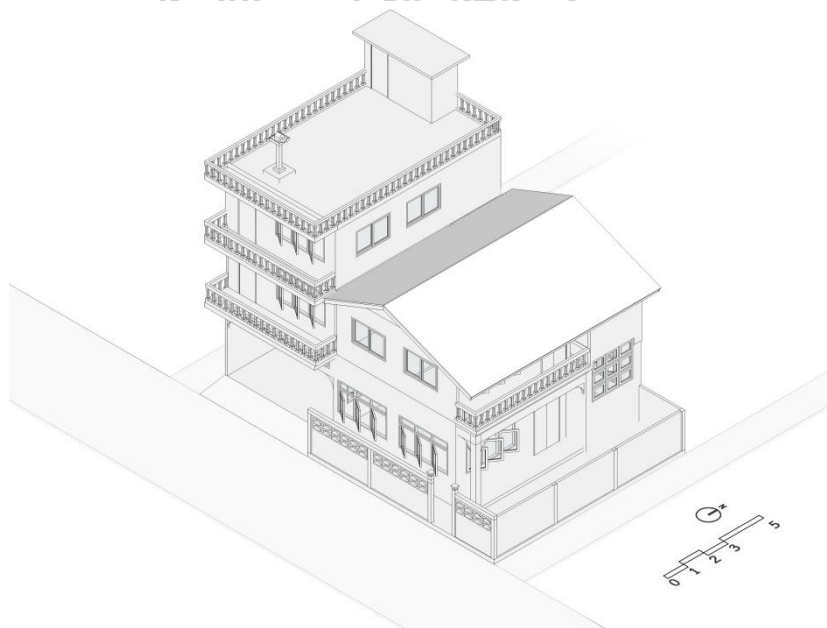
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 29 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของบ้าน นางมะลิ เชยสุวรรณ อายุ 87 ปี อาชีพ ข้าราชการเกษียณ

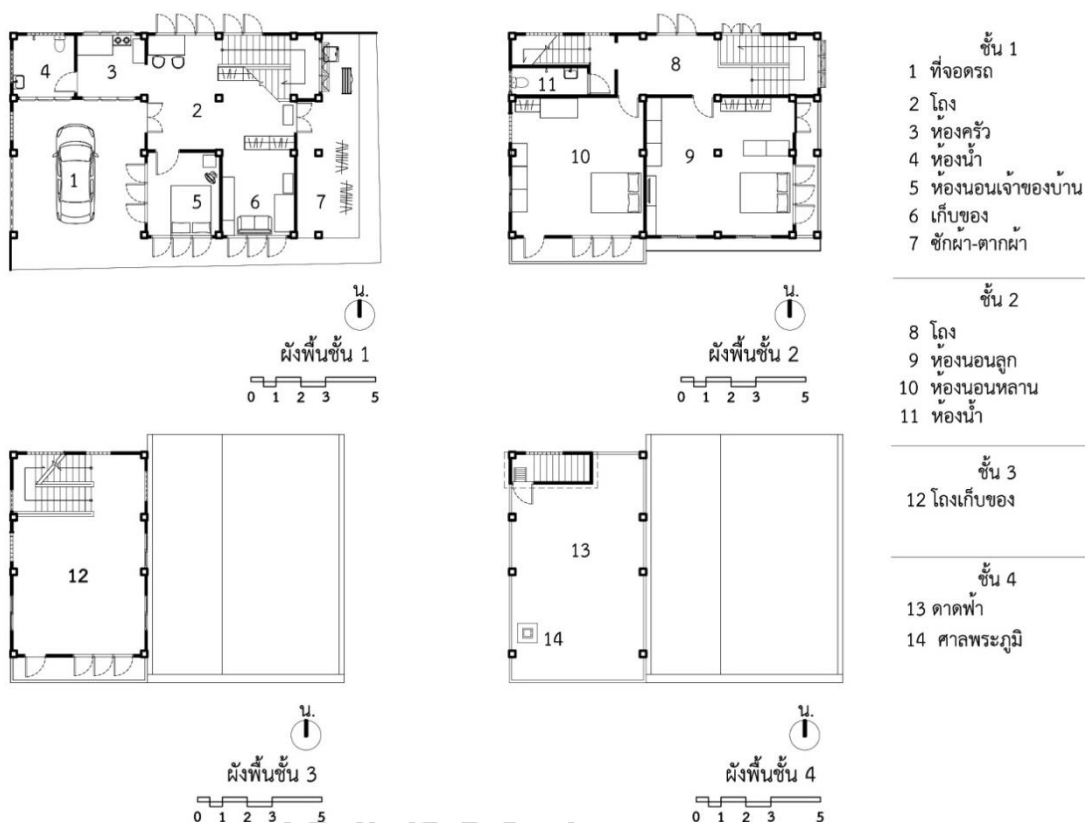
อายุบ้าน ประมาณ 20 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 4 คน

พ่อแม่ของเจ้าของเรือนซึ่งเป็นคนมอญทั้งคู่มีลูกสาวทั้งหมด ซึ่งต่อมาแต่งงานกับชาวไทยจึงถือว่าชาติผี แต่เดิมลักษณะบ้านเป็นเรือนไทยมอญ และเมื่อเรือนทรุดโทรมลงจึงซื้อเรือนไทยมอญลง แล้วสร้างใหม่ 2 ครั้งคือครั้งแรกสร้างเป็นเรือนปูน 2 ชั้น หลังคาจั่ว ต่อมามีการต่อเติมบ้านปูน 3 ชั้นครึ่งในที่ดินที่เหลือโดยให้เชื่อมต่อกับเรือนเดิมในชั้น 2 ซึ่งเป็นความคิดของลูกสาวคนโตที่ต้องการให้แยกครอบครัวโดยแยกชั้นกันอยู่ ระหว่างดำเนินการก่อสร้างลูกสาวเสียชีวิตลงทำให้มีพื้นที่ชั้นบนเป็นห้องว่างไม่ได้ใช้งาน

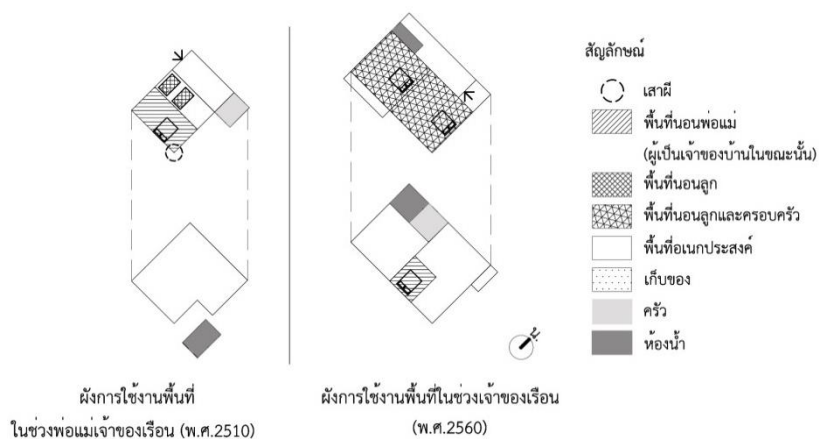
ภาพที่ 128 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 9

ภาพที่ 129 ผังพื้นของเรือนกรณีศึกษาที่ 9

ลักษณะการใช้พื้นที่ พื้นที่ชั้นล่างใช้เป็นที่จอดรถ ห้องนั่งเล่น ครู ห้องน้ำ และห้องนอนเจ้าของเรือน ซึ่งมักจะไม่มีหน้าต่างในชั้นล่างเนื่องจากติดกับกำแพงรั้ว จึงทำให้มีการระบายอากาศได้ไม่ดีนัก เจ้าของเรือนจึงมักนั่งเล่นที่ประตูทางเข้าบ้านที่มีการระบายอากาศได้ดี ส่วนห้องนั่งเล่นใช้เป็นที่เก็บของ ชั้น 2 เป็นห้องนอนของครอบครัวลูกสาวและหลาน ชั้น 3 เป็นโถงโถงซึ่งใช้เป็นที่เก็บของ ส่วนดาดฟ้าในชั้นบนสุดเป็นที่ตั้งของศาลพระภูมิ ซึ่งใช้งานไม่บ่อยนัก เนื่องจากอากาศที่ร้อน

ผลจากการขยายครอบครัวทำให้เรือนหลังนี้ขยายพื้นที่ใช้สอยทางแนวตั้งจากข้อจำกัดของขนาดที่ดิน ซึ่งทำให้พื้นที่ใช้สอยไม่เอื้อต่อการใช้งานมากนักและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เนื่องจากแยกชั้นกันอย่างชัดเจน มีห้องน้ำใช้สำหรับแต่ละชั้น

ภาพที่ 130 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 9

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง บ้าน 3 ชั้นเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก 3 ชั้น ชั้นบนเป็นดาดฟ้า เมื่อมองจากภายในจะเชื่อมการใช้งานเป็นหลังเดียวกัน ส่วนหลังคาของส่วนบ้านเดิมเป็นจั่วปูกระเบื้องลอน ภายในบ้านดีฟ้าทั้งหลังและในส่วนห้องนอนมีการติดเครื่องปรับอากาศด้วย

ภาพที่ 131 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 9

ความเชื่อที่พบในเรือน เรือนคสล.นี้เป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ ไม่มีเสาผีและทำพิธีถอนเสาไปครั้งเมื่อเรือไทยมอญไปแล้ว ประกอบกับเจ้าของเรือนมีพี่น้องเป็นผู้หญิงและต่อมาแต่งงานกับชาวไทยทั้งสิ้น จึงถือว่าขาดผี เจ้าของบ้านจึงอนุญาตให้แขกมานอนพักค้างได้ ไม่ได้ห้ามที่คนมอญต่างผีหรือคนท้องถิ่นมาอนค้ำที่เรือน อย่างไรก็ตามแม้เจ้าของเรือนจะอยู่ในสถานะ “ขาดผี” แต่เจ้าของเรือนเป็นคนมอญเก่าแก่ของชุมชน โดยยังคงนับถือศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์ประจำหมู่บ้าน และร่วมงานบุญและประเพณีมอญตามความเชื่ออยู่เสมอ

ภาพที่ 132 สภาพภายนอกทั้งสองมุมของเรือนกรณีศึกษาที่ 9

ภาพที่ 133 เจ้าของเรือนมานั่งเล่นที่หน้าประตูทางเข้า

ภาพที่ 134 โถงนั่งเล่นชั้นล่างของบ้านกรณีศึกษาที่ 9

ภาพที่ 135 โถงทางเข้าห้องนอนชั้น 2 ของบ้านกรณีศึกษาที่ 9

2.10 กรณีศึกษาที่ 10

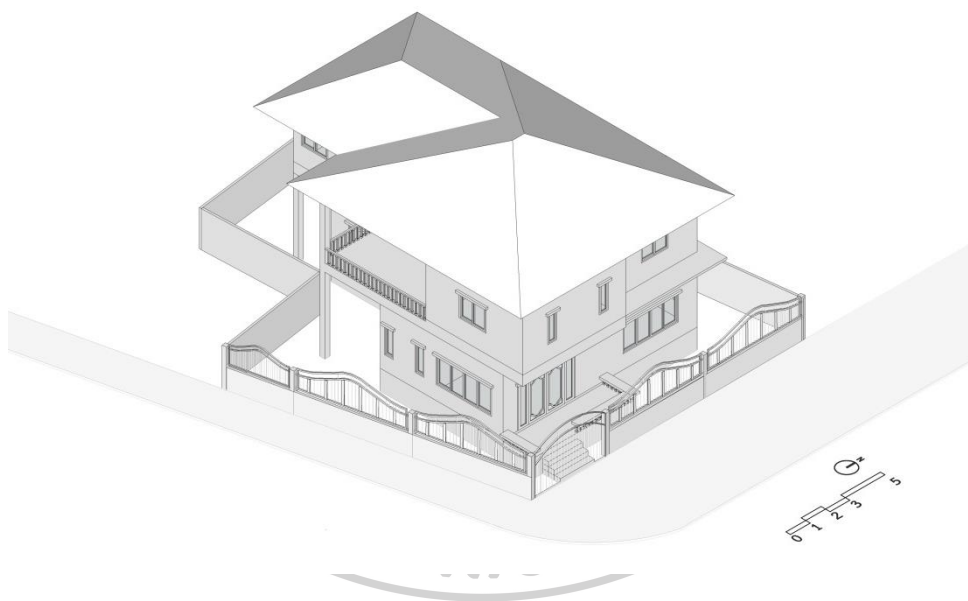
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 29 หมู่ 8 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

เจ้าของบ้าน นางยรรยงค์ เกิดวรรณชัย อายุ 61 ปี อาชีพ ท้นตแพทย์

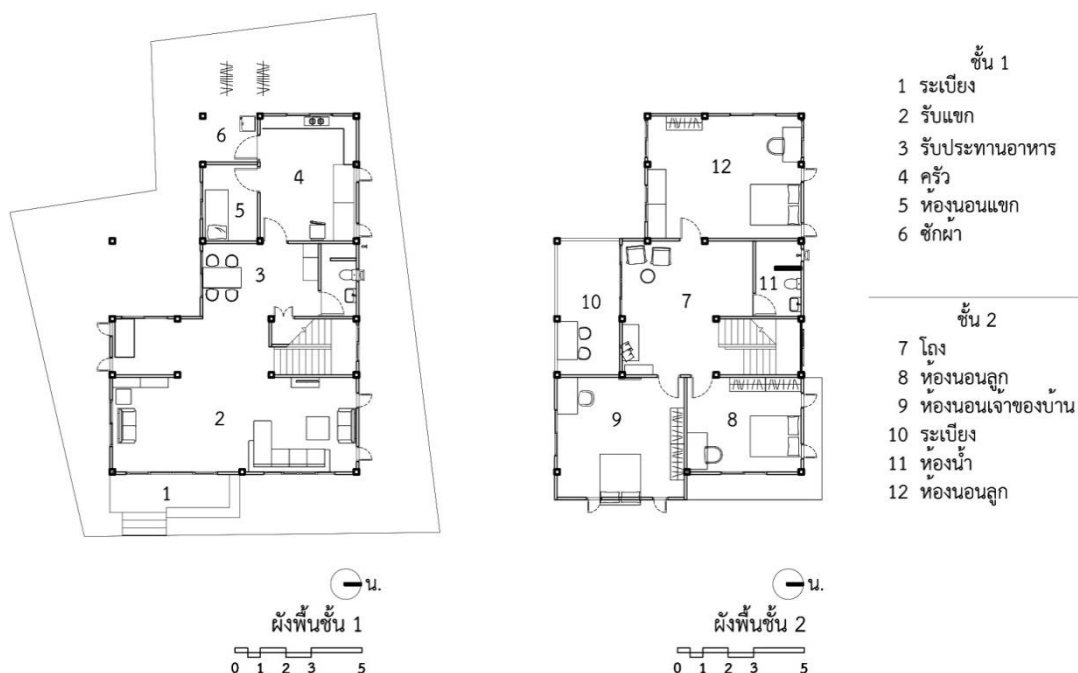
อายุบ้าน ประมาณ 5 ปี

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในเรือน 4 คน

เรือนหลังนี้เดิม เป็นเรือนที่พ่อของเจ้าของเรือนแต่งงานและปลูกเรือนขึ้นใหม่ โดยแยกเรือนมาจากเรือนพ่อแม่ที่อยู่หลังติดกัน ซึ่งมีพี่ชายขงเจ้าของเรือนเป็นผู้รับผี หลังจากนั้นเจ้าของเรือนแต่งงานกับสามีชาวมอญ สมุทรสาคร และได้รับเรือนหลังนี้เป็นมรดก ครอบครัวอยู่อาศัยบนเรือนมาเป็นเวลายาวนาน จนลูก ๆ เริ่มโตขึ้น ต้องการบ้านที่รองรับการใช้งานที่เป็นสัดส่วน และความคงทนถาวร จึงสร้างเรือนคสล.ขึ้น โดยรื้อเรือนไทยมอญลงแล้วสร้างบ้านใหม่ในที่เดิม

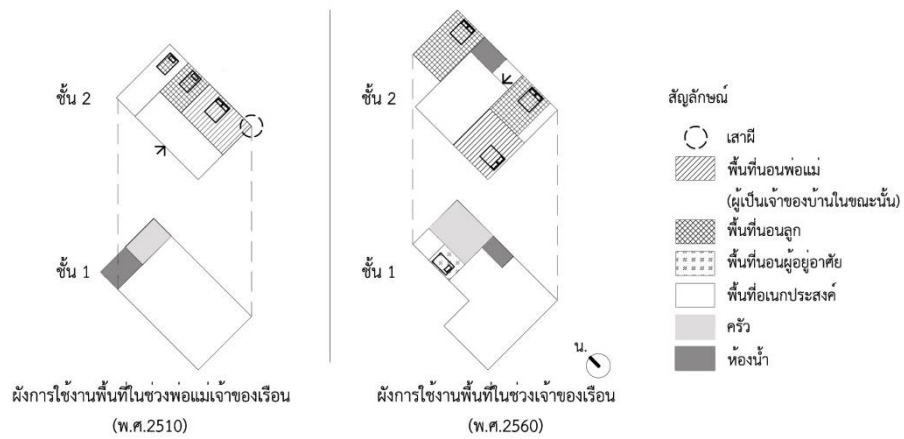
ภาพที่ 136 ภาพทัศนียภาพจำลองเรือนกรณีศึกษาที่ 10

ภาพที่ 137 ผังพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษาที่ 10

ลักษณะการใช้พื้นที่อดีตและปัจจุบัน เรือนไทยมอญที่พ่อแม่ของเจ้าของเรือนสร้างขึ้น เป็นเรือนจั่วเดี่ยว บันลมทางปลา ตีฝาตามนอน เป็นพื้นที่ชั้นล่างเป็นใต้ถุนโถง ห้องน้ำและครัว ส่วน ชั้นบนประกอบไปด้วยเรือนหลัก ระเบียง และเปราะ โดยพ่อแม่ของเจ้าของเรือนนอนในห้องนอนที่มี เสาผี ส่วนลูกสาวนอนในเรือนหลัก และลูกชายนอนที่ส่วนเปราะ โดยภายหลังการระเบียง และ ใช้งานเป็นส่วนนั่งเล่น พักผ่อน

ส่วนผังบ้านคสล.ปัจจุบันที่สร้างในช่วงเจ้าของเรือน มีการแยกห้องนอนเป็นสัดส่วน และมี ระเบียงที่มองเห็นแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีการใช้งานคือ ชั้นล่างเป็นห้องรับแขก ส่วนครัว รับประทานอาหาร และห้องนอนแขกซึ่งมักให้แม่บ้านที่จ้างมาทำความสะอาดนอนพักเป็นครั้งคราว ส่วนชั้นบน แยกห้องส่วนตัวเป็นสัดส่วนคือ ห้องนอนเจ้าของเรือนและสามี ห้องนอนลูก 2 ห้อง และยังมีระเบียง ด้านทิศใต้ ที่มองเห็นแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนั้นยังมีชานพักชั้นลอยที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชาไว้

ภาพที่ 138 เปรียบเทียบการใช้งานในอดีตและปัจจุบันของผังพื้นเรือนกรณีศึกษาที่ 10

โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง โครงสร้างของเรือนเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน โครงหลังคาเหล็ก ปูกระเบื้องคอนกรีต(ซีแพค) ติดฝ้าเพดานและติดตั้งเครื่องปรับอากาศ โดยบ้านหลังนี้สร้างตามแบบบ้านจากวิศวกรที่รู้จักกับสามีของเจ้าของบ้าน และก่อสร้างโดยผู้รับเหมาในพื้นที่

ภาพที่ 139 รูปด้าน รูปตัดของเรือนกรณีศึกษาที่ 10

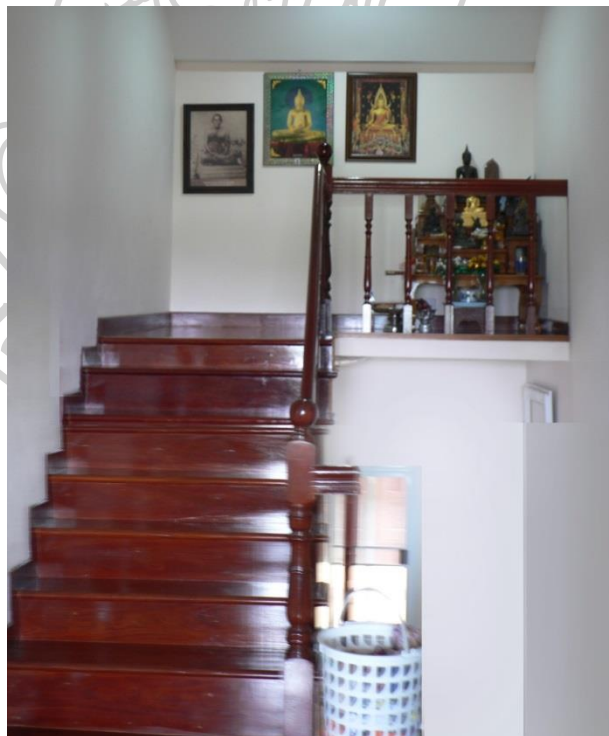
ความเชื่อที่พบในเรื่อง หลังจากทำพิธีถอนเสาเรือนเดิมแล้ว จึงสร้างบ้านหลังนี้โดยลงเสาเอก เสาโทตามขั้นตอนของผู้รับเหมา กล่าวโดยสรุปคือมีการฝังพลอยและไม้มงคลลงไปที่หลุมเสาผูกต้นกล้วย ต้นอ้อยและผ้าสามสีไว้กับเสา แล้วนิมนต์พระมาสวด ส่วนการเคารพบูชาในบ้านหลังนี้คือมีโต๊ะหมู่บูชาที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของพื้นบ้าน และยังเป็นที่สำคัญสำหรับวางไม้เท้า และข้าวของที่เก็บไว้จากทำพิธียกเสาเอกที่เก็บไว้บนพานข้างโต๊ะหมู่บูชาอีกด้วย ก่อนหน้านี้ทางพ่อแม่ของภรรยาขับถือผีเต่า จึงไม่ได้มีสัญลักษณ์ประจำตระกูลแวนที่เสาผีแต่อย่างใด ในการสำรวจเรือนกรณีศึกษาที่พบหีบไม้บรรจุเสื้อผ้าของบรรพบุรุษ วางไว้ที่โถงชั้น 2 และตู้จากเรือนเก่าเก็บด้วยขามที่ตกทอดมาจากรุ่นพ่อแม่อีกด้วย บ้านหลังนี้นิมนต์ให้แขก เพื่อนลูก หรือแม่บ้านมานอนพักค้างคืนได้โดยมีห้องว่างที่ชั้นล่าง เนื่องมาจากทำการรื้อเรือนและทำพิธีถอนเสาผีไปแล้ว ถือเป็นการสร้างเรือนหลังใหม่ อีกทั้งยังไม่ได้มีการรับผีบรรพบุรุษมาตั้งแต่รุ่นพี่น้องฝ่ายพ่อของเจ้าของเรือนซึ่งถือเป็นการขาดผีนับตั้งแต่นั้นมา

ภาพที่ 140 สภาพภายนอกของเรือนกรณีศึกษาที่ 10

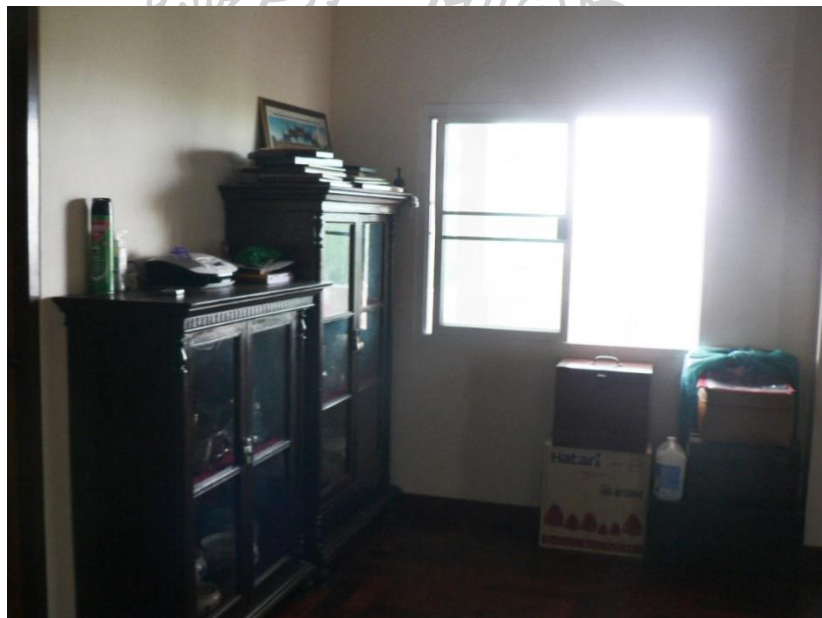
ภาพที่ 141 เปรียบเทียบสภาพภายนอก ปัจจุบันและเรือนไทยมอญช่วงก่อนการรื้อถอน
ที่มา: ปรับปรุงจาก Googlemaps, จังหวัดสมุทรปราการ, เข้าถึงเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, เข้าถึงได้
จาก <http://www.map.google.co.th><https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดสมุทรปราการ>

ภาพที่ 142 โต๊ะหมู่บูชาบริเวณชั้นลอยของบ้าน

ภาพที่ 143 ข้าวของที่เก็บไว้จากทำพิธียกเสาเอกของบ้านปัจจุบัน

ภาพที่ 144 หีบไม้บรรจุเสื้อผ้าของบรรพบุรุษ เครื่องเรือนจากบรรพบุรุษ

3. สรุปและวิเคราะห์

จากการสำรวจเรือนรูปแบบไทยมอญ และเรือนรูปแบบอื่นที่เปลี่ยนแปลงมาจากเรือนไทยมอญ จำนวน 10 หลัง แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ และความเป็นไปของด้านต่างๆ จึงนำมาพิจารณา วิเคราะห์และเปรียบเทียบในหัวข้อต่อไปนี้คือ

1. ภาพรวมผังหมู่บ้านทรงคอง
2. ผังบริเวณ ภายภาพเรือน และการใช้สอยพื้นที่
3. การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยพื้นที่

3.1 ภาพรวมผังหมู่บ้านทรงคอง

ผังหมู่บ้านยังมีองค์ประกอบตามแบบเดิม คือมีวัดคันลัดเป็นวัดประจำหมู่บ้านซึ่งยังคงเป็นสถานที่จัดพิธีกรรม และประเพณีแบบมอญมาโดยตลอด มีศาลเจ้าแม่ลัดโพธิ์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งยังคงมีการจัดพิธีไหว้เจ้าพ่อลัดโพธิ์เป็นประจำทุกปี ส่วนเรือนมอญโดยส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะเป็นเรือนไทยมอญ หันหน้าจั่วไปทางทิศเหนือ-ใต้ ตามทิศที่เคยสร้างเรือนมาแต่แรก การขยายเรือนเป็นแบบต่อเติมจากเรือนเดิม เนื่องจากตัวเรือนเดิมส่วนใหญ่มีขนาดพอดีกับเขตที่ดิน จึงพบสร้างต่อเติมและใช้งานจนเต็มขอบเขตที่ดินประกอบกับแต่เดิมชาวมอญมักขยายครอบครัวในเรือนเดิม แต่ในปัจจุบันพบว่ารุ่นลูกๆ ส่วนใหญ่แยกครอบครัวออกไปอยู่อาศัยที่อื่น การใช้งานเรือนจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่พบว่าสร้างด้วยรูปแบบเรือนหลากหลายที่ไม่ใช่รูปแบบเรือนไทยมอญ มีทั้งหลังคาทรงแบน หลังคามนิลา หลังคาจั่ว ซึ่งมักหันหน้าจั่วหรือทางเข้าบ้านไปทางถนนหน้าบ้านโดยไม่ได้คำนึงถึงการปลูกเรือนตามตะวันหรือขวางตะวัน จะอิงตามการเข้าถึงจากทางเท้าหรือรถยนต์เป็นหลัก และเนื่องมาจากที่ดินจากสมัยก่อนที่จับจองส่วนริมน้ำ หรือริมทางน้ำ ต่อมาเมื่อถนนตัดผ่าน ที่ดินที่อยู่ริมถนนจึงต้องแบ่งเนื้อที่ให้เป็นทางเดินเข้าสู่ที่ดินที่อยู่ลึกไปด้านหลังจากภาระจ่ายอม อีกทั้งมีการแบ่งเขตที่ดินในรุ่นต่อมา ประกอบกับมีการสร้างเป็นบ้านเช่า หลังจากนั้นจึงมีการล้อมรั้วเพื่อความปลอดภัยและเทได้ถุนยกขึ้นเป็นลานคอนกรีตเพื่อหนีน้ำท่วมอีกด้วย

3.2 ผังบริเวณ กายภาพเรือน และการใช้สอยพื้นที่

3.2.1 ผังบริเวณ

ผังบริเวณของเรือนมอญกรณีศึกษามีทั้งส่วนที่เทพื้นคอนกรีตและไม่ได้เทพื้นคอนกรีต โดยกรณีศึกษาที่ไม่ได้เทพื้นคอนกรีตจะเป็นดินเลน จึงลงเสาเข็มเพื่อทำทางเดินและสร้างเรือน ดังที่พบในกรณีศึกษาที่ 1 และ 8 เป็นบริเวณที่เข้าถึงได้จากทางเดินเท้าและจักรยานยนต์ แม้เป็นพื้นที่เปิดแต่บ้านเรือนอยู่ชิดกับทางเดินนี้มากจนเสมือนเป็นทางส่วนบุคคล จากการที่เป็นพื้นดินเลน ทำให้ไม่ได้ล้อมรั้ว หากแต่มีพื้นที่ลานโล่งสำหรับจอดจักรยานยนต์หน้าบ้านที่ปิดรั้วได้เพื่อกันขโมย ซึ่งเรือนกรณีศึกษาที่ 8 ยังใช้ลานร่วมกับครอบครัวของพี่น้องที่อยู่ในที่ติดกัน ซึ่งใช้เป็นที่เลี้ยงนก และลานซักล้างอีกด้วย ถือเป็นการใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกันและเป็นการสอดส่องดูแลความปลอดภัยของญาติพี่น้องอีกด้วย

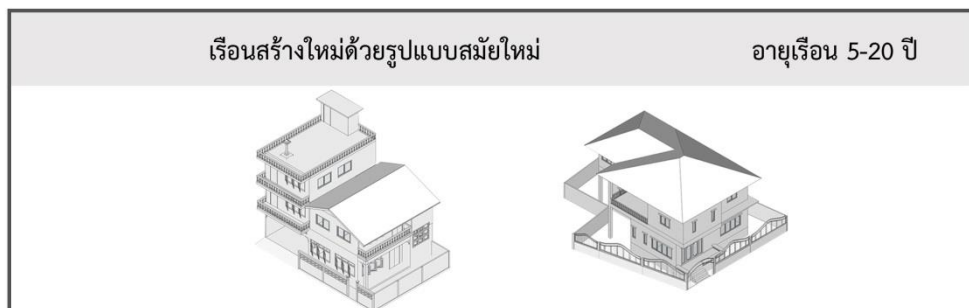
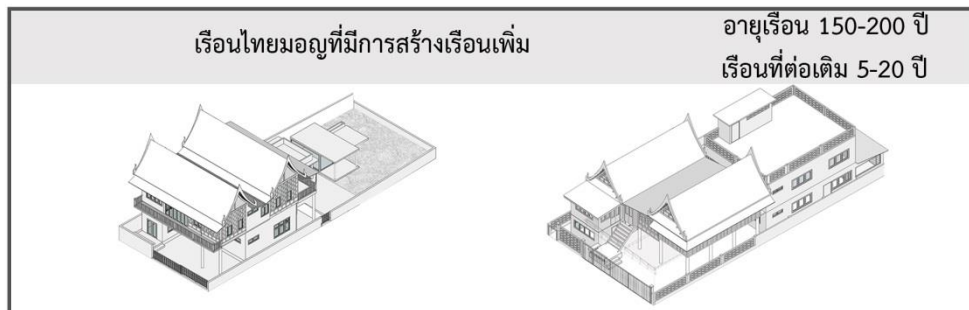
ส่วนผังบริเวณของเรือนมอญที่เทพื้นคอนกรีต ใน 8 เรือนกรณีศึกษาที่เหลือ เป็นการยกพื้นหน้าท่วมและยกพื้นชั้นตามระดับถนนหน้าบ้านที่ยกระดับขึ้นกันหลายครั้ง การเก็บน้ำไว้ใช้งานพบทั้งตุ่มใต้ถุนเรือนและถังเก็บน้ำและเครื่องปั้มน้ำเพื่อให้ใช้น้ำสะดวกมากขึ้นในชั้นบน มีโต๊ะหินอ่อนสำหรับนั่งเล่นและรับแขก มีการปลูกไม้กระถางบริเวณรั้ว ใช้พื้นที่บริเวณลานบ้านเป็นส่วนซักล้าง ตากผ้า และจอดรถ พบการติดตั้งศาลพระภูมิทั้งชั้นล่างและชั้นดาดฟ้า ซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกทั้งสิ้น

เรือนส่วนใหญ่กันรั้วโปร่ง โดยใช้บล็อกคอนกรีตรู หรือเหล็กดัด อลูมิเนียม เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับถนนหน้าบ้าน จึงต้องการสอดส่องความเคลื่อนไหวภายนอก ที่น่าสนใจคือมีเรือนกรณีศึกษาใช้งานเต็มพื้นที่รั้ว เช่นสร้างเรือนชิดแนวเขตที่ดินทั้ง 2 ด้าน หรือต่อเติมหลังคาคลุมพื้นที่ระหว่างตัวเรือนจนถึงรั้วเพื่อใช้งานอย่างถาวร ทำให้หลังคาชิดกับแนวรั้ว จึงทำรางน้ำหลังคาแทบทุกเรือน

3.2.2 รูปแบบเรือน

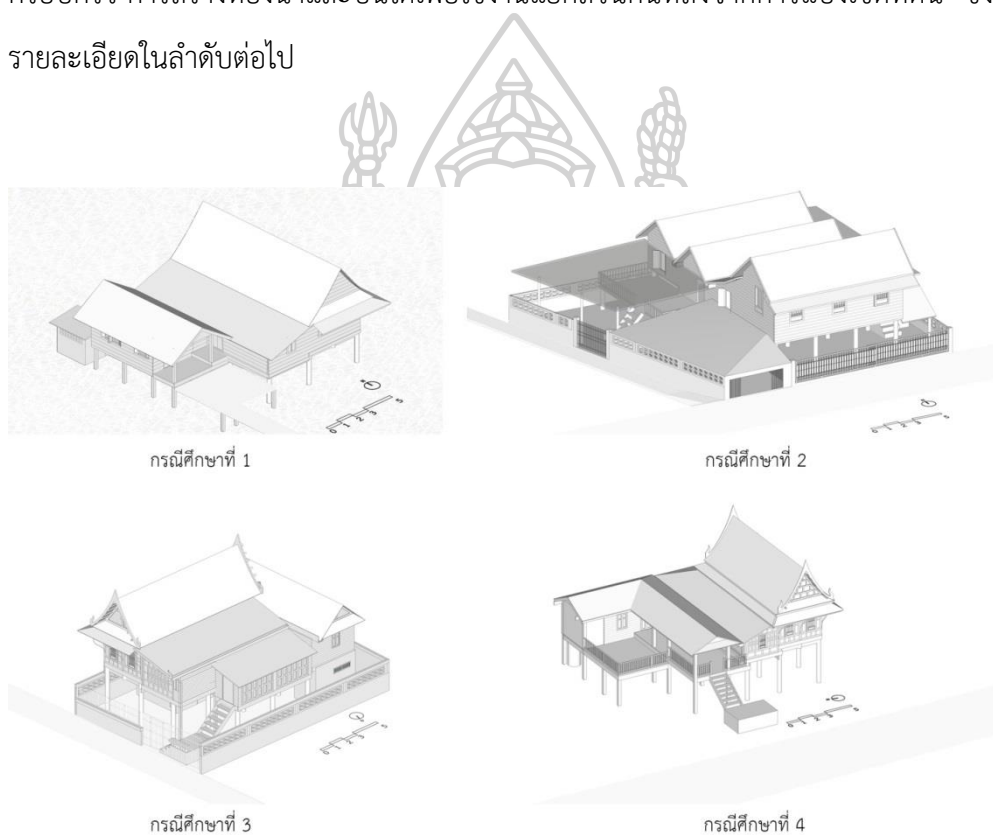
เรือนไทยมอญยังคงรูปแบบเรือนตามแบบโบราณอย่างชัดเจน แม้จะมีการเปลี่ยนเป็นวัสดุสมัยใหม่ ซ่อมแซมหรือต่อเติมอยู่บ้าง ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุหนึ่งมาจากข้อจำกัดของโครงสร้างเรือนเดิมที่ทำให้ปรับเปลี่ยนการใช้งานจากเดิมได้ไม่มากนัก จึงทำให้มีการต่อเติมในส่วนที่ต้องการหรือปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในมากกว่า ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่นั้นมักสร้างโดยช่างท้องถิ่น หรือผู้รับเหมา โดยสร้างตามแบบที่เคยทำกันมา ภายภาพเรือนจึงไม่ได้แสดงออกถึงความเป็นมอญเลย กล่าวคือก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่ ด้วยวัสดุอุตสาหกรรมในท้องถิ่น มีการแยกห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน และมีการขยายพื้นที่ใช้สอยในแนวดิ่ง เนื่องจากที่ดินมีขนาดจำกัด โดยมีรายละเอียดแยกตามประเภทเรือน ได้ ดังนี้

ภาพที่ 145 รูปแบบประเภทเรือนที่สำรวจ

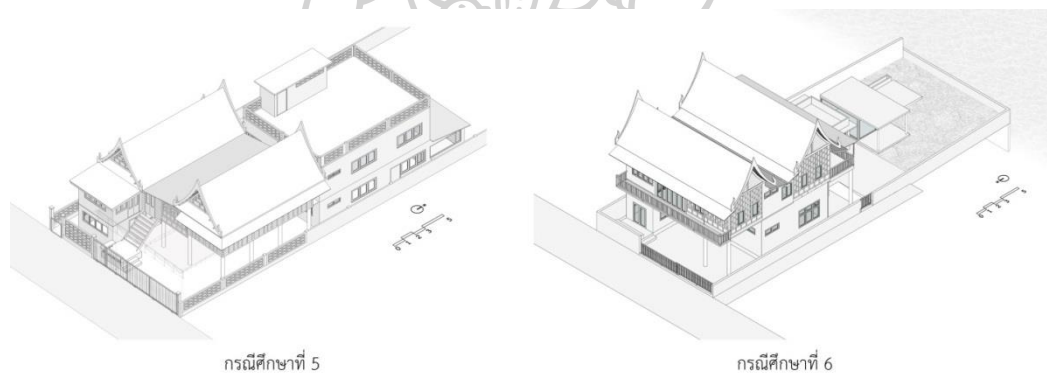
3.2.2.1 เรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม เป็นรูปแบบที่พบจำนวนมากที่สุด ใช้งานเรือนสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน จึงเป็นการใช้โครงสร้างไม้ ลักษณะเป็นเรือนไทยมอญแบบดั้งเดิม คือเป็นเรือนไทย 3 ช่วงเสา มีทั้งจั่วเดี่ยว สองจั่ว และจั่วสาม ที่ผสมผสานด้วยจั่วลาดเอียงต่ำและการตั้งชายคาต่อเนื่องจากจั่วของเรือนหลักซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุด และเป็นพื้นที่ของห้องผีบรรพบุรุษและเสาศี โดยจะเป็นเสาศีแรกทางด้านทิศตะวันออกของเรือน ซึ่งห้องที่มีเสาศีนี้มักใช้เป็นห้องนอนของเจ้าของเรือนตามคติความเชื่อมอญอีกด้วย ส่วนที่ต่อเติมมีทั้งร้านค้า การเพิ่มพื้นที่ใช้สอยจากการขยายครอบครัว การสร้างห้องน้ำและบันไดเพื่อใช้งานแยกส่วนกันหลังจากการแบ่งเขตที่ดิน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

ภาพที่ 146 กรณีศึกษาที่ 1-4 กรณีศึกษาเรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม

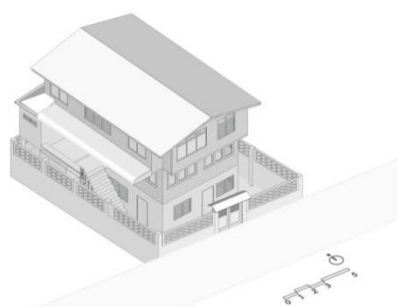
3.2.2.2 เรือนไทยมอญที่มีการสร้างเรือนเพิ่ม เป็นเรือนที่ปลูกบนที่ดินผืนใหญ่มากพอที่จะสร้างเรือนแยกออกมาได้ เรือนประเภทนี้มีจำนวนไม่มากนักในหมู่บ้าน สิ่งที่น่าสนใจคือเรือนที่สร้างใหม่นั้นสร้างด้วยรูปแบบสมัยใหม่ทั้งสิ้น ไม่พบการสร้างเรือนใหม่ด้วยรูปแบบเรือนไทยมอญเลย โดยทิศทางการสร้างเรือนใหม่นั้นขยายไปทางทิศใต้และทิศเหนือของเสาผีซึ่งอยู่ในเรือนหลังเดิม ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อที่ห้ามขยายเรือนในทิศทางที่อยู่ของเสาผี ทั้งนี้เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากข้อจำกัดของขอบเขตที่ดิน โดยเรือนไทยมอญที่สร้างอยู่เดิมนั้นวางแนวลี้กพอดีกับเขตที่ดินอยู่แล้ว ทำให้ต่อเติมในทิศทางอื่นไม่ได้อีกด้วย

การใช้งานนั้น พบทั้งการใช้งานของคนในครอบครัวในเรือนไทยมอญและให้แขกพักหลังที่สร้างใหม่ และพบการคงสภาพเรือนไทยมอญไว้และสร้างอาคารใหม่สำหรับลูกๆ เรือนกรณีศึกษาทั้งสองเรือนมีการใช้งานที่สัมพันธ์กับความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ ทั้งการคงสภาพการวางเตียงบนห้องนอนเรือนมอญไว้ และการให้แขกนอนพักได้เฉพาะส่วนเรือนคอนกรีตที่สร้างใหม่ด้วย

ภาพที่ 147 กรณีศึกษาที่ 5-6 เรือนไทยมอญที่มีการสร้างเรือนเพิ่มขึ้นแยกออกจากกัน

3.2.2.3 เรือนที่สร้างขึ้นใหม่ รูปแบบบังกะโล ชั้นล่างเป็นโครงสร้างคอนกรีต ส่วนชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้ ผนังไม้ตีซ้อนเกล็ด เรือนทรงบังกะโลนี้เมื่อมองจากภายนอกจะไม่ทราบได้เลยว่าเจ้าของมีเชื้อสายมอญ แต่เมื่อพิจารณาผังการใช้งาน พบว่าเป็นการกันห้องเพื่อใช้งานตามความต้องการของเจ้าของเรือน ตัวเรือนมีลักษณะใช้พื้นที่อย่างกระทัดรัด (Compact) และเมื่อพิจารณาที่เสาเรือนด้านทิศตะวันออกของเรือนจะพบสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล โดยพบการใช้งานในส่วนที่มีเสาตามทิศความเชื่อนี้ใช้เป็นห้องนอนของเจ้าของเรือนและเรือนอีกหลังหนึ่งที่พบคือโถงบันได ถึงแม้จะเป็นเรือนที่ปลูกขึ้นใหม่โดยไม่ได้ปลูกตามตำราการปลูกเรือนแบบมอญอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 7

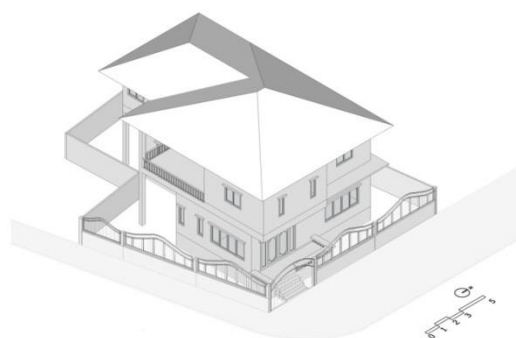
กรณีศึกษาที่ 8

ภาพที่ 148 กรณีศึกษาที่ 7-8 เรือนทรงบังกะโล

3.2.2.4 เรือนที่สร้างขึ้นใหม่ รูปแบบสมัยใหม่ โครงสร้างเป็นคอนกรีตทั้งหลัง หลังคาทรงปั้นหยามุงด้วยกระเบื้องหลังคาคอนกรีต ที่มาของแบบก่อสร้างมีทั้งจากการจ้างบริษัทรับสร้างบ้าน โดยเลือกแบบที่ต้องการตามขนาดของที่ดิน และมีทั้งแนวคิดในการก่อสร้างที่ให้ครอบครัวของลูกๆ อยู่อาศัยร่วมกันแยกชั้นกัน เรือนกรณีศึกษารูปแบบสมัยใหม่ที่พบนี้เจ้าของเรือนไม่ได้เป็นต้นผี และฝ่ายสามีไม่ได้ทำการรับผี แต่มีการเก็บสิ่งของจากบรรพบุรุษ ทั้งเสื้อผ้า เครื่องเรือน ตู้ แต่ไม่ได้มีการเก็บสัตว์สัญลักษณ์ประจำตระกูลเนื่องจากดั้งเดิมนับถือผีเต่า ไม่ได้มีการเก็บสัตว์สัญลักษณ์ที่เสาผีแต่อย่างใด และการอนุญาตให้แขกนอนพักได้บนเรือน เนื่องจากเป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ โดยมีการสร้างห้องอย่างถาวรเพื่อใช้เป็นห้องพักของคนรับใช้หรือใช้รับแขกของครอบครัวอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 9

กรณีศึกษาที่ 10

ภาพที่ 149 กรณีศึกษาที่ 9-10 เรือนทรงสมัยใหม่

จากรูปแบบเรือนไทยมอญจนถึงเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเรือนที่ค่อยๆเป็นไปแต่ละยุคสมัย เริ่มจากจากการปรับเปลี่ยนการใช้งาน การเปลี่ยนวัสดุ การต่อเติม การสร้างอาคารเพิ่ม และการสร้างเรือนขึ้นใหม่ในรูปแบบต่างๆ จากเดิมที่เป็นเรือนไทยมอญที่ผสมผสานวิถีชีวิตและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของคนสมัยก่อน ปรับมาเป็นเรือนสร้างขึ้นใหม่ด้วยรูปแบบบังกะโล และเรือนคอนกรีตรูปแบบสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการก่อสร้าง และความต้องการพื้นที่ใช้สอยของคนยุคปัจจุบัน

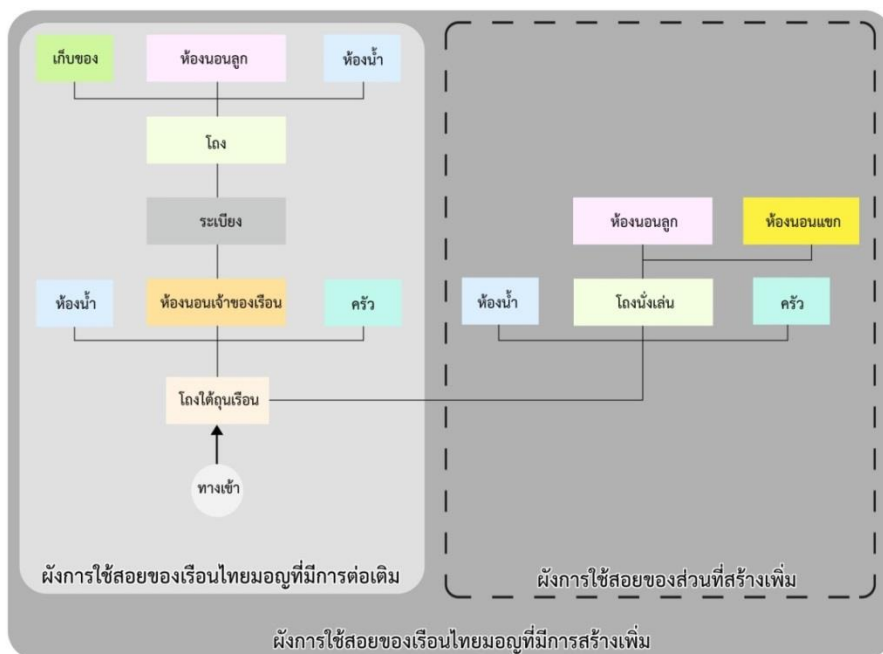
3.3 การใช้สอยพื้นที่

การใช้สอยพื้นที่ของเรือนกรณีศึกษา แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

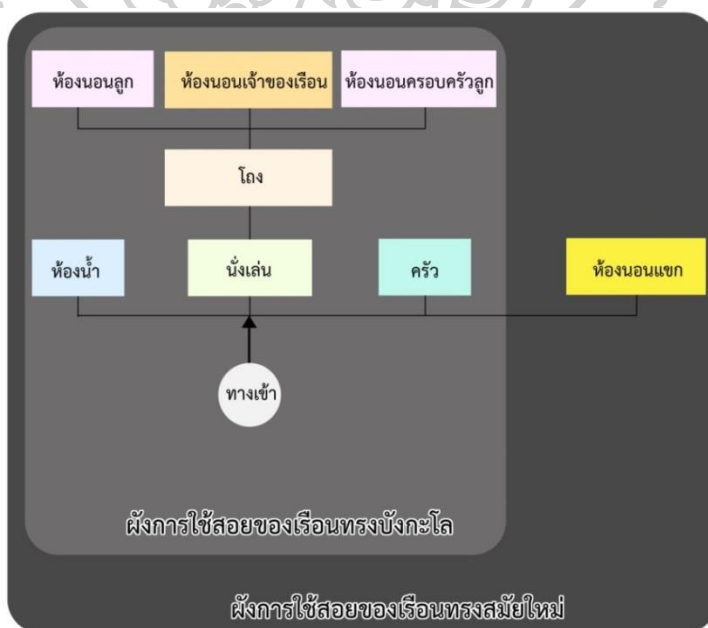

ภาพที่ 150 ตัวอย่างการใช้สอยของพื้นที่กรณีศึกษาแต่ละรูปแบบ

จากข้อมูลการใช้สอยพื้นที่ของเรือนแต่ละประเภท พบว่ามีส่วนการใช้งานที่ซ้อนทับกัน เนื่องจากการใช้สอยพื้นที่ที่คล้ายคลึงกัน เมื่อนำมาสรุปผังการใช้สอยเรือนเพื่อสังเกตการใช้งานของเรือนแต่ละรูปแบบ แกนหลักของการใช้สอย และการใช้งานที่ต่อเติมภายหลัง จึงสรุปได้เป็นแผนผังดังนี้

ภาพที่ 151 ผังการใช้สอยของเรือนไทยมอญที่มีการต่อเติมและเรือนไทยมอญที่มีการสร้างเพิ่ม

ภาพที่ 152 ผังการใช้สอยของเรือนรูปแบบบังกะโล และผังการใช้สอยของเรือนรูปแบบสมัยใหม่

จากผังการใช้สอยพื้นที่ของเรือนทั้ง 4 รูปแบบ พบว่ามีลักษณะร่วมของการใช้สอย คือเรือนที่ใช้งานต่อเนื่องมาจากเรือนไทยมอญ ทั้งที่มีการต่อเติมหรือสร้างเพิ่มยังคงใช้งานคล้ายคลึงกับการใช้งานเดิม คือชั้นล่างใช้เป็นลานอเนกประสงค์ สำหรับนั่งเล่น มีการกั้นห้องเพื่อใช้เป็นห้องนอนสำหรับเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยที่มีอายุมากขึ้นลงบันไดลำบาก ส่วนชั้นบนหากไม่ได้ใช้เรือนหลักเป็นห้องนอนของเจ้าของเรือน หรือกั้นห้องเป็นห้องนอนลูกๆ ก็พบว่ามีการคงสภาพของห้องนอนไว้ แม้ไม่ได้ใช้งานแล้ว ส่วนอาคารที่สร้างขึ้นใหม่เพิ่มจากเรือนไทยมอญมักมีรูปแบบสมัยใหม่ เป็นการใช้งานตามรูปแบบและความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต กล่าวคือเป็นห้องนอนลูกที่มีห้องน้ำในตัว ห้องนอนแขก มีการเข้าถึงเรือนแยกกันอย่างชัดเจนจากเรือนไทยมอญ การใช้งานส่วนที่สร้างเพิ่มนั้นมีทั้งใช้เป็นที่เรือนหลักที่แยกออกจากเรือนไทยมอญเดิมและมีทั้งที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อเป็นพื้นที่ที่รองรับการใช้งานที่เพิ่มเติมจากเรือนไทยมอญ

ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งมีทั้งรูปแบบบังกะโล และเรือนรูปแบบสมัยใหม่นั้น มีการใช้งานที่คล้ายคลึงกัน คือชั้นล่างเป็นโถงอเนกประสงค์สำหรับพักผ่อน คร่ำ และห้องน้ำ ส่วนชั้นบนเป็นห้องนอนของเจ้าของเรือนและห้องนอนลูก ซึ่งพบว่าพื้นที่คล้ายกับการใช้งานของเรือนที่ต่อเติมจากเรือนไทยมอญ คือ ชั้นล่างใช้เป็นโถงพักผ่อนเช่นเดียวกัน

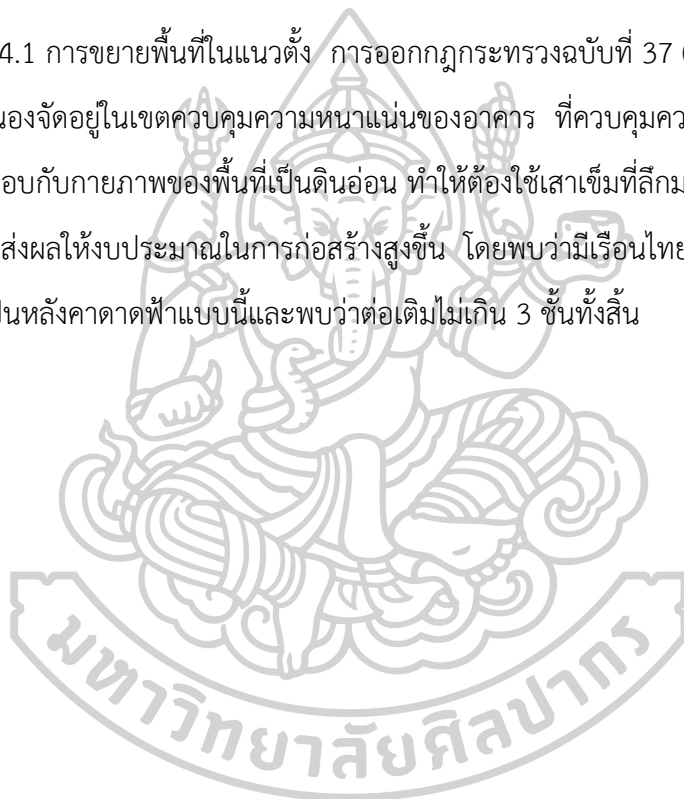
จะเห็นได้ว่าผังการใช้งานของเรือนไทยมอญทั้งที่มีการต่อเติม และที่มีการสร้างเพิ่ม จะมีพื้นที่ส่วนกลางของครอบครัวมากกว่าเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ เนื่องมาจากจากวิถีชีวิตในสมัยก่อนที่เรือนไทยมอญมักมีโถงโล่งสำหรับจัดงาน ทำบุญและเชิญญาติพี่น้องในหมู่บ้านมาร่วมงานทุกปี และการนอนรวมกันของลูกๆ แต่เมื่อสภาพสังคมที่รุ่นลูกห่างเหินกันกว่ารุ่นก่อน เมื่อรุ่นพ่อแม่มีอายุมากขึ้น จึงไม่ได้จัดงานเช่นเดิม เป็นผลให้การใช้งานเรือนเฉพาะคนในครอบครัว เรือนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจึงมีการกั้นห้องเพื่อใช้งานเป็นส่วนตัว ตามการขยายครอบครัวที่เกิดขึ้น และเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ก็มีการสร้างด้วยผังอย่างกระทัดรัด(Compact) เนื่องจากมีที่ดินจำกัด

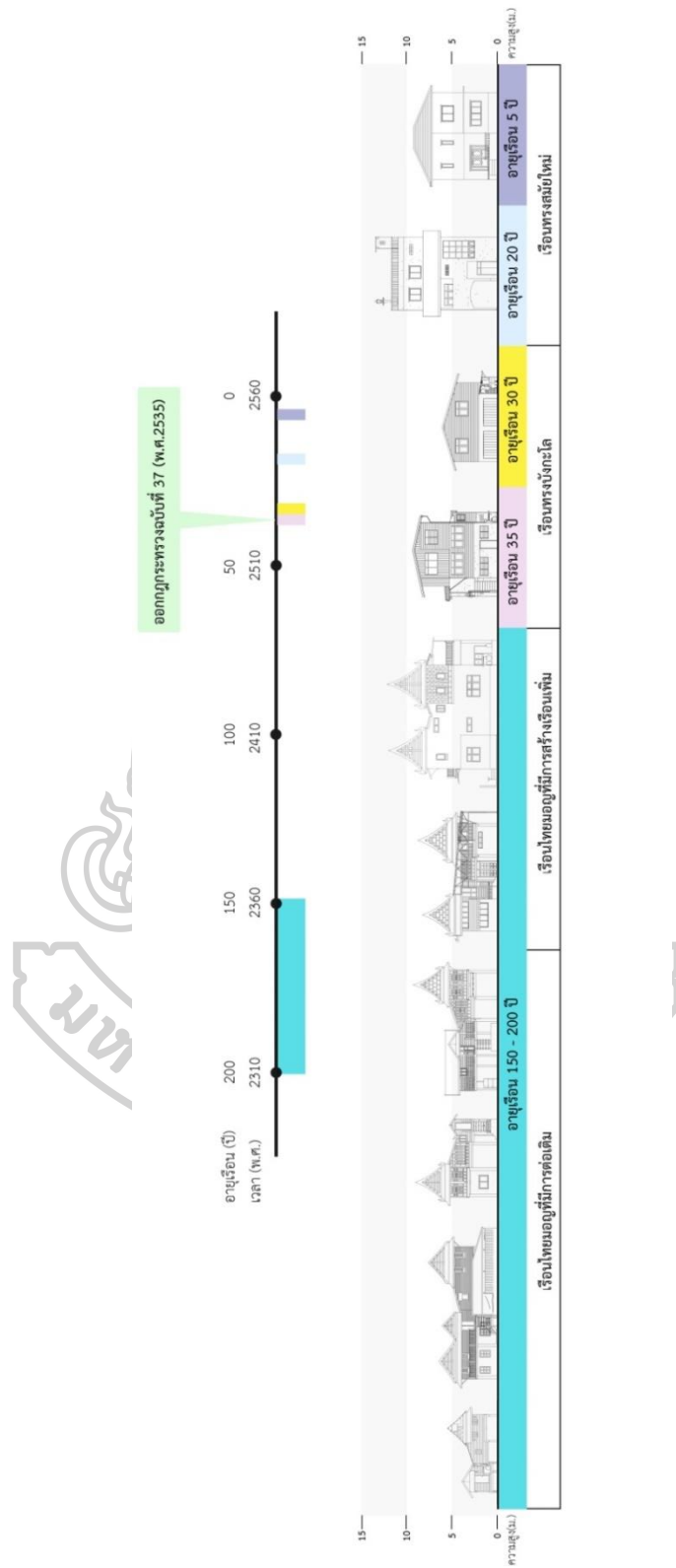
สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือห้องนอนแขกซึ่งเป็นการใช้งานแบบสมัยใหม่ที่ขัดกับคติความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ถูกสร้างขึ้นในส่วนที่สร้างเพิ่มจากเรือนไทยมอญ และพบในเรือนรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งแต่เดิมตามความเชื่อมักให้แขกนอนค้างในส่วนโถงหรือเปราะ(ระเบียงหลังบ้าน) แล้วให้ขอมาก่อนนอน แต่ในเรือนที่พบนี้เป็นการสร้างห้องนอนแขกอย่างถาวร และระบุการใช้งานอย่างชัดเจน ถือเป็นภาระสะท้อนสถานะของความเชื่อผ่านการใช้สอยเรือน ที่มีความต้องการสร้าง

ห้องนอนแขก ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ โดยจากการพบในเรือนไทยมอญส่วนที่มีสร้างเพิ่มเติมเป็นการสร้างเรือนหลังใหม่ ไม่ได้ใช้เสาเอก(เสาผี) ร่วมกัน เช่นเดียวกับเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยรูปแบบสมัยใหม่

3.4 การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการใช้สอยพื้นที่ จากกายภาพเรือนและการใช้สอยพื้นที่ของเรือน พบว่ามีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจทั้งด้านกายภาพ ด้านสังคมในครอบครัว การใช้งานเรือนที่เกี่ยวกับความเชื่อ จึงนำมาพิจารณา ในหัวข้อต่อไปนี้เป็นคือ

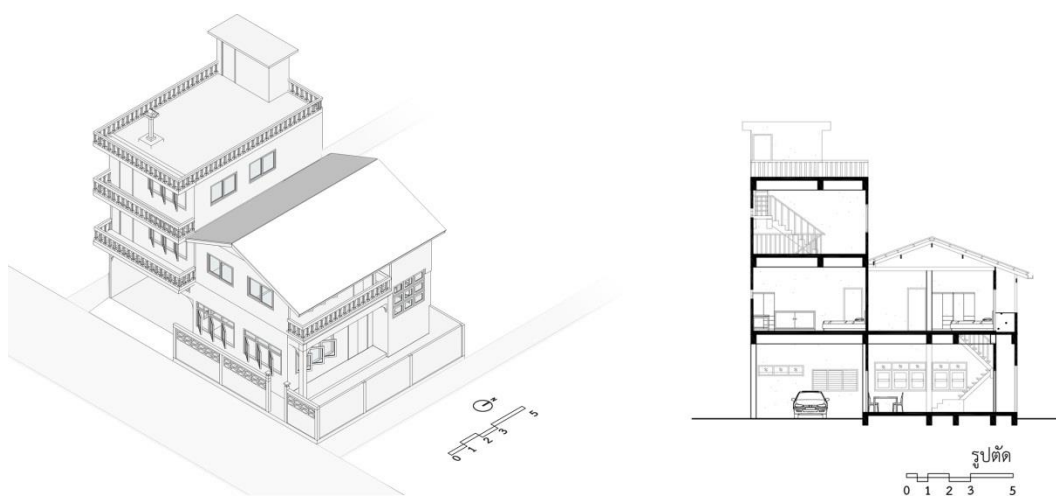
3.4.1 การขยายพื้นที่ในแนวตั้ง การออกกฎกระทรวงฉบับที่ 37 (พ.ศ.2535) โดยพื้นที่หมู่บ้านทรงคนองจัดอยู่ในเขตควบคุมความหนาแน่นของอาคาร ที่ควบคุมความสูงอาคารไม่เกิน 15 เมตร ซึ่งประกอบด้วยกายภาพของพื้นที่เป็นดินอ่อน ทำให้ต้องใช้เสาเข็มที่ลึกมากขึ้นหากสร้างอาคารหลายชั้นซึ่งจะส่งผลให้งบประมาณในการก่อสร้างสูงขึ้น โดยพบว่ามีเรือนไทยมอญหลายหลังที่ต่อเติมเรือนขึ้นเป็นหลังคาตาดฟ้าแบบนี้และพบว่าต่อเติมไม่เกิน 3 ชั้นทั้งสิ้น

ภาพที่ 153 แสดงความสูงอาคารและช่วงเวลาออกกฎหมายควบคุมความสูงของอาคาร

ตัวอย่างการขยายพื้นที่ในแนวตั้งที่เห็นได้ชัดคือ กรณีศึกษาที่ 9 ของคุณมะลิ เป็นการสร้างเรือนคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ครั้งใหญ่ โดยครั้งที่ 2 เป็นการสร้างเป็นอาคาร 3 ชั้นครึ่ง เชื่อมกับอาคารคอนกรีตเดิมเพื่อต้องการให้พี่น้องที่แยกครอบครัวแล้วมาอยู่ด้วยกันโดยใช้งานคนละชั้น แต่ในการใช้งานจริงกลับใช้งานเพียงชั้นล่างและชั้น 2 เนื่องจากชั้นบนไม่สะดวกในการใช้งาน

ภาพที่ 154 การใช้สอยภายในอาคารที่เป็นผลจากการใช้กำแพงรั้วเป็นผนังอาคาร

3.4.2 การเปลี่ยนแปลงเรือนจากการแบ่งเขตที่ดิน พบการเปลี่ยนแปลงกายภาพและการใช้สอยเรือนซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากการแบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยเรือนไทยมอญเป็นอสังหาริมทรัพย์บนที่ดินนั้น ที่ดินถูกแบ่งเป็น 4 แปลง ให้กับ 2 ครอบครัว คือลูกๆ ของเจ้าของเรือนที่เป็นพี่สาว ซึ่งแบ่งย่อยลงไปให้ลูก 3 คน คนละแปลง และครอบครัวของเจ้าของเรือนที่เป็นน้อง แบ่งที่ดินแล้วโอนให้ลูกสาว ซึ่งลูกสาวและครอบครัวอยู่อาศัยในเรือนหลังนี้

หลังจากการแบ่งกรรมสิทธิ์ มีการแยกส่วนการใช้งานอย่างชัดเจน ตามกรรมสิทธิ์ใหม่ของรุ่น มีการต่อเติมบันไดทางขึ้น และห้องน้ำ เพื่อแยกกันใช้งานเรือนคนละฝั่งอย่างชัดเจน และเนื่องจากแบ่งที่ดินตามแนวเสาเรือน ทำให้ใช้เพ็ญที่กั้นระหว่างเสานั้นปิดอย่างถาวรเพื่อเป็นการแยกการใช้งานแบบตัดขาดกัน ส่วนห้องนอนของพ่อแม่เจ้าของเรือนที่มีเสานั้น ปัจจุบันใช้งานเป็นห้องนอนของครอบครัวลูก แต่เนื่องจากรุ่นเจ้าของเรือนเป็นลูกสาวทั้งสองคนที่แต่งงานกับชาวไทย และทางฝั่ง

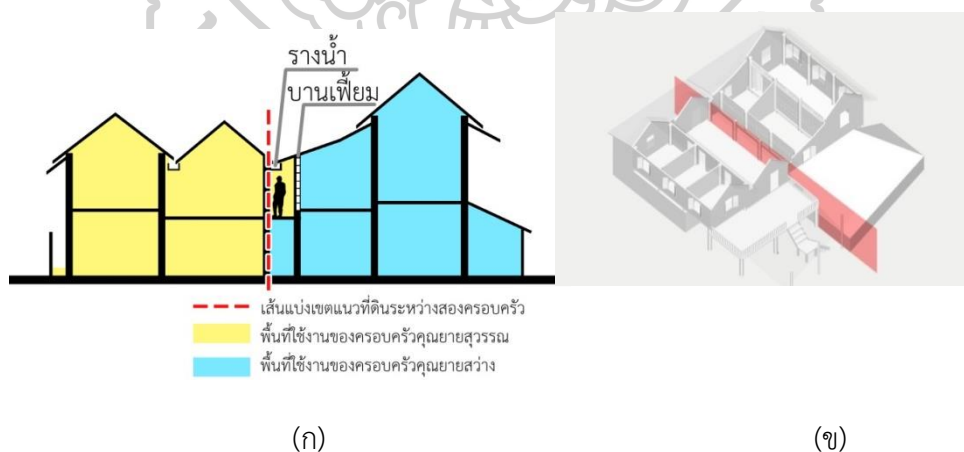
พี่ชายคนโตไม่มีผู้รับผี จึงถือว่าครอบครัวนี้ขาดผี และไม่ได้มีพิธีไหว้ผีมานานแล้ว การแบ่งเขตที่ดินจึงไม่มีผลกับการทำพิธีเลี้ยงผีร่วมกัน

ภาพที่ 155 การแบ่งเขตที่ดินของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

(ก) ภายภาพของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

(ข) เปรียบเทียบเส้นแนวเขตที่ดินของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 ก่อนและหลังแบ่งเขตที่ดิน ที่มา ปรับปรุงจาก กรมที่ดิน, ระบบการค้นหารูปแปลงที่ดิน, เข้าถึงได้จาก <http://dolwms.dol.go.th/tvwebp> เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2559

ภาพที่ 156 การเปลี่ยนแปลงเรือนจากการแบ่งเขตที่ดินของเรือนกรณีศึกษาที่ 2

(ก) ตัดแสดงการใช้งานจริงและเส้นแนวเขตที่ดิน

(ข) รูปจำลองสามมิติแสดงการใช้ห้องภายในชั้น 2 ของเรือนและเส้นแบ่งเขตที่ดิน

เรือนหลังนี้แสดงให้เห็นว่าการแบ่งเขตที่ดินมีผลกระทบต่อการใช้งานเรือนและรูปร่างลักษณะของเรือนรวมไปถึงความสัมพันธ์ของคนในเรือนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการใช้งานที่แยกกันไปตามการแบ่งเขตที่ดินนั้นตามกรรมสิทธิ์ การใช้ระบบไฟฟ้าและประปาแยกกัน มีบ้านเลขที่แยกกัน ซึ่งในเจ้าของเรือนรุ่นหลังซึ่งมักแต่งงานสร้างครอบครัวและห่างเหินจากเชื้อสายมอญขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ลดคติความเชื่อตามโบราณของมอญ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ และจากข้อจำกัดด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินทำให้วิเคราะห์ได้ว่าเจ้าของเรือนในหมู่บ้านทรงคนอง มีแนวโน้มที่จะสร้างเรือนตามความต้องการพื้นที่ใช้สอยตามขอบเขตที่ดินและขีดจำกัดของกฎหมาย อันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้สูงสุดนั่นเอง

3.4.3 ความต่างระดับของพื้นที่ชั้น 1 และถนนหน้าบ้าน เรือนที่ปรับปรุงมาจากเรือนไทยมอญและเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ทรงบังกะโลหลายหลังในหมู่บ้าน มีระดับพื้นที่ได้สูงกว่าระดับถนนหน้าบ้าน เนื่องจากการปรับระดับถนนหลายครั้งเรื่อยมา ระหว่างนั้นก็มีการถมได้สูงและติดเรือนขึ้นมาโดยตลอด และเมื่อมีการสร้างประตูกันน้ำเพื่อป้องกันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลเข้าท่วมภายในหมู่บ้าน ทำให้น้ำไม่ท่วมในหมู่บ้านอีก บ้านที่ยังไม่ได้ติดเรือนจึงมีระดับได้สูงกว่าระดับถนนหน้าบ้าน หากระยะความสูงใช้งานได้ จึงกันห้องเพื่อใช้สอย ส่วนบ้านที่มีเนื้อที่พอสำหรับจอดรถ ก็มักติดเรือนขึ้นแล้วถมพื้นที่ขึ้นมาให้ใช้จอดรถได้ อีกทั้งการที่ระดับชั้นสองในเรือนที่ไม่ได้ติดเรือนขึ้นทำให้มีระดับใกล้เคียงกับระดับสายตาของผู้คนที่เดินบนถนนหน้าบ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เจ้าของเรือนหลายหลังต่อเติมรั้วให้สูงขึ้นเพื่อบังสายตาจากผู้คนที่เดินบนถนนกับพื้นที่ที่ชั้นบนที่เป็นส่วนตัว

ภาพที่ 157 รูปแสดงความต่างระดับของพื้นที่ชั้น 1 และถนนหน้าบ้าน

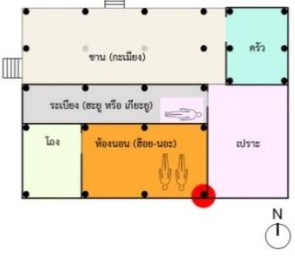
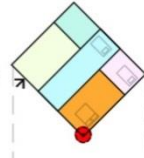
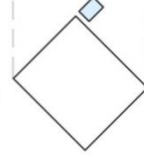
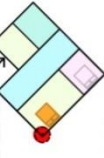

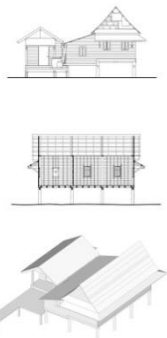
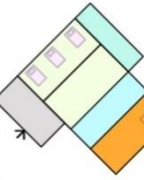
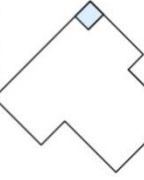
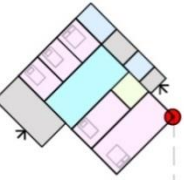
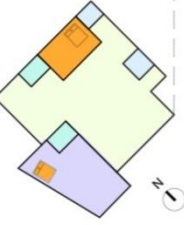
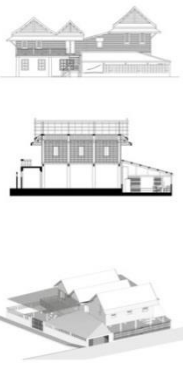
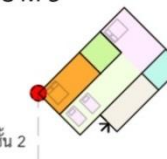
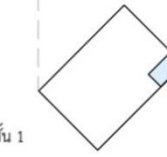
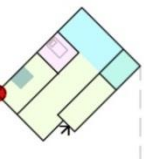
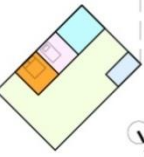

ภาพที่ 158 แสดงความต่างระดับของพื้นที่ชั้น 1 และระดับถนนของเรือนในหมู่บ้านทรงคนอง ข

3.4.4 การเปลี่ยนแปลงการใช้งานเรือนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

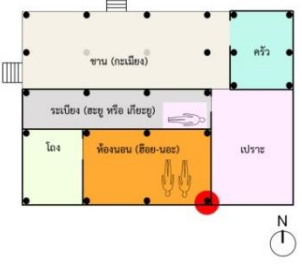
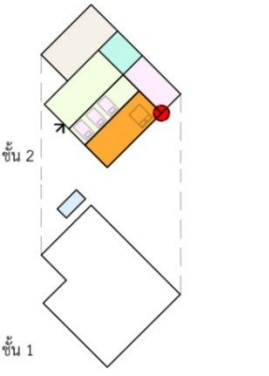
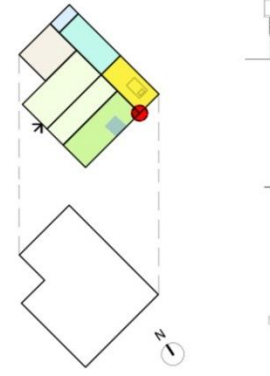
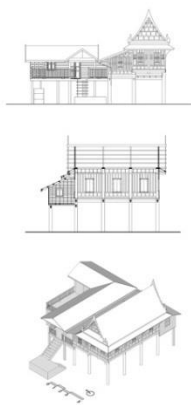
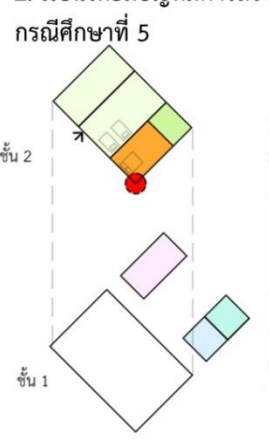
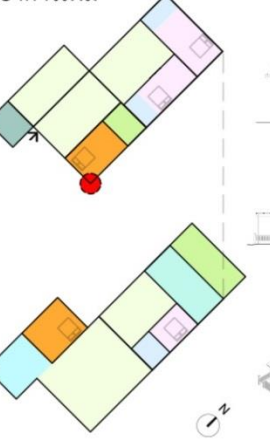

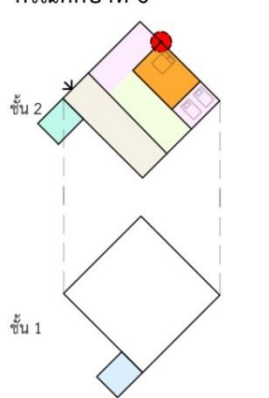

ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการใช้งานเรือน จึงนำมาพิจารณาโดยการเปรียบเทียบการใช้งานเรือนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เพื่อหาคำอธิบายถึงความเชื่อหรือการใช้งานที่แฝงในเรือนจากการที่กายภาพเรือนเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป โดยการเปลี่ยนแปลงการใช้งานเรือนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมีรายละเอียดดังนี้

3.4.4.1 การเปรียบเทียบการใช้งานเรือนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

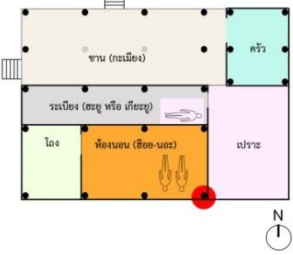
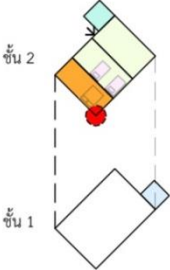
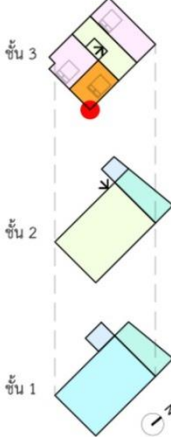
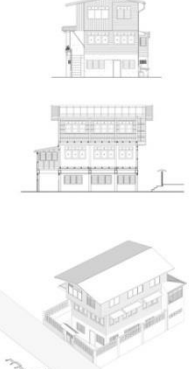
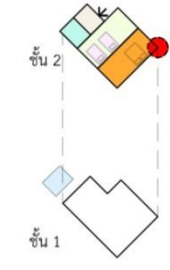
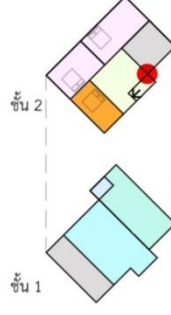

เปรียบเทียบการใช้งานเรือน โดยอ้างอิงผังการใช้งานเรือนมอญดั้งเดิม และนำมาประกอบเปรียบเทียบกับผังการใช้งานเรือนรุ่นก่อนหน้าและรุ่นปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนหรือความต่างจากผังการใช้งานเรือนไทยมอญแบบดั้งเดิมด้วย ดังตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ผังการใช้งานเรือนไทยมอญ	ผังการใช้งานเรือน รุ่นก่อนหน้า	ผังการใช้งานเรือน ปัจจุบัน	รูปแบบเรือน
 <p style="text-align: right;">N ↑</p>	<p>1. เรือนไทยมอญที่มีการต่อเติม</p> <p>กรณีศึกษาที่ 1</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="678 526 877 862"> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p> </div> <div data-bbox="1013 526 1141 862"> </div> <div data-bbox="1181 481 1364 817"> </div> </div>		
<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ฆาน ระเบียง โถง ห้องนอนเจ้าของเรือน ห้องนอนลูก, ครอบครัวลูก ห้องนอนแขก เก้าอี้ของ นั้งเล่น ครัว ห้องน้ำ ร้านค้า โต๊ะหมู่บูชา เสาไม้, เสาที่แนวสัญลักษณ์ประจำตระกูล 	<p>กรณีศึกษาที่ 2</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="678 929 877 1355"> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p> </div> <div data-bbox="973 929 1173 1400"> </div> <div data-bbox="1181 963 1380 1332"> </div> </div>		
	<p>กรณีศึกษาที่ 3</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="726 1444 925 1780"> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p> </div> <div data-bbox="965 1444 1141 1780"> </div> <div data-bbox="1173 1433 1372 1780"> </div> </div>		

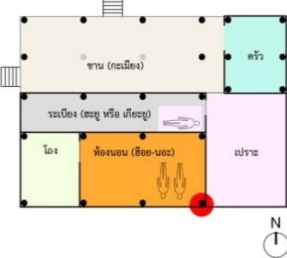
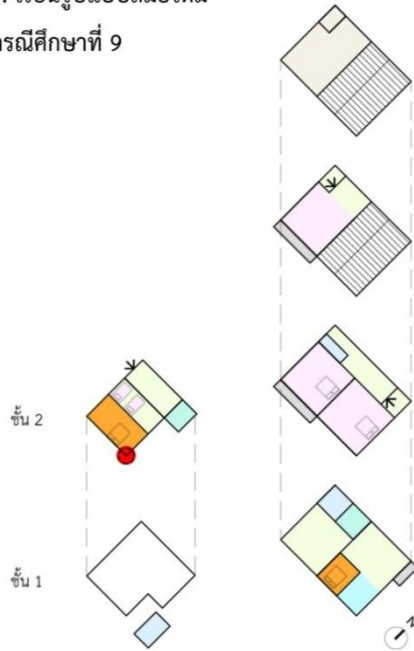
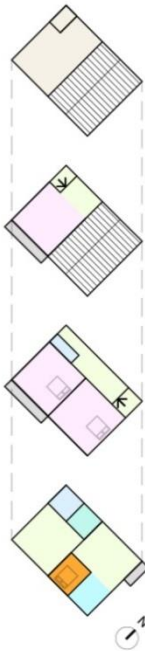

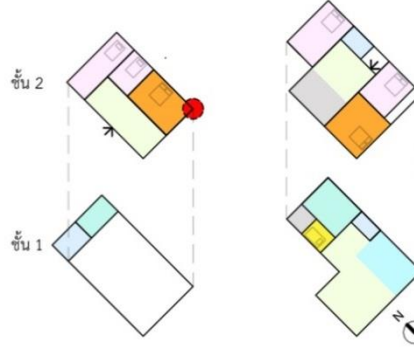
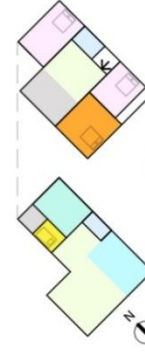

ภาพที่ 159 แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ

ผังการใช้งานเรือนไทยมอญ	ผังการใช้งานเรือน รุ่นก่อนหน้า	ผังการใช้งานเรือน ปัจจุบัน	รูปแบบเรือน
 <p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ฆาน ■ ระเบียง ■ โถง ■ ห้องนอนเจ้าของเรือน ■ ห้องนอนลูก, ครอบครัวลูก ■ ห้องนอนแขก ■ เก็บของ ■ นั่งเล่น ■ ครัว ■ ห้องน้ำ ■ ร้านค้า ■ โต๊ะหมู่บูชา ● เสามี่, เสาค้ำที่แขวนสัญลักษณ์ประจำตระกูล 	<p>กรณีศึกษาที่ 4</p> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>	 <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>	
<p>2. เรือนไทยมอญที่มีการสร้างอาคารเพิ่ม</p> <p>กรณีศึกษาที่ 5</p> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>	 <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>		
<p>กรณีศึกษาที่ 6</p> <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>	 <p>ชั้น 2</p> <p>ชั้น 1</p>		

ภาพที่ 160 แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือน

ผังการใช้งานเรือนไทยมอญ	ผังการใช้งานเรือน รุ่นก่อนหน้า	ผังการใช้งานเรือน ปัจจุบัน	รูปแบบเรือน
 <p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ฆาน ระเบียง โถง ห้องนอนเจ้าของเรือน ห้องนอนลูก, ครอบครัวลูก ห้องนอนแขก เก็บของ นั่งเล่น ครัว ห้องน้ำ ร้านค้า โต๊ะหมู่บูชา เสาผี, เสาที่แขวนสัญลักษณ์ประจำตระกูล 	<p>3. เรือนรูปแบบบังกะโล กรณีศึกษาที่ 7</p> 		
	<p>กรณีศึกษาที่ 8</p> 		

ภาพที่ 161 แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ

ผังการใช้งานเรือนไทยมอญ	ผังการใช้งานเรือน รุ่นก่อนหน้า	ผังการใช้งานเรือน ปัจจุบัน	รูปแบบเรือน
 <p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ฆาน ระเบียง โถง ห้องนอนเจ้าของเรือน ห้องนอนลูก, ครอบครัวลูก ห้องนอนแขก เกือบของ นั่งเล่น ครัว ห้องน้ำ ร้านค้า โต๊ะหมู่บูชา เสาไม้, เสาที่แขวนสัญลักษณ์ประจำตระกูล 	<p>4. เรือนรูปแบบสมัยใหม่ กรณีศึกษาที่ 9</p> 		
	<p>กรณีศึกษาที่ 10</p> 		

ภาพที่ 162 แสดงการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนมอญ

จากการเปรียบเทียบผังการใช้งานเรือนรุ่นก่อนหน้าและรุ่นปัจจุบัน พบว่าผังการใช้งานเรือนรุ่นก่อนมีรูปแบบการใช้สอยพื้นที่สอดคล้องกับผังการใช้งานเรือนไทยมอญแบบดั้งเดิมทั้งสิ้น เนื่องจากสร้างตามหลักการปลูกเรือนจากคัมภีร์โลกสิทธิ์ ส่วนที่พบในเรือนรุ่นก่อนร่วมกันคือ ตำแหน่งของเสาดิและการใช้งานห้องที่มีเสาดิใช้เป็นห้องนอนเจ้าของเรือนทั้งสิ้น ซึ่งพบว่าหันหัวนอนไปทางเสาดิ ซึ่งคือทิศใต้ 9 หลัง และทิศตะวันออก 1 หลัง อีกทั้งยังพบการการลดระดับเรือนที่สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษอีกด้วย

เรือนไทยมอญที่มีการต่อเติมหรือสร้างอาคารเพิ่มขึ้นใหม่ ก็มักเป็นการต่อเติมพื้นที่ใช้สอยส่วนห้องนอนให้รองรับการขยายครอบครัว ส่วนที่มีเสาดิพบว่าถูกปรับให้ใช้งานอย่างหลากหลาย ทั้งเป็นห้องนอนลูก ห้องโถงสำหรับวางโต๊ะหมู่บูชาและสิ่งสัญลักษณ์ประจำตระกูล และพบว่ามีการคงสภาพห้องนอนเดิมไว้ หัวเตียงยังหันไปทางเสาดิ แต่ไม่ได้ใช้งานห้องนอนแล้ว อีกทั้งยังพบว่าการแบ่งให้คนมอญผีเดียวกันมาอยู่อาศัยเพื่อดูแลบ้านและนอนที่ส่วนประาเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามความเชื่อและการอยู่อาศัยของคนมอญ

ส่วนเรือนไทยมอญที่มีการสร้างอาคารขึ้นใหม่นั้น ส่วนที่สร้างใหม่เป็นส่วนที่อนุญาตให้แขกนอนพักค้างคืนได้ เพราะถือเป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ ตัดขาดกันจากเรือนไทยมอญ และยังพบว่าการกันห้องโดยกันห้องขวางแนวเรือนนอนเดิมและไม่ได้หันหัวนอนไปทางเสาดิ ยึดตามการใช้งานที่ต้องการมากกว่า แสดงให้เห็นถึงความประณีประนอมที่อยู่ร่วมกันระหว่างประโยชน์ใช้สอยและข้อห้ามในการอยู่อาศัยเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ในส่วนของเรือนที่สร้างขึ้นใหม่พบว่าเรือนรูปแบบบังกะโลมีการนำสิ่งของสัญลักษณ์มาแขวนไว้ที่เสาต้นแรกของเรือนทางทิศตะวันออกตามความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ แม้จะเป็นเสาที่อยู่ใต้อ่างน้ำหรือเสาระเบียงก็ตาม ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยรูปแบบสมัยใหม่ไม่พบการเก็บสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล เป็นการใช้งานตามแบบบ้านที่สร้าง มีการสร้างห้องนอนของแขก ที่ใช้งานจริงเป็นห้องนอนของคนรับใช้ที่มาพักค้างคืนในบ้าน ซึ่งถือว่าการขัดแย้งกับข้อห้ามในการอยู่อาศัยอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความไม่ยึดถือ ไม่เชื่อถือเรื่องข้อห้ามในการอยู่อาศัยของความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ

3.6.2 ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานเรือนและการใช้สอยพื้นที่

จากหลักของความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นแล้วนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบการใช้สอยพื้นที่ตามหลักความเชื่อภายใต้เรือนรูปแบบต่างๆ จะได้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

เรียนกรณีศึกษา	มีต้นผีเนื้องศ์ตระกูล	ยึดถือข้อห้าม ห้ามตักตาเข้าบ้าน, ห้ามดูตำรากรรมอนค่างบ้าน, ห้ามคนนอนต่างฝันค่างบ้าน	ตัวเรื่อนมีเส้าผีบรรพบุรุษ	เก็บสัถยลักษณะประจำตระกูลที่เส้าผี	ทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษที่เส้าผี	ระดับพื้นเรื่อนต่างระดับ	หมายเหตุ
เรื่อนไทยมอญที่มีการต่อเติม	1	X	/	/	/	X	* เจ้าของเรื่อนเป็นสะใภ้คนไทยที่แต่งงานเข้ามา ** นับถือผีมะพร้าว
	2	X	/	/	X	X	* เจ้าของเรื่อนเป็นพี่น้องผู้หญิง ต่อมาแต่งงานกับคนไทย ** สมัยก่อนนับถือผีผ้า
	3	X	/	/	/	/	* เจ้าของเรื่อนเป็นเขยที่แต่งงานเข้ามา ต้นผีคือน้องชายของภรรยา ต่อมาลูกชายไม่รับเป็นต้นผี ** สมัยก่อนนับถือผีผ้า
	4	X	/	/	/	/	เจ้าของเรื่อนให้ผู้พักอาศัยซึ่งนับถือผีเดียวกัน นอนส่วนเปราะของเรื่อนเท่านั้น ตามความเชื่อมอญ * สมัยก่อนนับถือผีข้าวเหนียว
เรื่อนไทยมอญที่สร้างเพิ่ม	5	/	/	/	/	/	** นับถือผีผ้า ** เรื่อนที่สร้างเพิ่มเป็นเรื่อนสมัยใหม่ ระดับพื้นเรียบเสมอกัน เรื่อนไทยมอญ คงระดับการใช้งานลระดับ
	6	X	/	/	X	X	* เจ้าของเรื่อนเป็นพี่น้องผู้หญิง ต่อมาแต่งงานกับคนไทย ** ยึดถือข้อห้ามสำหรับเรื่อนไทยมอญ ส่วนอาคารสร้างใหม่ มีการอนุญาตให้แขกนอนพักได้
เรื่อนบังกะโถ	7	/	/	X	/	/	X * เมื่อขยายห้องนอนออกมาที่ระเบียงก็ย้าย หม้อดินใส่ข้าวเหนียว ไว้ที่เสาระเบียงด้วย เนื่องจากเป็นเสาในทิศเดียวกับทิศของเส้าผี
	8	/	/	X	/	X	X * ปลุกเรื่อนใหม่โดยนำลูกมะพร้าวที่เคยแขวนที่เส้าผี เดิมที่เคยแขวนที่เส้าผี มาแขวนไว้เรื่อนใหม่ ที่เส้าตำแหน่งทิศตามความเชื่อมอญ
เรื่อนสมัยใหม่	9	X	X	X	X	X	
	10	X	X	X	X	X	X พบว่ามีห้องนอนแขกที่ใช้เป็นห้องพักค้างคืนสำหรับแม่บ้าน สำหรับแม่บ้าน ซึ่งขัดกับข้อห้ามในการอยู่อาศัย

ตารางที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับความเชื่อในการใช้ชีวิตและการใช้งานเรื่อน

ผลจากการเปรียบเทียบเรือน จะเห็นว่ามีการแบ่งแยกกันชัดเจน คือกลุ่มเรือนที่มีความเชื่อที่แฝงในการใช้งาน ซึ่งประกอบด้วยเรือนไทยมอญทั้งที่มีการต่อเติม และที่มีการสร้างเพิ่ม รวมถึงเรือนที่สร้างใหม่ด้วยรูปแบบบังกะโล โดยเรือนไทย-มอญที่ใช้งานสืบทอดจากบรรพบุรุษ ทั้งที่มีต้นผีหรือขาดผีไปแล้ว หรือแม้แต่เจ้าของเรือนที่เป็นสะใภ้ชาวไทยซึ่งไม่เคยมีความเชื่อมาก่อนก็ตาม หากอยู่อาศัยบนเรือนไทยมอญที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ล้วนยึดถือข้อห้ามในการอยู่อาศัยทั้งสิ้น ส่วนเรือนบังกะโลนั้น แม้เป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ หากแต่เจ้าของเรือนถ้าเป็นต้นผี หรือยังคงมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษอยู่ ก็จะนำสิ่งสัญลักษณ์ผีประจำตระกูลจากเรือนไทยมอญหลังเดิมมาแขวนไว้ที่เสาทิศเดียวกับเสาศีของเรือนที่ปลูกขึ้นใหม่ด้วย

ส่วนกลุ่มเรือนที่ตัดขาดความเชื่อทั้งด้านกายภาพและการใช้งานนั้น พบว่าเป็นเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยรูปแบบสมัยใหม่ โดยพบว่าเจ้าของเรือนล้วนขาดผีแล้วทั้งสิ้น เมื่อสร้างเรือนขึ้นใหม่จึงไม่ยึดถือการใช้งานเรือนตามความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ทั้งยังสร้างห้องนอนสำหรับแขกไว้ในเรือนอย่างถาวร ซึ่งขัดแย้งกับข้อห้ามตามความเชื่ออีกด้วย

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่แฝงในการใช้งานเรือน ภายใต้การอยู่อาศัยในเรือนเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษสู่การสร้างเรือนใหม่ โดยมีทั้งการใช้งานเรือนไทยมอญอย่างยึดถือตามข้อห้ามในการอยู่อาศัยไม่ว่าเจ้าของเรือนจะเป็นต้นผีหรือขาดผีไปแล้วก็ตาม และการสร้างเรือนขึ้นใหม่อย่างตัดขาดจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษหากเจ้าของเรือนขาดผีไปแล้ว

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนและการทำงานของเรือนไทยมอญในหมู่บ้านทรงคนอง ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้สำรวจผังและองค์ประกอบของหมู่บ้าน สภาพทางกายภาพเรือน และการเปลี่ยนแปลงการใช้งานเรือนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ผ่านกรณีศึกษาจำนวน 10 หลัง รวมทั้งสัมภาษณ์เจ้าของและผู้อยู่อาศัยในเรือน โดยมีประเด็นคำถามหลักของการศึกษาอยู่ 2 ประเด็นคือ

คำถามที่ 1 เรือนไทยมอญ มีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ และการใช้งานอย่างไร และจากสาเหตุใด

คำถามที่ 2 คติความเชื่อแบบมอญที่แสดงออกภายใต้เรือนที่เปลี่ยนแปลงมาจากไทยมอญ มีรูปแบบอย่างไร

1. สาเหตุและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการทำงานของเรือนไทยมอญ

ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญทรงคนอง เรือนไทยมอญมีความเปลี่ยนแปลงจากบริบทในอดีตเป็นอย่างมาก แต่ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบเรือนตามแบบโบราณอย่างชัดเจน แม้จะมีการเปลี่ยนเป็นวัสดุสมัยใหม่ ซ่อมแซมหรือต่อเติมอยู่บ้าง ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุหนึ่งมาจากขนาดที่ดินที่พอดีกับตัวเรือน ทั้งยังมีข้อจำกัดของโครงสร้างเรือนเดิมที่ทำให้ปรับเปลี่ยนการใช้งานจากเดิมได้ไม่มากนัก จึงทำให้มีการต่อเติมในส่วนที่ต้องการหรือปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในมากกว่า ส่วนเรือนไทยมอญที่มีการสร้างเรือนขึ้นใหม่เป็นการสร้างด้วยรูปแบบสมัยใหม่ทั้งสิ้น และถือว่าเรือนใหม่ตัดขาดจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เพราะสร้างเรือนขึ้นใหม่ลงเสาเข็มใหม่ แม้สร้างเชื่อมต่อกับเรือนเดิมแต่ก็ไม่ได้ถือเรื่องของความเชื่อในการอยู่อาศัยในเรือนที่สร้างใหม่ด้วย แต่หากเจ้าของเรือนยังเชื่อถือเรื่องผีบรรพบุรุษอยู่ก็จะใช้งานเรือนตามข้อห้ามในการนับถือผีบรรพบุรุษ เรือนที่สร้างขึ้นใหม่นั้นมักสร้างโดยช่างท้องถิ่นหรือผู้รับเหมาตามแบบที่ช่างท้องถิ่นเคยทำกันมา หรือแบบสำเร็จรูปจากผู้รับเหมาโดยไม่ได้มีรูปแบบตายตัว จำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้เป็นเป็นรูปแบบเรือนบังกะโลและรูปแบบเรือน

สมัยใหม่ ภายภาพเรือนจึงไม่ได้แสดงออกถึงความเป็นมอญเลย กล่าวคือก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่ ด้วยวัสดุอุตสาหกรรมในท้องที่ มีการแยกห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน เน้นที่ความสะดวกในการใช้งานและการบำรุงรักษา รวมถึงมีการขยายพื้นที่ใช้สอยในแนวตั้ง เนื่องจากที่ดินมีขนาดจำกัด

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงการใช้งานเรือนดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ง่ายกว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เนื่องจากไม่ต้องสร้างหรือต่อเติมสิ่งใดขึ้น จึงเป็นการแสดงออกถึงการปรับเปลี่ยนการใช้งาน โดยพบการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเรือนและการใช้งานคือ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อระดับชุมชน เช่น การเปลี่ยนทางสัญจรจากทางน้ำเป็นทางถนน ซึ่งต่อมาขยายถนนและปรับเปลี่ยนเป็นทางเข้าของที่จอดรถ อีกทั้งในเวลาต่อมาที่หน่วยงานราชการปรับถนนให้สูงขึ้น ส่งผลให้ใต้ถุนเรือนเรือนอยู่ต่ำจากถนนหน้าบ้าน ประกอบกับการที่มีน้ำทะเลหนุนสูงเป็นประจำ จึงส่งผลให้หลายครอบครัวแก้ปัญหาด้วยการติดเรือนให้สูงขึ้นและเทพื้นใต้ถุนด้วยคอนกรีต ซึ่งต่อมาได้มีการสร้างประตูกันน้ำ ทำให้น้ำไม่เข้าท่วมในหมู่บ้านอีก เรือนหลายหลังที่ยังไม่ได้ติดเรือนหรือถมระดับใต้ถุนให้ใกล้เคียงกับระดับถนน จึงกันห้องเพื่อใช้สอยอย่างถาวร

2. การเปลี่ยนแปลงระดับครอบครัว ทั้งการแบ่งเขตที่ดิน ซึ่งหลังจากการแบ่งกรรมสิทธิ์ มีการแยกส่วนการใช้งานแบบตัดขาดกันอย่างชัดเจนตามกรรมสิทธิ์ใหม่ มีผลกระทบต่อการใช้งานเรือนและรูปร่างลักษณะของเรือนรวมถึงความสัมพันธ์ของคนในเรือนเป็นอย่างมาก ซึ่งในเจ้าของเรือนรุ่นหลังซึ่งมักแต่งงานสร้างครอบครัวและห่างเหินจากเชื้อสายมอญขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ลดคติความเชื่อตามโบราณของมอญ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ

นอกจากนี้ยังมีการขยายพื้นที่ในแนวตั้ง เนื่องมาจากการมีที่ดินที่ขนาดจำกัด จึงทำให้แต่ละครอบครัวต่อเติมความสูงเรือน ซึ่งหลังจากการออกกฎกระทรวงฉบับที่ 37 (พ.ศ. 2535) ทำให้หมู่บ้านทรงคนองจัดอยู่ในเขตควบคุมความหนาแน่นของอาคาร ที่ควบคุมความสูงอาคารไม่เกิน 15 เมตร จึงส่งผลให้เรือนที่สร้างหลังจากปี พ.ศ. 2535 มีความสูงตามกฎหมายกำหนด อีกทั้งยังมีปัจจัยจากความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่มากขึ้น การขยายครอบครัว อีกทั้งการใช้งานที่ลดพื้นที่ส่วนกลางของบ้านลงเนื่องจากไม่ได้ต้อนรับแขกในงานทำบุญประจำปีเหมือนก่อน เพราะมักจัดเป็นการส่วนตัวของแต่ละครอบครัวที่วัด ทำให้ไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีโถงกลางขนาดใหญ่ซึ่งเป็นส่วนใช้งานร่วมกันของคนในบ้าน

การเปลี่ยนแปลงการใช้สอยเรือนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การขยายครอบครัว การใช้งานของคนในครอบครัวแต่ละช่วงวัย อันเป็นการปรับตัว และปรับเปลี่ยนการใช้งานให้เข้ากับพื้นที่ของเรือน ภายใต้กายภาพเรือน ขนาดที่ดิน สภาพสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว และบริบทการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้รูปแบบสถาปัตยกรรมรวมไปถึงการใช้สอยมีความหลากหลายจากเดิมมากขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนการแปรเปลี่ยนของคติความเชื่อในแต่ละยุคสมัยด้วย

2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของคติความเชื่อแบบมอญที่แสดงออกภายใต้เรือน

เรือนไทยมอญรูปแบบดั้งเดิมเป็นเรือนที่แฝงไปด้วยความเชื่อ ทั้งระยะของสัดส่วนเรือนที่ถูกฉลุโลกกับเจ้าของเรือนตามคัมภีร์โลกสิทธิ์ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับทิศ เช่นทิศทางของบันไดทางขึ้นเรือน การหันหัวนอนทางทิศของเสาศี การวางเรือนในทิศตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งในเวลาต่อมาเกิดการลดทอนความเชื่อและประเพณีลง เนื่องจากการใช้งานเรือนที่ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดในการอยู่อาศัย ความเชื่อที่ลดลง ทั้งจากการเข้าถึงของกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ เทคโนโลยีการก่อสร้าง และจากการขาดผีจากการแต่งงานกับคู่ครองที่ไม่ได้มีเชื้อสายมอญ และต่อมามีการสร้างเรือนรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่เรือนมอญขึ้น ทำให้มีการแสดงออกของคติความเชื่อที่ต่างไปจากเดิม โดยสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ายังเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมีหลักสำคัญที่เกี่ยวข้องส่งผลถึงกันคือ การมีต้นผีในตระกูล การมีเสาศีบรรพบุรุษ และการใช้งานเรือนตามในการนับถือผี

1. เรือนไทยมอญที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่มีการต่อเติมและสร้างเรือนเพิ่ม เรือนไทยมอญกลุ่มนี้ยังคงเสาศีบรรพบุรุษไว้ที่ตำแหน่งเดิม คือทิศตะวันออกเสาศีแรกของเรือน แม้มีการเปลี่ยนเสาช่วงใต้ถุนจากไม้เป็นปูนแล้วติดเรือนขึ้นก็ตาม มีสิ่งสัญลักษณ์แขวนคงเดิมตามที่โบราณทำกันมา ยังคงใช้งานเรือนและยึดถือข้อกำหนดในการใช้งานเรือนเฉพาะบนเรือนไทยมอญเท่านั้น ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ถือเป็นเรือนอีกหลังหนึ่ง ไม่ได้ใช้เสาเอกร่วมกันแม้เรือนจะอยู่ติดกันเชื่อมต่อถึงกันได้ ที่น่าสนใจคือแม้ตระกูลขาดผีไปแล้ว แต่หากยังอาศัยอยู่ในเรือนไทยมอญก็ยังยึดถือข้อกำหนดในการใช้งานเรือน

2. เรือนที่สร้างขึ้นใหม่ทั้งที่เป็นรูปแบบบังกะโลและรูปแบบสมัยใหม่ หากมีต้นผีในตระกูลจะมีการนำสิ่งสัญลักษณ์ประจำตระกูลมาแขวนที่เสาศีตามตำแหน่งที่เป็นเสาศี แม้เรือนจะสร้างตามวิธีการก่อสร้างแบบสมัยใหม่ แต่เมื่อคนในเรือนยังคงเชื่อถือเรื่องผีบรรพบุรุษจึงนำมาแขวนไว้ดังกล่าว แม้ว่าเสาศีในตำแหน่งของเสาศีตามความเชื่อนั้นจะตั้งอยู่บนพื้นที่ไม่ใช่ห้องนอนของเจ้าของเรือนดังรูปแบบ

การสร้างเรือนไทยมอญแบบดั้งเดิมก็ตาม และหากตระกูลนั้นไม่ได้รับผี จะไม่พบสิ่งสัญลักษณ์ประจำตระกูลในเรือน อีกทั้งยังสร้างห้องพักสำหรับแขกอย่างถาวร ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับข้อห้ามในการอยู่อาศัย ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าไม่พบร่องรอยของความเชื่อแบบมอญในเรือนที่สร้างขึ้นใหม่โดยครอบครัวที่ไม่มีต้นผี โดยสร้างและอยู่อาศัย ใช้งานเรือนโดยคำนึงถึงการใช้งานและประโยชน์ใช้สอย เป็นสำคัญ

คน	เรือน	การใช้งานเรือน	
		การใช้งานเรือนตามข้อห้ามในการอยู่อาศัย	มีสิ่งสัญลักษณ์ประจำตระกูลแขวนที่เสาตำแหน่งเสาผี
รับผี	เรือนไทยมอญที่มีการเปลี่ยนแปลง	/	/
	เรือนที่สร้างขึ้นใหม่	/	/
ขาดผี	เรือนไทยมอญที่มีการเปลี่ยนแปลง	/	/
	เรือนที่สร้างขึ้นใหม่	×	×

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ของสถานะความเป็นมอญ และการใช้งานเรือน

จากตารางแสดงให้เห็นว่าการแสดงออกถึงความเชื่อในเรือนที่พบ แสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อน มีทั้งความขัดแย้งและสอดคล้องกับความเชื่อและการใช้งานเรือน ซึ่งปัจจัยหนึ่งมาจากความเชื่อที่ต้องแต่งงานกับคนเชื้อสายมอญ ซึ่งในยุคต่อมาได้มีการแต่งงานกับคนเชื้อสายอื่นที่ไม่ใช่เชื้อสายมอญ จึงเป็นการขาดผี แต่หากยังอาศัยอยู่ในเรือนมอญ แม้ขาดผีไปแล้วก็ยังปฏิบัติตามข้อห้ามในการอยู่อาศัยเรือน ส่วนเรือนที่สร้างขึ้นใหม่ หากยังมีต้นผีก็จะแขวนสิ่งสัญลักษณ์ไว้ที่เสาเรือนในตำแหน่งตามความเชื่อ แสดงให้เห็นถึงการยึดถือจากความเชื่อแล้วจึงแสดงออกผ่านทางกายภาพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเรือนทางกายภาพมีการรองรับการใช้งานและมีปัจจัยอื่นๆประกอบกัน จึงเป็นเรื่องง่ายที่จะประนีประนอมใช้งานตามความเชื่อ ตามที่แต่ละครอบครัวได้ยึดถือกันมา

จากข้อค้นพบดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้สรุปความได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นไทยมอญในพื้นที่ศึกษา พบเห็นการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือน การเปลี่ยนแปลงวัสดุและเทคโนโลยีในการก่อสร้าง การจัดการพื้นที่ใช้สอย การคงอยู่และหายไปของเสาฝักรวมไปถึงสิ่งของสัญลักษณ์ประจำตระกูล การใช้งานเรือนอย่างคำนึงถึงข้อห้ามในการอยู่อาศัยของการนับถือผี ซึ่งกล่าวได้ว่าแม้ลักษณะภายนอกของเรือนมีการปรับเปลี่ยน การจัดการพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนต่างไปจากเดิม แต่หากคนในครอบครัวยังนับถือผีประจำตระกูล ก็คงยังคงปรากฏร่องรอยของความเชื่อผ่านการใช้งานเรือน ดังที่มีอยู่ในหมู่บ้านทรงคนอง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบ การใช้งาน และการแสดงออกถึงคติความเชื่อของเรือนที่เปลี่ยนแปลงจากเรือนไทยมอญเป็นหลัก จึงทำให้ยังขาดการศึกษาในเชิงลึกของส่วนที่น่าสนใจอยู่อีกหลายส่วน เช่น ด้านสังคมที่มีลักษณะแยกตัวออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การบูรณะรักษาเรือนไทยมอญ คุณค่าและการคงอยู่ของเรือนไทยมอญ อีกทั้งในช่วงยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มพบเรือนทรงอื่นที่ไม่ใช่เรือนรูปแบบไทยมอญ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมอญชนบทแถบชานเมืองในแหล่งอื่นๆ ที่มีบริบทแวดล้อมต่างกัน อาจพบการละทิ้ง หรือยึดถือความเชื่อที่ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ซึ่งจะทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างมากขึ้น และน่าจะสะท้อนการปรับตัวของชุมชนมอญให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- เกรียงไกร อ่อนสำอางค์. (2559). In ปิยาภรณ์ บุญญาอนุพงศ์ (Ed.).
เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2503). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. พระนคร: ครู
สภา.
- เฉลิม สุขเกษม. (2515). สมุทรปราการ. นครหลวง: สมาคมสังเคราะห์ศาสตร์แห่งประเทศไทย.
โอเจริญ, ส. (2541). มอญในเมืองไทย กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จารุกฤต กัญจนภา. (2515). ประเพณีรามัญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.
(ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,
ฉวีวรรณ ควรแสวง. (2551). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายทองอยู่ ประเจ็ดหล้า
กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ฐิติวรรณ มหาสิงห์. (2559). In ปิยาภรณ์ บุญญาอนุพงศ์ (Ed.).
ดวง(นามสมมติ). (2559). In ปิยาภรณ์ บุญญาอนุพงศ์ (Ed.).
ต้นข้าว ปาณินท์ และคณะ. (2547). คติความเชื่อและระบบสังคมซึ่งสัมพันธ์กับเรือนและการอยู่.
Retrieved from
บัณฑิต จุลาสัย. (2540). บ้านไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ประพันธ์พงศ์ เทวคุปต์. (2559, 23 มีนาคม 2559) /Interviewer: ป. บุญญาอนุพงศ์.
ประภาศรี จิตพัฒนไพบูลย์. (2537). การจัดหาที่อยู่อาศัยของลูกจ้างแรงงานย่านอุตสาหกรรม
กรณีศึกษาอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. (ปริญญามหาบัณฑิตเคหะพัฒนา),
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
ปราณี วงษ์เทศ. (2532). เอกสารเผยแพร่ในงานรำถวายเจ้าประจำหมู่บ้านเว้ชะราว อ.พระ
ประแดง จ.สมุทรปราการ กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. .
- ปัทมา วิชิตจรรณู. (2539). พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเรื่องการถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญ: กรณีศึกษา ต.
บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี. Retrieved from
สุสติ ทิพทัส และสุวัฒนา ธาดานิติ. (2532). การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ.
พระสุภัทรกิจจาทร. (2559, 27 มีนาคม 2559).
ภูธร ภูมะธน และคณะ. (2540). มอญบางชั้นหมาก. ลพบุรี: กรุงเทพฯการพิมพ์.
ยรรยงค์ เกิดวรรณชัย. (2559). In ปิยาภรณ์ บุญญาอนุพงศ์ (Ed.).
รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล. (2556). เมืองพระประแดง: จากคลองเตยมานครเขื่อนขันธ์ จบที่อำเภอพระ

- ประแดง. ตำรงวิชาการ, 12(1), 51.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2559). จากปากน้ำถึงเมืองสมุทรปราการ เมืองหน้าด่านชายทะเล. Retrieved from <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=810>
- วาสนา ภูบัวเฟื่อน. (2559). In ปิยาภรณ์ บุญญานุพงษ์ (Ed.).
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2505). พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 2 เล่ม 2. พระนคร: คุรุสภา.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ และคณะ. (2547). ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ “เครือญาติ” มอญ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สร้อยญา ชูชาติไทย. (2543). แนวทางการอนุรักษ์หมู่บ้านมอญพระประแดง กรณีศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน กรมการปกครอง. (2558). รายงานสถิติประชากรและบ้าน ประจำปี 2558. Retrieved from <http://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statTDD/views/showDistrictData>
- สังข์ พันธ์นัย. (2504). ประวัติเมืองนครเขื่อนขันธ์และประเพณีเกี่ยวกับชีวิต อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพันตำรวจเอก หลวงไวยุฑิต. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ. (2559a). สรุปราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี 2555-2558. Retrieved from http://www.treasury.go.th/download/property_valuation/samutprakan.pdf
- สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ. (2559b). สรุปราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน รอบบัญชี 2559-2562. Retrieved from <http://www.treasury.go.th/download/su.pdf>
- สุเอ็ด คชเสนีย์. (2533). วัฒนธรรมประเพณีมอญ. เมืองโบราณ, 10(3), 5.
- สุจริตลักษณ์ ตีผดุง, พ. อ. แ. ต. (2542). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์.
- สุจริตลักษณ์ ตีผดุง. (2538). มอญ: บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- สุด แสงวิเชียร. (2513). มอญในอดีตและปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- สุนันท์ เทวคุปต์. (2559, 23 มีนาคม 2559) /Interviewer: ป. บุญญานุพงษ์.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2527). ชาวมอญในประเทศไทย. เมืองโบราณ, 10, 17.
- อมาวลี ยิ้มอำนวยการ. (2536). ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: พิมพ์เณศ พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์.
- อรศิริ ปาณินท์. (2543a). เรือนพื้นบ้านไทย-มอญ นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา.

- อรศิริ ปาณินท์. (2543b). ปัญญาสร้างสรรค์ในเรณพ่นถ่นอุษาคเนย์ ทัศนศึกษาไทย, ลาว,
อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ผ่านที่ว่าง มวล และชีวิต กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรศิริ ปาณินท์. (2548). เรณพ่นถ่นไทยพุทธภาคใต้ กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปิยาภรณ์ บุญญาบุพวงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	6 มีนาคม 2529
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
วุฒิการศึกษา	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต(สถ.บ.)
ที่อยู่ปัจจุบัน	16/1 ม.1 ซ.วัดสวนส้ม ต.บางด้วน อ.เมืองฯ จ.สมุทรปราการ 10270

